

ਜਸਟਿਸ ਰੈਲੀ

13 ਜਨਵਰੀ 2014, ਸਵੇਰੇ 9 ਵਜੇ ਤੋਂ ਦੁਪਹਿਰ 12 ਵਜੇ ਤੱਕ
ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਕੋਰਟ 500 Pearl Street, New York

ਭਾਰਤੀ ਡਿਪਲੋਮੈਟ ਦੇ
ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ
ਸੰਗੀਤਾ ਰਿਚਰਡ ਦੇ
ਮਾਨਵੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ
ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ

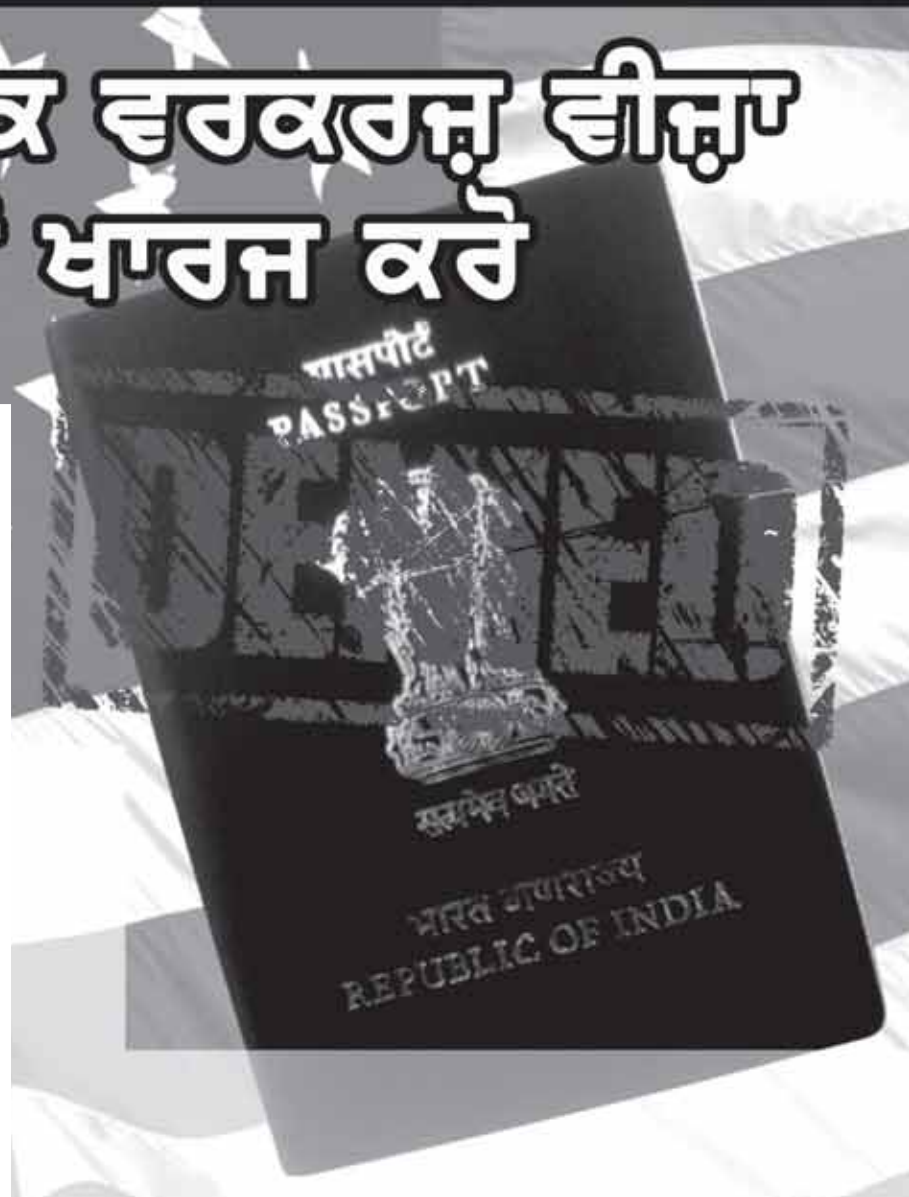
ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਡੋਮੈਸਟਿਕ ਵਰਕਰਜ਼ ਵੀਜ਼ਾ
ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 'ਚੋਂ ਖਾਰਜ ਕਰੋ

ਸਮਰਥਕ:

ਸਿੱਖਸ ਫਾਰ ਜਸਟਿਸ (ਅਮਰੀਕਾ ਅਧਾਰਤ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਗਰੁਪ)
ਅਮੈਰਿਕਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ (ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਸਿੱਖ
ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਜਥੇਬੰਦੀ)
ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ)
ਅਮੈਰਿਕਨ ਸਿੱਖ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ (ਏ ਐਸ ਓ)
ਪੰਥਕ ਸਿੱਖ ਸੁਸਾਇਟੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਯੂਥ ਆਫ ਅਮੈਰਿਕਾ

ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ:

ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂ, ਫੋਨ: 718-207-3194
ਡਾ. ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ, ਫੋਨ: 215-802-1750
ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਫੋਨ: 646-775-0026
ਹਿਮਤ ਸਿੰਘ, ਫੋਨ: 646-358-7745
ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ, ਫੋਨ: 646-610-0981
ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕਲਹਾਰ, ਫੋਨ: 917-434-2483
ਧਰਮ ਸਿੰਘ, ਫੋਨ: 484-620-1779

3600 ਕਰੋੜ ਦਾ ਹੈਲੀਕਾਪਟਰ ਸੌਦਾ ਰੱਦ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਦਲਾਲੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਕਾਰਨ ਰੱਖਿਆ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ ਅਗਸਤ ਵੈਸਟਲੈਂਡ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਵੀ.ਵੀ.ਆਈ.ਪੀ ਹੈਲੀਕਾਪਟਰ ਸਮਝੌਤਾ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਅਗਸਤ ਵੈਸਟਲੈਂਡ ਨੇ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੂੰ ਸਫਾਈ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ 3600 ਕਰੋੜ ਦੇ ਸੌਦੇ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਕੋਈ ਗਲਤ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਪਨਾਇਆ। ਦੋਸ਼ ਲੱਗੇ ਸਨ ਕਿ ਅਗਸਤ ਵੈਸਟਲੈਂਡ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਹਵਾਈ ਫੌਜ ਨੂੰ 12 ਵੀ.ਵੀ.ਆਈ.ਪੀ ਹੈਲੀਕਾਪਟਰ ਵੇਚਣ ਲਈ 360 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਦਲਾਲੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਸੌਦਾ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਐਂਗਲੋ-ਇਟਾਲੀਅਨ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਲਈ 26 ਨਵੰਬਰ ਤੱਕ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਰੱਖਿਆ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ ਫਿਨਮੈਕੈਨਿਕਾ ਕੰਪਨੀ ਨਾਲ ਸਾਲ 2010 ਵਿਚ ਕਰੀਬ 3600 ਕਰੋੜ 'ਚ 12 ਅਤਿ-ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਅਗਸਤ ਵੈਸਟਲੈਂਡ ਹੈਲੀਕਾਪਟਰਾਂ ਦੀ ਖਰੀਦ ਲਈ ਸਮਝੌਤਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤਿੰਨ ਹੈਲੀਕਾਪਟਰ ਭਾਰਤ ਆ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਨੌਂ ਇਸ ਸਾਲ ਜੂਨ-ਜੁਲਾਈ ਮਹੀਨੇ ਤੱਕ ਆਉਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਨੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਬਰਤਾਨੀਆ ਤੋਂ ਵੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੰਗੀ ਸੀ ਪਰ

ਉਥੇ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਮਯਾਬੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ। ਫਿਨਮੈਕੈਨਿਕਾ ਇਟਲੀ ਦੀ ਕੰਪਨੀ ਅਗਸਤ ਵੈਸਟਲੈਂਡ ਦੀ ਸਹਿਯੋਗੀ ਕੰਪਨੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ 'ਚ 30% ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ ਇਟਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਹੈ। ਸੌਦੇ ਦੇ ਇਕ ਸਾਲ ਪਿਛੋਂ ਇਟਲੀ ਦੇ ਮੀਡੀਆ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਆਈਆਂ ਸਨ ਕਿ ਯੂਰਪ ਵਿਚ ਦੋ ਵਿਚੋਲਿਆਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸੌਦਾ ਕਰਵਾਉਣ ਵਿਚ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਸੀ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਹਵਾਈ ਫੌਜ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁਖੀ ਐੱਸ.ਪੀ ਤਿਆਗੀ ਵੀ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ

ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ ਵੱਲੋਂ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਸੀ.ਈ.ਓ ਗਿੱਸੀਪੇ ਓਰਸੀ ਨੂੰ ਇਟਲੀ ਵਿਚ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਸੂਤਰਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਰੱਖਿਆ ਮੰਤਰੀ ਏ.ਕੇ ਐਂਟਨੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਵਿਚਾਲੇ ਹੋਈ ਮੀਟਿੰਗ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਸੌਦਾ ਰੱਦ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਅਗਸਤ ਵੈਸਟਲੈਂਡ ਕੰਪਨੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਕੋਈ ਗਲਤ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝੌਤਾ ਰੱਦ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰੱਖਿਆ ਮੰਤਰਾਲੇ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ।

ਪਰਵਾਸੀ ਕੈਦੀਆਂ ਬਾਰੇ ਵੇਰਵੇ ਨਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਅਦਾਲਤ ਨਾਰਾਜ਼

ਨਿਊ ਯਾਰਕ: ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਰਾਖਾ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੇ ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੀੜੀ ਹੇਠ ਸੋਟਾ ਨਹੀਂ ਫੇਰਿਆ ਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੱਖੇ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਵੀ ਕਤਰਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦੋਸ਼ ਦੀਆਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਵੇਲੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਪਰਵਾਸੀ ਬੰਦ ਹਨ ਤੇ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਸਿਵਲ ਰਾਈਟਸ ਗਰੁੱਪ ਨੂੰ ਕੋਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਚ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਾਮਲਾ ਜਦੋਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੱਜ ਰਿਚਰਡ ਬਰਮੈਨ ਕੋਲ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੰਦ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲੁਕਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਅਟਾਰਨੀ ਨੇ ਜਦੋਂ ਵੇਰਵੇ ਦੇਣ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਤੋਂ ਹੋਰ ਸਮਾਂ ਮੰਗਿਆ ਤਾਂ ਜੱਜ ਨਾਰਾਜ਼ ਹੋ ਗਿਆ।

ਸਿੱਖਸ ਫਾਰ ਜਸਟਿਸ ਵਲੋਂ ਖੋਬਰਾਗੜੇ 'ਤੇ ਕੇਸ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਸਮਰਥਨ

ਨਿਊ ਯਾਰਕ (ਬਿਊਰੋ): ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਜਥੇਬੰਦੀ ਸਿੱਖਸ ਫਾਰ ਜਸਟਿਸ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਡਿਪਟੀ ਕੌਂਸਲ ਜਨਰਲ ਦੇਵਯਾਨੀ ਖੋਬਰਾਗੜੇ 'ਤੇ ਕੇਸ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦਿਆਂ ਯੂ ਐਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਿਪੋਰਟਰ ਦੀ ਫਰਜ਼ੀ ਹੱਤਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਜਾਣਬੁਝ ਕੇ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਫਸਾਉਣ ਬਾਰੇ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੁਜ਼ਰਿਮਾਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਤਪਨਾਹੀ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਚੁਣੌਤੀ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਿਪੋਰਟਰ ਕ੍ਰਿਸਟੋਫ ਹੈਨਸ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ 2012 ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਨੇ ਯੂ ਐਨ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਕੌਂਸਲ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਪੁਸ਼ਤਪਨਾਹੀ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਤਲਾਂ ਦੇ ਰੁਝਾਨ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੁਧਾਰ ਅਤੇ ਉਚਿਤ ਕਦਮਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਅਮਰੀਕੀ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਛੋਟ ਦੀ ਮੰਗ ਅਜਿਹੀ ਪੁਸ਼ਤਪਨਾਹੀ ਦਾ ਹੀ ਇਕ ਹੋਰ ਰੂਪ ਹੈ। ਅਟਾਰਨੀ ਪੰਨੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਖੋਬਰਾਗੜੇ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਿਪੋਰਟਰ ਦੀ 2013 ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਸਥਿਤ ਆਪਣੇ ਡਿਪਟੀ ਕੌਂਸਲ ਜਨਰਲ ਦੇਵਯਾਨੀ ਖੋਬਰਾਗੜੇ ਦੀ ਪੁਸ਼ਤਪਨਾਹੀ ਕਰਕੇ ਅਮਰੀਕੀ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਛੋਟ ਮੰਗ ਰਹੀ ਹੈ।

ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਖੋਬਰਾਗੜੇ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਨੌਕਰਾਣੀ ਨੂੰ ਬਣਦੀ ਤਨਖਾਹ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ 17 ਘੰਟੇ ਤੋਂ ਵਧ ਕੰਮ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਜਾਣ ਦੀ ਇਜ਼ਾਜਤ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਖੋਬਰਾਗੜੇ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਮਰੀਕੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨੇ ਬਿਲਾ ਵਜ੍ਹਾ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਕੇ ਬੇਇਜ਼ਤ ਕੀਤਾ।

ਇਥੇ ਜਾਰੀ ਇਕ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਸਿੱਖਸ ਫਾਰ ਜਸਟਿਸ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਅਟਾਰਨੀ ਗੁਰਪਤਵੰਤ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂ ਨੇ ਖੋਬਰਾਗੜੇ 'ਤੇ ਅਮਰੀਕੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਏ ਜਾਣ ਨੂੰ ਸਹੀ ਕਰਾਰ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੋਸ਼ ਵਿਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਹਾਂ ਜਿਥੇ ਕਾਨੂੰਨ ਸਰਬਉੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਛੋਟ ਦੇਣਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਤਪਨਾਹੀ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਟਾਰਨੀ ਪੰਨੂ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਹਕੂਮਤਾਂ ਵਲੋਂ ਕਮਲ ਨਾਥ ਵਰਗੇ ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀਆਂ ਤੇ ਹੋਰ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਲਗਾਤਾਰ ਪੁਸ਼ਤਪਨਾਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਵੰਬਰ 1984 ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਕਤਲੇਆਮ ਲਈ ਕਾਤਲ ਦਸਤਿਆਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ ਸੀ ਤੇ ਹੁਣ ਖੋਬਰਾਗੜੇ ਲਈ

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਿਪੋਰਟਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਅਟਾਰਨੀ ਪੰਨੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਿਆਂਇਕ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਵਿਚ ਦੇਰੀ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਗੰਭੀਰ ਚੁਣੌਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਪਰਾਧੀ ਨੂੰ ਜਵਾਬਦੇਹ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਸਪਸ਼ਟ ਅੜਿਕਾ ਹੈ। ਸਥਿਤੀ ਉਦੋਂ ਹੋਰ ਵੀ ਮਾੜੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇਨਸਾਫ ਦੇ ਕਟਹਿਰੇ ਵਿਚ ਖੜਾ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਲਗਾਤਾਰ ਤਰੱਕੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਿਪੋਰਟਰ ਨੇ ਸੁਮੇਧ ਸੈਣੀ ਦੇ ਕੇਸ ਦਾ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਨੇ 1990 ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਘਾਣ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਾਰਚ 2012 ਵਿਚ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਡੀ ਜੀ ਪੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

Matrimonial

ਕੰਨਿਆਂ ਦੀ ਲੋੜ

Suitable girl wanted for Jatt Sikh US citizen BSc, 24, 5'-10". Girl from US with DDS/ MBBS/Eng./Nursing degree, 22 to 24, height 5'-5". No caste bar. Send photo & bio-data @ bsimerb@yahoo.com

Truck Stop 40, Oklahoma

Help Wanted

ਟਰੱਕ ਸਟਾਪ ਲਈ ਕੈਸ਼ੀਅਰ, ਡੀਜ਼ਲ ਤੇ ਕਾਰ ਮਕੈਨਿਕ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

ਕਾਲ ਕਰੋ: 832-512-7172

ਨੈਸ਼ਨਲ ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਸਕੂਲ

National Truck Driving School

ਸੈਕਰਾਮੈਂਟੋ ਅਤੇ ਯੂਬਾ ਸਿਟੀ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ

ਓਨਰ ਅਪਰੇਟਰ ਅਤੇ ਡਰਾਈਵਰ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਕੰਪਨੀ ਡਰਾਈਵਰ ਨੂੰ 35 ਸੈਂਟ ਪ੍ਰਤੀ ਮੀਲ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਗੇ

- *ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਸਕੂਲ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ
- *ਲਾਇਸੈਂਸ ਲੈਣ ਉਪਰੰਤ ਕੰਮ/ਜੌਬ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ
- *ਰਿਹਾਇਸ਼ ਅਤੇ ਏਅਰਪੋਰਟ ਤੋਂ ਚੁੱਕਣ ਤੇ ਛੱਡਣ ਦਾ ਖਾਸ ਪ੍ਰਬੰਧ
- *2-3 ਹਫਤਿਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲ ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਰ ਬਣੋ

Call For Special Price

Kashmir S. Thandi
Office: (866) 933-3038
Balhar S. Ranu Cell: 916-502-7733
Yuba City Ph: 530-419-5058

1816 Main Ave., Sacramento CA, 95838

ਕੀ ਤੁਹਾਡੀ ਟਰੱਕਿੰਗ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਕੈਸ਼ ਫਲੋ ਦੀ ਤੰਗੀ ਹੈ?

ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੀ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ

ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਫਰੇਟ ਬਿਲ ਖਰੀਦ ਕੇ ਤੁਹਾਡਾ ਕੈਸ਼ ਫਲੋ ਵਧਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਲੋਡ ਪਹੁੰਚਦਾ ਕਰੋ ਤਾਂ ਫਰੇਟ ਬਿਲ ਸਾਨੂੰ ਭੇਜੋ, ਤੁਰੰਤ ਅਦਾਇਗੀ ਪਾਓ।

- *ਸਸਤੀਆਂ ਦਰਾਂ
- *ਇਕ ਵਾਰ ਦਾ ਕਮਿਸ਼ਨ
- *ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਦੀ ਕੋਈ ਸ਼ਰਤ ਨਹੀਂ

Rates as low as 2.0%

ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ: ਪਾਲ ਫੋਨ 1-800-705-3863

Trucking Companies-Improve Your Cash Flow

- *Low Rates *One-Time Discounts *No Minimums

Call Paul at 1-800-705-3863

Transportation Funding Group, Inc.

Minneapolis, MN 55426

ਲੋਕ ਲੁਭਾਉ ਸਕੀਮਾਂ ਵਿਚ ਉਲਝੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਆਰਥਿਕ ਤੰਗੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਲੋਕ ਲੁਭਾਉ ਸਕੀਮਾਂ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਪੂਰੀ ਵਾਹ ਲਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਇੰਨੀ ਮਸਤ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਹੋਰ ਅਹਿਮ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਨੱਕਰੇ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸੂਬਾਈ ਯੋਜਨਾ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ 30 ਨਵੰਬਰ ਤੱਕ ਦੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਰਿਪੋਰਟ ਮੁਤਾਬਕ ਖੇਤੀਬਾੜੀ, ਸਿਹਤ, ਸਿੱਖਿਆ, ਸਿੱਜਾਈ, ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਵਜ਼ੀਫ਼ਾ ਸਕੀਮ ਤੇ ਦਿਹਾੜੀ ਸੜਕਾਂ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਏਜੰਡੇ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਯੋਜਨਾ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਇਸ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਮੁਤਾਬਕ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਮਾਲੀ ਵਰ੍ਹੇ ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ 1076.09 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਕੇਂਦਰ ਤੋਂ ਆਈ ਗ੍ਰਾਂਟ ਨਹੀਂ ਵਰਤੀ। ਇਸ ਸਾਲ ਵੀ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਤੋਂ 1982.31 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹਾਸਲ ਹੋਏ ਹਨ। ਕੁੱਲ 3058.40 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਵਿੱਚੋਂ 1480.69 ਕਰੋੜ ਹੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕੇ। ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਗ੍ਰਾਂਟਾਂ ਬਾਰੇ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਨਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਕਾਰਨ 3277 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਕੇਂਦਰ ਤੋਂ ਅਜੇ ਆਉਣੀ ਬਾਕੀ ਹੈ।

ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਦਿਆਂ ਆਟਾ ਦਾਲ, ਸਕੂਲੀ ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਈਕਲ ਵੰਡਣੇ, ਭਾਂਡੇ ਵੰਡਣ ਤੇ ਵੇਟਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਹੋਰ ਸਕੀਮਾਂ 'ਤੇ ਪੈਸਾ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਮਾਜਿਕ ਸੁਰੱਖਿਆ, ਇਸਤਰੀਆਂ ਤੇ ਬਾਲਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਵਿਭਾਗ ਦੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਲਈ ਕੇਂਦਰ

ਬੱਝਵੇਂ ਖਰਚਿਆਂ ਹੇਠ ਦੱਬੀ ਸਰਕਾਰ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕੁੱਲ ਕਮਾਈ ਦਾ 80 ਫੀਸਦੀ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਹਿੱਸਾ ਤਾਂ ਬੱਝਵੇਂ ਖਰਚਿਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਤਨਖਾਹਾਂ, ਪੈਨਸ਼ਨਾਂ, ਸਬਸਿਡੀਆਂ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, 'ਤੇ ਹੀ ਖਰਚ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਬੱਝਵੇਂ ਖਰਚਿਆਂ ਵਿਚ 24 ਹਜ਼ਾਰ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤਨਖਾਹਾਂ ਤੇ ਪੈਨਸ਼ਨਾਂ, ਬਿਜਲੀ ਸਬਸਿਡੀ ਦੇ 5700 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ, ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਕਿਸਤ 11 ਹਜ਼ਾਰ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ, ਬੁਢਾਪਾ ਪੈਨਸ਼ਨਾਂ, ਸ਼ਗਨ ਸਕੀਮ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਭਲਾਈ ਸਕੀਮਾਂ ਦੇ 1700 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ, ਆਟਾ ਦਾਲ ਸਕੀਮ ਦੇ 360 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਕੁੱਲ 43000 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪੱਲੇ ਵਿਕਾਸ ਕਾਰਜਾਂ ਲਈ ਮਹਿਜ਼ 7512 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਬਚਣਗੇ।

ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ ਆਮਦਨ 42000 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਮਿਥੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਲੰਤ ਮਾਲੀ ਸਾਲ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅੱਠ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਆਸ ਤੋਂ ਘੱਟ ਆਮਦਨ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਮਾਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੱਡੀ ਸੱਟ ਵੱਜੀ ਹੈ। ਵੈਟ ਦੀ ਆਮਦਨ ਵਿਚ ਤਾਂ 12.6 ਫੀਸਦੀ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਪਰ ਬਾਕੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਭਾਰੀ ਮਾਰ ਪਈ। ਸਾਲ 2012-13 ਦੌਰਾਨ ਵੈਟ ਤੋਂ 9835 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਆਮਦਨ ਹੋਈ ਸੀ ਤਾਂ ਇਸ ਸਾਲ 11070 ਕਰੋੜ ਆਮਦਨੀ ਹੋਈ। ਨਵੇਂ ਵਾਹਨਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਤੋਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 2012-13 ਦੌਰਾਨ 1081 ਕਰੋੜ ਕਮਾਏ ਜੋ ਇਸ ਵਾਰੀ ਘਟ ਕੇ 962 ਕਰੋੜ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ।

ਨੇ 97.26 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚੋਂ 24.64 ਕਰੋੜ ਜਾਰੀ ਹੋਏ। ਸਾਰੀ ਗ੍ਰਾਂਟ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ 133.03 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇ। ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦਸਵੀਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਜ਼ੀਫ਼ਾ ਦੇਣ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 21.77 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਜਾਰੀ ਨਾ ਕੀਤੇ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਕੇਂਦਰ ਨੇ 48.23 ਕਰੋੜ ਅਜੇ ਤੱਕ ਰੋਕੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਦਸਵੀਂ ਤੋਂ ਛੇਟੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਲਈ ਦਲਿਤ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਨੇ 60.10 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਭੇਜੇ ਤੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਵੰਡੇ 21.54 ਕਰੋੜ ਵੰਡੇ ਗਏ, ਮਲਟੀ ਸੈਕਟਰਲ ਵਿਕਾਸ ਸਿਲੈਕਟਡ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ 10.54 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਆਏ ਪਰ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। ਸ਼ਹਿਰੀ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਬਿਲਕੁਲ

ਹੀ ਫਾਡੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਲੰਬੇ ਮਾਲੀ ਸਾਲ 84.98 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਬਿਨਾਂ ਵਰਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਮਕਾਨ ਬਣਾ ਕੇ ਦੇਣ ਲਈ 49.88 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਆਏ ਸਨ ਜੋ ਵਰਤੇ ਨਹੀਂ ਗਏ। ਇਸੇ ਸਕੀਮ ਤਹਿਤ ਇਸ ਸਾਲ ਵੀ ਕੇਂਦਰ ਨੇ 12.77 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਭੇਜੇ ਪਰ ਧੋਲਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ।

ਸ਼ਹਿਰੀ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਯੋਜਨਾ ਤਹਿਤ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਨੂੰ ਕਰਜ਼ਾ ਦੇਣ ਲਈ 22.75 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਪਿਛਲੇ ਮਾਲੀ ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ ਆਏ ਪਰ ਅਣਵਰਤੇ ਹੀ ਪਏ ਰਹੇ। ਸਿਹਤ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਬੇਹੱਦ ਮਾੜਾ ਹਾਲ ਰਿਹਾ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਰਾਹੀਂ ਹੁਣ ਤੱਕ 251.54 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਗ੍ਰਾਂਟ ਸਿਹਤ ਵਿਭਾਗ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਕੀਮਾਂ ਲਈ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ 156.27 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਹੋਏ।

ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 200 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਦੀ ਗ੍ਰਾਂਟ ਅਜੇ ਤੱਕ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਸਿੱਖਿਆ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ 31 ਮਾਰਚ ਤੱਕ ਹੀ 68.50 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਵਰਤੇ ਨਹੀਂ ਗਏ ਸਨ। ਇਸ ਸਾਲ ਤਕਰੀਬਨ 600 ਕਰੋੜ ਵਿਚੋਂ 465.47 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕੇ ਹਨ। ਉਦਯੋਗਿਕ ਸਿਖਲਾਈ ਵਿਭਾਗ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਵੱਲੋਂ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਤੇ ਇਸ ਸਾਲ ਭੇਜੇ ਗਏ ਕੁੱਲ 15 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਵਿਚੋਂ 47 ਲੱਖ ਹੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਖੇਤੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ 'ਤੇ ਤਾਂ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਖੇਤੀ ਖੇਤਰ ਲਈ ਆਈਆਂ ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਾਂਟਾਂ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਕੌਮੀ ਖੇਤੀ ਵਿਕਾਸ ਯੋਜਨਾ ਤਹਿਤ ਪਿਛਲੇ ਮਾਲੀ ਸਾਲ ਦੀ 65 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ

ਗ੍ਰਾਂਟ ਤਾਂ ਵਰਤੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਗਈ। ਇਸ ਸਾਲ ਵੀ ਕੇਂਦਰ ਨੇ 233 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਿੱਤੇ, ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ 143 ਕਰੋੜ ਹੀ ਵਰਤੇ ਗਏ। ਪਸ਼ੂ ਪਾਲਣ ਵਿਭਾਗ ਦੀਆਂ ਕਈ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਵੱਲੋਂ ਭੇਜੇ 27 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਵਿਚੋਂ 46 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਹੀ ਖਰਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਵਿੱਤ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਸੂਬੇ ਦੀਆਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਤੇ ਏਡਿਡ ਕਾਲਜਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਗ੍ਰਾਂਟਾਂ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ।

ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਢੀਂਡਸਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮਾਲੀ ਘਾਟੇ ਵਿਚ ਸੁਧਾਰ ਲਿਆਉਣ ਤੇ ਖਰਚੇ ਘਟਾਉਣ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬੀ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਮਾਲੀ ਤੰਗੀ ਤਨਖਾਹਾਂ ਤੇ ਪੈਨਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਾਲੀ ਖਰਚੇ ਕਾਰਨ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਫਿਰ ਵੀ ਭਲਾਈ ਸਕੀਮਾਂ ਦੀ ਅਣਦੇਖੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ।

ਅਮਰੀਕੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਉਮੀਦਾਂ ਟੁੱਟੀਆਂ

ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ: ਅਮਰੀਕੀਆਂ ਦਾ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਪ੍ਰਤੀ ਰਵੱਈਆ ਲਗਾਤਾਰ ਨਿਵਾਣਾਂ ਵੱਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਏ.ਪੀ.ਐਨ.ਓ.ਆਰ.ਸੀ ਦੇ ਜਨਤਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਖੋਜ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਚੋਣ ਸਰਵੇਖਣ ਅਨੁਸਾਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਉਮੀਦਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੋਈਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣੇ ਗਏ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਸੁਲਝਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ।

ਅੱਧੀ ਆਬਾਦੀ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਰਾਜੀ ਢਾਂਚੇ ਵਿਚ ਵੱਡੇ ਬਦਲਾਅ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜਾਂ ਫਿਰ ਇਸ ਨੂੰ ਮੁਕੰਮਲ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਦਲ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਰਵੇਖਣ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ 20 ਲੋਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਿਰਫ ਇਕ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਕਿਸੇ ਤਬਦੀਲੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। 70% ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਯੋਗਤਾ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਨੱਪ ਹੋਣ ਦੇ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਸਰਵੇਖਣ ਆਇਆ ਹੈ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਨਵੇਂ ਵਰ੍ਹੇ ਵਿਚ ਆਪਣੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਜਿੱਠ ਲੈਣਗੇ।

ਤੇਜ਼ਾਬੀ ਹਮਲਿਆਂ 'ਚ ਵਿਚ ਵੀ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪੰਜਾਬ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਔਰਤਾਂ 'ਤੇ ਤੇਜ਼ਾਬੀ ਹਮਲਿਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਦੂਜੇ ਨੰਬਰ ਦਾ ਸੂਬਾ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਤਰੀ ਭਾਰਤ ਵਿਚੋਂ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਿਰਫ ਪੰਜ ਸੂਬੇ ਹੀ ਹਨ ਜਿਥੇ 3 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਔਰਤਾਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਤੇਜ਼ਾਬੀ ਹਮਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ 2010, 2011 ਤੇ 2012 ਵਿਚ ਦੋ ਦਰਜਨ ਔਰਤਾਂ 'ਤੇ ਤੇਜ਼ਾਬੀ ਹਮਲੇ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਸ ਬਾਰੇ 21 ਪੁਲਿਸ ਕੇਸ ਦਰਜ ਹੋਏ।

ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਮੁਤਾਬਕ ਮੁਲਕ ਵਿਚੋਂ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਲੰਬੇ ਤਿੰਨ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਤੇਜ਼ਾਬੀ ਹਮਲਿਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਸਿਖਰ 'ਤੇ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਤੇਜ਼ਾਬੀ ਹਮਲਿਆਂ ਦਾ 39 ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਣਾ ਪਿਆ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ 30 ਕੇਸ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ 43 ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਤਾਂਜਾ ਤੇਜ਼ਾਬੀ ਹਮਲੇ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਰਨਾਲਾ ਦੀ ਲੜਕੀ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਚ ਤੇਜ਼ਾਬੀ ਹਮਲਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ

ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਤੇਜ਼ਾਬੀ ਹਮਲੇ ਲਗਾਤਾਰ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ

24 ਔਰਤਾਂ ਤੇਜ਼ਾਬੀ ਹਮਲਿਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ 32 ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਦਰਜ ਕੀਤੇ 21 ਕੇਸਾਂ ਵਿਚੋਂ 15 ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਫਾਈਲ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਸਾਲ 2010 ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ 10 ਔਰਤਾਂ 'ਤੇ ਤੇਜ਼ਾਬੀ ਹਮਲੇ ਹੋਏ ਤੇ ਸਾਲ 2011 ਵਿਚ ਤੇਜ਼ਾਬੀ ਹਮਲਿਆਂ ਦਾ ਹੋਰ 10 ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਣਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਸਾਲ 2012 ਵਿਚ ਚਾਰ ਔਰਤਾਂ 'ਤੇ ਤੇਜ਼ਾਬੀ ਹਮਲੇ ਹੋਏ। ਚਾਲੂ ਸਾਲ ਦਾ ਅੰਕੜਾ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ ਹੈ ਪਰ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਚ ਹੋਏ ਤੇਜ਼ਾਬੀ ਹਮਲੇ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਲੜਕੀ ਦੀ ਮੌਤ ਮਗਰੋਂ ਹਰ ਕੋਈ ਝੰਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਲਕਸ਼ਮੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿਚ ਸੂਬਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਤੇਜ਼ਾਬੀ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਤੇ ਸੌਖੀ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਦੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 30 ਅਗਸਤ, 2013 ਨੂੰ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਹਦਾਇਤਾਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ। ਵੇਰਵਿਆਂ ਮੁਤਾਬਕ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਲੰਬੇ ਤਿੰਨ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਔਰਤਾਂ 'ਤੇ ਤੇਜ਼ਾਬੀ ਹਮਲੇ ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਦੋ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ 31 ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ਾਬੀ ਹਮਲਿਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਣਾ ਪਿਆ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਪੁਲਿਸ ਨੇ 31 ਕੇਸ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਹਨ ਤੇ 26 ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ

ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਗੁਆਂਢੀ ਸੂਬੇ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਔਰਤਾਂ 3 ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿਚ ਨੌਂ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ਾਬੀ ਹਮਲੇ ਝੱਲਣੇ ਪਏ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ 'ਚ 5 ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ਾਬੀ ਹਮਲਿਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿਚੋਂ ਤੀਜੇ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਹੈ ਜਿਥੋਂ ਦੀਆਂ 20 ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ਾਬੀ ਹਮਲਿਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਣਾ ਪਿਆ ਹੈ।

ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਪੂਰੀ ਭਾਜਪਾ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਆਈ.ਐਫ.ਐਸ. ਅਧਿਕਾਰੀ ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਪੂਰੀ ਜਿਹੜੇ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿਚ ਨਿਊਯਾਰਕ ਵਿਖੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਥਾਈ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਸਨ, ਭਾਜਪਾ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਏ। ਸ. ਪੂਰੀ ਦਾ ਭਾਜਪਾ ਵਿਚ ਆਉਣ 'ਤੇ ਸਵਾਗਤ ਕਰਦਿਆਂ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਕੌਮੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਾਜਨਾਥ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਸ. ਪੂਰੀ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਦਾ ਵਿਦੇਸ਼, ਸੁਰੱਖਿਆ ਤੇ ਵਪਾਰਕ ਨੀਤੀਆਂ ਵਿਚ ਲਾਭ ਹੋਵੇਗਾ।

ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਕਰੇਗੀ 208 ਕੈਦੀਆਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਬਾਰੇ ਨਜ਼ਰਸਾਨੀ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬੰਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਕੈਦੀਆਂ ਦੇ ਕੇਸਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ। ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਇਕ ਬੁਲਾਰੇ ਮੁਤਾਬਕ ਇਸ ਵੇਲੇ ਕੁੱਲ 208 ਕੈਦੀਆਂ ਦੇ ਕੇਸ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 119 ਸਿੱਖ ਕੈਦੀਆਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਤਫ਼ਤੀਸ਼ ਕਰਨ 'ਤੇ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 66 ਵਿਰੁੱਧ ਅਜੇ ਵੀ ਕੇਸ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹਨ ਜਦੋਂਕਿ ਸੱਤ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹਨ ਤੇ ਸੱਤ ਹੋਰ ਅਜਿਹੇ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਗਰਲੇ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਹੋਈਆਂ ਤੇ ਉਹ ਰਿਹਾਈ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਉਕਤ 119 ਨਜ਼ਰਬੰਦਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਿਰਫ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਅਜਿਹੇ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਪਾਏ ਗਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਬਾਰੇ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ

ਫੌਰੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਹਾਸਲ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੁਤਾਬਕ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਵੱਲੋਂ ਪੀਲੀਭੀਤ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਾਹਜਗਪੁਰ ਜੋ 16 ਜੁਲਾਈ 1990 ਤੋਂ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਹੈ ਤੇ ਕੋਈ 23 ਸਾਲ ਦੀ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਪੂਰੀ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਯੂ.ਪੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਖਿਲੇਸ਼ ਯਾਦਵ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਯੂ.ਪੀ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਲਈ ਕੇਸ ਆਪਣੀ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਨਾਲ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਪੂਰਥਲਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਪਿੰਡ ਅਕਾਲਗੜ੍ਹ ਦੇ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਨੂੰ 42 ਦਿਨ ਲਈ ਪੈਰੋਲ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਸ. ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਾਲ ਪੰਜ ਮਹੀਨੇ ਤੇ 15 ਦਿਨ ਦੀ ਪੈਰੋਲ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਲੈ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨਾਟਕਾ ਦੀ ਗੁੱਲਬਰਗਾ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ

ਅਕਤੂਬਰ 1990 ਤੋਂ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਕੱਟ ਰਹੇ ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਖੇੜਾ ਪੁੱਤਰ ਬੰਤਾ ਸਿੰਘ ਪਹਿਲਵਾਨ ਪਿੰਡ ਜੱਲਪੁਰ ਖੇੜਾ ਬਾਰੇ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪੈਰੋਲ ਦੀ ਕੋਈ ਅਰਜ਼ੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਜੋ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਭੇਜੀ ਜਾਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ।

ਕਰਨਾਟਕਾ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਉਸ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਵੀ ਉਥੋਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹੀ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਕੀਤਿਆਂ 23 ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਭਾਈ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਛੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਲਈ ਨਾਂਅ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤਿੰਨ ਹੋਰ ਲਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਇਸ ਵੇਲੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਕੇਂਦਰੀ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਬੁੜੈਲ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੇਸ ਵੀ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ ਵਲੋਂ ਜਾਂਚ ਅਧੀਨ ਹੈ।

ਹਾਸਲ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੁਤਾਬਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸਜ਼ਾ ਪੂਰੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਰਿਹਾਈ ਬਾਰੇ ਚਾਲੂ ਸਾਲ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪਟੀਸ਼ਨ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਨਜ਼ਰਬੰਦਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਵੱਲੋਂ ਦੁਬਾਰਾ ਪੈਰੋਲ 'ਤੇ ਰਿਹਾਈ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਟਿਆਲਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ

ਦੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਪਤੇ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਰਿਪੋਰਟ ਪਟਿਆਲਾ ਪੁਲਿਸ ਤੋਂ ਲਈ ਜਾਵੇਗੀ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੈਰੋਲ 'ਤੇ ਛੱਡਣ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਫੈਸਲਾ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਹੈ।

ਸੂਬਾ ਬੁਲਾਰੇ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 26 ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਅਜਿਹੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਘਿਨੌਣੇ ਅਪਰਾਧ ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮੁਆਫ਼ੀ ਮਿਲ ਸਕਣੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੋਵੇਗੀ ਪਰ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੁੱਖ ਲੀਡਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸਜ਼ਾ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਜ਼ਰਬੰਦਾਂ ਨੂੰ ਰਿਹਾਅ ਕਰਨ ਤੇ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਰਿਹਾਅ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਨਜ਼ਰਬੰਦਾਂ ਨੂੰ ਰਿਹਾਅ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਰਜ਼ਾਮਤੀ ਤੋਂ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਸਿਆਸੀ ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ।

ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪਨਸਪ ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਕਰਜ਼ਾਈ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪੁਰਾਣੀ ਆਟਾ-ਦਾਲ ਸਕੀਮ ਦੇ ਬਣਦੇ 1702.83 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਸਿਵਲ ਸਪਲਾਈ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ (ਪਨਸਪ) ਨੂੰ ਅਦਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕੋਰੀ ਨਾਂਗ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਵਿੱਤ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਖੁਰਾਕ ਤੇ ਸਪਲਾਈ ਵਿਭਾਗ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਲਿਖਦਿਆਂ ਸਾਡ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਆਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵਿੱਤ ਵਿਭਾਗ, ਪਨਸਪ ਦੀ ਉਪਰੋਕਤ ਦਾਅਵਾ ਰਕਮ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਪਨਸਪ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਦਾਅਵੇ ਮੁਤਾਬਕ ਉਸ ਨੇ ਤੇ ਤਿੰਨ ਹੋਰ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨੇ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਆਟਾ-ਦਾਲ ਸਕੀਮ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਸਾ ਖਰਚਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਅਤੇ ਯੂਕੋ ਬੈਂਕ ਤੋਂ ਤਕਰੀਬਨ 1702.83 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਰਕਮ ਜੁਟਾ ਕੇ ਖਰਚ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਪਨਸਪ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਲਿਖ ਕੇ ਉਪਰੋਕਤ ਰਕਮ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਕਰਨ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਪਰ ਵਿੱਤ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਇਸ ਰਕਮ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜਾਣਕਾਰਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਵਿੱਤ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਇਨਕਾਰ ਨੇ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਆਟਾ-ਦਾਲ ਸਕੀਮ ਵਿਚ ਪਨਸਪ ਦੀ ਵਿੱਤੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ 'ਤੇ ਸਵਾਲੀਆ

1700 ਕਰੋੜ ਦੇਣ ਤੋਂ ਮੁੱਕਰੀ ਸਰਕਾਰ

ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਦੱਸਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਪਨਸਪ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਲਿਖਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਅਗਸਤ 2007 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅਕਤੂਬਰ 2013 ਤੱਕ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਆਟਾ-ਦਾਲ ਸਕੀਮ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਾਉਣ-ਚੜ੍ਹਾਉਣਿਆਂ ਪਨਸਪ,

ਮਾਰਕੈੱਡ, ਪੰਜਾਬ ਐਗਰੋ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਗੋਦਾਮ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਨੇ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਦੀ ਕੇਂਦਰੀ ਪੁਲ ਤਹਿਤ ਅਨਾਜ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਮਿਲੀ ਰਕਮ ਤੋਂ ਯੂਕੋ ਬੈਂਕ ਤੋਂ 290 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਉਧਾਰ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪੱਲਿਓਂ ਹੀ ਤਕਰੀਬਨ 2000 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਦਿੱਤੇ। ਇਸ ਰਕਮ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਜਾਬ

ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਿਰਫ 230 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੀ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਪੱਤਰ ਵਿਚ ਪਨਸਪ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਉਪਰੋਕਤ ਚਾਰ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸਕੀਮ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਲਈ 1728.76 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਜਾਂ ਯੂਕੋ ਬੈਂਕਾਂ ਦੀ ਰਕਮ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਖਰਚਣੇ ਪਏ। ਪਨਸਪ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਏਜੰਸੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ 1057.86 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਰਕਮ ਪਨਸਪ ਦੀ ਹੀ ਦੇਣੀ ਹੈ ਤੇ ਪਨਸਪ ਕੋਲ ਇਸ ਯੋਜਨਾ ਲਈ ਕੋਈ ਫੰਡ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਉਸ ਨੇ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਦੇ 767.86 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਵਰਤ ਦਿੱਤੇ ਸਨ, ਜੋ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਖੁਰਾਕ ਨਿਗਮ (ਐੱਫ.ਸੀ.ਆਈ) ਦੀ 'ਫੂਡ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਸਕੀਮ' ਤਹਿਤ ਕੇਂਦਰੀ ਪੁਲ ਵਿਚ ਅਨਾਜ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਰਾਹੀਂ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਪਨਸਪ ਨੇ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਵੱਲੋਂ ਉਪਰੋਕਤ 767.86 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਰਕਮ ਦਾ ਲੇਖਾ ਜੋਖਾ ਪਨਸਪ ਤੋਂ ਮੰਗੇ ਜਾਣ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤਿਆਂ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ 1702.83 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਅਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਪਰ ਵਿੱਤ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਤੀ ਅਸਮਰਥਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਅਕਾਲੀ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਨੇ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰਿਆ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਦਿੱਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲੇ ਤਿੰਨ ਅਕਾਲੀ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਮੈਂਬਰ ਵਜੋਂ ਸਹੁੰ ਚੁੱਕਣ ਸਮੇਂ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਤਵੱਜੋ ਨਾ ਦੇਣ ਕਾਰਨ ਪੰਜਾਬੀ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨਾਰਾਜ਼ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪੰਜਾਬੀ 'ਚ ਸਹੁੰ ਚੁੱਕਣ ਵਾਲੇ ਭਾਜਪਾ ਵਿਧਾਇਕ ਆਰ.ਪੀ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਲਾਘਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਹਲਕਿਆਂ ਮੁਤਾਬਕ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਚੋਣ ਮਨੋਰਥ ਪੱਤਰ 'ਚ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਲਈ ਕਈ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਦਿਵਾਇਆ ਸੀ ਪਰ ਜੇ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਪ੍ਰਤੀ ਤੰਗਦਿਲੀ ਵਾਲਾ ਰਵਈਆ ਰੱਖਣਗੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਦੀ ਆਸ ਕਿਵੇਂ ਰੱਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਪੰਜਾਬੀ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਮੁਤਾਬਕ ਸਮੂਹ ਪੰਜਾਬੀ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਸੱਟ ਮਾਰੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਉਮੀਦ ਸੀ ਕਿ ਸਹੁੰ ਚੁੱਕ ਸਮਾਗਮ ਦੌਰਾਨ ਅਕਾਲੀ ਵਿਧਾਇਕ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਸਹੁੰ ਚੁੱਕਣਗੇ। ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕਈ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਸਹੁੰ ਚੁੱਕਣ ਵਾਲੇ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਇਕੋ ਇਕ ਸਿੱਖ ਵਿਧਾਇਕ ਆਰ.ਪੀ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਲਾਘਾ ਕਰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨਤ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਪਾਵਰਕਾਮ ਨੇ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਪਾਇਆ ਬਾਦਲ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਲਕੇ 'ਚ ਖੋਲ੍ਹੇ ਸਰਕਾਰੀ ਪੈਲੇਸ

600 ਕਰੋੜ ਦਾ ਬੋਝ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪਾਵਰਕਾਮ ਨੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਦਾ ਤੋਹਫਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ 12 ਪੈਸੇ ਪ੍ਰਤੀ ਯੂਨਿਟ ਫਿਊਲ ਚਾਰਜ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ (ਕੋਲੇ ਦਾ ਖਰਚਾ) ਸਾਲਾਨਾ 600 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਭਾਰ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹਾਲ ਦੀ ਘੜੀ ਪਾਵਰਕਾਮ ਨੇ 12 ਪੈਸੇ ਪ੍ਰਤੀ ਯੂਨਿਟ ਫਿਊਲ ਚਾਰਜ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਤੱਕ ਵਸੂਲਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਹੀ ਹੈ ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਫਿਊਲ ਚਾਰਜ ਦੇ ਲਗਾਤਾਰ ਲਾਗੂ ਰਹਿਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ।

ਪਾਵਰਕਾਮ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕਰਦਿਆਂ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਮੀਟਰ ਸਪਲਾਈ 'ਤੇ 96 ਕਰੋੜ ਤੇ ਖੇਤੀ ਟਿਊਬਵੈੱਲਾਂ ਲਈ 60 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਬੋਝ ਪਾਇਆ ਹੈ ਪਰ ਖੇਤੀ ਖੇਤਰ ਦਾ ਸਾਲਾਨਾ ਬੋਝ 200 ਕਰੋੜ ਦਾ ਪਵੇਗਾ ਜਿਸ ਦੀ ਸਬਸਿਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦੇਣੀ ਹੈ ਜਦਕਿ ਸਰਕਾਰ 5000 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਖੇਤੀ ਤੇ ਹੋਰ ਵਰਗਾਂ ਲਈ ਸਬਸਿਡੀ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ। ਬਿਜਲੀ ਮਹਿੰਗੀ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣਾ ਤਰਕ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਪਾਵਰਕਾਮ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕੋਲੇ ਦੀ ਲਾਗਤ ਲਗਾਤਾਰ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਰੇਲ ਕਿਰਾਏ ਵੀ ਕਾਫੀ ਵਧ ਗਏ ਹਨ।

ਬਿੱਲਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਜਨਵਰੀ ਤੋਂ ਵਸੂਲ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਪਾਵਰਕਾਮ ਨੇ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਦਰ 65 ਪੈਸੇ ਪ੍ਰਤੀ ਯੂਨਿਟ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਬਿਜਲੀ ਰੈਗੂਲੇਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਕੋਲ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵੀ ਪਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਕੋਲ ਇਹ ਦਲੀਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ 65 ਪੈਸੇ ਪ੍ਰਤੀ ਯੂਨਿਟ ਦਾ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਮੰਗੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਸਾਲ ਤਕਰੀਬਨ 2500 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਘਾਟਾ ਪੈ ਰਿਹਾ। ਇਹ ਘਾਟਾ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ 65 ਪੈਸੇ ਪ੍ਰਤੀ ਯੂਨਿਟ ਵਾਧਾ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਮੈਰਿਜ ਪੈਲੇਸਾਂ 'ਤੇ ਲੱਗੇ ਭਾਰੀ ਟੈਕਸ ਕਾਰਨ ਭਾਵੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖਰਚ ਝੱਲਣਾ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵੱਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦੇ ਜੱਦੀ ਹਲਕੇ ਦੇ ਲੋਕ ਇਸ ਪਾਸੇ ਬਿਲਕੁਲ ਬੇਫਿਕਰ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਲਕੇ ਦੇ ਪੇਂਡੂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਖਰਚੇ 'ਤੇ ਮੈਰਿਜ ਪੈਲੇਸ ਬਣਾ ਕੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਸੂਬੇ ਦਾ ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਸਰਕਾਰੀ ਖਰਚੇ 'ਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਮੈਰਿਜ ਪੈਲੇਸ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਮੁਢਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਹਲਕਾ ਲੰਬੀ ਦੇ ਅੱਠ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਮੈਰਿਜ ਪੈਲੇਸ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ ਜਦੋਂਕਿ ਇਕ-ਇਕ ਮੈਰਿਜ ਪੈਲੇਸ ਹਲਕਾ ਮਲੋਟ ਤੇ ਗਿੱਦੜਬਾਗ ਵਿਚ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਵੱਲੋਂ ਸੰਗਤ ਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਅਖਤਿਆਰੀ ਫੰਡਾਂ, ਬੰਬ ਮੁਕਤ ਫੰਡਾਂ ਤੇ ਦਿਹਾਤੀ ਵਿਕਾਸ ਫੰਡਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦਿੱਤੇ 3.53 ਕਰੋੜ ਨਾਲ 10 ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਮੈਰਿਜ ਪੈਲੇਸਾਂ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੈਰਿਜ ਪੈਲੇਸਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਟੈਕਸਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਆਰ.ਟੀ.ਆਈ ਦੇ ਵੇਰਵਿਆਂ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਲਕਾ ਲੰਬੀ ਦੇ ਪਿੰਡ

ਇਹ ਸਾਰੇ ਮੈਰਿਜ ਪੈਲੇਸ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਟੈਕਸਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਕੀਤੇ ਮੁਕਤ

ਆਲਮਵਾਲਾ ਵਿਚ 55 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਲਾਗਤ ਨਾਲ ਮੈਰਿਜ ਪੈਲੇਸ ਬਣਿਆ ਹੈ ਜਦੋਂਕਿ ਪਿੰਡ ਗੱਗੜ ਵਿਚ 50 ਲੱਖ ਖਰਚ ਆਏ ਹਨ। ਪਿੰਡ ਬੀਦੋਵਾਲੀ ਵਿਚ ਮੈਰਿਜ ਪੈਲੇਸ ਦੀ ਉਸਾਰੀ 'ਤੇ 42 ਲੱਖ ਰੁਪਏ, ਮੋਹਲਾਂ ਵਿਚ 38.40 ਲੱਖ, ਮਿੱਡਾ ਵਿਚ 34.72 ਲੱਖ, ਦਾਨੇਵਾਲਾ ਵਿਚ 25 ਲੱਖ ਤੇ ਮਾਹਣੀ ਖੇੜਾ ਵਿਚ 20 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਆਏ ਹਨ। ਗਿੱਦੜਬਾਗ ਹਲਕੇ ਦੇ ਪਿੰਡ

ਭਲਾਈਆਣਾ ਵਿਚ 42.38 ਲੱਖ ਨਾਲ ਉਸਾਰੀ ਹੋਈ ਹੈ ਜਦੋਂਕਿ ਮਲੋਟ ਹਲਕੇ ਦੇ ਪਿੰਡ ਮਲੋਟ ਵਿਚ 26 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਲਾਗਤ ਨਾਲ ਮੈਰਿਜ ਪੈਲੇਸ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੈਲੇਸਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਹਵਾਲੇ ਹੈ।

ਪੰਚਾਇਤ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਆਹ 2100 ਰੁਪਏ ਫੀਸ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ। ਪਿੰਡ ਮੋਹਲਾਂ ਦੇ ਸਰਪੰਚ ਦਵਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਤਰਕ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪੈਲੇਸ ਤਾਂ ਗਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਪੰਚਾਇਤ ਮੁਫਤ ਵਿਚ ਹੀ ਪੈਲੇਸ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਲੰਬੇ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ 10 ਵਿਆਹ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਨੇੜੇ-ਤੇੜੇ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਵੀ ਇਥੇ ਆਉਣ ਲੱਗੇ ਹਨ। ਪੰਚਾਇਤ ਵੱਲੋਂ ਜੈਨਰੇਟਰ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਸਹਾਇਕ ਆਬਕਾਰੀ ਤੇ ਕਰ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਮੁਕਤਸਰ ਪੀ.ਕੇ ਮਲਹੋਤਰਾ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਮੁਨਾਫੇ ਤੋਂ ਇਹ ਪੈਲੇਸ ਚਲਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਟੈਕਸ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਮੈਰਿਜ ਪੈਲੇਸਾਂ ਨੂੰ ਵੈਟ, ਲਗਜ਼ਰੀ ਟੈਕਸ, ਸ਼ਰਾਬ ਪਰਮਿਟ ਫੀਸ ਤੇ ਕੇਟਰਿੰਗ ਟੈਕਸ ਆਦਿ ਤਾਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਪਿੰਡ ਭਲਾਈਆਣਾ ਦੇ ਮੈਰਿਜ ਪੈਲੇਸ ਵਿਚ ਇਕ ਸਾਲ ਵਿਚ ਤਕਰੀਬਨ 30 ਵਿਆਹ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਬੱਸਾਂ ਅੱਗੇ ਬੇਵੱਸ ਹੋਈਆਂ ਰੋਡਵੇਜ਼ ਦੀਆਂ ਲਾਰੀਆਂ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਿਆਸੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਬੱਸ ਮਾਲਕਾਂ ਦੇ ਘਰ ਭਰਨ ਲਈ ਸਰਕਾਰੀ ਏ.ਸੀ ਬੱਸਾਂ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਚੱਲਣ ਦੀ ਥਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮਾਂ ਵਰਕਸ਼ਾਪਾਂ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੱਸਾਂ ਵਿਚ ਹੁਣ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਏ.ਸੀ ਬੱਸਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਕੁਝ ਡਿਪੂਆਂ ਦੀਆਂ ਬੱਸਾਂ ਚੰਗੀ ਕਮਾਈ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਬਠਿੰਡਾ ਡਿਪੂ ਦੀਆਂ ਏ.ਸੀ ਬੱਸਾਂ ਨੂੰ ਵੱਲ-ਵਲਾਵੇਂ ਪਾ ਕੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਭੇਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਰਕਾਰੀ ਵੇਰਵਿਆਂ ਮੁਤਾਬਕ ਇਸ ਵੇਲੇ ਤਕਰੀਬਨ 79 ਏ.ਸੀ ਬੱਸਾਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਈਆਂ ਦੀ ਉਮਰ ਪੰਜ ਸਾਲ ਤੋਂ ਉਪਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਬਠਿੰਡਾ ਡਿਪੂ ਦੀਆਂ ਏ.ਸੀ ਬੱਸਾਂ ਦਾ ਤਾਂ ਹੁਣ ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਹੈ। ਏ.ਸੀ ਬੱਸ ਨੰਬਰ 9050 ਜੂਨ 2012 ਵਿਚ 20 ਦਿਨ ਇੰਜਣ ਦੀ ਖਰਾਬੀ ਕਰਕੇ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਵਿਚ ਹੀ ਖੜ੍ਹੀ ਰਹੀ। ਜਨਵਰੀ 2012 ਵਿਚ ਇਹ ਬੱਸ 12 ਦਿਨ, ਅਪਰੈਲ 2012 ਵਿਚ 21 ਦਿਨ

ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹੀ ਰਹੀ। ਇਹੋ ਬੱਸ ਜਨਵਰੀ 2011 ਵਿਚ 20 ਦਿਨ, ਅਪਰੈਲ ਵਿਚ ਸੱਤ ਦਿਨ ਤੇ ਸਤੰਬਰ ਵਿਚ ਨੌਂ ਦਿਨ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹੀ ਰਹੀ।

ਵਿਚ ਚਾਰ-ਚਾਰ ਦਿਨ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਵਿਚ ਹੀ ਖੜ੍ਹੀ ਰਹੀ। 2011 ਦੀ ਨਵੰਬਰ ਵਿਚ ਇਹ ਬੱਸ ਇੰਜਣ ਦੀ ਖਰਾਬੀ ਕਰਕੇ ਪੂਰਾ ਮਹੀਨਾ ਖੜ੍ਹੀ ਰਹੀ ਤੇ ਦਸੰਬਰ ਦੇ 15 ਦਿਨ ਵੀ ਇੰਜਣ ਦੀ ਖਰਾਬੀ ਖਾ ਗਈ। ਅਕਤੂਬਰ 2010 ਦੇ ਪੂਰੇ 30 ਦਿਨ ਇਹ ਬੱਸ ਸੜਕਾਂ ਤੋਂ ਗਾਇਬ ਰਹੀ।

ਲੁਧਿਆਣਾ ਡਿਪੂ ਕੋਲ ਛੇ ਏ.ਸੀ ਬੱਸਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹੋ ਹਾਲ ਹੀ ਹੈ। ਲੁਧਿਆਣਾ ਡਿਪੂ ਦੀ ਬੱਸ ਨੰਬਰ 5946 ਸਾਲ 2012 ਦੇ 365 ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿਰਫ 102 ਦਿਨ ਹੀ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਚੱਲੀ ਤੇ 2013 ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅੱਠ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿਰਫ 155 ਦਿਨ ਰੁਟ 'ਤੇ ਚੱਲੀ। ਏ.ਸੀ ਬੱਸ ਨੰਬਰ 6650 ਸਾਲ 2012 ਵਿਚ 180 ਦਿਨ ਤੇ 2013 ਵਿਚ 67 ਦਿਨ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਵਿਚ ਹੀ ਖੜ੍ਹੀ ਰਹੀ। ਬੱਸ ਨੰਬਰ 8905 ਸਾਲ 2012 ਵਿਚ 132 ਦਿਨ ਸੜਕਾਂ ਤੋਂ ਗਾਇਬ ਰਹੀ।

ਸੂਤਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਬੱਸ ਮਾਲਕਾਂ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਦਬਾਅ ਕਰਕੇ ਸਰਕਾਰੀ ਬੱਸਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮਾਂ ਸੜਕਾਂ ਤੋਂ ਗਾਇਬ ਹੀ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਨੇ-ਬਹਾਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੱਸਾਂ ਨੂੰ

ਵਰਕਸ਼ਾਪਾਂ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰੀ ਬੱਸਾਂ ਦੀ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਏ.ਸੀ ਬੱਸਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨ ਵਿਚ ਚੋਖਾ ਵਾਧਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪੀ.ਆਰ.ਟੀ.ਸੀ ਦੇ ਸੰਗਰੂਰ ਡਿਪੂ ਕੋਲ ਵੀ ਅੱਧੀ ਦਰਜਨ ਏ.ਸੀ ਬੱਸਾਂ ਹਨ। ਬੱਸ ਨੰਬਰ 8523 ਤਾਂ 2012-13 ਦੌਰਾਨ 189 ਦਿਨ ਸੜਕਾਂ ਤੋਂ ਗਾਇਬ ਰਹੀ ਤੇ ਚਾਲੂ ਮਾਲੀ ਸਾਲ ਦੇ ਪੰਜ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿਰਫ 21 ਦਿਨ ਰੁਟ 'ਤੇ ਚੱਲੀ ਹੈ। ਏ.ਸੀ ਬੱਸ ਨੰਬਰ 8522 ਵੀ ਚਾਲੂ ਮਾਲੀ ਸਾਲ ਦੇ 150 ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿਰਫ 18 ਦਿਨ ਰੁਟ 'ਤੇ ਚੱਲੀ ਹੈ। ਇਹੀ ਹਾਲ ਬਾਕੀ ਡਿਪੂਆਂ ਦਾ ਹੈ। ਬਠਿੰਡਾ ਡਿਪੂ ਦੀਆਂ ਏ.ਸੀ ਬੱਸਾਂ ਨੂੰ ਬਠਿੰਡਾ-ਡੱਬਵਾਲੀ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਕੁਝ ਬੱਸਾਂ ਨੂੰ ਬਠਿੰਡਾ-ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਾਇਆ ਮਾਨਸਾ ਭੇਜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਮਾਈ ਵਾਲੇ ਰੁਟ ਤੇ ਟਾਈਮ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਅਪਰੇਟਰਾਂ ਦੀਆਂ ਬੱਸਾਂ ਦੀ ਮੌਜ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼

ਸਨਿਚਰਵਾਰ, 11 ਜਨਵਰੀ 2014

ਮਹਿੰਗਾ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ

ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬਤੌਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਆਪਣੀ ਸ਼ਾਇਦ ਆਖਰੀ ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਕੇ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਨਿਤਾਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦੀ ਵਾਛੜ ਤਾਂ ਹੋਣੀ ਹੀ ਸੀ, ਸੇ ਹੋਈ। ਜਿਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਸ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਪਿੱਛਾ ਛੁਡਾ ਲਿਆ ਕਿ 'ਹਿਸਟਰੀ ਵਿਲ ਜੱਜ', ਭਾਵ ਗਲਤ-ਠੀਕ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਹੁਣ ਵਕਤ ਦੇ ਹੱਥ ਹੈ। ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਭਾਰਤ ਦੇ ਆਧੁਨਿਕ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਕੋਈ ਆਮ ਸ਼ਖ਼ਸ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਪੂਰੇ ਦਸ ਸਾਲ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵਾਗਡੋਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ 1991 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਘੜੀਆਂ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀਆਂ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਲਾਗੂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਭਾਰਤੀ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਹਿਮ ਆਰਥਿਕ ਅਦਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਨੇੜਿਉਂ ਜੁੜੇ ਰਹੇ ਹਨ। 90ਵਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਸੰਸਾਰ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵੱਡੀ ਹਲਚਲ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਵੀ ਡੂੰਘੇ ਮਾਲੀ ਸੰਕਟ ਨਾਲ ਦੋ-ਚਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਸ ਵਕਤ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਪੀ.ਵੀ. ਨਰਸਿਮਹਾ ਰਾਓ ਨੇ ਇਕ ਗੈਰ-ਸਿਆਸੀ ਸ਼ਖ਼ਸ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਮੰਤਰੀ ਥਾਪ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਹ ਸ਼ਖ਼ਸ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਹੀ ਸਨ। ਉਦੋਂ ਸਭ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਟਿਕ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਤੱਕ, ਸਮੇਤ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਛੇ ਸਾਲਾਂ ਦੇ, ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਘੜੀਆਂ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀਆਂ ਹੀ ਲਾਗੂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ; ਸਗੋਂ ਭਾਜਪਾ ਤਾਂ ਕਾਂਗਰਸ ਤੋਂ ਵੀ ਦੋ ਕਦਮ ਅਗਾਂਹ ਵਧ ਕੇ ਇਹ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀਆਂ ਲਾਗੂ ਕਰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਹਾਕਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਦਸ ਸਾਲ ਉਹ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਕੁਰਸੀ ਉਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਅੱਜ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਤਕ ਪਹੁੰਚਦਿਆਂ-ਪਹੁੰਚਦਿਆਂ, ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਕਾਮਯਾਬ ਮੰਨੇ ਜਾ ਰਹੇ ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤਰੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਅਹੁਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਿਆਕਤ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਮਿਲਦੇ ਰਹੇ, ਨਾਕਾਮਯਾਬ ਲੀਡਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਭ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹਨ। ਕੱਲ੍ਹ ਤੱਕ ਜਿਸ ਸ਼ਖ਼ਸ ਦੀ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਦੀ ਚਰਚਾ ਅਕਸਰ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਅੱਜ ਇਹ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਵੀ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਰਹੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਾਸਨ ਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਹੋਏ ਘਪਲਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿਸ ਵੰਗ ਨਾਲ ਲੁਕੋਣ ਦੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ, ਉਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਮਾਨਦਾਰੀ, ਬੇਈਮਾਨੀ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਦਾਗ਼ਦਾਰ ਜਾਪਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀਆਂ ਨੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਜਿੰਨੀ ਮਰਜ਼ੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਦਿਵਾਈ ਹੋਵੇ ਪਰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਬਾਜ਼ਿੰਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੀਤੀਆਂ ਦੇ ਭਾਰ ਹੇਠ ਅੱਜ ਅੱਧੇ ਸਾਹ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਆਣ ਪਿਆ ਸੰਕਟ ਕਿਉਂਟਣਾ ਸੀ, ਪਰ ਹੋ ਸਭ ਕੁਝ ਉਲਟਾ-ਪੁਲਟਾ ਗਿਆ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੋਡਿਆਂ ਪਰਨੇ ਹੋ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਜੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ, ਅੱਜ ਉਹ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਹਜ਼ਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ।

ਰਤਾ ਕੁ ਘੋਖ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਚੋਣ ਏਜੰਡੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਤਕਰੀਬਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਤੈਅ ਸੀ। ਇਥੋਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਹਸਤੀ ਵੀ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਐਤਕੀ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਜ਼ੋਰ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਮੁੱਦਾ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦਾ ਬਣ ਜਾਵੇ। ਇਸੇ ਲਈ ਉਹ ਮੁੱਖ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਲਈ ਭਾਜਪਾ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨਰੇਂਦਰ ਮੋਦੀ ਅਤੇ ਗੁਜਰਾਤ ਕਤਲੇਆਮ ਨੂੰ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਇਹ ਪੈਂਤੜਾ ਸਹੀ ਵੀ ਹੈ। ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਨੂੰ ਹਰ ਹੀਲੇ ਪਛਾੜਨਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਉਥਲ-ਪੁਥਲ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਪਰ 1984 ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਕਤਲੇਆਮ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਸ ਬਾਰੇ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਸਿਰਫ ਇੰਨਾ ਕਹਿ ਕੇ ਹੀ ਸਾਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ 'ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੰਗਾ ਪੀੜਤਾਂ' ਲਈ ਬੜਾ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਇਹ ਕਹਿਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਭਾਸਦੀ ਕਿ ਅੱਜ ਤਕ ਜਿਹੜੇ ਵੀ ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਕਤਲੇਆਮ ਵਿਚ ਬੋਲੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਕੋਈ ਸਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੁਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਭਾਰਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਤੱਥਾਂ ਤੋਂ ਵਾਕਿਫ ਨਹੀਂ ਹੈ? ਜੇ ਨਰੇਂਦਰ ਮੋਦੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਕਾਤਲ ਹੈ ਤਾਂ 1984 ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਕਤਲੇਆਮ ਵੇਲੇ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਉਤੇ ਇਹ ਦੋਸ਼ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਰੋਲ ਅਦਾ ਕੀਤਾ; ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਹੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਗਾਰਦਾਂ ਨੂੰ ਆਪੋ-ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਆਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਅਤੇ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਚ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਕਤਲੇਆਮ ਹੋਇਆ ਪਰ 'ਇਮਾਨਦਾਰ' ਅਤੇ 'ਸਾਫ ਅਕਸ ਵਾਲੇ' ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇਕ ਕਤਲੇਆਮ ਹੀ ਯਾਦ ਰਿਹਾ! ਖੈਰ! ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਸਵਾਈ ਧਿਆਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ 'ਹਿਸਟਰੀ ਵਿਲ ਜੱਜ।' ਹਾਂ! ਅੱਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਨੇ ਇਹ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਹਰ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਮਹਿੰਗੇ ਹੀ ਸਾਬਤ ਹੋਏ ਹਨ। ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਰ, ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹ ਜਾਪਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਉਂਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਪਾਰਟੀ ਲਈ ਮਹਿੰਗੇ ਸਾਬਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਾਂਭੇ ਕਰਨ ਦੀ ਕਵਾਇਦ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਹ ਖੁਦ ਹੀ ਇਸ ਕਵਾਇਦ ਵਿਚ ਵਧ-ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਥੋਂ ਹੀ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਬੰਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਕਣ ਦੀ ਪਛਾਣ ਹੁੰਦੀ ਹੈ! ਸਾਫ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਕਣ ਦਿਖਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦਾ 'ਕ' ਬਣ ਗਿਆ 'ਨ'

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵਿਕਾਸ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਅਰਥ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪੱਖੋਂ ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਬੇਮਿਸਾਲ ਵਿਕਾਸ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜਿੱਤ ਵਿਚ ਲੋੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਭਰੋਸੇ ਅਤੇ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਖਹਿਬਾਜ਼ੀ ਕਾਰਨ ਹਾਰ ਦਾ ਮੂੰਹ ਦੇਖਣਾ ਪਿਆ। ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੇ ਪੈਰ ਹੇਠ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਦੇ ਵੀ ਉਲਟ, ਦੁਬਾਰਾ ਬਟੋਰਾ ਆ ਜਾਣ ਮਗਰੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਰਾਗ ਦੇ ਸੁਰ ਹੋਰ ਉਚੇ ਹੋ ਗਏ। ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਬਾਦਲ ਰਾਜ-ਘਰਾਣਾ ਦਿਲੋਂ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜਿੱਤ ਧਨ ਅਤੇ ਧੌਂਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਨਾਲਾਇਕੀ ਕਾਰਨ ਹਾਸਲ ਹੋਈ। ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਸੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਪਾਰਟੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਹੁੰਦੀ, ਸਗੋਂ ਕਰ

ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਭੁੱਲਰ
 ਫ਼ੋਨ: 91-11-65736868
 ਈਮੇਲ: bhullarg@ gmail.com

ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਜਿੱਤ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਦੀ ਜਿੱਤ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਹੀ ਵਾਰਾ ਖਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਕ ਗੱਲ ਬੜੀ ਦਿਲਚਸਪ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਅਹਿਮ ਵੀ ਹੈ। ਹਾਕਮ ਧਿਰਾਂ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਮਦਾਰੀ ਦੇ ਘੁੰਗੂ ਵਾਂਗ ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਗੋਲ-ਮੋਲ ਅਤੇ ਬੇਅਰਥ ਰੱਖਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਨ, ਪੂਰੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਹਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਰਥ ਦੇ ਕੇ ਹਾਕਮਾਂ ਵਾਸਤੇ ਮੁਸ਼ੀਬਤ ਖੜੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਸੜਕ, ਬਿਜਲੀ ਤੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਵਿਦਿਆ ਤੇ ਸਿਹਤ ਦੇ ਅਰਥ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਇਸੇ ਤੱਕ ਤੱਕ ਵਿਚ ਤੋਲਦੇ ਹਨ। ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਰੋਜ਼ ਰੋਜ਼ ਦੇ ਵਾਹ-ਵਾਸਤੇ ਵਾਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਮੁੱਦਿਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਦੋ ਹੋਰ ਮੂਲ ਮੁੱਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਸਮੇਤ ਜਨਤਕ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਨੇੜਿਉਂ ਜੁੜੇ ਹੋਰ ਸਭ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੇ ਹੱਲ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਹਨ-ਖੇਤੀ ਅਤੇ ਸਨਅਤ। ਆਉ, ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੇ ਚਾਨਣ ਵਿਚ ਦੇਖੀਏ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਲਿੰਕ ਸੜਕਾਂ ਅਤੇ ਛੋਟੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਦੀ ਮੰਦੀ ਹਾਲਤ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਵੱਡੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਉਤੇ ਵੀ ਡੀਵਾਈਡਰਾਂ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਅਨੇਕ ਹਾਦਸਿਆਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਗੱਡੀ ਚਲਾਉਣ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਕਰੇ ਪੰਜਾਬੀ ਅਜਿਹੀਆਂ ਮੰਦਹਾਲ ਸੜਕਾਂ ਉਤੇ ਹਰ ਸਾਲ ਸੈਂਕੜਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਜਾਨਾਂ ਗੁਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਪਿਛਲੀ ਵਾਰ ਸਰਕਾਰ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਅੱਜ ਤੱਕ ਬਿਜਲੀ ਬਾਰੇ ਇਕੋ ਬਿਆਨ ਦੁਹਰਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਛੋਟੀ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਨਾ ਸਿਰਫ ਸਵੈ-ਨਿਰਭਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਸਗੋਂ ਹੋਰ ਸੂਬਿਆਂ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਵੇਚਣ ਲੱਗੇਗਾ। ਹਕੀਕਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬਿਜਲੀ ਨਾ ਪੈਂਡੂਆਂ ਦੀ ਖੇਤੀ ਲਈ ਪੂਰੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਸ਼ਹਿਰੀਆਂ ਦੀ ਸਨਅਤ ਲਈ। ਪਾਣੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੋਰ ਵੀ ਮਾੜੀ ਹੈ। ਕਿਸਾਨ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਸਾਥੋਂ ਪੈਸੇ ਲਵੋ ਪਰ ਟਿਊਬਵੈਲਾਂ ਵਾਸਤੇ ਲੋੜੀਂਦੀ ਬਿਜਲੀ ਦਿਉ। ਸਰਕਾਰ ਛੋਟੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਬਣਾ ਕੇ ਵੱਡੇ ਜ਼ਿੰਮੀਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਖੇਤੀ ਲਈ ਬਿਜਲੀ ਮੁਫਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਬਿਜਲੀ ਦੇਣ ਵਿਚ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਫਰਕ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਆਮ ਕਰਕੇ ਲਗਾਤਾਰ ਚਲਦੀਆਂ ਮੋਟਰਾਂ ਨੇ ਧਰਤੀ ਹੇਠਲਾ ਪਾਣੀ ਬਹੁਤ ਡੂੰਘਾ

ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਦੀ ਕੁਆਲਿਟੀ ਦਾ ਇਹ ਹਾਲ ਹੈ ਕਿ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕਾਂ, ਨਦੀਨਾਸ਼ਕਾਂ ਅਤੇ ਖਾਦਾਂ ਦੇ ਰਸਾਇਣਾਂ ਨੇ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਜੀਰ ਜੀਰ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪੀਣ ਦੇ ਜੋਗ ਤਾਂ ਛੱਡਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਸਿਆਸੀ ਅਸਰ-ਰਸੂਖ ਵਾਲੇ ਮਾਲਕਾਂ ਦੀਆਂ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਦੇ ਰਸਾਇਣੀ ਨਿਕਾਸ ਮਿਲ ਮਿਲ ਕੇ ਦਰਿਆਵਾਂ, ਨਾਲਿਆਂ ਤੇ ਨਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਵਗਦਾ ਬਦਰੰਗ ਤੇ ਬਦਬੂਦਾਰ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਦੂਰ ਰਹੀ, ਹੱਥ ਧੋਣ ਦੇ ਵੀ ਜੋਗ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ।

ਅਧਿਆਪਕਾਂ, ਕਮਰਿਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਲੋੜਾਂ ਦੇ ਪੱਖੋਂ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਹਾਲ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਇਥੋਂ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਪੱਖੋਂ ਹੀਣੇ-ਉਣੇ ਵਿਹਲਤਾਂ ਨੂੰ ਅਧਿਆਪਕ ਰੱਖ ਕੇ ਜੁਗਾਤੀ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ ਕਬਿਤ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸਕੂਲ ਪਿੰਡ ਪਿੰਡ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਵਧੀਆ ਕਮਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਚਲਦੀਆਂ ਇਹ ਦੁਕਾਨਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਸੱਟ ਤਾਂ ਮਾਰਦੀਆਂ ਹੀ ਹਨ, ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਤਭਾਸ਼ਾ ਪੰਜਾਬੀ ਤੋਂ ਦੂਰ ਲਿਜਾਣ ਦਾ ਇਕ ਵੱਡਾ ਸਾਧਨ ਹਨ। ਸਕੂਲਾਂ ਵਾਲਾ ਹਾਲ ਹੀ ਸਰਕਾਰੀ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਦਾ ਹੈ। ਅਮਲੋ, ਇਮਾਰਤਾਂ, ਦਵਾਈਆਂ ਤੇ ਹੋਰ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਗਰੀਬ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਿੱਜੀ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀ ਝੋਲੀ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾ ਸੁਟਦੀ ਹੈ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਛਿੱਲ-ਲਾਹੂ ਨਿੱਜੀ ਸਿਹਤ ਸੇਵਾਵਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਤੱਕ ਜਾ ਪੁੱਜੀਆਂ ਹਨ।

ਖੇਤੀ ਦੀ ਮੰਦੀ ਹਾਲਤ ਦਾ ਉਜਾਗਰ ਸਬੂਤ ਤਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀਆਂ ਤੋਂ ਹੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਦੇ ਵਿਗਿਆਨਕ-ਤਕਨੀਕੀ ਜੁੱਗ ਵਿਚ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਇਕ ਆਧਾਰ ਵਜੋਂ ਕੁੱਲ ਕਿਰਤ-ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਚ ਖੇਤੀ ਦੇ ਕਾਮਿਆਂ ਦੀ ਫ਼ੀਸਦੀ ਘਟਦੀ ਅਤੇ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਗੈਰ-ਕਿਸਾਨੀ ਕਿੱਤਿਆਂ ਦੇ ਕਾਮਿਆਂ ਦੀ ਫ਼ੀਸਦੀ ਵਧਦੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਲੱਕੜ ਦੇ ਹਲ ਅਤੇ ਬਲਦ-ਗੱਡਿਆਂ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਾਂਗ ਕੁੱਲ ਘਰੇਲੂ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦਾ ਚੌਥੇ ਹਿੱਸੇ ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਦੇਣ ਵਾਲੀ

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਅਕਾਲੀ-ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਹਾਲਤ ਦਾ ਹੱਲ ਕੀ ਕੱਢਿਆ ਹੈ?

ਇਕ ਤਾਂ ਸ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਛੋਟੇ-ਮੋਟੇ ਜਥੇਦਾਰ ਤੱਕ ਹਰ ਕੋਈ ਮੌਕੇ-ਬੋਮੌਕੇ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਵਿਤਕਰੇ ਦਾ ਰਾਗ ਅਲਾਪਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਮਿਸਾਲ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਜੋ ਸਿੱਧ ਕਰੇ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਬਣਦਾ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਅਮਕਾ ਹੱਕ ਮਾਰਿਆ ਹੈ। ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਅਮਕਾ ਵਿਤਕਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਦੀ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਦੋ ਦਰਜਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵਿਤਕਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਹੀ ਕਿਉਂ ਚੁਣਦਾ ਹੈ।

ਦੂਜੇ, ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਜੇਥੇ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰੀ ਚੈਕਬੁੱਕ ਪਾ ਕੇ ਦੌਰੇ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਇਹ ਦੌਰੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਜਾਂ ਹੋਰ ਅਜਿਹੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਥੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਹੋਣ ਦਾ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਰਨ ਹੋਵੇ। ਉਥੇ ਉਹ 'ਸੰਗਤ ਦਰਸ਼ਨ' ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਰਾਜ-ਦਰਬਾਰ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਐਲਾਨੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੀਮਾਂ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਚੈਕ ਵੰਡਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੋਣ ਦਾ ਭੁਲੇਖਾ ਬਣਿਆ ਰਹਿ ਸਕੇ।

ਤੀਜੇ, ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਨਿੱਘਰੀ ਹੋਈ ਮਾਲੀ ਹਾਲਤ ਦੇ ਅਸਲ ਦਰਪਣ ਸਰਕਾਰ ਸਿਰ ਚੜ੍ਹੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਸਿਰ-ਪਰਨੇ ਕਰ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਸਿਰ ਇਸ ਵੇਲੇ 8 ਖਰਬ 90 ਅਰਬ ਰੁਪਏ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਇਸ ਵਿਚ 85 ਅਰਬ ਰੁਪਏ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਇਸ ਸਾਲ ਇਸ ਨਾਲੋਂ ਡੇਢਾ ਵਾਧਾ ਹੋ ਕੇ ਕੁੱਲ ਕਰਜ਼ਾ 10 ਖਰਬ 22 ਅਰਬ 88 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਦਿਲਚਸਪ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਨਵਾਂ ਕਰਜ਼ਾ ਚੁੱਕ ਕੇ ਵੀ ਪੁਰਾਣੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦਾ ਵਿਆਜ ਅਤੇ ਕਿਸ਼ਤ ਮੋਤਨ ਮਗਰੋਂ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਕੋਈ ਕੰਮ ਹੱਥ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਮਾਮੂਲੀ ਰਕਮ ਹੀ ਪੱਲੇ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਇਹ ਕਰਜ਼ਾ ਅਰਧ-ਸੱਚ ਹੈ। ਲਗਭਗ ਏਨਾਂ ਹੀ ਕਰਜ਼ਾ ਕਈ ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਜਾਮਨ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ, ਇਕੱਲੇ ਪੰਜਾਬ ਪਾਵਰ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਸਿਰ 7 ਖਰਬ 10 ਅਰਬ ਰੁਪਏ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਹੈ। ਯਾਦ ਰਹੇ, ਵੱਡੇ ਬਾਦਲ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਭਤੀਜਾ, ਤਦਕਾਲੀ ਵਿਚ ਮੰਤਰੀ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਇਸੇ ਕਰਜ਼ੇ ਵਿਚੋਂ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਕੱਢਣ ਦੀ ਦੁਹਾਈ ਦੇਣ ਕਾਰਨ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨੀਤੀ ਕਿਸੇ ਪੱਕੇ ਹੱਲ ਦੀ ਥਾਂ ਡੰਗ ਟਪਾਉਣ ਦੀ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਉਤੇ ਵਿਤਕਰੇ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਦੁਹਰਾਉਂਦੇ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਹ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਗਾਤਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਰਜ਼ਾ ਅਤਿਵਾਦ ਵਿਰੁਧ ਲੜਾਈ ਸਮੇਂ ਕੇਂਦਰ ਤੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਮਾਫ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ। ਸੱਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਤਿਵਾਦ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਰਜ਼ਾ ਸਵਰਗੀ ਇੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਗੁਜਰਾਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਕਾਲ ਵਿਚ ਮੋਟੇ ਤੌਰ ਉਤੇ ਮਾਫ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ ਸਿਰ ਕੇਂਦਰ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਕੁੱਲ 36 ਅਰਬ 58 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਸਾਰਾ ਹੀ ਕਰਜ਼ਾ ਇਧਰੋਂ-ਉਧਰੋਂ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੇ ਘਰੇਲੂ ਭਾਡੇ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ ਅਮਲੀਆਂ ਵਾਂਗ ਸਰਕਾਰੀ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਵੇਚੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਲੋਕ-ਭਲਾਈ ਦੀਆਂ ਕਈ ਕੇਂਦਰੀ ਸਕੀਮਾਂ ਵਿਚ ਦੋਵਾਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਬੱਝਵੀਂ ਫ਼ੀਸਦੀ ਦੀ ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਆਪਣਾ ਹਿੱਸਾ ਮਿਲਾ ਕੇ ਉਹ ਸਕੀਮ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਕੇਂਦਰ ਤੋਂ ਆਏ ਪੈਸੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕੰਮਾਂ ਉਤੇ ਖਰਚਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਲੇਖਾ-ਪੜਤਾਲੀਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਬਦਲੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵਾਰ ਵਾਰ ਕਟਹਿਰੇ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਮੰਨੇ ਜਾਂ ਨਾ ਮੰਨੇ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦਾ 'ਕ' ਅਸਲ ਵਿਚ 'ਨ' ਵਿਚ ਬਦਲ ਕੇ ਵਿਨਾਸ਼ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਇਸ ਲੋਕਗੀਤ ਵਾਲੀ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, "ਝੱਗੋ ਟਾਕੀਆਂ, ਪਾਟ ਗਿਆ ਸਾਫ਼ਾ, ਯਾਰ ਨੰਗ ਹੋ ਗਿਆ ਕੁੜੀਓ।"

ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨੀਤੀ ਕਿਸੇ ਪੱਕੇ ਹੱਲ ਦੀ ਥਾਂ ਡੰਗ ਟਪਾਉਣ ਦੀ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਉਤੇ ਵਿਤਕਰੇ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਦੁਹਰਾਉਂਦੇ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਹ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਰਜ਼ਾ ਅਤਿਵਾਦ ਵਿਰੁਧ ਲੜਾਈ ਸਮੇਂ ਕੇਂਦਰ ਤੋਂ ਲਿਆ ਸੀ। ਸੱਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਤਿਵਾਦ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਰਜ਼ਾ ਸਵਰਗੀ ਇੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਗੁਜਰਾਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਕਾਲ ਵਿਚ ਮੋਟੇ ਤੌਰ ਉਤੇ ਮਾਫ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ ਸਿਰ ਕੇਂਦਰ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਕੁੱਲ 36 ਅਰਬ 58 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਸਾਰਾ ਹੀ ਕਰਜ਼ਾ ਇਧਰੋਂ-ਉਧਰੋਂ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਠਾਹ-ਸੋਟਾ -ਚਾਚਾ ਬੋਲਿਆ

ਤੇਰੀ ਅਕਲ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਭਾਅ ਮਿੱਤਰਾ
 ਸਾਲ ਲਾ ਕੇ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਕੇਰਾਂ, ਸਣੇ ਤਖਤ ਦੇ ਦਿੱਲੀ ਹਿਲਾ ਦਿੱਤੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਦਿਲ ਜਿੱਤੇ ਫਿਰ ਚੋਣ ਜਿੱਤੀ, ਆਮ ਆਦਮੀ ਦੀ ਕੀਮਤ ਪਵਾ ਦਿੱਤੀ। ਲੋਕ ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ, ਦਿਲਾਂ ਚ ਸੇਕ ਭਰਿਆ, ਫੇਰ ਫੇਰਿਆ ਝਾੜੂ ਸੀ ਇੰਜ ਯਾਰੇ, ਨਾਕਾ ਲੱਗਿਆ ਕਾਂਗਰਸ ਤੇ ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ, ਪਿੱਠ ਦੋਹਾਂ ਦੀ 'ਕੱਲ ਨੇ ਲਾ ਦਿੱਤੀ। ਆਪਣਾ ਮਨਮੋਹਨਾ ਦਸ ਸਾਲ ਮਗਰੋਂ, ਹਾਰ-ਹੁੱਟ ਕੇ ਦੇਖੋ ਤਾਂ ਬੈਠ ਚੱਲਿਆ। ਫੜ੍ਹਾਂ ਮਾਰਦੇ ਦਾ ਸੁੱਕਿਆ ਗਲਾ ਇੰਦਾ, ਜਿੰਦਾਂ ਹਲਟ ਦਾ ਟੁੱਟ ਨਿਕਾਲ ਚੱਲਿਆ। ਆਵੇ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਾ ਲੋਕ ਪੁੱਛਦੇ, ਕਿਹੜੇ ਕੰਮ ਤੂੰ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਾਏ ਅੱਜ ਤੱਕ, ਤੇਰੀ ਅਕਲ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਭਾਅ ਮਿੱਤਰਾ, ਲੋਕੀ ਹਾਲੇ-ਬੇਹਾਲ ਤੂੰ ਕਰ ਚੱਲਿਆ।

ਤਬਦੀਲੀ ਦੀ ਤਾਂਘ ਉਪਰ ਭਗਵੇਂ ਖਤਰੇ ਦੇ ਬੱਦਲ

ਲੰਬੀ 27 ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਲੋਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਕਤਲੋਗਾਰਤ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਰੇਂਦਰ ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਬੇਗੁਨਾਹੀ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪੱਤਰ ਦੇਣ ਦੇ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦੀ ਮੁੱਖਧਾਰਾ ਸਿਆਸਤ ਅਤੇ ਅਵਾਮ ਦੇਵਾਂ ਲਈ ਡੂੰਘੇ ਮਾਇਨੇ ਹਨ। ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਸੌ ਸਫ਼ਿਆਂ ਦੇ ਫ਼ੈਸਲੇ ਵਿਚ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ 28 ਫਰਵਰੀ 2002 ਦੇ ਦਿਨ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਚ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਵੱਡੇ ਪੈਮਾਨੇ ਦੀ ਕਤਲੋਗਾਰਤ ਦੌਰਾਨ ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਦੇ ਗੁਲਬਰਗ ਸੁਸਾਇਟੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ 69 ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਕਤਲੋਗਾਰਤ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਜੋ ਇਲਜ਼ਾਮ ਮੋਦੀ ਉੱਪਰ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਸਾਬਕਾ

ਖਾਹਿਸ਼ਮੰਦ ਨਾ ਹੋਣ ਅਤੇ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਇਸ ਅਹੁਦੇ ਦੇ ਕਾਬਲ ਦੱਸਣ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਤੋਂ ਜਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਵਲੋਂ ਹਰ ਹਾਲਤ 'ਚ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਹੀ ਅਗਲੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਤੈਅ ਹੈ। ਵੱਖਰਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਖ਼ਾਨਦਾਨੀ ਸਟਾਰ ਕੋਈ ਸਿਆਸੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਾ ਕਰ ਕੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਦੀ ਕਾਇਆਕਲਪ ਕਰ ਦੇਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਹਾਲੀਆ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਨੇ ਵੀ ਦਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਤ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦੇ ਵੱਡੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਹੁਣ ਅਗਲੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦੀ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਫਿਲਹਾਲ ਪਾਸੇ ਕਰਨ 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਉਜ਼ਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਸਮੱਸਿਆ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੁੱਖਧਾਰਾ ਦੀ ਹੋਰ ਕੋਈ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਬਦਲ ਬਣਨ ਜੋਗੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਨਿਜ਼ਾਮ ਤੋਂ ਅਵਾਮ ਦੀ ਬਦਜ਼ਮੀਨੀ ਦਾ ਲਾਹਾ ਲੈ ਕੇ ਸਥਾਪਤੀ ਨੂੰ ਅਗਲੇ ਪੰਜ ਸਾਲ ਲਈ ਸਿਆਸੀ ਸਥਿਰਤਾ ਦੇ ਸਕੇ। ਲਿਹਾਜ਼ਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਟੇਕ ਭਗਵੇਂ ਬ੍ਰਿਗੇਡ ਉਪਰ ਹੀ ਹੈ।

ਸੰਘ ਪਰਿਵਾਰ ਇਹ ਭਲੀਭਾਂਤ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਵਾਮ ਤਬਦੀਲੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਕਿ ਇਸ ਵਕਤ ਅਵਾਮ ਕੋਲ ਇਹ ਬੁੱਝ ਸਕਣ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਸੂਝ ਨਾਦਾਰਦ ਹੈ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਥਾਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਭਗਵੇਂ ਬ੍ਰਿਗੇਡ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਏਜੰਡੇ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੰਘ ਪਰਿਵਾਰ ਲਈ ਆਮ ਚੋਣਾਂ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਮੁਲਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸੱਤਾ ਹਥਿਆਉਣ ਦਾ ਸੁਨਹਿਰੀ ਮੌਕਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦੇ ਅਹਿਮ ਹਿੱਸੇ ਮੋਦੀ ਦੇ 'ਵਿਕਾਸ ਮਾਡਲ' ਤੋਂ ਪੂਰੇ ਖੁਸ਼ ਹਨ ਅਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਦਰਅਸਲ, ਸੰਘ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਟੇਕ ਮਹਿਜ਼ ਕਾਂਗਰਸ ਤੋਂ ਬਦਜ਼ਮੀਨੀ ਅਤੇ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਹਮਾਇਤ ਉਪਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਕ ਹੋਰ ਤੱਥ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਸਾਜ਼ਗਾਰ ਹੈ। 'ਸੈਂਟਰ ਫਾਰ ਦਿ ਸਟੇਟ ਆਫ ਡਿਵੈਲਪਿੰਗ ਸੁਸਾਇਟੀਜ਼' ਵਲੋਂ ਆਈ.ਬੀ.ਐੱਨ-ਸੀ.ਐੱਨ.ਐੱਨ.-ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਟਾਈਮਜ਼ ਲਈ ਕੀਤੇ ਕੌਮੀ ਹਾਲਤ ਦੇ ਸਰਵੇਖਣ (2007) ਮੁਤਾਬਕ "ਲੰਬੇ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀਆਂ ਵਿਚ ਧਾਰਮਿਕਤਾ ਦੇ ਪੱਧਰ ਵਿਚ ਚੋਖਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। 30 ਫ਼ੀ ਸਦੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਵਧੇਰੇ ਧਾਰਮਿਕ ਹੋਏ ਹਨ। ਸਿਰਫ਼ 5 ਫ਼ੀ ਸਦੀ ਜਨਤਾ ਹੀ ਐਸੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਨਾਂਹ 'ਚ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।" ਇਸੇ ਰਾਇ-ਸ਼ੁਮਾਰੀ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਕਿ ਪੜ੍ਹਾਈ-ਲਿਖਾਈ ਅਤੇ ਆਧੁਨਿਕ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਾਲ ਬਾਵਸਤਾ ਹੋ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਧਾਰਮਿਕਤਾ ਘਟੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਵਧੀ ਹੈ। ਰਾਇ-ਸ਼ੁਮਾਰੀ ਦਾ ਨਿਚੋੜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ "ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਆਪਣੇ ਪੇਂਡੂ ਤੇ ਅਨਪੜ੍ਹ ਹਮਵਤਨੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ

ਧਾਰਮਿਕ ਹਨ... ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਅਤੇ ਕਸਬਿਆਂ ਵਿਚ ਧਾਰਮਿਕਤਾ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਧੀ ਹੈ।"

ਮਸ਼ਹੂਰ ਚਿੰਤਕ ਮੀਰਾ ਨੰਦਾ ਵੀ ਆਪਣੀ ਅਹਿਮ ਕਿਤਾਬ 'ਦਿ ਗੋਡ ਮਾਰਕੀਟ' ਵਿਚ ਹਾਲਤ ਦਾ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਾਇਜ਼ਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ: "ਹਰਮਨਪਿਆਰੇ ਹਿੰਦੂਵਾਦ ਦਾ ਮਹਾਂ ਉਭਾਰ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ... ਅਮੀਰ ਅਤੇ ਗ਼ਰੀਬ, ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਰੁਝਾਨ ਈਸ਼ਵਰਾਂ ਅਤੇ ਧਰਮ ਗੁਰੂਆਂ ਵੱਲ ਹੈ; ਪੁਜਾਰੀਆਂ, ਜੋਤਸ਼ੀਆਂ, ਵਾਸਤੂ ਮਾਹਰਾਂ, ਰੂਹਾਨੀ ਸਲਾਹਕਾਰਾਂ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਖੂਬ ਫੈਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।... ਧਰਮਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦਾ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਬਰੈਂਡ ਸਟੇਟ ਨੂੰ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਮਜ਼੍ਹਬ ਨਾਲ ਗੂੜ੍ਹਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਦੀ ਨਵ-ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਸਟੇਟ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਨਾਲ ਸਾਂਝ-ਭਿਆਲੀ ਪਈ ਹੈ, ਉਦੋਂ ਦਾ ਸਟੇਟ, ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਅਤੇ

ਹਿੰਦੂ ਸਥਾਪਤੀ ਦਾ ਤਿਕੋਣਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਉਭਰ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਤਿਕੋਣਾ ਗੱਠਜੋੜ ਐਸੀਆਂ ਸੰਸਥਾਗਤ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਹਿੰਦੂਵਾਦ ਆਲਮੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਆਰਥਿਕਤਾ ਵਲੋਂ ਸਿਰਜੇ ਨਵੇਂ ਸਮਾਜੀ ਹਾਲਤ ਅੰਦਰ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕਤਾ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ ਖੁਦ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਰੂਪ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ।" ਸੰਘ ਪਰਿਵਾਰ ਇਸ 'ਧਾਰਮਿਕਤਾ' ਦਾ ਲਾਹਾ ਲੈਣ ਲਈ ਸਰਗਰਮ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੀ ਫਿਰਕੂ ਜ਼ਹਿਰ ਉਗਲਦੀ ਸੁਰ ਅਤੇ ਰੰਗ-ਢੰਗ ਜਾਰੀ ਰੱਖ ਕੇ ਕਾਮਯਾਬੀ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਲਿਹਾਜ਼ਾ, ਉਹ ਸਹੂਲਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਰ-ਬਦਲੀ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਖੋਣਣ ਅਤੇ ਲਚਕਦਾਰ ਗੱਠਜੋੜ ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਫੌਰੀ ਸਿਆਸੀ ਟੀਚੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹਨ।

ਸੰਘ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਸਮੂਹ ਭਗਵੇਂ ਲਸ਼ਕਰਾਂ ਦੀ 8 ਸਤੰਬਰ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮੀਟਿੰਗ ਨੇ ਇਸ ਹਾਲਤ ਦਾ ਲਾਹਾ ਲੈਣ ਲਈ ਖਾਸ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਤੈਅ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ

ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਹਿੰਦੂਤਵੀ ਅਜੰਡਾ ਬਦਲਵੇਂ ਰੂਪ 'ਚ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਥਾਪਤੀ ਦੀ ਅਜੋਕੀ ਅਣਸਰਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਸੰਘ ਆਪਣਾ ਤੇ ਆਪਣੇ ਸਟਾਰ ਉਮੀਦਵਾਰ ਮੋਦੀ ਦਾ ਅਕਸ ਸੁਧਾਰਨ ਦੀ ਕਵਾਇਦ 'ਚ ਜ਼ੋਰ-ਸ਼ੋਰ ਨਾਲ ਜੁਟਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਇਕ ਸਾਲ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਘਟਨਾ-ਵਿਕਾਸਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਸ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹੋ ਗਏ। ਵੋਟ ਬੈਂਕ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਭਗਵੇਂ ਬ੍ਰਿਗੇਡ ਆਪਣੇ ਮੁੱਖ ਸਖ਼ਤ ਪੈਂਤੜਿਆਂ ਵਿਚ ਨਰਮੀ ਵੀ ਦਿਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਜਿਵੇਂ ਅਯੁੱਧਿਆ ਵਿਚ ਰਾਮ ਮੰਦਰ, ਕਸ਼ਮੀਰ ਬਾਰੇ ਧਾਰਾ 370 ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਅਤੇ ਇਕਸਾਰ ਸਿਵਲ ਕੋਡ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਬਾਰੇ ਰਵਾਇਤੀ ਪੈਂਤੜੇ ਤੋਂ ਬੋੜ੍ਹਾ ਹਟਵੇਂ ਬਿਆਨ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ); ਜ਼ਰੂਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਮਹਿੰਗਾਈ ਵਰਗੇ ਆਰਥਿਕ ਮੁੱਦੇ ਵੀ ਉਠਾ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਜਿਵੇਂ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਮਹਿੰਗਾਈ ਅਤੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਲਈ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਮੁੰਬਈ ਵਿਚ ਚਾਹ ਵੇਚਣ ਵਾਲਿਆਂ, ਟੈਕਸੀ ਚਾਲਕਾਂ ਵਗ਼ੈਰਾ ਦੀ ਉਚੇਚੀ ਲਾਮਬੰਦੀ) ਅਤੇ ਕਿਤੇ ਫਿਰਕੂ ਦੰਗੇ ਕਰਵਾ ਕੇ ਫਿਰਕੂ ਪਾਲਾਬੰਦੀ ਵੀ ਵਧਾ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਮੁਜ਼ੱਫਰਨਗਰ ਵਿਚ ਫਿਰਕੂ ਦੰਗੇ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਣ 'ਤੇ ਮੋਦੀ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ 'ਚ ਮੰਚ ਤੋਂ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣਾ ਇਸ ਦੀ ਹਾਲੀਆ ਮਿਸਾਲ ਹੈ)।

ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦੀ ਪਸੰਦ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਦਿਆਂ ਸੰਘ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਸਰਵ-ਪ੍ਰਵਾਨਤ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪੂਰੀ ਤਾਕਤ ਝੋਕੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਲਿਆਉਣ ਵਕਤ ਅਫ਼ਵਾਨੀ ਨੇ ਅਸਹਿਮਤੀ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤੀ ਸੀ ਪਰ ਜਦੋਂ ਅਫ਼ਵਾਨੀ ਨੂੰ ਮਨਾਉਣ ਲਈ ਸੰਘ ਦੇ ਮੁਖੀ ਮੋਹਨ ਭਾਗਵਤ ਨੇ ਉਸ ਨਾਲ ਆਹਲਾ ਮਿਆਰੀ ਮੀਟਿੰਗ ਜ਼ਰੀਏ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਸਾਰੇ ਨਾਰਾਜ਼ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਲੀਹ 'ਤੇ ਆਉਣ ਦਾ ਗੁੱਝਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ 'ਲੋਹਪੁਰਸ਼' ਨੇ ਮੋਮ ਵਾਂਗ ਨਰਮ ਪੈਦਿਆਂ ਪਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਾਇਆ।

8 ਸਤੰਬਰ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਆਰ.ਐੱਸ.ਐੱਸ., ਭਾਜਪਾ, ਵਿਸ਼ਵ ਹਿੰਦੂ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਅਤੇ ਸੰਘ ਦੇ ਹੋਰ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੇ ਸਿਰ ਜੋੜ ਕੇ ਆ ਰਹੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਲਈ ਆਪਸ ਵਿਚ ਸੁਚਾਰੂ ਤਾਲਮੇਲ ਬੈਠਾ ਕੇ ਚੱਲਣ ਦੀ ਯੁੱਧਨੀਤੀ ਬਾਰੇ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਅਹਿਮ ਮੁੱਦੇ ਤੈਅ ਕੀਤੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਲਾਕ ਪੱਧਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਉਪਰਲੇ ਪੱਧਰਾਂ ਤਕ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ 'ਚ ਉਠਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸੇ ਯੁੱਧਨੀਤੀ ਦਾ ਅਹਿਮ ਹਿੱਸਾ ਸੀ ਆਪਣਾ ਵੋਟ ਬੈਂਕ ਵਧਾਉਣ ਦੇ ਮਕਸਦ ਨਾਲ ਸਮਾਜ ਦੇ ਖਾਸ ਹਿੱਸਿਆਂ ਅੰਦਰ ਆਪਣੇ ਬਦਨਾਮ ਤੇ ਦਾਗ਼ੀ ਅਕਸ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਲਈ ਲਿੱਪਾਪੋਚੀ ਕਰਨਾ; ਮਸਲਨ ਘੱਟਗਿਣਤੀਆਂ, ਸੂਚੀਦਰਜ਼ ਜਾਤਾਂ, ਹੋਰ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ, ਕਬਾਇਲੀ, ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ,

ਨੌਜਵਾਨ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਤ ਉਚੇਚੀਆਂ ਮੁਹਿੰਮਾਂ। ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਦਾਗ਼ੀ ਦਿੱਖ ਸੁਧਾਰ ਕੇ ਹੋਰ ਸਿਆਸੀ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਭਰੋਸੇ ਵਿਚ ਲੈਂਦੇ ਹੋਏ ਚੋਣਾਂ ਮੌਕੇ ਮੋਕਲਾ ਗੱਠਜੋੜ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਹੋਮ ਵਰਕ ਕਰਨਾ। ਇਸੇ ਯੁੱਧਨੀਤੀ ਨੂੰ ਅਮਲ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਸੰਘ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਾਕਤ ਸਰਗਰਮ ਹੈ। ਬੇਗੁਨਾਹੀ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪੱਤਰ ਵੀ ਇਸੇ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸੇ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪੂਰੇ ਮੁਲਕ ਅੰਦਰ ਗਿਣਨਯੋਗ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵਸੋਂ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੱਬੇ-ਕੁਚਲੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਭੁਗਤਾਉਣ ਲਈ ਮੋਦੀ ਖਾਸ ਮੁਹਿੰਮਾਂ 'ਤੇ ਨਿਕਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਸਿਆਸੀ ਗਰਜ ਵਿਚੋਂ ਮੋਦੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਤਿੱਖੀ ਫਾਸ਼ੀਵਾਦੀ ਸੁਰ ਵਿਚ ਨਰਮਾਈ ਲਿਆਂਦੀ ਹੈ। ਲੰਬੇ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਮੁਸਲਮਾਨ ਅਵਾਮ ਵਿਚ ਮਕਬੂਲ ਹਸਤੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਗੰਢਣ ਦੇ ਉਚੇਚੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਹੈ ਬਾਰਸੂਖ ਮੁਸਲਿਮ ਵਿਦਵਾਨ ਮੁਫ਼ਤੀ ਏਜ਼ਾਜ਼ ਅਰਸ਼ਦ ਕਾਸਮੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਬਣਾਇਆ ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਮੁਸਲਿਮ ਫਰੰਟ ਜਿਸ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਅਤੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿਚ ਹਾਲੀਆ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਸਰਗਰਮ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾਈ, ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਮੁਸਲਿਮ ਵਸੋਂ ਨੂੰ 15 ਲੱਖ ਐੱਸ.ਐੱਮ.ਐੱਸ. ਭੇਜ ਕੇ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਵੋਟ ਨਾ ਪਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਭਾਈਚਾਰੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਜ਼ਹਿਰ ਉਗਲਣ ਵਾਲਾ ਮੋਦੀ ਜੋ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਪਰਵੇਜ਼ ਮੁਸ਼ਰਫ਼ ਨੂੰ 'ਮੀਆਂ ਮੁਸ਼ਰਫ਼' ਕਹਿ ਕੇ ਅਕਸਰ ਹੀ ਮਜ਼ਾਕ ਉਡਾਉਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੇ ਇਕ ਸਮੇਂ ਮੌਲਵੀ ਵਲੋਂ ਭੇਟ ਕੀਤੀ ਕਲੰਦਰੀ ਟੋਪੀ ਕਬੂਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਹੁਣ ਕਦੇ ਕਲੰਦਰੀ ਟੋਪੀਆਂ ਵਾਲੇ ਇਕੱਠ ਕਰ ਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਮਕਬੂਲੀਅਤ ਦਾ ਤਾਕਤ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਖਿੱਚਣ ਲਈ ਜੰਮੂ ਵਿਚ ਰੈਲੀ ਕਰ ਕੇ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇਸ਼ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਕਦੇ ਪਟਨੇ ਵਿਚ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ 'ਮੇਰੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਭਾਈਓ' ਨਾਲ ਮੁਖ਼ਾਤਬ ਹੋਣ ਦਾ ਖੇਖਣ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਬਜਾਏ ਗ਼ਰੀਬੀ ਨੂੰ ਦੁਸ਼ਮਣ ਸਮਝਣ ਦੀਆਂ ਨਸੀਹਤਾਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਕਦੇ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ- 'ਅਗਰ ਵਾਜਪਾਈ ਜੀ ਛੇ ਸਾਲਾ ਰਾਜ-ਕਾਲ ਵਿਚ (ਮੰਦਰ) ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕੇ, ਭਲਾ ਮੋਦੀ ਕਿਵੇਂ ਬਣਾ ਲਵੇਗਾ?' ਮੋਦੀ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਵਲੋਂ ਬਿਹਾਰ ਅਤੇ ਯੂ.ਪੀ. ਦੇ ਮੌਲਵੀਆਂ ਅਤੇ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਦੇ ਸੱਚਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਪਰਕ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਰਿਪੋਰਟ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਆਪਣਾ 70 ਫ਼ੀ ਸਦੀ ਮੁਸਲਿਮ ਹਮਾਇਤੀ ਆਧਾਰ ਗੁਆ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਲਈ ਸੰਘ ਪਰਿਵਾਰ ਹਰ ਹਰਬਾ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਮੋਦੀ ਵਰਗੇ ਮਹਿਜ਼ ਸਿਆਸੀ ਚਿਹਰੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਾਰ ਸੰਘ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵਿਆਪਕ ਤਾਣਾ-ਬਾਣਾ ਸਰਗਰਮ ਹੈ। ਆਦਿਵਾਸੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਸੰਘ ਦੀਆਂ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਘੁਸਪੈਠ ਦੇ ਯਤਨਾਂ 'ਚ ਲੱਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਸੰਘ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਕਾਰਜ-ਸ਼ੈਲੀ ਸਮਝਣ ਲਈ ਇਸ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ (ਸੁਰੂਚੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ) ਦੀ 1997 ਦੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਾ 'ਪਰਮ ਬੈਥਵ ਕੇ ਪਥ ਪਰ' ਵਿਚ ਦਰਜ ਇਸ ਦੇ 'ਮੰਚਾਂ' ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਇਥੇ ਕੁਝਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ ਜਾਗਰਨ ਮੰਚ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਸੰਘ ਦੇ ਤਾਣੇਬਾਣੇ ਦੀ ਦੀ ਤਫ਼ਸੀਲ ਦਾ ਨਿਚੋੜ ਇੱਥੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ: "ਹਿੰਦੂ ਜਾਗਰਿਤੀ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੰਚ 17 ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸਰਗਰਮ ਹਨ"। ਇਸੇ ਕਤੀ ਵਿਚ ਸੰਘ ਦਾ ਲੁਕਵਾਂ ਫਰੰਟ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਵੀ ਸ਼ਰਤਾਂ ਮਨਵਾਉਣ ਦਾ ਨਾਟਕ ਰਚ ਕੇ ਹੁਣ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਮੋਦੀ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਵਿਚ ਆ ਨਿੱਤਰਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਮੁਲਕ ਦੀ ਤ੍ਰਾਸਦੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰ ਖੜ੍ਹੇ ਇਸ ਖ਼ਤਰੇ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਥਾਪਤੀ ਤੋਂ ਅਵਾਮ ਦੀ ਬਦਜ਼ਮੀਨੀ ਨੂੰ ਲੋਕਪੱਖੀ ਬਦਲਾਅ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਮੋੜਾ ਦੇਣ ਲਈ ਤਰੱਕੀਪਸੰਦ ਤਾਕਤਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਪਾਏਦਾਰ ਬਦਲ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ
ਫੋਨ: 91-94634-74342

ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਮੈਂਬਰ ਅਹਿਸਾਨ ਜਾਫ਼ਰੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਾ ਸਾੜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਦੀ ਪਤਨੀ ਜ਼ਾਕੀਆ ਜਾਫ਼ਰੀ ਦੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦੇਣ ਦੇ ਅਦਾਲਤੀ ਫ਼ੈਸਲੇ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮੁਲਕ ਦੇ ਨਿਆਂ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿਚ ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਕਿੰਨੀ ਲਚਕ ਹੈ। ਧਨਕੁਬੇਰ ਤੇ ਬਾਰਸੂਖ ਕੁਲੀਨ ਹਿੱਸੇ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਘਿਨਾਉਣੇ ਤੋਂ ਘਿਨਾਉਣੇ ਜੁਰਮ ਕਰ ਕੇ ਵੀ ਇਨਸਾਫ਼ ਦੀ ਕੁਰਸੀ ਤੋਂ ਬੇਗੁਨਾਹੀ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪੱਤਰ ਮੌਜ ਨਾਲ ਹੀ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕੇਸ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਲਿਜਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਮੋਦੀ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ 'ਤੇ ਗੁਜਰਾਤ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਪੈਰਵਾਈਕਰਤਾ ਸਮਾਜਕ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਤੀਸਤਾ ਸੀਤਲਵਾੜ ਅਤੇ ਜਾਵੇਦ ਆਨੰਦ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਕਤਲੋਗਾਰਤ ਪੀਤਤਾਂ ਲਈ ਫੰਡਾਂ ਵਿਚ ਧੋਖਾਧੜੀ ਦਾ ਕੇਸ ਵੀ ਦਰਜ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ।

ਚੋੜੇ ਰੱਖਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਵਲੋਂ ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਬੇਗੁਨਾਹੀ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪੱਤਰ ਦੇਣਾ, ਹਿੰਦੂਤਵੀ ਬ੍ਰਿਗੇਡ ਵਲੋਂ ਇਸ ਨੂੰ 'ਸਚਾਈ ਦੀ ਜਿੱਤ' ਐਲਾਨ ਕੇ ਇਸ ਦੇ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾਉਣਾ, ਆਲਮੀ ਤੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਵਲੋਂ ਮੋਦੀ ਦੀਆਂ ਘੋੜੀਆਂ ਗਾਉਣਾ ਅਤੇ ਮੋਦੀ ਵਲੋਂ ਬਾਰਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਬਾਅਦ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਕਤਲੋਗਾਰਤ ਨੂੰ 'ਪੂਰ ਅੰਦਰ ਤਕ ਹਿਲਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ' ਵਾਕਿਆ ਬਿਆਨ ਕਰਦਿਆਂ ਗਿਰਗਿਟੀ ਰੰਗ ਦਿਖਾਉਣਾ, ਸੰਘ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਦੁਰ-ਅੰਦੇਸ਼ ਚੋਣ ਰਣਨੀਤੀ ਦੀ ਦੱਸ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਐਸੇ ਟੁਕੜੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਜੇ ਸਹੀ ਚੋਖੇ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਅਤੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਜੋੜ ਕੇ ਦੇਖਿਆ-ਪਰਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਭਗਵੇਂ ਚੋਣ ਯੁੱਧਨੀਤੀ ਦੀ ਸਾਲਮ ਤਸਵੀਰ ਉਝ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਸਬੰਧ ਇਸ ਸਾਲ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਆਮ ਚੋਣਾਂ ਨਾਲ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਸ ਮੁਲਕ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਪਰ ਮੰਡਲਾ ਰਹੇ ਹਿੰਦੂਤਵੀ ਖ਼ਤਰੇ ਦੇ ਆਸਾਰ ਸਪਸ਼ਟ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਭਗਵੇਂ ਯੁੱਧਨੀਤੀ ਦਾ ਪੂਰਾ ਹੈ ਮੁਲਕ ਦੀ ਸਥਾਪਤੀ ਦਾ ਇਹ ਡੂੰਘਾ ਸਰੋਕਾਰ ਕਿ ਇਸ ਕਾਰਪੋਰੇਟਤੰਤਰ ਨੂੰ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਸੁਚਾਰੂ ਢੰਗ ਨਾਲ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਮੁੱਖਧਾਰਾ ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਕਿਹੜਾ ਸਿਆਸੀ ਧੜਾ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਨਹਿਰੂ ਖ਼ਾਨਦਾਨ ਦੇ ਲੰਗੇਟ ਨਾਲ ਬੱਝੀ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਵਜ਼ਾਰਤ ਦੋ ਪਾਰੀਆਂ ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਇਕ ਦਹਾਕਾ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦੀ ਰੱਜਵੀਂ ਖ਼ਿਦਮਤ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣਾ ਫਰਜ਼ ਵੀ ਨਿਭਾਅ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਲੁੱਟਮਾਰ ਕਰ/ਕਰਵਾ ਕੇ ਤਸੱਲੀ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਰੱਜ ਵੀ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਵਰਗਿਆਂ ਦੀ 'ਸ਼ਰਾਫ਼ਤ' ਦੇ ਮੁਖੌਟਿਆਂ ਦੀ ਉੱਟ ਅਤੇ ਭਾਜਪਾ ਤੋਂ ਬਦਜ਼ਮੀਨੀ ਦਾ ਲਾਹਾ ਲੈ ਕੇ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਹੋਏ, ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਅਤੇ ਘੁਟਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਲੱਕਤ ਹੋਏ ਇਹ ਦਲਾਲ ਕਿਰਦਾਰ ਜੱਗ ਜਾਹਰ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਕਾਂਗਰਸ ਲਈ ਸਮੱਸਿਆ ਹੁਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਕਤ ਇਸ ਕੋਲ ਕੋਈ ਐਸਾ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਆਗੂ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਸੋਨੀਆ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਛੱਤਰੀ ਹੇਠ ਜੁੜੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਗੁੱਟਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਗਰ ਲਾਮਬੰਦ ਕਰ ਕੇ ਅਗਲੀਆਂ ਆਮ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਭਵ-ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਬੋੜਾ ਬੰਨੇ ਲਾ ਸਕੇ। ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਅਗਲੀ ਵਾਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਉਮੀਦਵਾਰੀ ਦਾ

ਕਾਨੂੰਨ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਅਤੇ ਮੋਦੀ ਲਈ ਚਾਰਾਜੋਈ

- ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਜਾਫ਼ਰੀ ਨੇ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਗਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਮੋਦੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੀਨੀਅਰ ਵਜ਼ੀਰਾਂ, ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਫਿਰਕੂ ਹਿੰਸਾ ਭੜਕਾਈ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਦੋ ਅਹਿਮ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਕੰਟਰੋਲ ਰੂਮ ਵਿਚ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਉਚੇਚਾ ਲਗਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਤੀ ਅਹਿਸਾਨ ਜਾਫ਼ਰੀ ਵਲੋਂ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਫ਼ੋਨ ਕਰ ਕੇ ਜਾਨ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤੇ ਤਰਲੇ ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਨੇ ਖੱਬੇ ਓਹਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।
- ਮਾਰਚ 2008 'ਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਲੋਂ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਂਚ ਟੀਮ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ।
- 2010 'ਚ ਜਾਂਚ ਟੀਮ ਵਲੋਂ ਨੌਂ ਘੰਟੇ ਮੋਦੀ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਗਈ। 2011 ਵਿਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਕਰਨ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇਹ ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ।
- ਅਪਰੈਲ 2011 ਵਿਚ ਸੰਜੇ ਭੱਟ ਅਤੇ ਆਰ.ਬੀ. ਸ਼੍ਰੀਕੁਮਾਰ ਜੋ 2002 ਵਿਚ ਸੀਨੀਅਰ ਪੁਲਿਸ ਅਫ਼ਸਰ ਸਨ, ਨੇ ਜਾਂਚ ਟੀਮ ਨੂੰ ਹਲਫ਼ੀਆ ਬਿਆਨ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੋਦੀ ਨੇ ਖਾਸ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪੁਲਿਸ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਗੋਧਰਾ ਨੇੜੇ ਸਾਬਰਮਤੀ ਐਕਸਪ੍ਰੈੱਸ ਟਰੇਨ ਵਿਚ 59 ਕਾਰ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦੇ ਵਾਕਿਆ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਲੈ ਲੈਣ ਦਿਓ। (ਬਾਅਦ 'ਚ ਮੋਦੀ ਦੇ ਚਹੇਤੇ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਡੀ.ਜੀ. ਵਣਜਾਰਾ ਨੇ ਵੀ ਮੋਦੀ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ 'ਤੇ ਮੁਸਲਿਮ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਫਰਜ਼ੀ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਦਾ ਪਰਦਾਫਾਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਸਨਸਨੀ ਫੈਲਾ ਦਿੱਤੀ।)
- ਜਾਂਚ ਟੀਮ ਨੇ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਕਿ ਸੰਜੇ ਭੱਟ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਹਕੂਮਤ ਨਾਲ ਖ਼ਾਰ ਖਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪਾਸੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।
- ਜਾਂਚ ਟੀਮ ਨੇ ਇਹ ਇਲਜ਼ਾਮ ਵੀ ਲਾਇਆ ਕਿ ਇਹ ਦਰਖ਼ਾਸਤ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਉਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਤ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਕਾਰਕੁਨ ਤੀਸਤਾ ਸੀਤਲਵਾੜ ਦੀ ਚੁੱਕ 'ਚ ਆ ਕੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।
- ਚਾਰ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਫਰਵਰੀ 2012 ਵਿਚ ਜਾਂਚ ਟੀਮ ਨੇ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੋਦੀ ਅਤੇ 59 ਹੋਰ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਕੋਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤੇ ਇਸ ਨੇ ਮਾਮਲਾ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਦੇਣ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ।
- ਅਦਾਲਤ ਵਲੋਂ ਬੇਗੁਨਾਹੀ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪੱਤਰ ਮਿਲਣ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਬਲਾਗ ਉੱਪਰ ਮੋਦੀ ਨੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਹੁਣ 'ਸੁਰਖਰੂ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤ' ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ਭਾਜਪਾ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ 'ਸੱਚ ਦੀ ਜਿੱਤ' ਹੈ। ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂ ਅਰੁਣ ਜੇਤਲੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ "ਮੋਦੀ ਹੁਣ ਪ੍ਰਚਾਰ ਤੋਂ ਬੇਦਾਗ਼ 2014 ਮੁਹਿੰਮ 'ਚ ਉਤਰੇਗਾ। ਅਦਾਲਤੀ ਹੁਕਮ ਨੇ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਦੇ ਵੀ ਸੱਚ ਦਾ ਬਦਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।"

ਮਰਦਾਂ ਵਰਗੀ ਤੀਵੀਂ ਤੇ ਤੀਵੀਆਂ ਵਰਗਾ ਮਰਦ

ਚਲਦੇ-ਚਲਦੇ

ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬਣਨ ਦਾ ਸੁਫਨਾ ਪਾਲ ਰਹੇ, ਮੋਦੀ ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਵਾਜ਼ ਸ਼ਰੀਫ 'ਤੇ ਸ਼ਬਦੀ ਗੋਲਾਬਾਰੀ ਕੀਤੀ। ਰੱਟਾ ਸਰਹਦੀ ਘੁਸਪੈਠ ਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਗੱਲ ਸਿਰਫ ਇੰਨੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ 'ਪੇਂਡੂ ਔਰਤਾਂ ਵਰਗਾ' ਕਹਿ ਦਿਤਾ। ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਹੈ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਸੁਆਲ-ਜੁਆਬ ਮਨ ਵਿਚ ਕਵਾਇਦ ਕਰਨ ਲਗੇ। ਔਰਤ ਹੋਣਾ ਜਾਂ ਔਰਤ ਵਰਗਾ ਹੋਣਾ ਕੀ ਐਬ ਹੈ, ਮਿਹਣੇ ਵਲ ਗੱਲ

ਸ਼ੋਭਾ। ਦੇਸੀ ਔਰਤ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਸੌਟੀ ਆਪ ਬਣਨ ਵੱਲ ਅਜੇ ਰਜੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਦੇ ਪੈਮਾਨੇ ਵੀ ਮਰਦ ਨੇ ਹੀ ਤੈਅ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਪਸੂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਨਥ, ਜੋ ਦਮਨ ਤੋਂ ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ, ਨੂੰ ਵੀ ਔਰਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿੰਗਾਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਬਾਹਰੀ ਦਮਨ ਨੂੰ ਅੰਦਰਲੇ ਮਨ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਗੁਲਾਮ ਬੋਝੀਆਂ ਨੂੰ 'ਫੁਲਾਂ ਦਾ ਹਾਰ' ਅਤੇ ਜੰਜੀਰਾਂ ਨੂੰ 'ਪੰਜੇਬਾਂ' ਸਮਝਣ ਲਗ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸੱਤਾ ਦਾ ਕੰਮ ਕਾਫੀ ਸੁਖਾਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮਰਦਾਵੀਂ ਧੌਸ, ਜਗੀਰੂ ਸਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਖਿਲਾਫ ਹੋ ਰਹੀ ਇਕ ਰੈਲੀ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ। ਪਤੀ ਨੇ ਕੁਟਮਾਰ ਕੇ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਰਾਤ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਹਿਰ ਘਰੋਂ ਕਢ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਔਰਤ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਸੀ। ਪੁਲਿਸ ਪਰਚਾ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਰੈਲੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਐਸ ਐਸ ਪੀ ਨੂੰ ਯਾਦ-ਪਤਰ ਦੇਣਾ ਸੀ। ਮੇਰੀ ਡਿਊਟੀ ਲੱਗੀ ਕਿ ਮੈਂ ਹਸਪਤਾਲ ਜਾਵਾਂ, ਪੀੜਤ ਨੂੰ ਮਿਲਾਂ ਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਕੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ 'ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਦਸਤਖਤ ਕਰਵਾ ਲਿਆਵਾਂ। ਗੱਲਬਾਤ ਦੌਰਾਨ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਔਰਤ ਦੇ ਪੇਕੇ ਵੀ ਉਸੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਸਨ। ਉਸ ਦੇ ਦੋ ਭਰਾ ਸਨ। ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੱਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਪੁਲਿਸ ਕੋਲ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਵਾਲੇ ਬਾਰੇ ਵੀ ਪੁਛਿਆ।

ਉਹ ਮਰੀ ਜਿਹੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਬੋਲੀ, "ਬਾਈ ਜੀ, ਘਰ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨੀ ਕਰਦਾ, ਨਿਰਾ ਢੱਟਾ ਹੈ। ਇਕੋ ਕੰਮ ਐ ਮੈਨੂੰ ਮਾਰਨ ਕੱਟਣ ਦਾ। ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਭਰਾਵਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਦਮ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਘਾਟਾ ਕਾਹਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਦੋਨੋਂ ਤਾਂ ਨਿਰੀਆਂ ਗਏ ਹਨ।" ਬੜਾ ਟੇਡਾ ਮਸਲਾ ਸੀ। ਇਕ ਦਾ ਨਰ ਹੋਣਾ ਸਮੱਸਿਆ ਸੀ, ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਨਰ ਨਾ ਹੋਣ ਦਾ ਰੋਣਾ ਸੀ।

ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਹਾਸੇ ਵਾਲੀ ਘਟਨਾ ਯਾਦ ਆ ਗਈ। ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਦੋਸਤ ਕੋਟਕਪੁਰੇ ਕਵੀ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਮੋਹੀ ਦੇ ਘਰ ਬੈਠੇ ਸਾਂ। ਕਵਿਤਾ ਪਾਠ ਚਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਹਲਕੀਆਂ ਫੁਲਕੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਬਹਿਸ ਵਿਚ ਤੇ ਬਹਿਸ ਤੋਂ ਤੁੰ ਮੈਂ ਮੈਂ ਵਿਚ ਬਦਲ ਗਈ। ਮੇਰੀ ਨੇ ਤੂੰ ਤੂੰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਲਲਕਾਰਿਆ। ਉਹ ਅੱਗੋਂ ਬਿਫਰ ਕੇ ਬੋਲਿਆ, "ਤੂੰ ਐਵੇਂ ਨਾ ਸਮਝੀਂ ਮੈਨੂੰ, ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਵੀ ਮਾਦਾ ਐ।" ਮੇਰੀ ਨੇ ਸਰਾਰਤੀ ਹਾਸਾ ਹਸਦਿਆਂ, ਪੋਲਾ ਜਿਹਾ ਕੁਮੈਂਟ ਕੀਤਾ, "ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਐ ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਮਾਦਾ ਹੀ ਮਾਦਾ ਹੈ, ਨਰ ਨੂੰ।" ਮਾਹੌਲ ਇਕ ਦਮ ਹਾਸੇ ਵਿਚ ਬਦਲ ਗਿਆ। 'ਮਾਦੇ' ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ 'ਨਰ' ਅੱਗੇ ਖੀਣ ਹੋ ਗਈ ਸੀ।

ਦੇਸੀ ਔਰਤ ਤਾਂ ਛੱਡੋ, ਪ੍ਰਦੇਸੀ ਵੀ ਕਦੇ ਆਪਣੇ ਤ੍ਰੀਮਤਪਣੇ ਦੀ ਆਭਾ ਬਾਰੇ ਮਾਣਮਤੀ ਹੁੰਦੀ ਨਹੀਂ ਦੇਖੀ। ਉਹ ਮਰਦ ਦੁਆਰਾ ਸਵੀਕਾਰੇ ਜਾਣ ਲਈ ਤਰਲੋਮਛੀ ਹੋਈ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਦਿਮਾਗ ਨਾਲੋਂ, ਦਿਖ ਦਾ ਮਸਲਾ ਉਸ ਨੂੰ ਪੱਥਰ ਭਾਰ ਕਰੀ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਉਚੀ ਅੱਡੀ ਦੀ ਪੀੜਾ ਵੀ ਉਹ ਬੜੇ ਮਾਣ ਨਾਲ ਝਲਦੀ ਹੈ। ਹਾਰ-ਸਿੰਗਾਰ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸਨਅਤ ਔਰਤ ਦੀ ਇਸੇ 'ਮਾਨਸਿਕ ਗੰਥ' 'ਤੇ

ਹੀ ਨਹੀਂ ਡੌਲੀ ਗਈ, ਉਹ ਵੀ ਮਰਦ ਦੀ ਸਨਾਖਤ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਹੀ ਮਾਣ-ਤਾਣ ਪਾਉਣਾ ਲੋਚਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਉਸ ਦੇ ਮੋਢਿਆਂ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਉਚੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਹਲੀਮੀ, ਨਿਮਰਤਾ, ਮਿਠਤ, ਅਧੀਨਗੀ, ਸਰਾਫਤ ਸਾਰੇ ਹੀ ਗੁਣ, ਇਸਤਰੀ ਲਿੰਗ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਅਮਲੀ ਮੁੱਲ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਕਿਸੇ ਮਰਦ

ਦੀ ਘੜੀ 'ਨਵੀਂ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀ' ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੀ ਮਰਦਾਨਗੀ ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ?

ਪੰਜਾਬੀਆਂ 'ਚ 'ਮੌਤ ਨੂੰ ਮਖੌਲਾਂ ਕਰਨ' ਜਾਂ 'ਕਿਸੇ ਦੀ ਟੈਂ ਨਾ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ' ਹੀ ਸਤਿਕਾਰ ਤੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਪਾਤਰ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਰਦਾਨਾ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਔਰਤ ਨੇ ਵੀ ਸਿੱਧੇ ਜਾਂ ਅਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਸੁਫਨਿਆਂ ਵਿਚ ਕਦਾਵਰ, ਬਹਾਦਰ, ਜਥੇਵਾਲਾ, ਰੋਣਕੀ ਜਿਆਦਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਸਹਿਜ, ਗੰਭੀਰ, ਵਾਕ-ਸੰਜਮੀ ਉਸ ਨੂੰ ਉਨਾ ਨਹੀਂ ਪੱਧਦਾ। ਅਜਿਹੇ ਬੰਦੇ ਬਾਰੇ ਇਕ ਔਰਤ ਦਾ ਕਥਨ ਸੀ, "ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਹੁੰਦਿਆਂ ਲਗਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕੋਲ ਮਰਦ ਬੈਠਾ ਹੈ।" ਦੇਸੀ ਔਰਤ ਨੂੰ ਵੀ ਮੋਦੀ ਵਾਲਾ 'ਮਰਦ' ਹੀ ਮਰਦ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਵਾਰ ਸਾਡੇ ਘਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਔਰਤ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੀ ਬਾਅਦ ਆਈ। ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਨੀਲ ਪਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਉਸ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਵਾਲੇ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁੱਟਿਆ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਉਸ 'ਤੇ ਤਰਸ ਵੀ ਆਇਆ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਵਾਲੇ 'ਤੇ ਗੁੱਸਾ ਵੀ। ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਥਾਣੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ, "ਕੋਈ ਨੂੰ ਜੀ, ਉਹ ਤਾਂ ਕੁੱਟਦਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਮਰਦ ਤਾਂ ਇਉਂ ਹੀ ਕਰਦੇ ਆ।" ਉਸ ਨੇ ਮਰਦਉਪੁਣੇ ਦੇ ਹੱਕ 'ਚ ਦਲੀਲ ਦੇ ਕੇ ਗੱਲ ਮੁਕਾ ਦਿੱਤੀ, "ਜਿੱਦੋਂ ਉਹ ਕੁੱਟੇ, ਉਦੋਂ ਉਹ 'ਪਿਆਰ' ਵੀ ਬਹੁਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੀ, ਤੇ ਨਾਲੋਂ ਫਿਲਮ ਵੀ ਵਿਖਾ ਕੇ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ।"

ਇਕ ਸਿਆਣੇ ਬੰਦੇ ਨਾਲ ਇਸ ਵਰਤਾਰੇ ਬਾਰੇ ਗੱਲਬਾਤ ਹੋਈ ਕਿ ਮਰਦਾਵੀਂ ਧੌਸ ਅਤੇ ਦੇਸੀ ਔਰਤ ਦੀ ਅਧੀਨਗੀ ਦਾ ਕੀ ਤੌਤ ਹੈ? ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਵਚਨ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਹੱਲ ਨਹੀਂ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ, ਔਰਤ ਤੇ ਮਰਦ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਦਾਬੇ ਅਤੇ ਸਮਰਪਣ ਦਾ ਹੀ ਅਨੁਭਵ ਹੈ। ਉਹ ਸਮਾਨ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵਿਚਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਜਦੋਂ ਮੌਕਾ ਲਗੇ, ਇਕ ਦੂਜੇ 'ਤੇ ਗਾਲ਼ਬ ਹੋਣ ਦੀ ਤਾਕ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਰੌਲਾ ਮਰਦਾਵੀਂ ਧੌਸ ਦਾ ਨਹੀਂ, 'ਧੌਸ' ਦਾ ਹੈ। ਮਰਦ ਨੇ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਧੌਸ ਜਮਾਈ ਰੱਖੀ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਮਰਦ 'ਚ ਹਲੀਮੀ ਜਾਂ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦਿਸੇ, ਉਥੇ ਔਰਤ ਮਰਦ ਵਾਂਗ ਵਿਹਾਰ ਕਰਨ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਬਲ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਹੋਣ ਤੇ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਹੀ ਰੁਮਾਂਸ ਹੈ। ਮੋਦੀ ਵਰਗਾ ਬੰਦਾ ਮਨਮੋਹਨ ਵਰਗੇ ਵਿਰੋਧੀ ਨੂੰ ਵੀ 'ਪੇਂਡੂ ਔਰਤਾਂ ਵਰਗਾ' ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਹਿਰੀਆਂ ਵਾਂਗੂੰ ਚਲਾਕ ਤੇ ਧਕਕ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਭਲਾ ਮਾੜੇ ਨਾਲ ਕੀ ਮੜਕਣਾ ਹੋਇਆ!

ਖੜੀ ਹੈ। ਮਰਦ ਆਪਣੀ ਸਨਾਖਤ ਆਪ ਬਣਦਾ ਹੈ ਪਰ ਔਰਤ ਦੀ ਸਨਾਖਤ ਉਸ ਦਾ ਮਰਦ ਜਾਂ ਘਰ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ 'ਚ ਕਿਸੇ ਮਰਦ ਲਈ ਅਨਪੜ੍ਹ ਜਾਂ ਅਧਪੜ੍ਹ ਔਰਤ ਨਾਲ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰਵਾ ਲੈਣੀ ਆਮ ਗੱਲ ਸੀ/ਹੈ ਪਰ ਔਰਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਘਟ ਪੜ੍ਹ-ਲਿਖੇ ਮਰਦ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਚੁਣਦਿਆਂ ਘਟ ਹੀ ਵੇਖਿਆ ਹੈ। ਸਿਵਾਏ ਪਰਵਾਸੀ ਬਣਨ ਦੀਆਂ ਚਾਹਵਾਨ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਦੇ, ਜੋ ਐਨ ਆਰ ਆਈ ਬਣਨ ਲਈ ਤਾਂ ਡਾਕਟਰ ਵੀ ਟਰਕ ਡਰਾਈਵਰ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਇਕ ਅਪਵਾਦ ਹੈ। ਰੌਲਾ ਤਨਖਾਹ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਉਧਾਰੇ ਸਟੇਟਸ ਦਾ ਵੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸਨਾਖਤ

ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੋਣਾ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਮਰਦਾਨਗੀ 'ਤੇ ਦਾਗ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਵੀ ਇਸ ਬਿੰਬ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੈ। ਤਾਂਹੀਏ ਸ਼ਰੀਫ ਦੀ ਟਿਪਣੀ ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਪਚੀ। ਉੱਜ ਮੋਦੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਵੀ ਸ਼ਰੀਫ ਤੋਂ ਵਖਰੇ ਨਹੀਂ। ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਆਰਥਿਕਤਾ 'ਚ ਉਹ ਕੂਹਣੀ ਮੋੜਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ 'ਮਰਦ' ਕਹਾਉਂਦੇ ਜਾਂ ਬਾਹਲਾ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਕਈ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਵੀ ਬਦਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ ਅਤੇ ਨਿਜੀਕਰਨ ਬੋਲਣ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲੇ ਭੂਤ ਵਾਂਗ ਹਨ। ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਜੇ ਮੋਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਦੇਖਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਦਹਾਕੇ ਪਹਿਲਾਂ 'ਪੇਂਡੂ ਔਰਤਾਂ ਵਰਗੇ' ਬੰਦੇ

ਬਲਜੀਤ ਬਾਸੀ ਦਾ ਲੇਖ 'ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ ਸਤਿ ਜੀਉ'

ਸੰਪਾਦਕ ਦੀ ਡਾਕ

ਬਲਜੀਤ ਬਾਸੀ ਦਾ 'ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼' ਦੇ 28 ਦਸੰਬਰ ਦੇ ਅੰਕ ਵਿਚ ਲੇਖ 'ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ ਸਤਿ ਜੀਉ' ਛਪਿਆ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਸੋਝੀਆਂ ਮਜ਼੍ਹਬੀ ਹੱਦਾਂ ਵਿਚ ਬੰਨਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨਾ ਉਸ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਰਸਤਾ ਰੋਕਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਧਾਰਨਾ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਮਹਿਜ਼ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਹੋਣ ਤੱਕ ਮਹਿਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਬਣਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅੱਜ ਦੇ

ਹਰਿਆਣਾ ਅਤੇ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਵੀ ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਵੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਨਾਮੋ-ਨਿਸ਼ਾਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਿਥੇ ਪੰਜਾਬੀ ਗੁਰੂਗ੍ਰਾਂਠ ਤੱਕ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿੱਥੇ ਹੁਣ ਅੰਬਾਲਾ ਨਹੀਂ ਟੱਪਦੀ। ਸਾਰਾ ਸ਼ਹਿਰੀ ਤਬਕਾ ਹਿੰਦੀ ਬੋਲਣ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸ਼ਾਨ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਇਸ 'ਚ ਕਮਰ ਜਿੱਥੇ ਕੱਟਤ ਹਿੰਦੂ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਹੀ ਕਥਿਤ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਵੀ ਹੈ ਜੋ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਮਜ਼੍ਹਬ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਦੇਖਦੇ ਹਨ।

ਅੱਜ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਬੱਚੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਪੱਖੋਂ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਤੋਂ ਅਗਾਂਹ ਨਹੀਂ ਟੱਪਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਢਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਦੇਣ ਦੀ ਥਾਂ ਉਰਦੂ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਸਲੀ ਬੋਲੀ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੱਲੇ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ। ਇਹ ਸਭ ਮਜ਼੍ਹਬੀ ਕੱਟੜਪੁਣੇ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੈ। ਮੈਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਬੀਬੀਆਂ ਨੂੰ ਇਥੇ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਪਸ ਵਿਚ ਗੱਲ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਉਰਦੂ ਬੋਲਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਕਿਸੇ ਮੇਰੇ ਵਰਗੀ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਚੰਗੀ ਭਲੀ ਠੇਠ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦੀਆਂ ਹਨ।

ਬੋਲੀ ਹਿੰਦੂ, ਸਿੱਖ ਜਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਬੋਲੀ ਦਾ ਸਬੰਧ ਇਲਾਕੇ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸ ਅਨੁਸਾਰ ਵੇਦਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੋਈ (ਜੋ ਅਸਲੀ ਪੰਜਾਬ ਹੁੰਦਾ ਸੀ) ਅਤੇ ਵੇਦਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਥੇ ਬੋਲੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਬਾਣੀ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਕਿ ਇਹ ਆਮ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸਮਝ ਆ ਸਕੇ। ਬਾਣੀ ਇੱਕ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਮਹਿਜ਼ ਪੁਜਾ ਲਈ ਹੈ। ਬਾਸੀ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜਿਸ ਗੱਲ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਵੀ ਵਾਪਰੀ ਸੀ। 1990 ਵਿਚ ਮੈਂ ਟੋਰਾਂਟੋ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਇੱਕ ਸੈਮੀਨਾਰ ਵਿਚ ਟੋਰਾਂਟੋ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਪਰਚਾ ਪੜ੍ਹ ਰਹੀ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਸੀ। ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਤਾਂ ਮੈਸਨ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕਹਿੰਦਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ

ਨਹੀਂ ਲਾਉਣਾ, ਇਹ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਲਫਜ਼ ਹੈ। ਉਹ ਵਿਦਵਾਨ ਹੁਣ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਅਨਪੜ੍ਹਤਾ ਅਤੇ ਮੂਰਖਤਾ ਹੈ। ਲਫਜ਼ ਸਾਝੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਆਤਮਾ, ਬ੍ਰਹਮ, ਜੀਵ, ਰਾਮ, ਗੋਬਿੰਦ ਆਦਿ ਅਨੇਕਾਂ ਸ਼ਬਦ ਹਨ ਜੋ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਆਏ ਹਨ ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਹੋਈ ਤਾਂ ਸੰਕਲਪ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ

ਬਿਲਕੁਲ ਕਾਇਆਕਲਪ ਹੋ ਗਿਆ। ਬਾਸੀ ਸਾਹਿਬ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਗਿਆਨੀ ਹਨ। ਚੰਗਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜੇ ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਅਖੌਤੀ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਲਈ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦੇ ਨਿਕਾਸ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ, ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿਪੀ 'ਤੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਉਂਦੇ ਦੋ-ਚਾਰ ਲੇਖ ਲਿਖਣ। ਇਹ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦੀ, ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਹੋਵੇਗੀ।
-ਗੁਰਨਾਮ ਕੌਰ, ਕੈਨੇਡਾ

ਸੱਚਾ ਸ਼ਾਇਰ ਅੱਲ੍ਹਾ ਯਾਰ ਖਾਂ ਜੋਗੀ

ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਝਰੋਖਾ
ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦੇ 4 ਜਨਵਰੀ ਦੇ ਅੰਕ ਵਿਚ ਕਰਮਜੋਤ ਸਿੰਘ ਕਲਸੀ (ਸ਼ਿਕਾਗੋ) ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਪੜ੍ਹੀ। ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਚੀਰ-ਫਾੜ ਬਲਜੀਤ ਬਾਸੀ ਸੱਚਮੁੱਚ ਗੱਭ ਕੇ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿਚ ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵੀ ਲਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਮੈਂ ਕਹਿਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਕੁਝ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਸੀਮਤ ਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਤਾਂ ਬਦਲ ਵੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਅਤੇ ਸਰਦਾਰ ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਲੈ ਲਉ। ਹੁਣ ਸਿੱਖੀ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਸਰਦਾਰ ਦੇ ਵੱਖਰੇ ਅਰਥ ਹਨ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਤਰਾਜ਼ ਕਿਉਂ ਹੋਵੇ। ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਬੜ੍ਹਾ ਉਦਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਗੁੱਸੇ-ਗਿਲੇ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਕਦੀ-ਕਦਾਈਂ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਲਜੀਤ ਬਾਸੀ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਚੁੱਭਵੀਂ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਪਿਛੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲੀਆਂ ਵਿਚ ਕਾਮਰੋਡ ਹੋਣਾ ਕੰਮ ਕਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਨਾਲ ਹੀ ਮੈਂ ਦੂਜੇ ਪਾਸਿਉਂ ਵੀ ਸੋਚਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਭਾਵੇਂ ਚੁੱਭਵੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਸੁੱਟ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਹ ਸਤਰਾਂ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਵਾਂ ਲੇਖ 'ਪਤਿਤ ਦਾ ਪਤਨ' ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਸਿਆਣੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਪਤੇ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤਾਂ ਅੱਖੋਂ ਹੋ ਕੇ ਸੁਣ ਲੈਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਗੌਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ।
-ਗੁਰਜੰਟ ਸਿੰਘ, ਡਿਟਰਾਇਟ

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦੇ 4 ਜਨਵਰੀ ਵਾਲੇ ਪਰਚੇ ਵਿਚ ਅੱਲ੍ਹਾ ਯਾਰ ਖਾਂ ਜੋਗੀ ਬਾਰੇ ਡਾ. ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ ਸਰਹੰਦੀ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਲੇਖ 'ਸ਼ਹੀਦਾਨਿ-ਵਫ਼ਾ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਸ਼ਤਾਬਦੀ' ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਬਾਰੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਖਬਰਦਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਤੇ ਇਸ ਸੱਚੇ ਸ਼ਾਇਰ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਨਾ ਜਾਣ। ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪਰਚੇ ਵਿਚ 'ਸ਼ਹੀਦਾਨਿ-ਵਫ਼ਾ' ਦੇ ਤਿੰਨ ਮਿਸਰੇ ਵੀ ਛਾਪੇ ਹਨ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪਰਚੇ ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਨਹੀਂ ਛਾਪ ਸਕਦੇ? ਜੇ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਛਾਪੋ, ਪੁੰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਆਪ ਵੀ ਇਹ ਰਚਨਾ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹੀ ਹੈ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਣਿਆ ਜ਼ਰੂਰ ਸੀ। ਹੁਣ ਲੇਖ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਰਚਨਾ ਜ਼ਰੂਰ ਪੜ੍ਹਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪਰਚੇ

ਵਿਚ ਰਚਨਾ ਛਪਣ ਨਾਲ ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਉਲਾਭਾ ਵੀ ਬੜ੍ਹਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਪਾਠਕ ਇਸ ਸ਼ਾਇਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦੇ ਰੂ-ਬਰੂ ਵੀ ਹੋ ਸਕਣਗੇ।
-ਅਨੰਦ ਸਿੰਘ ਮਠਾੜੂ, ਨਿਊ ਯਾਰਕ।

ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਮੰਗ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਇਸੇ ਅੰਕ ਤੋਂ ਅੱਲ੍ਹਾ ਯਾਰ ਖਾਂ ਜੋਗੀ ਦੀ ਲਾਸਾਨੀ ਰਚਨਾ 'ਸ਼ਹੀਦਾਨਿ-ਵਫ਼ਾ' ਲੜੀਵਾਰ ਛਾਪਣੀ ਅਰੰਭ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਛਪਿਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅਸੀਂ ਗਾਹੇ-ਬਗਾਹੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਛਾਪਦੇ ਰਹਾਂਗੇ। -ਸੰਪਾਦਕ

‘ਛਣਕਾਟਾ ਵੰਗਾਂ ਦਾ’ ਨਾਲ ਖੂਬ ਪਈ ਸੰਗੀਤਕ ਛਣਕਾਰ

ਸਨੀਵੇਲ (ਬਿਊਰੋ): ਇਕੀ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਐਂਟਰਟੇਨਰਜ਼, ਐਸ. ਅਸ਼ੋਕ ਭੋਰਾ ਅਤੇ ਗਲੋਬਲ ਪੰਜਾਬ ਟੀ.ਵੀ. ਵੱਲੋਂ ਸਾਂਝੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇੱਥੇ ਸਨੀਵੇਲ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਸੈਂਟਰ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਉੱਘੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਰਾਜ ਭਨੋਟ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਨਵੇਂ ਵਰ੍ਹੇ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਕਹਿੰਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ‘ਛਣਕਾਟਾ ਵੰਗਾਂ ਦਾ’ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਦੇਰ ਰਾਤ ਤੱਕ ਚੱਲੇ ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ। ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰਸਾਰਣ ਨਾਲੋਂ-ਨਾਲ ਗਲੋਬਲ ਟੀ.ਵੀ. ਉੱਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਾ ਉਦਘਾਟਨ ਉੱਘੇ ਬਿਜਨਸਮੈਨ ਵੇਹਰਾ ਬੁਦਰਜ਼ ਫਰਿਜ਼ਨੋ ਨੇ ਕੀਤਾ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਅਮਰੀਕਾ) ਦੇ ਉਪ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵਿਨੈ ਵੇਹਰਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦਾ ਵਧੀਆ ਉਪਰਾਲਾ ਹਨ। ਡਾ. ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਦਿਹੜ ਨੇ ਸਮੂਹ ਰੋਸ਼ਨ ਕੀਤੀ ਜਦੋਂਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ

ਰਵਿਦਾਸ ਸਭਾ ਬੇਅ ਏਰੀਆ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸੁੱਚਾ ਰਾਮ ਭਾਰਟਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਦਿਆਂ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇਣ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ।

ਸੱਤੀ ਪਾਬਲਾ ਨੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਦਿਆਂ ਆਪਣਾ ਗੀਤ ‘ਸਭ ਮਸਲੇ ਹੱਲ ਹੋ ਜਾਣਗੇ’ ਸਰੋਤਿਆਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਕੀਤਾ। ਉਪਰੰਤ ਮਾਸਟਰ ਰੈਂਕੋ, ਬਲਵਿੰਦਰ ਮਹੇ, ਸਾਨ ਸੇਖੋਂ ਦੀ ਸਕਿੱਟ ਅਤੇ ‘ਜੋਗਣ ਬਣਾ ਕੇ ਲੈ ਜਾ ਨਾਲ ਵੇ ਜੋਗੀਆ’ (ਮੰਗਜੀਤ ਮੰਗਾ), ‘ਫੇਸਬੁੱਕ ਉਤੇ ਕੱਲ੍ਹ ਹੋਈ ਮੁਲਾਕਾਤ’ (ਅਨੂਪ ਚੀਮਾ-ਤਰਲੋਕ ਸਿੰਘ), ‘ਸੱਚਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੀਲੀ ਛੱਤ ਵਾਲਾ’ (ਮਨਰਾਜ ਭੋਰਾ), ‘ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਬੁਝ ਲੈਨੀ ਏ’, ‘ਰੈਡ ਲਾਈਟ ਮਿਤਰੋ ਕਰਾਸ ਕਰ ਗਈ’ (ਜਤਿੰਦਰ ਮੰਡੇਰ), ਜੁਗਨੀ (ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਾਜਾ), ‘ਕੁਤਤਾ ਚਾਦਰਾ’ (ਨਿੰਮਾ ਡੱਲੇਵਾਲ), ‘ਰੰਗ ਵਿਚ ਭੰਗ’ (ਮਨਰਾਜ) ਆਦਿ ਗੀਤਾਂ ਤੋਂ ਸਿਵਾ ਗੋਰਾ ਚੱਕਵਾਲਾ ਦਾ ‘ਛਣਕਾਟਾ ਵੰਗਾਂ ਦਾ ਪੈਂਦਾ ਸਿਖਰ ਦੁਪਹਿਰੇ’, ‘ਵੁਆਇਸ ਆਫ ਪੰਜਾਬ’ ਨਮਰਤਾ ਖਹਿਰਾ ਦੇ ‘ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਜਾਣਦੇ’, ਰਵਿੰਦਰ ਗਰੇਵਾਲ ਦੇ ‘ਚਾਂਦੀ ਦੀਆਂ ਝਾਂਜਰਾਂ’ (ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ), ‘ਚੰਨ ਤੇ ਪਲਾਟ’ (ਨਜ਼ੀਰ ਮੁਹੰਮਦ) ਨੇ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਗੀਤੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ। ਮਾਹੀਆ ਗੀਤ ‘ਤੇ ਕੋਰੀਓਗ੍ਰਾਫੀ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਮੰਚ ਸੰਚਾਲਨ ਆਸ਼ਾ ਸ਼ਰਮਾ, ਪ੍ਰੋ. ਜਸਪਾਲ ਸੈਣੀ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਮਾਣਕ ਨੇ ਕੀਤਾ। ਬਲਵਿੰਦਰ ਸੁੰਮਨ ਤੇ ਅਕਾਲਦੀਪ ਦੀ ਅਗਵਾਈ

ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਗਿੱਧਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਸਿਖਰ ਸੀ। ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀਆਂ ਸਹਿਯੋਗੀ ਧਿਰਾਂ ਵੇਹਰਾ ਬੁਦਰਜ਼, ਜਗਦੇਵ ਭੰਡਾਲ, ਕਸ਼ਮੀਰ ਸਿੰਘ ਧੁੱਗਾ, ਰਾਜਾ ਸਵੀਟਸ ਦੇ ਮੱਖਣ ਬੈਂਸ, ਗਿਆਨੀ ਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਡਾ. ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਉਪਲ, ਬਿੱਲਾ ਸੰਘੇਤਾ, ਗੁਲਿੰਦਰ ਗਿੱਲ, ਰੋਡੀਓ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਤੋਂ ਗੁਰਚਰਨ ਮਾਨ, ਓਹਾਇਓ ਤੋਂ ਅਵਤਾਰ

ਸਿੰਘ, ਧਰਮ ਪਾਲ ਝੰਮਟ, ਕੁਮਾਰ ਇਨਵੈਸਟਮੈਂਟ ਤੋਂ ਵਿਨੋਦ ਕੁਮਾਰ ਚੁੰਬਰ, ਬਿਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਿੱਟੂ, ਸਤਿੰਦਰ ਕੌਰ ਬੇਅ ਏਰੀਆ ਕਲਚਰਲ ਤੇ ਸਪੋਰਟਸ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ, ਕ੍ਰਿਆ ਡਾਂਸ ਅਕੈਡਮੀ ਤੋਂ ਓਮਾ, ਪੰਜ ਦਰਿਆ ਸੰਗਤ ਅਕੈਡਮੀ ਤੋਂ ਪਾਲੀ ਧਨੋਲਾ, ਬੀਰਬਲ, ਨਿਉ ਯਾਰਕ ਲਾਈਫ ਤੋਂ ਖੁਸ਼ਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੋਂ

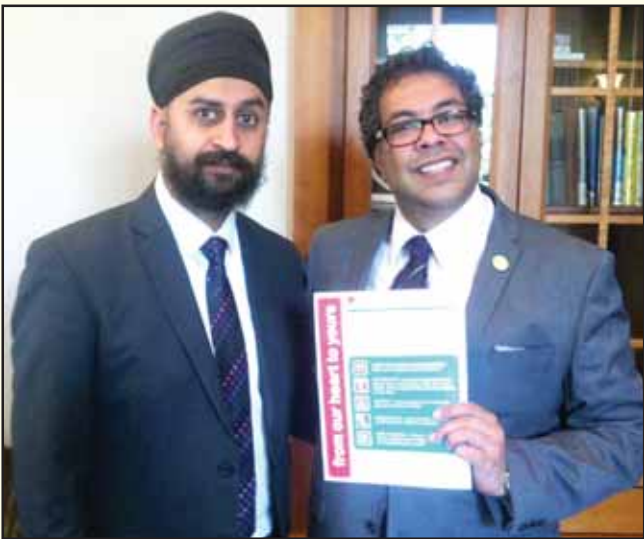
ਇਲਾਵਾ ਭਾਰਤੀ ਕੌਂਸਲੇਟ ਤੋਂ ਡਾ. ਸੁਨਿਵਾਸਨ ਚੌਟੋਪਾਧਿਆਏ ਅਤੇ ਅਨੰਦ ਝਾਅ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਮੀਡੀਆ ਤੋਂ ਹੁਸਨ ਲੜਿਆ ਬੰਗਾ, ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਸੈਦੋਕੇ, ਜਗਤਾਰ ਗਿੱਲ, ਨੀਟਾ ਮਾਛੀਕੇ ਅਤੇ ਗੁਰਜਤਿੰਦਰ ਰੰਧਾਵਾ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ।

ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਗੀਤ ਮੱਖਣ ਲੁਹਾਰ, ਤਾਰਾ ਸਾਗਰ, ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ, ਕਾਕਾ ਧਾਲੀਵਾਲ ਤੇ ਦਿਲ ਨਿੰਝਰ ਦੇ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਲਈ ਹਰਜੀਤ ਸੁਮਨ, ਤਾਰਾ ਸਾਗਰ ਤੇ ਮੱਖਣ ਲੁਹਾਰ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਹਿਯੋਗ ਰਿਹਾ। ‘ਛਣਕਾਟਾ ਵੰਗਾਂ ਦਾ’ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਐਸ. ਅਸ਼ੋਕ ਭੋਰਾ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀਆਂ ਕਮੀਆਂ-ਪੇਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿਰ-ਮੱਥੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ।

ਕੈਂਸਰ ਅਤੇ ਦਿਲ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕੋਗੀ ਫਿਲਮ ‘ਪਟਿਆਲਾ ਡਰੀਮਜ਼’

ਸੁਖਬੀਰ ਗਰੇਵਾਲ
ਕੀ ਕਿਸੇ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮ ਦਾ ਦਿਲ ਅਤੇ ਕੈਂਸਰ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ? 10 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵ ਭਰ ਦੇ ਸਿਨੇਮਾ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋ ਰਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮ ‘ਪਟਿਆਲਾ ਡਰੀਮਜ਼’ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪੁਣਛਾਣ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਦੇ ਲੇਖਕ ਅਤੇ ਨਿਰਮਾਤਾ ਕੈਲਗਰੀ (ਕੈਨੇਡਾ) ਵਿਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਡਾ. ਅਨਮੋਲ ਸਿੰਘ ਕਪੂਰ ਹਨ। ਡਾ. ਕਪੂਰ ਦਿਲ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਮਾਹਿਰ ਡਾਕਟਰ ਹਨ। ਕੈਂਸਰ ਵਰਗੀ ਨਾਮੁਰਾਦ ਬਿਮਾਰੀ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਬਾਰੇ ਫੈਲਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਮੁਹਿੰਮ ‘ਰੋਕੋ ਕੈਂਸਰ’ ਨਾਲ ਵੀ ਇਸ ਫਿਲਮ ਦਾ ਡੂੰਘਾ ਸਬੰਧ ਹੈ।

ਡਾ. ਅਨਮੋਲ ਸਿੰਘ ਕਪੂਰ ਅਤੇ ਮੇਅਰ ਨਹੀਦ ਨਾਨਸ਼ੀ

ਇਸ ਤਿਕੋਣ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਕਤੀ ਡਾ. ਅਨਮੋਲ ਸਿੰਘ ਕਪੂਰ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਨਾਭਾ ਤੋਂ ਮੁੱਢਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰੂਸ ਤੋਂ ਡਾਕਟਰੀ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਕੈਨੇਡਾ ਪਹੁੰਚੇ ਅਤੇ ਲੰਮੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਿਲ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਮਾਹਿਰ ਡਾਕਟਰ ਬਣੇ। ਡਾਕਟਰੀ ਅਭਿਆਸ ਦੌਰਾਨ ਡਾ. ਕਪੂਰ ਨੇ ਜਲਦੀ ਹੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ ਦੱਖਣੀ-ਏਸ਼ੀਆ ਮੂਲ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਦਿਲ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਰੁਝਾਨ ਕਾਫੀ

ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ 2011 ਵਿਚ ‘ਦਿਲ ਵਾਕ’ ਨਾਂ ਦੀ ਸਮਾਜ ਸੇਵੀ ਸੰਸਥਾ ਬਣਾਈ ਜਿਸ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਿਹਤ ਸੰਭਾਲ ਸਬੰਧੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਫੈਲਾ ਕੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿਲ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਓ ਲਈ ਜਾਗਰੂਕ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਇਹ ਸੰਸਥਾ ਕੈਲਗਰੀ ਅਤੇ ਐਡਮੰਟਨ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਸਰਗਰਮ ਹੈ। ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਹੋਕਾ ਹੈ ਕਿ ਘਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਜੇ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ ਤੇ ਸਰਗਰਮੀ ਭਰਿਆ ਜੀਵਨ ਬਿਤਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅਪਸੀ ਮੇਲ ਜੋਲ ਨਾਲ ਗਿਆਨ ਵੀ ਵਧਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰੋਗਾਂ ਤੋਂ ਨਿਜਾਤ ਵੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਡਾ. ਕਪੂਰ ਦੀ ਪਤਨੀ ਰਮਨ ਕਪੂਰ

ਇਕ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਖੁਰਾਕੀ ਮਾਹਿਰ (ਡਾਈਟੀਸ਼ਨ) ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਕੋ-ਆਰਡੀਨੇਟਰ ਵੀ ਹਨ।

ਤਿਕੋਣ ਦੀ ਦੂਜੀ ਕਤੀ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਾਸੀ ਕਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ ਦੁਆਰਾ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਚਲਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਮੁਹਿੰਮ ‘ਰੋਕੋ ਕੈਂਸਰ’ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਸਥਾ ਵਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪੰਜ ਮੋਬਾਈਲ ਵੈਨਾਂ ਚਲਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕੈਂਸਰ ਟੈਸਟ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ‘ਰੋਕੋ ਕੈਂਸਰ’ ਮੁਹਿੰਮ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ ‘ਤੇ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਵਿੱਤੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਡਾ. ਅਨਮੋਲ ਸਿੰਘ ਕਪੂਰ ਨੇ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮ ‘ਪਟਿਆਲਾ ਡਰੀਮਜ਼’ ਤੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਕਮਾਈ ‘ਚੋਂ ਉਹ ‘ਰੋਕੋ ਕੈਂਸਰ’ ਮੁਹਿੰਮ ਲਈ ਦੋ ਹੋਰ ਮੋਬਾਈਲ ਵੈਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਗੇ।

‘ਪਟਿਆਲਾ ਡਰੀਮਜ਼’ ਫਿਲਮ ਬਾਰੇ ਡਾ. ਕਪੂਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਫਿਲਮ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੋਹ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ‘ਪਟਿਆਲਾ ਡਰੀਮਜ਼’ ਤੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਕਮਾਈ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਹਿੱਸਾ ਉਹ ‘ਦਿਲ ਵਾਕ’ ਅਤੇ ‘ਰੋਕੋ ਕੈਂਸਰ’ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਲਈ ਦੇਣਗੇ ਤਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਇਕ ਤੰਦਰੁਸਤ ਭਵਿੱਖ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ‘ਪਟਿਆਲਾ ਡਰੀਮਜ਼’ ਫਿਲਮ ਦੇਖ ਕੇ ‘ਦਿਲ ਵਾਕ’ ਅਤੇ ‘ਰੋਕੋ ਕੈਂਸਰ’ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇਣ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ।

ਕੱਚੀ ਕੁਕ, ਹੈਲਪਰ ਅਤੇ ਵੇਟਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ
ਵਚੀਟਾ, ਕੈਨਸਸ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਲਈ ਕੱਚੀ ਕੁਕ, ਹੈਲਪਰ ਅਤੇ ਵੇਟਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ
ਚੰਗੀ ਤਨਖਾਹ, ਰਿਹਾਇਸ਼ ਮੁਫਤ
ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ: 316-708-9896

ਪੰਜਾਬੀ ਰੇਡੀਓ ਯੂਐਸਏ
Punjabi RADIO USA
Uniting Punjabi's All Over

24 ਘੰਟੇ ਸੱਤੇ ਦਿਨ ਸੁਣੋ

Listen on :
Radio Sets (CA, WA, NV)
Dial in
832-551-5029 or 605-475-6868
Android & iPhone App

www.PunjabiRadioUSA.com
Ph: 408-272-5200

ਚਿਰਾਂ ਤਕ ਯਾਦ ਰਹੇਗੀ ਸ਼ਿਕਾਰੋ 'ਚ ਸੂਫੀ ਬਲਬੀਰ ਦੀ ਮਹਿਫਿਲ

ਸ਼ਿਕਾਰੋ (ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਜੰਮੂ): ਜਦੋਂ ਤਨ ਨੂੰ ਸਾੜਦੀ ਤੱਤੀ ਲੋਅ ਵਗਦੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਠੰਡੀ ਹਵਾ ਦਾ ਇਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਬੁੱਲਾ ਹੀ ਤਨ ਨੂੰ ਸਰਸਾਰ ਕਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਵੇਂ ਹੀ ਚੂਹ ਨੂੰ ਲੂਹੰਦੀ

ਮਨ ਦਾ ਦਰਦ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਿਆਂ ਉਸ ਗੀਤ ਛੋਹਿਆ, 'ਬੋਡੇ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਪਿਆਰ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਹਾਂ...'। ਮਹਿਫਿਲ ਨੂੰ ਇਸ਼ਕ ਮਿਜ਼ਾਜੀ ਦਾ ਰੰਗ ਦਿੰਦਿਆਂ ਉਸ ਗੀਤ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੇ, 'ਬੇਦਰਦੀ ਸੱਜਣਾਂ ਨੂੰ ਹਾਲ ਸੁਣਾ ਕੇ ਕੀ ਲੈਣਾ, ਜਿਥੇ ਕਦਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਕੀ ਲੈਣਾ...', 'ਧੂਣੀ ਇਸ਼ਕੇ ਦੀ ਸੇਕ ਲੈਣ ਦੇ, ਫੇਰ ਭਾਵੇਂ ਔਖਾਂ ਕੱਢ ਲਈਂ, ਪਹਿਲਾਂ ਸੱਜਣਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਲੈਣ ਦੇ' ਅਤੇ 'ਸੱਚੀ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦਾ, ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਯਾਰਾਂ ਨੂੰ ਉਧਾਰ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦਾ...'।

ਦਾਨਿਸ਼ਮੰਦੀ ਦਾ ਹੋਕਾ ਉਸ ਕੁਝ ਇੰਜ ਦਿੱਤਾ, 'ਗੱਲ ਜਦੋਂ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਕਰੀਏ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ...', 'ਗੁਰੂ ਜਦ ਝਿੜਕੇ ਤਾਂ ਧੰਨ ਭਾਗ ਜਾਣੀਏ...'। ਘਰ ਆਏ ਸੱਜਣ ਨੂੰ ਤੱਕ ਰੂਹ ਨੂੰ ਆਇਆ ਖੇੜਾ ਕੁਝ ਇੰਜ ਸੀ, 'ਮੇਰਾ ਸੋਹਣਾ ਸੱਜਣ ਘਰ ਆਇਆ ਨੀ, ਮੈਨੂੰ ਦਿਓ ਵਧਾਈਆਂ ਨੀ ਸਖੀਓ'।

ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਬੋਲ 'ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਮਿਲੇ ਅਸਾਨੂੰ ਅਸਾਂ ਧਾ ਗਲਵੱਕਤੀ ਪਾਈ, ਨਿਰਾ ਨੂਰ ਤੁਸੀਂ ਹੱਥ ਨਾ ਆਏ ਸਾਡੀ ਕੰਬਦੀ ਰਹੀ ਕਲਾਈ' ਸੂਫੀ ਬਲਬੀਰ ਦੇ ਇਸ ਗੀਤ ਵਿਚ ਸੱਚ ਹੁੰਦੇ ਨਜ਼ਰ ਆਏ, 'ਰਾਤੀ ਸੁਪਨੇ 'ਚ ਸੱਜਣਾਂ ਦੀ ਦੀਦ ਹੋ ਗਈ, ਤੁਸਾਂ ਗਲ ਨਾਲ ਲਾਇਆ, ਸਾਡੀ ਈਦ ਹੋ ਗਈ।' ਉਸ ਆਪਣਾ ਲੋਕਪ੍ਰੀਅ ਗੀਤ 'ਵਣਜਾਰ' ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਕ ਨਵਾਂ ਨਿਵੇਕਲਾ ਗੀਤ 'ਚੋਕੀਦਾਰ' ਵੀ। ਬਿਨਾ ਬਹੁਤੇ ਲਗ-ਲਬੇਤ ਤੋਂ (ਸਿਰਫ ਦੋ ਹੀ ਸਾਜ਼ਿਦਿਆਂ ਨਾਲ) ਉਹ ਜਿਨੇ ਸੁਰ ਤੇ ਸਰੂਰ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਗੀਤਾਂ ਨਾਲ ਸਰੋਤਿਆਂ ਦੀ ਰੂਹ ਨੂੰ ਫੁਹ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਸੱਚੀ ਹੀ ਇਹ 'ਸੌਦਾ ਸਸਤਾ' ਜਾਪਦਾ ਸੀ ਤੇ ਇਹ ਵੀ ਜਾਹਰ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸੌਦੇ ਦੀ 'ਚੋਕੀਦਾਰੀ'

ਵੀ ਪੂਰੀ ਮੁਸਤੈਦੀ ਨਾਲ ਕਰਨ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਬਲਬੀਰ ਨੇ ਕੁਝ ਹਲਕੇ ਫੁਲਕੇ ਗੀਤ ਜਿਵੇਂ ਕੀ ਮੈਂ ਝੂਠ ਬੋਲਿਆ, ਕੋਈ ਨਾ ਜੀ ਕੋਈ ਨਾ ਅਤੇ ਆਮ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਹੈ ਜੀ ਆਮ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਹੈ... ਵੀ ਸੁਣਾਏ। ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਪਰਵਾਨਿਆਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਦਾ ਕਰਦਿਆਂ ਉਸ ਝੋਰਾ ਕੀਤਾ, 'ਭਗਤ ਸਿਆਂ ਹਾਲੇ ਵੀ ਤੇਰਾ ਦੇਸ਼ ਆਜ਼ਾਦ ਨਹੀਂ...'। ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਧੀਆਂ ਨੂੰ ਕੁੱਖਾਂ 'ਚ ਕਤਲ ਕਰਨ ਦੀ ਮਾਤੀ ਕਰੀਤੀ ਉਤੇ ਚੋਟ ਕਰਦਿਆਂ ਉਸ ਨਸੀਹਤ ਕੀਤੀ, 'ਜਦ ਧੀਆਂ ਹੀ ਮਾਰ ਦਿਆਂਗੇ, ਮਾਂਵਾਂ ਕਿਥੋਂ ਆਉਣਗੀਆਂ।' ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਸ 'ਕਿਉਂ ਚੀਜ਼ ਫਾਲਤੂ ਲਗਣ ਲਗ ਪਏ ਬੁਝਤੇ ਮਾਪੇ ਵੇ...' ਗੀਤ ਰਾਹੀਂ ਬੁਝਤੇ ਮਾਪਿਆਂ

ਟਿਕ ਕੇ ਬੈਠੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਦਾਰੂ ਪੀਣ ਦੇ ਸੁਕੀਨਾਂ ਨੂੰ ਦਾਰੂ-ਪਾਣੀ ਦਾ ਖਿਆਲ ਵੀ ਭੁੱਲਿਆ ਹੀ ਰਿਹਾ। ਇਕ ਬਜ਼ੁਰਗ ਜਦੋਂ ਸਰੀਰਕ ਥਕਾਵਟ ਕਰਕੇ ਮਹਿਫਿਲ 'ਚੋਂ ਜਾਣ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਬਲਬੀਰ ਨੇ ਮਹਿਫਿਲ ਛੱਡ ਕੇ ਨਾ ਜਾਣ ਦਾ ਵਾਸਤਾ ਪਾਇਆ, ਫਿਰ ਉਹ ਬਜ਼ੁਰਗ ਕਪੂਰ ਸਾਹਿਬ ਮਹਿਫਿਲ ਦੇ ਅਖੀਰ ਤੱਕ ਆਪਣੀਆਂ ਸਭ ਸਰੀਰਕ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਭੁੱਲ ਕੇ ਬੈਠੇ ਰਹੇ। ਮਹਿਫਿਲ ਦੇ ਅਖੀਰ 'ਚ ਕਪੂਰ ਸਾਹਿਬ ਸੂਫੀ ਨੂੰ ਥਾਪੀਆਂ ਦਿੰਦਿਆਂ ਹਿੱਕ ਨਾਲ ਲਾਉਂਦੇ ਨਜ਼ਰ ਆਏ। ਬੇਸ਼ਕ ਇਸ ਮਹਿਫਿਲ ਵਿਚ, ਸਾਇਦ ਖਰਾਬ ਮੌਸਮ ਕਾਰਨ, ਸਰੋਤਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਬਹੁਤੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਗਾਇਕ ਤੇ ਸਰੋਤਿਆਂ

ਹਿਤੋਸ਼ ਨੇ ਜਦੋਂਕਿ ਸਾਉਂਡ ਤਾਰਿਕ ਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਮਹਿਫਿਲ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਠਾਕਰ ਸਿੰਘ ਬਸਾਤੀ ਅਤੇ ਕੇ ਕੇ ਪੰਮਾ ਵਲੋਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਏਸ਼ੀਅਨ ਅਮੈਰੀਕਨ ਸਿੱਖ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ (ਆਸਾ), ਮਿਲਾਪ, ਰੇਡੀਓ ਚੰਨ ਪਰਦੇਸੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਲੋਂ ਸੂਫੀ ਦਾ ਮਾਣ-ਸਨਮਾਨ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਹੱਥ ਵਟਾਇਆ ਪ੍ਰੋ. ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਮਦੇਵ, ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਗਿੱਧਾ, ਸਜਿਦ ਚੌਧਰੀ, ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਟਿਵਾਣਾ ਅਤੇ ਠਾਕਰ ਸਿੰਘ ਬਸਾਤੀ ਨੇ। ਜਿਲਾ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦੇ ਰਾਵੀ ਕੰਢੇ ਦੇ ਪਿੰਡ ਸੂਫੀਆਂ ਦਾ ਜੰਮਪਲ ਬਲਬੀਰ ਅਜਕਲੂ ਮੁਹਾਲੀ ਵਸਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਇਹ ਹੋ ਕਿ ਉਹ

ਸੂਫੀ ਬਲਬੀਰ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ (ਖੱਬਿਓ) ਸਾਜਿਦ ਚੌਧਰੀ, ਪ੍ਰੋ. ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਮਦੇਵ, ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਗਿੱਧਾ, ਠਾਕਰ ਸਿੰਘ ਬਸਾਤੀ ਅਤੇ (ਸੱਜੇ) ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਟਿਵਾਣਾ

ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਵੇਦਨਾ ਕਹੀ ਤਾਂ ਵਡੇਰੀ ਉਮਰ ਦੇ ਕਈ ਸਰੋਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਔਖਾਂ ਤਰ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਵਜਦ ਵਿਚ ਆਇਆ ਉਹ ਇਕ ਪਿਛੋਂ ਇਕ ਗੀਤ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਪੀਰ ਦੇ ਤਕੀਏ 'ਤੇ ਬੈਠਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਸਰੋਤੇ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸੇ ਹੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਨਾਲ ਸੁਣ ਰਹੇ ਸਨ। ਕਰੀਬ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ ਸੂਫੀ ਬਲਬੀਰ ਬਿਨਾ ਸਾਹ ਲਿਆਂ ਗਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਕਿਸੇ ਆਮ ਪੰਜਾਬੀ ਅਖਾੜੇ ਦੇ ਉਲਟ ਸਰੋਤੇ ਬਹੁਤ

ਵਿਚਾਲੇ ਸੁਰ-ਸੰਚਾਰ ਦਾ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਗਾਇਕ ਤੇ ਸਰੋਤੇ ਵਿਚਲਾ ਫਰਕ ਹੀ ਮੁੱਕ ਗਿਆ ਲੱਗਦਾ ਸੀ। ਕੁਝ ਇਉਂ ਜਾਪਦਾ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਸੂਫੀ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, ਤੂੰ ਹੀ ਤੂੰ ਅਤੇ ਸਰੋਤੇ ਵੀ ਅੱਗੋਂ ਇਸੇ ਜੁਬਾਨ ਵਿਚ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹੋਣ, ਤੂੰ ਹੀ ਤੂੰ। ਬਿਨਾ ਸ਼ੱਕ ਸਰੋਤੇ ਇਸ ਮਹਿਫਿਲ ਨੂੰ ਚਿਰਾਂ ਤੱਕ ਯਾਦ ਰੱਖਣਗੇ। ਬਲਬੀਰ ਦੀ ਤਬਲੇ 'ਤੇ ਸੰਗਤ ਕੀਤੀ ਰਿਚਰਡ ਕ੍ਰਿਸਚਿਨ ਨੇ ਅਤੇ ਕੀ-ਬੋਰਡ 'ਤੇ ਸਾਥ ਦਿੱਤਾ

ਆਪਣੇ ਗੀਤ ਵੀ ਆਪ ਲਿਖਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸੂਫੀ ਹੋਣ ਦਾ ਕੋਈ ਦਾਅਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਗੀਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸੂਫੀਆਨਾ ਭਾਅ ਸਪਸ਼ਟ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਸੁਕਰ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਸਤੀ ਸੋਹਰਤ ਜਾਂ ਲੋਕਪ੍ਰਿਯਤਾ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਦੋਹਰਾ ਕਿਰਦਾਰ ਨਹੀਂ ਅਪਨਾਉਂਦਾ ਕਿ ਗੱਲ ਸੂਫੀ ਕਲਾਮ ਦੀ ਕਰੇ ਤੇ ਸਹਾਰਾ ਲਵੇ ਅਜੋਕੇ ਕੰਨਪਾੜਵੇਂ ਸੰਗੀਤ ਦਾ। ਸਾਲਾ! ਉਹ ਟੀ ਵੀ ਚੈਨਲਾਂ ਦੇ ਵੀਡੀਓ ਜਾਲ ਵਿਚ ਨਾ ਫਸੇ।

Stores For Sale

in Michigan

Liquor Store with Property

Prime location, newly remodeled, very profitable, reputed liquor store from last 30 years. Liquor Beer & Wine, ATM, Check Cashing.

32 coolers, 3 units available for rent with potential monthly income of \$3750, business and building for sale

Monthly Revenue: \$100,000; Lotto \$60,000

Price \$900k+Inventory

Firm price. Very motivated sellers. Only serious buyers please contact.

Convenience Store

Mini Supermarket, Convenience Store for sale with Real Estate in Monroe County, MI. Grocery, Beer, 6000 Sqft with deli, beer, wine, lotto, Western Union-check cashing, clothing, good potential. Owner wants to retire.

Monthly Gross Income:\$67800 Cash Flow:\$15K-20K

ASKING PRICE: \$299,000

plus FF&E and Inventory** (**Additional)

For info. on more listings, pl. call

Ph: 248-931-7694

Jas@michiganrealtylexecutives.com

Real Estate Broker

Jas Sohi

Michigan Realty Executives LLC.

ਮੰਗਲ ਗ੍ਰਹਿ 'ਤੇ ਜਾਣ ਲਈ 62 ਭਾਰਤੀਆਂ ਦੀ ਚੋਣ

ਲੰਡਨ: ਮੰਗਲ ਗ੍ਰਹਿ 'ਤੇ ਪੱਕੀ ਕਲੋਨੀ ਵਸਾਉਣ ਲਈ ਭਾਰਤ ਦੇ 62 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਸਣੇ ਕੋਈ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਮੰਗਲ ਗ੍ਰਹਿ ਦਾ ਮਿਸ਼ਨ ਨਿੱਜੀ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਸਾਲ 2024 ਵਿਚ ਚਾਰ ਮਰਦਾਂ ਤੇ ਇਕ ਔਰਤ ਨੂੰ ਉਥੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਨੀਦਰਲੈਂਡਜ਼ ਦੀ ਮੁਨਾਲਾ ਰਹਿਤ ਜਥੇਬੰਦੀ 'ਮਾਰਸ ਵੰਨ' ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਮਿਸ਼ਨ ਆਰੰਭਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੱਖ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਵਿਚੋਂ 1058 ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣਿਆ ਹੈ। ਮੰਗਲ 'ਤੇ ਜਾਣ ਲਈ 140 ਮੁਲਕਾਂ ਤੋਂ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਮਿਲੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਪਹਿਲੇ ਗੇੜ ਵਿਚ 20 ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਭਾਰਤੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਮੰਗਲ 'ਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਸਪੇਸ ਡਾਟਕਾਮ ਮੁਤਾਬਕ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ 297 ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਕੈਨੇਡਾ 75, ਭਾਰਤ ਦੇ 62 ਅਤੇ ਰੂਸ ਦੇ 52 ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ। 'ਮਾਰਸ ਵੰਨ' ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਮੁਤਾਬਕ ਸਾਲ 2024 ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਮਿਸ਼ਨ ਤਹਿਤ ਹਰੇਕ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਚਾਰ ਜਣੇ ਮੰਗਲ ਵੱਲ ਰਵਾਨਾ ਹੋਣਗੇ। ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੀ ਵੈੱਬਸਾਈਟ 'ਤੇ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾ ਗੈਰਮਨੁੱਖੀ ਮਿਸ਼ਨ 2018 ਵਿਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਵੇਗਾ।

ਅਮਰੀਕੀ ਦੂਤਘਰ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਹਾਲ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਭਾਰਤ ਨੇ ਅਮਰੀਕੀ ਦੂਤਘਰ ਤੇ ਹੋਰ ਅਮਰੀਕੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਹਟਾਈ ਗਈ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਹਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਤੇ ਇਥੇ 150 ਪੁਲਿਸ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਤਾਇਨਾਤ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ।

ਭਾਰਤੀ ਕੂਟਨੀਤਕ ਦੇਵਯਾਨੀ ਖੋਬਰਾਭੱਤੇ ਦੀ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਹੋਈ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਨੇ ਅਮਰੀਕੀ ਦੂਤਘਰ ਹੋਰ ਅਮਰੀਕੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਹਟਾ ਲਈ ਸੀ ਜਿਸ ਪ੍ਰਤੀ ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਚਿੰਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਸਬੰਧਾਂ 'ਚ ਵਿਗਾੜ ਦੀ ਗੱਲ ਸਵੀਕਾਰੀ

ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ: ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਉਸ ਬਿਆਨ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਡਿਪਲੋਮੈਟ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਨਾਲ ਦੋਹਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧਾਂ ਵਿਚ ਅਤਚਨਾ ਆਈਆਂ ਹਨ। ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਤੋਂ ਸੁਖਾਵੇਂ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਉਪ ਤਰਜਮਾਨ ਮੈਰੀ ਹਰਡ ਮੁਤਾਬਕ ਜਦੋਂ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਕਿਸੇ ਗੱਲ 'ਤੇ ਅਫਸੋਸ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਕੁਝ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਕੱਠਿਆਂ ਅਜੇ ਕਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕੰਮ ਕਰਨੇ ਹਨ ਤੇ ਖੇਤਰ ਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕਈ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਹਰਡ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਮਰੀਕੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਭਾਗ ਨੂੰ ਦੇਵਯਾਨੀ ਖੋਬਰਗੜੇ ਦੇ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿਚ ਤਬਾਦਲੇ ਦੇ ਕਾਗਜ਼ ਮਿਲ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਤੇ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਤਤਾਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਕ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਹਰਡ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੇਵਯਾਨੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਸਮਾਂ ਲੱਗੇਗਾ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਡਾ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰਾਲਾ ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਦੁਵੱਲੇ ਸਬੰਧ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਡਿਪਲੋਮੈਟ ਦੇਵਯਾਨੀ ਖੋਬਰਗੜੇ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਦੁਬੱਲੇ ਸਬੰਧਾਂ

ਵਿਚ ਚੋੜਾ ਨਹੀਂ ਬਣਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਡਿਪਲੋਮੈਟ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਸਥਾਈ ਮਿਸ਼ਨ ਵਿਚ ਭੇਜਣ ਬਾਰੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਪਤਤਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ 1999 ਬੈਚ ਦੀ ਆਈ.ਐਫ.ਐਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਖੋਬਰਗੜੇ ਨਿਊਯਾਰਕ ਵਿਚਲੇ ਭਾਰਤ ਕੌਂਸਲਖਾਨੇ ਵਿਚ ਡਿਪਟੀ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਨੌਕਰਾਣੀ ਸੰਗੀਤਾ ਰਿਚਰਡ ਦੀ ਵੀਜ਼ੇ ਅਰਜ਼ੀ ਬਾਰੇ ਜਾਅਲੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵਿਚ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਸਖ਼ਤ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਡਿਪਲੋਮੈਟ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਛੋਟ ਹਾਸਲ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਮਰੀਕੀ ਕਾਰਵਾਈ ਗਲਤ ਹੈ।

ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਦੇਵਯਾਨੀ ਦੇ ਵੀਡੀਓ ਨੂੰ ਫਰਜ਼ੀ ਦੱਸਿਆ

ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ: ਦੇਵਯਾਨੀ ਖੋਬਰਗੜੇ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਬਾਰੇ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ 'ਤੇ ਵਿਖਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਵੀਡੀਓ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਫਰਜ਼ੀ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਉਪ ਤਰਜਮਾਨ ਮੈਰੀ ਹਰਡ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਵੀਡੀਓ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਖੋਬਰਗੜੇ ਦਾ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ 'ਤੇ ਚੱਲ ਰਹੇ ਵੀਡੀਓ ਵਿਚ ਵਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਇਕ ਮਹਿਲਾ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਲੁਹਾ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ। ਤਲਾਸ਼ੀ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਮਹਿਲਾ ਚੀਕਾਂ ਮਾਰਦੀ ਦਿਖ ਰਹੀ ਹੈ। ਹਰਡ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਅਮਰੀਕੀ ਮਾਰਸ਼ਲ ਸੇਵਾ ਨਾਲ ਇਸ ਵੀਡੀਓ ਦੀ ਸਚਾਈ ਦਾ ਪਤਾ ਲਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਹੈ।

‘ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਲੜ ਜੋ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ, ਮੂੰਹੋਂ ਮੰਗੀਆਂ ਮੁਰਾਦਾਂ ਪਾ ਜਾਂਦੇ। ਖੇਡ-ਮੈਦਾਨਾਂ ‘ਚ ਬਣ ਸ਼ੇਰ ਉਹ, ਨਾਂ ਸਦਾ ਸਦਾ ਲਈ ਚਮਕਾ ਜਾਂਦੇ।’

ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਦੋਆਬਾ-ਨਿਊ ਯਾਰਕ

Happy
New Year

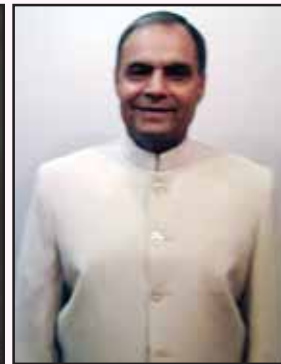
ਨਵਾਂ ਸਾਲ ਬਹੁਤ ਬਹੁਤ ਮੁਬਾਰਕ!

Happy
New Year

ਸਮੂਹ ਖਿਡਾਰੀਆਂ, ਖੇਡ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ, ਇਲਾਕਾ ਨਿਵਾਸੀਆਂ, ਸਨੇਹੀਆਂ ਲਈ ਨਵਾਂ ਸਾਲ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਖੇੜਿਆਂ ਭਰਿਆ ਆਵੇ। ਰੱਬ ਸਭ ਦੀਆਂ ਮਨੋਕਾਮਨਾਵਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰੇ।

ਰੇਸ਼ਮ ਸਿੰਘ ਰੇਸ਼ਮ
ਗਾਇਕ

ਸੰਗਾਰਾ ਸਿੰਘ ਰਾਣੂ
ਕੈਸ਼ੀਅਰ

ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਜੱਬੋਵਾਲ
ਸਕੱਤਰ

ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਕਾਲ ਕਰੋ: 516-603-2523 ਅਤੇ 917-375-6395

Spiceland Truck Plaza

5809 S. State Road 3, Spiceland, IN 47385 (Exit 123 off I-70)

ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਆਪਣਾ
ਟਰੱਕ ਸਟਾਪ
24 ਘੰਟੇ 7 ਦਿਨ ਖੁੱਲ੍ਹਾ

ਤਾਜ਼ਾ ਪੰਜਾਬੀ ਖਾਣਾ ਖਾਣ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ਢਾਬਾ

Guaranteed 100% pure diesel no bio diesel.
100% ਪਿਓਰ ਡੀਜ਼ਲ, ਕੋਈ ਬਾਇਓ ਡੀਜ਼ਲ ਨਹੀਂ

ਹਰ ਗੈਲਨ ‘ਤੇ 10
ਸੈਂਟ ਬਚਾਓ, ਖਰਚ
ਘਟਾਓ, ਪੈਸੇ ਬਚਾਓ

Fuel
for
Less!

Save

10¢*

*Offer subject to change without notice.

Get Your Card from
the Cashier

www.fuelmaster.net/rewards

Ph: 317-291-2300, ext. 22

ਸ਼ਹੀਦਾਨਿ-ਵਫ਼ਾ

ਅੱਲ੍ਹਾ ਯਾਰ ਖ਼ਾਂ ਜੋਗੀ

ਅੱਲ੍ਹਾ ਯਾਰ ਖ਼ਾਂ ਜੋਗੀ ਦੀ 'ਸ਼ਹੀਦਾਨਿ-ਵਫ਼ਾ' ਦੀ ਲਾਸਾਨੀ ਰਚਨਾ ਇਸੇ ਅੰਕ ਤੋਂ ਲੜੀਵਾਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਰਚਨਾ 1913 ਵਿਚ ਛਪੀ ਸੀ। ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਇਸ ਰਚਨਾ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੌਰ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਾਂਗੇ ਜਦੋਂ ਸਿੱਖ ਮੋਢੇ ਨਾਲ ਮੋਢਾ ਜੋੜ ਕੇ ਜ਼ੁਲਮਾਂ ਖਿਲਾਫ਼ ਜੂਝ ਰਹੇ ਸਨ। ਅੱਲ੍ਹਾ ਯਾਰ ਖ਼ਾਂ ਜੋਗੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਇਸ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਉਸੇ ਦੌਰ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਰਦੂ ਨਜ਼ਮ ਸਾਕਾ ਸਰਹਿੰਦ ਦੀ ਦਿਲ ਕੰਬਾਊ ਝਾਕੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਜ਼ਮ ਦੇ 110 ਬੰਦ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰ ਬੰਦ ਦੇ 6-6 ਮਿਸਰੇ ਹਨ। ਸ਼ਾਇਰ ਸ਼ਹਾਦਤ ਅਤੇ ਸ਼ਾਇਰੀ ਦਾ ਫਲਸਫ਼ਾ ਖੂਬ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਤਾਂ ਹੀ ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦੀ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਲਈ ਮਰਸੀਏ ਦੀ ਸ਼ੈਲੀ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਰੁਣਾ ਤੇ ਬੀਰ ਰਸਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਅਦਭੁਤ, ਰੌਦਰ ਤੇ ਭਿਆਨਕ ਰਸਾਂ ਦੀ ਬੜੀ ਮੁਹਾਰਤ ਨਾਲ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਜਿਸ ਦਮ ਅਨੰਦਪੁਰ ਮੇਂ ਸਤਿਗੁਰ ਮੁਕੀਮ ਥੇ।

1
ਜਿਸ ਦਮ ਅਨੰਦਪੁਰ ਮੇਂ ਸਤਿਗੁਰ ਮੁਕੀਮ ਥੇ।
ਹਮਗਾਹ ਘਰ ਕੇ ਲੋਗ ਥੇ ਔਰ ਕੁਛ ਨਦੀਮ ਥੇ।
ਚਾਰੋਂ ਤਰਫ਼ ਸੇ ਕਿਲੇ ਕੇ ਘੇਰੇ ਗਨੀਮ ਥੇ।
ਟੋਟੇ ਸੇ ਰਿਜ਼ਕ ਕੇ ਦਿਲ-ਏ-ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ-ਨੀਮ ਥੇ।
ਪਯਾਸੇ ਥੇ ਔਰ ਭੂਖ ਕੀ ਸਿੰਦਤ ਕਮਾਲ ਥੀ।
ਬੀ ਮੁਖਤਸਰ ਸੀ ਫੌਜ ਸੇ ਵੁਹ ਭੀ ਨਿਵਾਲ ਥੀ।
(ਨਦੀਮ=ਸਾਥੀ, ਗਨੀਮ=ਦੁਸ਼ਮਣ, ਦੋ-ਨੀਮ=ਦੋ ਟੋਟੇ)

2
ਆਦਾ ਕੀ ਫੌਜ ਕੇ ਨ ਸੁਮਾਰ-ਓ-ਹਿਸਾਬ ਥੇ।
ਸਰਦਾਰ-ਏ-ਫੌਜ ਏਕ ਨਹੀਂ ਦੇ ਨਵਾਬ ਥੇ।
ਰਾਜੇ ਕਈ ਪਹਾੜ ਕੇ ਭੀ ਹਮਰਕਾਬ ਥੇ।
ਸਿੰਘੋਂ ਸੇ ਬਿਸਤ-ਚੰਦ ਯਿਹ ਸਬ ਸੈਖ-ਓ-ਸਾਬ ਥੇ।
ਸਿੰਘੋਂ ਕੀ ਆਰਜ਼ੁ ਥੀ ਕਿ ਲੜ ਕਰ ਸਹੀਦ ਹੋਂ।
ਸਤਗੁਰ ਯਿਹ ਸੋਚਤੇ ਥੇ ਨ ਜਾਇਆ ਮੁਰੀਦ ਹੋਂ।
(ਬਿਸਤ-ਚੰਦ=ਵੀਹ ਗੁਣਾ, ਸੈਖ-ਓ-ਸਾਬ=ਬੁੱਢੇ ਤੇ ਜਵਾਨ)

3
ਬੋਲੇ ਕਿ ਅਪਨੀ ਫੌਜ ਨਿਹਾਯਤ ਹੈ ਮੁਖਤਸਰ।
ਘੇਰੇ ਹੁਏ ਹੈਂ ਹਮ ਕੇ ਹਜ਼ਾਰੋਂ ਹੀ ਅਹਲ-ਏ-ਸਰ।
ਛੋੜੋਗੇ ਅਪਨੇ ਆਪ ਕੇ ਦੁਸ਼ਮਨ ਕੇ ਰਹਮ ਪਰ।
ਉਸ ਮੇਂ ਭੀ ਅਪਨੀ ਇੱਜ਼ਤ-ਓ-ਅਜ਼ਮਤ ਕਾ ਹੈ ਖ਼ਤਰ।
ਚਿਤੀਯੋਂ ਕੇ ਆਜ਼ ਭੀ ਮੇਂ ਲੜਾ ਦੁੰਗਾ ਬਾਜ਼ ਸੇ।
ਕੁਛ ਫ਼ਾਯਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਮਗਰ ਤਰਕ-ਓ-ਤਾਜ਼ ਸੇ।
(ਸਰ=ਸ਼ਹਾਦਤੀ, ਅਜ਼ਮਤ=ਵਡਿਆਈ)

4
ਦੁਨੀਯਾ ਕੇ ਲੋਗ ਹੋਤੇ ਹੈਂ ਪਾਗਲ ਜੁਨੂਨ ਸੇ।
ਹਮ ਮੁਸਲਿਹੋ-ਜਹਾਂ ਹੈਂ, ਗਰਜ਼ ਹਮ ਕੇ ਦੂਨ ਸੇ।
ਕਯਾ ਫ਼ਾਯਦਾ ਹੈ ਹਿੰਦੂ-ਓ-ਮੁਸਲਿਮ ਕੇ ਖ਼ੂਨ ਸੇ।
ਬਿਹਤਰ ਹੈ ਇਜ਼ਤਿਨਾਬ ਹੀ ਕਾਰ-ਏ-ਜ਼ਬੂਨ ਸੇ।
ਇਤਨੇ ਮੇਂ ਇਤਲਾਅ ਹੁਈ, ਕਾਸਿਦ ਇਕ ਆਯਾ ਹੈ।
ਸਰਹਿੰਦ ਕੇ ਨਵਾਬ ਕਾ ਪੈਗਾਮ ਲਾਯਾ ਹੈ।
(ਮੁਸਲਿਹੋ-ਜਹਾਂ=ਸੰਸਾਰ-ਸੁਧਾਰਕ, ਦੂਨ=ਨੀਚ, ਇਜ਼ਤਿਨਾਬ=ਬਚਣਾ, ਕਾਰ-ਏ-ਜ਼ਬੂਨ=ਨੀਚ ਕੰਮ)

5
ਫ਼ਰਮਾਏ ਸਤਗੁਰੂ, ਇਸੇ ਲਾਇ ਹਮਾਰੇ ਪਾਸ।
ਯਿਹ ਪਾ ਕੇ ਹੁਕਮ ਤੁਰਤ ਗਯਾ ਉਨ ਕੇ ਏਕ ਦਾਸ।
ਲਾਯਾ ਸਫੀਰ ਜਿਸ ਪਿ ਬਾ ਫ਼ਾਯਾ ਹੁਆ ਹਿਰਾਸ।
ਦੀਵਾਨ ਖਾਲਸੇਂ ਕਾ ਜੋ ਦੇਖਾ ਗਯਾ ਹਵਾਸ।
ਸਤਗੁਰ ਨੇ ਦੇ ਕੇ ਹੋਸਲਾ ਪੁਛਾ ਯਿਹ ਪਯਾਰ ਸੇ।
ਪੈਗਾਮ ਕਯਾ ਤੂ ਲਾਯਾ ਹੈ ਫੌਜ-ਏ-ਸ਼ਹਾਦ ਸੇ।
(ਸਫੀਰ=ਏਲਚੀ, ਰਾਜਦੂਤ, ਹਿਰਾਸ=ਡਰ)

6
ਕਹਨੇ ਲਗਾ ਹੁਜ਼ੂਰ ਕਾ ਰੁਤਬਾ ਬੁਲੰਦ ਹੋ।
ਨਾਨਕ ਕੀ ਸ਼ਾਨ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਮੇਂ ਦੁਚੰਦ ਹੋ।
ਹਾਦੀ ਹੋ ਇਕ ਜ਼ਮਾਨੇ ਕੇ ਤੁਮ ਦਰਦਮੰਦ ਹੋ।
ਕੀਜੇ ਮੁਆਫ਼ ਬਾਤ ਅਗਰ ਨ ਪਸੰਦ ਹੋ।
ਭੇਜਾ ਹੈ ਮੁਝ ਕੇ ਨਾਜ਼ਿਮ-ਏ-ਸਰਹਿੰਦ ਨੇ ਯਹ।
ਫਰਮਾਨ-ਏ-ਸ਼ਾਹ-ਏ-ਦਿੱਲੀ ਕੇ ਪਾਬੰਦ ਨੇ ਯਹ।
(ਦੁਚੰਦ=ਦੁੱਗਣੀ, ਹਾਦੀ=ਮੌਤ ਦੇਣ ਵਾਲਾ)

7
ਇਸ ਨੇ ਕਹਾ ਕਿ ਹਮ ਕੇ ਨਹੀਂ ਬੈਰ ਆਪ ਸੇ।
ਰਖਤੇ ਨਹੀਂ ਹੈਂ ਕਦ ਹਰਮ-ਓ-ਦੈਰ ਆਪ ਸੇ।
ਪਾਤੇ ਹੈਂ ਸਬ ਬਸ਼ਰ ਸਬਕ ਬੈਰ ਆਪ ਸੇ।
ਅਪਨੇ ਬਵਜਹਿ ਤਮਅ ਹੁਏ ਗੈਰ ਆਪ ਸੇ।
ਦੀਨ-ਓ-ਧਰਮ ਛੋੜ ਕੇ ਅੰਧੇ ਹੁਏ ਹੈਂ ਕੁਛ।
ਨਾਜ਼ਿਲ ਪਹਾੜ ਪਰ ਸੇ ਦਰਿੰਦੇ ਹੁਏ ਹੈਂ ਕੁਛ।
(ਕਦ=ਦੁਸ਼ਮਣੀ, ਹਰਮ-ਓ-ਦੈਰ=ਮੰਦਿਰ ਮਸਜਿਦ, ਬਸ਼ਰ=ਮਨੁੱਖ, ਤਮਅ=ਲੋਭ, ਨਾਜ਼ਿਲ=ਉਭਰਨਾ, ਦਰਿੰਦੇ=ਖੁੰਘਾਰ ਜਾਨਵਰ)

8
ਛੋੜੋ ਅਨੰਦਪੁਰ ਯਿਹ ਸ਼ਾਹੀ ਮਕਾਮ ਹੈ।
ਮਖ਼ਦੂਸ ਇਸ ਜਗਹ ਪਿ ਤੁਮਾਰਾ ਕਯਾਮ ਹੈ।
ਫੌਜੋਂ ਸੇ ਔਰ ਕਲਓ ਸੇ ਕਯਾ ਤੁਮ ਕੇ ਕਾਮ ਹੈ।
ਲੜਨਾ ਹੀ ਜਬ ਨਹੀਂ ਤੋ ਯਿਹ ਕਯੋਂ ਧੂਮ ਧਾਮ ਹੈ।
ਹੈ ਬੈਰ ਇਸੀ ਮੇਂ ਅਪਨੇ ਕਹੇ ਪਰ ਅਮਲ ਕਰੋ।
ਬੇਸੂਦ ਹਮਦਮੋਂ ਕੇ ਨ ਨਜ਼ਰ-ਏ-ਅਜਲ ਕਰੋ।
(ਮਖ਼ਦੂਸ=ਖ਼ਤਰੇ ਵਾਲਾ, ਨਜ਼ਰ-ਏ-ਅਜਲ=ਮੌਤ ਦੀ ਭੇਟਾ)

9
ਦੁਨੀਯਾ ਕੇ ਹਮ ਤੋ, ਦੀਨ ਕੇ ਤੁਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹੋ।
ਆਤਾ ਨਹੀਂ ਯਕੀਂ ਤੁਮੋਂ ਦੁਨੀਯਾ ਕੀ ਚਾਹ ਹੋ।
ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਪਾਸ ਕਿਸ ਲੀਯੇ ਫੌਜ-ਓ-ਸਿਪਾਹ ਹੋ।
ਨਾਨਕ ਕੇ ਜਾਨਸੀਨ ਕੇ ਕਯੋਂ ਹੁੱਬ-ਏ-ਜਾਹ ਹੋ।
ਸਿੰਘੋਂ ਕੇ ਸਾਬ ਲੇ ਕੇ ਯਹਾਂ ਸੇ ਸਿਧਾਰੀਏ।
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕੀ ਫ਼ਤਹ ਕਾ ਨਾਅਰਾ ਪੁਕਾਰੀਏ।
(ਹੁੱਬ-ਏ-ਜਾਹ=ਰੁਤਬੇ ਦਾ ਪਿਆਰ)

10
ਪੈਗਾਮ ਸੁਨ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਖ਼ਮੋਸ਼ ਹੋ ਗਏ।
ਪੈਦਾ ਤਬੀਅਤੋਂ ਮੇਂ ਮਗਰ ਜੋਸ਼ ਹੋ ਗਏ।
ਦਰ-ਪਏ ਨਿਕਾਲਨੇ ਕੇ ਸਿਤਮ-ਕੋਸ਼ ਹੋ ਗਏ।
ਜਾਤੇ ਹੈਂ ਹਮ ਤੋ ਬੋਲੋਗੇ ਰੁਪੋਸ਼ ਹੋ ਗਏ।
ਲਲਕਾਰੇ ਫੌਜ ਸੇ ਕਿ ਕਿਲੇ ਸੇ ਨਿਕਲ ਚਲੇ।
ਦੁਸ਼ਮਨ ਸੇ ਹੋਸ਼ਯਾਰ ਰਹੋ ਔਰ ਸੰਭਲ ਚਲੇ। (ਚਲਦਾ)

ਆਖ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬੋਲਦੀਆਂ

ਕਾਲਮ 'ਆਖ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬੋਲਦੀਆਂ' ਨੂੰ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਗਾਰਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਲਮ ਨੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਅੰਦਰ ਬੈਠੇ ਸ਼ਾਇਰ ਨੂੰ ਖੂਬ ਹਲੂਣਿਆ ਹੈ। ਤਸਵੀਰ ਦੇਖ ਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਜੇ ਵਲਵਲੇ ਉਠਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਵਿਤਾ ਦੀਆਂ ਇਕ-ਦੋ ਸਤਰਾਂ 'ਚ ਸਾਨੂੰ ਤਸਵੀਰ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭੇਜੇ। 'ਗਾਗਰ ਵਿਚ ਸਾਗਰ' ਭਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਮਿਲੇਗੀ। ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ, ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਫੋਟੋ ਨਾਲ ਕਾਵਿ ਟੋਟਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸ ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਕੋਈ ਵਧੀਆ ਤਸਵੀਰ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਉਹ ਵੀ ਇਸ ਕਾਲਮ ਲਈ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਇਸ ਵਾਰ ਕੈਪਸ਼ਨ ਭੇਜਣ ਲਈ ਆਖਰੀ ਤਾਰੀਖ 18 ਜਨਵਰੀ 2014 ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਕੈਪਸ਼ਨ ਮੁਕਾਬਲਾ-99

ਕਰਿਆ ਵੀਰਾਂ ਨੇ ਯਾਰੋ ਜੁਗਾੜ ਐਸਾ,
ਸਭੇ ਉਂਗਲਾਂ ਦੰਦਾਂ ਹੇਠ ਆ ਗਈਆਂ।
ਖੂਹ ਕੱਲ੍ਹ ਦਾ ਇੰਜ ਸ਼ਿੰਗਾਰਿਆ ਏ,
ਪਾਣੀ ਵਾਲੀਆਂ ਤੋਟਾਂ ਮੁਕਾ ਲਈਆਂ।

ਕੈਪਸ਼ਨ ਮੁਕਾਬਲਾ-97

ਛਾਂ ਬੋਹੜ ਦੀ ਸੁੰਨੀ ਹੋ ਗਈ,
ਨਾ ਮਜਲਸ ਨਾ ਢਾਣੀ।
ਲੱਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਰੋਣਕ ਜਿੱਥੇ,
ਉਥੇ ਸੁੰਨ ਮਸਾਣੀ।
ਇਹਦੀ ਲੱਜ਼ਤ ਓਹੀ ਜਾਨਣ,
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਮਾਣੀ।

-ਜਗਮੀਤ ਸਿੰਘ ਪੰਧੋਰ
ਫੋਨ: 91-98783-37222

ਦੁਨੀਆਂ ਬਦਲੀ ਬੰਦੇ ਬਦਲੇ,
ਬਦਲ ਗਿਆ ਏ ਪਿੰਡ ਮੇਰਾ।
ਖੇਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਕੰਧਾਂ ਉਗੀਆਂ,
ਨੀਂਹੀਂ ਦੱਬਿਆ ਚਾਅ ਮੇਰਾ।
ਦਿਲ ਕਰਦਾ ਸੀ ਪਿੰਡ ਉਡ ਜਾਵਾਂ,
ਵਿਚ ਪਰਦੇਸੀਂ ਕੀ ਰੱਖਿਆ ਮੇਰਾ?
ਦਿਲ ਦੀ ਪਰ ਦਿਲ ਅੰਦਰ ਰਹਿ ਗਈ,
ਹੋ ਨਾ ਸਕਿਆ ਮੁੜਨ ਦਾ ਜੇਰਾ।

-ਪਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ
ਮਿਲਪੀਟਸ, ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ।

ਕਿੰਨੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਛੁੱਟ ਗਈਆਂ ਨੇ,
ਹੁਣ ਰੁੱਖਾਂ ਦੀ ਲੱਗ ਗਈ ਵਾਰੀ।
ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਨਾ ਕਦੀ ਜੋ ਡਿੱਠਾ,
ਉਸ 'ਤੇ ਡਿੱਠੀ ਚੱਲਦੀ ਆਰੀ।
-ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਭੁੱਲਰ, ਸ਼ਿਕਾਗੋ

ਪਿੰਡਾਂ ਦੀਆਂ ਸੱਥਾਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਸੁੰਨੀਆਂ,

ਜਿਸ ਪਾਸੇ ਨਿਗੂ ਮਾਰ ਵੇਖਾਂ।
ਕੁਝ ਹੋ ਗਏ ਸੁਰਗਵਾਸ ਜੀਅ ਪਿੰਡ ਵਾਲੇ,
ਤੇ ਕੁਝ ਤੁਰ ਗਏ ਵਿਚ ਪਰਦੇਸਾਂ।
ਸੱਥ ਵਿਚ ਜੁੜਦੀ ਸੀ ਪਰੇ-ਪੰਚਾਇਤ,
ਤੇ ਨਜ਼ਿਠਦੀ ਸੀ ਮਸਲੇ ਉਹ ਸਾਰੇ।
ਲਾਉਂਦੇ ਸੀ ਸੱਥਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਰੋਣਕਾਂ,
ਕੀ ਬਜ਼ੁਰਗ, ਕੀ ਵਿਆਹੋ ਤੇ ਕੁਆਰੇ।
ਤਾਜ਼ ਉਥੇ ਖੇਡਦੀ ਤੇ ਨਾਲੇ ਬਾਰਾਂ ਟਹਿਣੀ,
ਸਾਫ਼ ਤੇ ਸਫਾਫ਼ ਸੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਹਿਣੀ।
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸਾਰ-ਤੱਤ ਕੱਢ ਕੇ ਸਿਆਣੇ,
ਸੋਲਾਂ ਆਨੇ ਸੱਚੇ-ਸੱਚ ਕਹਿ ਗਏ।
ਪਾਣੀ ਉਹ ਕਦੀ ਵੀ ਮੁੜਦੇ ਨਾ ਪਿਛੇ,
ਇਕ ਵਾਰ ਜੋ ਪੁਲਾਂ ਦੇ ਹੇਠੋਂ ਵਹਿ ਗਏ!

-ਗੋਰਾ ਪ੍ਰਜਾਪਤ
ਫੋਨ: 718-690-8403

ਦੇਖ ਬਰੋਟੇ, ਹੋਇਆ ਦਿਲ ਟੋਟੇ;
ਚੈਨ ਵੀ ਆਇਆ ਸੀ।
ਭੁੱਲਦੇ ਨੈਣ, ਸਦਾ ਕੁਝ ਕਹਿਣ;
ਉਦਰੇਵਾਂ ਛਾਇਆ ਸੀ।
ਸੁਣੀਂ ਇਕ ਗੱਲ, ਮਾਰੀਂ ਨਾ ਸੱਲ;
ਭਰੋਸਾ ਤੋੜੀਂ ਨਾ,
ਕਰੀਂ ਕੁਝ ਸਬਰ, ਸੁਣਾ ਕੋਈ ਖਬਰ;
ਯਕੀਨ ਇਕ ਆਇਆ ਸੀ।
-ਫਕੀਰ ਅੰਦ ਸੈਂਪਲਾ
ਲਾਸ ਏਂਜਲਸ, ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ।

ਕੈਪਸ਼ਨ ਮੁਕਾਬਲਾ 96

ਦਾਦੀ ਪੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਸੈਰ ਕਰਾਵੇ,
ਨਾਲੇ ਆਪਣਾ ਦਿਲ ਪਰਚਾਵੇ।
ਪੋਲੇ ਪੋਲੇ ਜਾਵੇ ਤੁਰਦੀ,
ਨਾਲੇ ਮਿੰਠੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਸੁਣਾਵੇ।
ਭਾਗ ਲਾਏ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਵਿਹੜੇ,
ਰੱਬ ਦਾ ਸੁਕਰ ਮਨਾਵੇ।
-ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਵਿਰਦੀ, ਕੈਨੇਡਾ
ਫੋਨ: 226-345-7126

ਸੱਚੇ ਸ਼ਾਇਰ ਨੇ ਮਜ਼ਹਬ ਦੇ ਠੇਕੇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਈਨ ਨਾ ਮੰਨੀ

ਅੱਲ੍ਹਾ ਯਾਰ ਖ਼ਾਂ ਜੋਗੀ ਦੀਆਂ ਦੋਹਾਂ ਰਚਨਾਵਾਂ- 'ਸ਼ਹੀਦਾਨਿ ਵਫ਼ਾ' ਤੇ 'ਗੰਜਿ-ਸ਼ਹੀਦਾਂ', ਕਾਰਨ ਕੱਟੜ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਫ਼ਰ ਗਰਦਾਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੱਚ ਉਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਮਜ਼ਹਬ ਦੇ ਠੇਕੇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਮਸੀਤ ਵਿਚ ਵੜਨ ਤੋਂ ਵੀ ਡੱਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਸੱਚ ਦਾ ਪੱਲਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ।

ਨਵੇਂ ਵਰ੍ਹੇ ਵਿਚ ਨਵਾਂ ਹੀ ਰੰਗ ਦਿਖਾਏਗੀ ਸਿਆਸਤ

2014 ਬਾਰੇ ਕਿਹੜੀਆਂ-ਕਿਹੜੀਆਂ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਭਲਾ? ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਤਾਂ ਅਜਿਹਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਰ੍ਹੇ ਬਾਰੇ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਕੀਤੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਇਹ ਵਰ੍ਹਾ ਸਿਆਸੀ ਸਦਮੇ ਅਤੇ ਬਦਲਦੇ ਆਰਥਿਕ ਸਮੀਕਰਨਾਂ ਦਾ ਹੈ। ਮੋਟੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਜੋ ਸਿਆਸੀ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਘਟਨਾਵਾਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਚਾਲੂ ਵਰ੍ਹੇ ਵਿਚ ਵੀ ਆਪਣਾ ਰੰਗ ਦਿਖਾਉਣਗੀਆਂ।

ਸਿਆਸੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਅਹਿਮ ਘਟਨਾ ਹੋਵੇਗੀ ਫੋਤੀ ਹੀ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਹਰਿਆਣਾ, ਉਤੀਸਾ, ਸਿੱਕਮ ਅਤੇ

ਕਲਿਆਣੀ ਸ਼ੰਕਰ

ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵੀ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਫਿਲਹਾਲ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ ਕਿ ਅਗਲੀ ਸਰਕਾਰ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਜਾਂ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ, ਜਾਂ ਤੀਜੇ ਮੋਰਚੇ ਦੀ। ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਵੀ ਪਾਰਟੀ ਜਾਂ ਗੱਠਜੋੜ ਆਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਦਰਪੇਸ਼ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਹੱਲ ਲੱਭਣਾ ਪਵੇਗਾ।

2014 ਕੁਝ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਲਈ ਵੀ ਗੰਭੀਰ ਮਹੱਤਤਾ ਵਾਲਾ ਵਰ੍ਹਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਤਾਂ ਦੋ ਵਾਰ ਲਗਾਤਾਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁਣ ਸਿਆਸਤ ਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਬਾਕੀ ਸੀਨੀਅਰ ਨੇਤਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਕੀ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ? ਜਿਥੇ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਮੁਖੀ ਸ਼ਰਦ ਪਵਾਰ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਚੋਣਾਂ ਨਹੀਂ ਲੜਨਗੇ, ਉਥੇ ਹੀ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਲਾਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਡਵਾਨੀ ਅਜੇ ਵੀ ਡਟੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਡੀ.ਐੱਮ.ਕੇ. ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕਰੁਣਾਨਿਧੀ ਵੀ 2014 ਵਿਚ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਇਦ ਆਪਣੀ ਆਖਰੀ ਚੋਣ ਲੜਨਗੇ। ਕੀ ਬਸਪਾ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮਾਇਆਵਤੀ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਜਾਗੇਗੀ ਜਾਂ ਸਿਤਾਰਾ ਡੁੱਬੇਗੀ? ਕੀ ਮੁਲਾਇਮ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰਹਿ ਸਕਣਗੇ? ਇਹ ਚੋਣਾਂ ਲਾਲੂ ਯਾਦਵ (ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜਨਤਾ ਦਲ), ਮਹਿਬੂਬਾ ਮੁਫਤੀ (ਪੀ.ਡੀ.ਪੀ.), ਜਗਨਮੋਹਨ ਰੈੱਡੀ (ਵਾਈ.ਐੱਸ.ਆਰ. ਕਾਂਗਰਸ), ਚੰਦਰਬਾਬੂ ਨਾਇਡੂ (ਤੈਲਗੂ ਦੇਸਮ ਪਾਰਟੀ) ਅਤੇ ਚਰਚੇ ਠਾਕਰੇ ਭਰਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਵੀ ਕਰ ਦੇਣਗੀਆਂ। ਜੇ ਮੋਦੀ ਇੰਨਾ ਧੁੰਆਂਧਾਰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਨਾ ਜਿੱਤ ਸਕੇ ਤਾਂ ਉਹ ਉਥੇ ਹੀ ਪਹੁੰਚ ਜਾਣਗੇ ਜਿਥੋਂ ਉਹ ਚੱਲੇ ਸਨ ਪਰ ਜੇ ਉਹ

ਜੇ ਮੋਦੀ ਇੰਨਾ ਧੁੰਆਂਧਾਰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਨਾ ਜਿੱਤ ਸਕੇ ਤਾਂ ਉਹ ਉਥੇ ਹੀ ਪਹੁੰਚ ਜਾਣਗੇ ਜਿਥੋਂ ਉਹ ਚੱਲੇ ਸਨ ਪਰ ਜੇ ਉਹ ਜਿੱਤ ਗਏ ਤਾਂ 2014 ਵਿਚ 'ਮੈਨ ਆਫ ਦਿ ਯਅਿਰ' ਹੋਣਗੇ। ਮੋਦੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮੁਹਿੰਮ ਵੱਡੀਆਂ ਰੈਲੀਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਭਾਸ਼ਣ ਕਲਾ ਦੇ ਦਮ 'ਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਕਾਫੀ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਹਾਲ ਹੀ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਭਾਜਪਾ ਨੇ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਦੀ ਸੱਤਾ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਪਕੜ ਕਾਇਮ ਰੱਖਦਿਆਂ ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿਚੋਂ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਖਦੇੜ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਮਾਹੌਲ ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਸਾਜ਼ਗਾਰ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਜੇ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਕ ਇਹ ਖੇਡ ਮੋਦੀ ਦੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹੀ ਅੱਗੇ ਵਧ ਰਹੀ ਸੀ ਪਰ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ (ਆਪ) ਦੀ ਅਚਾਨਕ ਦਸਤਕ ਨੇ ਸਾਰੇ ਸਮੀਕਰਨ ਹਿਲਾ ਦਿੱਤੇ। 'ਆਪ' ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਨਾਲ ਨਾ ਸਿਰਫ ਕਾਂਗਰਸ, ਸਗੋਂ ਬਾਕੀ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਈਆਂ।

ਜਿੱਤ ਗਏ ਤਾਂ 2014 ਵਿਚ 'ਮੈਨ ਆਫ ਦਿ ਯਅਿਰ' ਹੋਣਗੇ। ਮੋਦੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮੁਹਿੰਮ ਵੱਡੀਆਂ ਰੈਲੀਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਭਾਸ਼ਣ ਕਲਾ ਦੇ ਦਮ 'ਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਕਾਫੀ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਹਾਲ ਹੀ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਭਾਜਪਾ ਨੇ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਦੀ ਸੱਤਾ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਪਕੜ ਕਾਇਮ ਰੱਖਦਿਆਂ ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿਚੋਂ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਖਦੇੜ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਮਾਹੌਲ ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਸਾਜ਼ਗਾਰ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਜੇ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਕ ਇਹ ਖੇਡ ਮੋਦੀ ਦੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹੀ ਅੱਗੇ ਵਧ ਰਹੀ ਸੀ ਪਰ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ (ਆਪ) ਦੀ ਅਚਾਨਕ

ਦਸਤਕ ਨੇ ਸਾਰੇ ਸਮੀਕਰਨ ਹਿਲਾ ਦਿੱਤੇ। 'ਆਪ' ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਨਾਲ ਨਾ ਸਿਰਫ ਕਾਂਗਰਸ, ਸਗੋਂ ਬਾਕੀ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਈਆਂ। ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਉਪ-ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ, ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਵੋਟਾਂ ਖਿੱਚਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਆਪਣੇ ਖਾਨਦਾਨੀ ਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯੋਗਤਾ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰੇਗੀ। ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਵਿਰੋਧੀ ਲਹਿਰ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਵੀ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਲੋਕ ਇਸ ਦੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਅਤੇ ਘਪਲਿਆਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਹਨ। ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਦਾ ਅਕਸ ਬੇਸ਼ੱਕ ਸਾਫ-ਸੁਥਰਾ ਹੈ ਪਰ ਯੂ.ਪੀ.ਏ. ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਕਰਤੂਤਾਂ ਦਾ

ਵਿਚ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੀਟਾਂ ਜਿੱਤਣ ਦਾ ਟੀਚਾ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਸਿਆਸੀ ਸੰਦੇਸ਼ਜ਼ੀ ਦੌਰਾਨ ਉਹ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਹੋਣ। ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਕਾਂਗਰਸ ਇਸ ਸਮੇਂ ਹਰਿਆਣਾ, ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਅਤੇ ਅਰੁਣਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਵੋਟਰ ਬਦਲ ਲੱਭ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਰਕਾਰ ਵਿਰੋਧੀ ਲਹਿਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੰਡ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕਰ ਕੇ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਇਸ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਉਲਝਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਵੱਖਰੇ ਤੇਲੰਗਾਨਾ ਦਾ ਗਠਨ ਨਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਤੇਲੰਗਾਨਾ

ਦੋਹਾਂ ਹੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਰਮਨਾਕ ਹਾਰ ਦਾ ਮੂੰਹ ਦੇਖਣਾ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਸੰਸਾਰਕ ਕਾਰਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਿਆਸੀ ਨਿਕੰਮੇਪਣ ਤੋਂ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਹ 2013 ਤੋਂ ਹੋਣਾ ਵੱਲ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਗੋਲਡਮੈਨ ਸਾਕਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ 2014 ਦਾ ਵਰ੍ਹਾ 'ਸੰਕਟ ਭਰਿਆ' ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਬਹੁਤਾ ਨਵੀਂ ਸਰਕਾਰ 'ਤੇ ਹੀ ਨਿਰਭਰ ਕਰੇਗਾ। ਲੰਗਡੀ ਸੰਸਦ, ਸਟਾਕ ਬਜ਼ਾਰਾਂ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਜੋਖਮ ਹੋਵੇਗੀ। ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਬੈਂਕਿੰਗ ਅਤੇ ਵਿੱਤੀ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਦੂਰਸੰਚਾਰ ਖੇਤਰ ਵੀ ਚੰਗੀ

ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ

ਨਰੇਂਦਰ ਮੋਦੀ

ਮਾਇਆਵਤੀ

ਦੇ ਸੱਤਾ ਗਲਿਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹੋ ਇਸ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ। 'ਆਪ' ਨਾ ਸਿਰਫ ਦਿੱਲੀ, ਸਗੋਂ ਹੋਰ ਮਹਾਨਗਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਭਾਜਪਾ ਲਈ ਵੰਗਾਰ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। 200 ਤੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸ਼ਹਿਰੀ ਸੀਟਾਂ ਹਨ, ਜਿਥੇ 'ਆਪ' ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਵੋਟ ਬੈਂਕ ਨੂੰ ਸੰਠ ਲਗਾਏਗੀ। ਤੀਜਾ ਮੋਰਚਾ ਵੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਸੰਭਾਵਨਾ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਹਕੀਕਤ ਵਿਚ ਬਦਲੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਮਮਤਾ, ਜੈਲਲਿਤਾ, ਨਵੀਨ ਪਟਨਾਇਕ ਅਤੇ ਨਿਤੀਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਵਰਗੇ ਸਾਰੇ ਖੇਤਰੀ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੇ ਅਜੇ ਤਕ ਆਪਣੇ ਬਦਲ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਸੂਬਿਆਂ

ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ (ਆਪ) ਦੇ ਕਨਵੀਨਰ ਅਰਵਿੰਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੇ ਤਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਵੀ ਹਲਚਲ ਮਚਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਅਖਬਾਰਾਂ ਅਤੇ ਟੀ. ਵੀ. ਚੈਨਲ, ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਐਲਾਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸਾਰਨ ਕਰ ਕੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਦਿਖਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਮਰਾਨ ਖਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਤਹਿਰੀਕ-ਏ-ਇਨਸਾਫ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਦੂਜੀਆਂ ਸਿਆਸੀ

ਮਹਿਮੂਦ ਸ਼ਾਮ

ਪਾਰਟੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਵਾਅਦੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਦਿੱਲੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁਫਤ ਪਾਣੀ ਮਿਲਣ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਨੇ ਤਾਂ ਕਰਾਚੀ ਅਤੇ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ 'ਕਹਿਰ' ਢਾਹ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਲੋਕ ਉਥੇ ਵੀ ਹੁਣ ਮੁਫਤ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਦੇਖਣ ਲੱਗੇ ਹਨ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਰਕਾਰ ਕਹਿ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਕਹਿਣਾ ਸੌਖਾ ਹੈ, ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਕਿੰਨੇ ਦਿਨ ਪਾਣੀ ਦੀ ਛੁਬੀਲ ਲਾਈ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਖਿਆਲ ਅਨੁਸਾਰ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਹੀ ਨਹੀਂ, 'ਆਪ' ਪੂਰੇ ਦੱਖਣੀ ਏਸ਼ੀਆ ਵਿਚ ਸਿਆਸੀ ਸੰਤੁਲਨ ਵਿਗਾੜ ਦੇਵੇਗੀ। ਇਹ ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਵਾਲੇ ਹੀ ਦੱਸ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਮਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਵਾਅਦੇ ਕਰਨ ਨਾਲ ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ 'ਤੇ ਕੀ ਅਸਰ ਪਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਹ ਫਾਇਦੇ ਗਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਤਕ ਕਿੰਨੇ ਸਮੇਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚਦੇ ਰਹਿਣਗੇ? ਅਜਿਹਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ 'ਨਿਜ਼ਾਮ ਸੌਕੇ'

‘ਆਪ’ ਦਾ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਵੀ ਅਸਰ

ਵਾਂਗ 'ਚਾਰ ਦਿਨ ਦੀ ਚਾਂਦਨੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਹਨੇਰੀ ਰਾਤ' ਸਿੱਧ ਹੋਵੇ! ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੇ ਅਧਿਐਨ ਤਾਂ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ ਦਾ ਘਾਟਾ ਪੂਰਾ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇਗਾ? ਕਈ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਭਾਰਤੀ ਯੋਜਨਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਉਪ-ਚੇਅਰਮੈਨ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਕਹੀ ਸੀ ਕਿ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਧੀਆ ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਸਮਝਣ ਲੱਗਦੇ ਹਨ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਜਿਸ ਦਾ ਕੰਮ ਹੋਵੇ, ਉਸੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸੁਭ ਕਾਮਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਦੁਆਵਾਂ ਦਿੱਲੀ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਉਲਝਣਾਂ ਦੂਰ ਹੋਣ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਨਵੇਂ ਰਾਹ ਮਿਲ ਸਕਣਗੇ। ਮੁਸ਼ੱਰਫ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ: ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਨਵਾਂ ਇਤਿਹਾਸ ਲਿਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸਾਬਕਾ ਸੈਨਾ ਮੁਖੀ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋੜਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਹੇਠ ਗੱਦਾਰੀ ਦਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਾਕਿਸਤਾਨੀਆਂ ਨੇ ਕਦੇ ਸੋਚਿਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮੁਸ਼ੱਰਫ ਵਿਰੁੱਧ ਮੁਕੱਦਮੇ ਲਈ ਸਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪੜਾਅ ਪਾਰ ਕਰ ਲਏ ਹਨ। ਇਹ ਕੇਸ ਬਹੁਤ ਗੰਭੀਰ ਹੈ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਮੁਸ਼ੱਰਫ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ੀ 'ਤੇ ਜਾਂਦਿਆਂ ਦਿਲ ਦਾ ਦੌਰਾ ਪੈ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਹੁਣ ਉਹ

ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਜ਼ੇਰੇ-ਇਲਾਜ ਹੈ। ਅੱਜ ਆਮ ਸਵਾਲ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਫੌਜ ਆਪਣੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਟਹਿਰੇ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹਾ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰ ਸਕੇਗੀ? ਖੁਦ ਮੁਸ਼ੱਰਫ ਵੀ ਮੀਡੀਆ ਨਾਲ ਇੰਟਰਵਿਊ ਵਿਚ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਫੌਜ ਆਪਣੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਟਹਿਰੇ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹਾ ਕਿਵੇਂ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰੇਗੀ? ਮੁਸ਼ੱਰਫ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਕਿ ਫੌਜ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੈ। ਮੁਸ਼ੱਰਫ ਅਫਸੋਸ ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦਿਆਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਲਈ 2 ਜੰਗਾਂ ਲੜਨ ਵਾਲੇ ਸਾਬਕਾ ਸੈਨਾ ਮੁਖੀ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇਹ ਸਲੂਕ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਫੌਜ ਕਦੇ ਤਕ ਚੁੱਪ-ਚਾਪ ਸਹਿਣ ਕਰਦੀ ਰਹੇਗੀ? ਸਿਆਸੀ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਸਿਆਸੀ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਸਾਬਕਾ ਸੈਨਾ ਮੁਖੀ ਜਨਰਲ ਕਿਆਨੀ ਨੇ ਮੁਸ਼ੱਰਫ ਦਾ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮਾਮਲਾ ਇਥੋਂ ਤਕ ਨਾ ਪਹੁੰਚਦਾ। ਹੁਣ ਨਵੇਂ ਸੈਨਾ ਮੁਖੀ ਦੇ ਆਉਣ ਨਾਲ ਇਹ ਉਮੀਦ ਬੱਝੀ ਹੈ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਫੌਜ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਤੇ ਦੋ-ਟੁੱਕ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇਗੀ। ਮੁਸ਼ੱਰਫ ਦੀ ਪਾਰਟੀ 'ਆਲ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਮੁਸਲਿਮ ਲੀਗ' ਨੇ ਸਾਬਕਾ ਫੌਜੀਆਂ ਦੇ ਸੰਗਠਨ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨਾਲ ਵੀਡੀਓ ਕਾਨਫਰੰਸ ਕੀਤੀ। ਟੀ.ਵੀ. ਇੰਟਰਵਿਊ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੀਡੀਆ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਸਾਬਕਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ

ਅਤੇ ਸੈਨਾ ਮੁਖੀ ਦੀ ਗੱਲਬਾਤ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਪਾਲਿਕਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨੀ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਮੁਸ਼ੱਰਫ ਦੇ ਸਮਰਥਕਾਂ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਨਵਾਂ ਜੋਸ਼ ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਹੀ ਨਾਮਜ਼ਦ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਬੇਵਸੀ ਵੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਵਾਜ਼ ਸ਼ਰੀਫ ਕਦੇ ਵੀ ਮੁਸ਼ੱਰਫ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸਫਾਈ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਾ ਦਿੰਦੇ। ਸਾਬਕਾ ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਇਫਤਿਖਾਰ ਚੌਧਰੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਅਤੇ ਨਵਾਜ਼ ਸ਼ਰੀਫ ਦੀ ਪਸੰਦੀਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਦਾਲਤ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਅਗਾਂਹ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੱਲਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਲਿਆ। ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਕਿਆਨੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਤਾਂ ਮੁਸ਼ੱਰਫ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਮੌਕੇ ਮਿਲਣ ਲੱਗੇ ਹਨ ਕਿ ਲੋਕ-ਰਾਏ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਉਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਣ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਆਸਾਨੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੁਸ਼ੱਰਫ ਦੇ ਵਕੀਲਾਂ ਦਾ ਵੀ ਇਹੋ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਆਮ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਵੀ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੰਦੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੁਸ਼ੱਰਫ ਨੇ ਅਸਲ ਅਪਰਾਧ ਤਾਂ 12 ਅਕਤੂਬਰ 1999 ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਨਾਮਜ਼ਦ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਤਖ਼ਤਾ ਪਲਟਿਆ ਪਰ ਉਦੋਂ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ 'ਕਾਨੂੰਨੀ' ਕਰਾਰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਬੈਂਚ ਵਿਚ

ਚੌਧਰੀ ਇਫਤਿਖਾਰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਗੱਦਾਰੀ ਦਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਉਥੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ 3 ਨਵੰਬਰ 2007 ਤੋਂ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੁਸ਼ੱਰਫ ਦੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਆਈ ਪੀ.ਪੀ.ਪੀ. ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੇ 5 ਸਾਲਾ ਕਾਰਜਕਾਲ ਅਤੇ ਨਵਾਜ਼ ਸ਼ਰੀਫ ਇਨ੍ਹਾਂ 6 ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਜੋ ਜਨਤਾ ਲਈ ਕੁਝ ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਤਾਂ ਲੋਕ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਗੱਦਾਰੀ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦਾ ਸਾਥ ਦਿੰਦੇ, ਪਰ ਉਹ ਤਾਂ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦੇ ਸਤਾਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਮੁਸ਼ੱਰਫ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਡਾਲਰ 7 ਰੁਪਏ ਦੀ ਹੱਦ ਵਿਚ ਰਿਹਾ ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਜਾਂਦਿਆਂ ਹੀ ਇਹ ਛਾਲ ਮਾਰਨ ਲੱਗਾ ਅਤੇ ਹੁਣ 100 ਰੁਪਏ ਨੂੰ ਵੀ ਟੱਪ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਇਸ ਹਫ਼ਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਮੌਲਾਨਾ ਸਮੀ-ਉਲ-ਹੱਕ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਲਗਾਈ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਤਾਲਿਬਾਨ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਲਈ ਰਾਹ ਪੱਧਰਾ ਕਰਨ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਤਾਲਿਬਾਨ ਇਸ ਮੌਲਾਨਾ ਦੇ ਮਦਦਸੇ ਦਾਰੁਲ ਉਲੂਮ ਅਕੋੜਾ ਖਟਕ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਹੁਣ ਦੇਖਣਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਗੱਲਬਾਤ ਦਾ ਰਾਹ ਪੱਧਰਾ ਹੋਣਾ ਸਾਨੂੰ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਮਹਿੰਗਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਅਮਰੀਕਾ ਕਿੰਨੇ ਡਰੇਨ ਹਮਲੇ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਤਿਵਾਦੀ ਕਿੰਨਾ ਜ਼ੁਲਮ ਢਾਹੁੰਦੇ ਹਨ? ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਕੋਇਟਾ ਵਿਚ ਬੱਸ 'ਚ ਬੰਬ ਧਮਾਕਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਮੌਕੇ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦਾਂ ਨੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣਾ 'ਮਿਸ਼ਨ' ਜਾਰੀ ਰੱਖਣਗੇ।

ਗਦਰ ਪਾਰਟੀ ਲਹਿਰ ਦਾ 2013

ਸੁਤੰਤਰਤਾ, ਸੈਕੂਲਰਿਜ਼ਮ ਤੇ ਬਰਾਬਰੀ ਨੂੰ ਪਰਣਾਈ ਜਨਤਾ ਵਾਸਤੇ 2013 ਗਦਰ ਪਾਰਟੀ ਲਹਿਰ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰਨ ਦਾ ਵਰ੍ਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਵਰ੍ਹੇ ਨੇ ਇਕੱਲੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕਈ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਲਹਿਰ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਪਛਾਣਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ। ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਲਈ ਜੂਝਦੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਇੰਨੇ ਮਾਣ ਵਾਲਾ ਸੀ ਕਿ ਹਰ ਪਾਰਟੀ, ਹਰ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਹਰ ਧਰਮ ਇਸ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਮੋਢੇ ਉਪਰ ਚੁਕਣ ਲਈ ਤਤਪਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਕੁਝ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਦੇ ਉਦਮ ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਖਾਲਸਾਈ ਲਹਿਰ ਦਾ ਰੰਗ ਦੇਣ ਲਈ ਅਗਸਤ 2013 ਦੇ ਅੰਤਲੇ ਸਪਤਾਹ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪ੍ਰੈਸ ਕਲੱਬ ਵਿਚ ਨਿਰਪੱਖ ਚਿੰਤਕ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰਚਿੰਤ 'ਗਦਰ ਪਾਰਟੀ ਲਹਿਰ' ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਨੁਵਾਦ ਲੋਕ ਅਰਪਿਤ ਕਰਦਿਆਂ ਇਸ ਲਹਿਰ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਦਾ ਸਿਹਰਾ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਸਿਰ ਬੰਨ੍ਹਿਆ। ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਆਹਮੋ-ਸਾਹਮਣੇ ਛਪੀ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਸਰਵਰਕ ਉਤੇ ਇੱਕ ਡੱਬੀ ਬਣਾ ਕੇ ਇਸ ਲਹਿਰ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹਿੰਦੂ (54) ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ (35) ਦੇ ਟਾਕਰੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 527 ਛਪ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਖਾਲਸਾਈ ਸ਼ਾਨ ਦੀ ਲਹਿਰ ਗਰਦਾਨਿਆ। ਕੌਣ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਕਿ ਇਹ ਲਹਿਰ 1913 ਵਿਚ ਅਖੰਡ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਗਏ ਹਿੰਦੂ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਮੰਚ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਗੋਰਿਆਂ ਦੇ ਚੁੰਗਲ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢਣ ਲਈ ਇੱਕ ਜੁੱਟ

ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਹਨੁਮਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬਾਬਾ ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ ਭਕਨਾ ਤੇ ਲਾਲਾ ਹਰਦਿਆਲ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਦਫਤਰ ਵੀ ਸੈਨ ਫਰਾਂਸਿਸਕੋ ਵਿਚ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਜਿਹੜਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਗੋਰਿਆਂ ਦੇ ਸਤਾਏ ਆਇਰਲੈਂਡੀਆਂ ਦੇ ਨਿਆਂ ਦਾ ਗੜ੍ਹ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਫਤਰ ਦਾ ਨਾਂ ਯੂਗਾਂਤਰ ਆਸ਼ਰਮ ਰਖ ਕੇ ਇਥੋਂ 'ਗਦਰ' ਨਾਂ ਦਾ ਪਰਚਾ ਕੱਢ ਕੇ ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਖੰਭ ਲਾਏ ਕਿ ਇਹ ਫਟਾ ਫਟ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ, ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਤੇ ਬਰਮਾ ਸਿਆਮ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਪਾਰ ਕਰ ਗਈ। ਗਦਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਸੁਲਘਾਈ ਇਸ ਚਿਣਗ ਵਿਚ ਏਨੀ ਜਾਨ ਤੇ ਦਮ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਬਿਆਂ ਨੇ ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਕਲਕੱਤਾ ਦੇ ਬਜ ਬਜ ਘਾਟ ਉਤੇ ਹਾਕਮ ਗੋਰਿਆਂ ਤੋਂ ਗੋਲੀਆਂ ਵੀ ਖਾਧੀਆਂ ਤੇ ਕਾਲੇ ਪਾਣੀਆਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਵੀ ਭੁਗਤੀ।

ਇਸ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਸੁਰੂ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਹਿੰਦੂਆਂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋਣਾ ਕੇਵਲ ਇਕ ਸਬੱਬ ਸੀ। ਉਹ ਇਹ ਕਿ ਰੋਜ਼ੀ ਰੋਟੀ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਅਮਰੀਕਾ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤੇ ਉਹੀਓ ਸਨ। ਅਗਸਤ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਯਾਦਗਾਰ ਜਲੰਧਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਵੰਬਰ ਵਾਲੇ ਮੇਲੇ ਸਮੇਂ ਮੁਖ ਹਾਲ ਯੂਗਾਂਤਰ ਆਸ਼ਰਮ ਦਾ ਨਾਂ ਦੇ ਕੇ ਇਥੇ

ਦੇਸ਼ ਭਗਤੀ ਤੇ ਜਨ ਕਲਿਆਣ ਦੀ ਸੋਚ ਵਾਲੇ ਅਜਿਹੇ ਬੁਲਾਰੇ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਕਿ ਲੋਕ ਗਾਇਨ, ਕੋਰੀਓਗ੍ਰਾਫੀ ਤੇ ਕਵੀਸਰੀ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਇਸ ਲਹਿਰ ਦੀ ਸੁਤੰਤਰ ਤੇ ਸੈਕੂਲਰ ਸੋਚ ਨਾਲ ਗੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ। ਉਹ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਗਦਰੀਆਂ ਦੀ ਸੋਚ ਕਿਸੇ

ਇੱਕ ਧਰਮ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਭਾਗ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਯੂ ਕੇ ਦੀ ਇੰਡੀਅਨ ਵਰਕਰਜ਼ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਦੇ 31 ਮੈਂਬਰੀ ਵਫਦ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਮਰੀਕਾ, ਕੈਨੇਡਾ ਤੇ ਯੂਰਪ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਾਂ ਸਮੇਤ ਇਕ ਸੌ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪਰਵਾਸੀ ਭਾਰਤੀ ਸਨ। ਹੁਮ-ਹੁਮਾ ਕੇ ਆਉਣ

ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 15-20 ਹਜ਼ਾਰ ਸੀ। ਇਸ ਮੇਲੇ ਵਿਚੋਂ ਸੈਂਕੜੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਤੇ ਦੂਜੇ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਨੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਜਲੂਸ ਕੱਢਿਆ ਜੋ ਮੇਲੇ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਸੀ।

ਫੇਰ ਇਸ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ ਵਾਲਾ ਸਮਾਗਮ ਅਕਾਦਮਿਕ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਤੇ ਸੈਕੂਲਰ ਸੋਚ ਨੂੰ ਨਿਤਾਰਨ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਅੱਧੀ ਦਰਜਨ ਗਦਰੀ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਲੱਭ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕਰਨਾ ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਸੁਨਹਿਰੀ ਅਵਸਰ ਸੀ।

ਮੈਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿਨਾਂ ਸਮਾਗਮਾਂ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ ਹੈ। ਪਰ ਮੇਰੇ ਕੋਲ 'ਸੰਗਰਾਮੀ ਲਹਿਰ' ਦੇ ਦਸੰਬਰ ਅੰਕ ਵਿਚ ਛਪੇ ਉਹ ਵੇਰਵੇ ਵੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਖੇ ਐਡਮੰਟਰ, ਟੋਰਾਂਟੋ ਤੇ ਵੈਨਕੂਵਰ ਵਾਲੇ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਵਰਣਨ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਐਡਮੰਟਰ ਵਿਚ ਗਿਆਨੀ ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਨਾਵਲਿਸਟ ਤੇ ਬਾਬਾ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਟੁੰਡੀਲਾਟ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਦਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਦਰ ਪਾਰਟੀ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ 'ਵਰਿਆਮ' ਦੇ ਦੋ ਅੰਕਾਂ ਵਿਚ ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਕ ਦੇ ਦੋ ਕਿਸਤਾਂ ਵਿਚ ਛਪੇ ਲੇਖ ਨੇ ਗਦਰ ਪਾਰਟੀ ਦੀ

ਨਿੱਕ ਸੁੱਕ

ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ
Sandhugulzar@yahoo.com

ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਬਣੇ ਕੂਕਾ ਲਹਿਰ ਦੇ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਉਭਾਰਿਆ।

ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਗੱਲ 'ਨਵਾਂ ਜਮਾਨਾ' ਵੱਲੋਂ ਰੀਝਾਂ ਨਾਲ ਕੱਢੇ 2013 ਦੇ ਆਖਰੀ ਐਤਵਾਰਤਾ ਅੰਕ ਦੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਖਤਮ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਗਾ। ਉਹ ਇਹ ਕਿ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਸੈਕਟਰ ਦੀ ਚਾਂਦੀ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨ, ਮਜ਼ਦੂਰ, ਮਧਵਰਗ ਦੀ ਵਰਤਮਾਨ ਬੇਹਾਲੀ ਵੇਖਦਿਆਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਸੈਕੂਲਰ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਜੁੱਟ ਹੋ ਕੇ ਗਦਰੀ ਬਾਬਿਆਂ ਦੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਫੇਰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨਾ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਅਲਵਿਦਾ 2013!

ਅੰਤਿਕਾ: (ਅਨੁ ਬਾਲਾ)
ਜੇ ਬੁਝਣਾ ਸੱਚ ਹੈ ਜਾਗਣਾ ਵੀ ਤਾਂ ਹੈ ਕਰਮ ਜੀਵਨ ਦਾ,
ਜਗਾ ਕੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਜੋਤ ਸਿਵਿਆਂ 'ਚੋਂ ਗੁਜ਼ਰੀ ਮੈਂ।

ਪਰਦੇਸੀਆਂ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਪਰਤਣਾ

ਪਰਦੇਸੀਆਂ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਪਰਤਣਾ ਇੰਜ ਹੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਵਿਆਹੀਆਂ ਧੀਆਂ ਪੇਕੀਂ ਆਈਆਂ ਹੋਣ। ਉਹੀ ਪੇਕਿਆਂ ਜਿਹਾ ਮੋਹ ਤੇ ਉਹੀ ਪੇਕਿਆਂ ਜਿਹੀ ਮੇਰ! ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਅਹਿਸਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਪਰਦੇਸੀਆਂ 'ਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਖੋਹ ਜਿਹੀ ਪੈਣ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਵੈਰਾਗ ਜਾਗ ਉਠਦੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਤੋਂ ਵਿਛੜ ਕੇ ਹੀ ਵਿਛੜੇ ਦਾ ਤੀਖਣ ਅਹਿਸਾਸ ਹੁੰਦੈ। ਵਤਨ ਦਾ ਪਿਆਰ ਪਰਦੇਸੀ ਬਣ ਕੇ ਈ ਜਾਗਦੈ। ਪਰਦੇਸੀਆਂ ਦੇ ਪਾਰਕਾਂ ਤੇ ਗੁਰੂਘਰਾਂ 'ਚ ਬੈਠੇ ਬਾਬੇ ਪਰਦੇਸੀਆਂ ਦੀਆਂ ਉਨੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਜਿੰਨੀਆਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀਆਂ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਪੰਚੈਤਾਂ ਦੀਆਂ, ਖੇਤਾਂ ਦੀਆਂ, ਬੀਰੀਆਂ ਵਹੀਣਾਂ ਦੀਆਂ, ਯਾਰਾਂ ਦੋਸਤਾਂ ਦੀਆਂ, ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਤੇ ਅਮਲੀਆਂ ਦੀਆਂ... ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਬੁਕਲ 'ਚ ਲਈ ਫਿਰਦੇ ਨੇ!

ਇਕ ਦਿਨ ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਿੰ. ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ ਦਾ ਲੇਖ ਛਪਿਆ-ਪਿੰਡ ਚਕਰ ਦੀਆਂ ਕਿਆ ਬਾਤਾਂ! ਉਦਣ ਪਾਰਕਾਂ ਵਿਚ ਸਜੀਆਂ ਬਾਬਿਆਂ ਦੀ ਸੱਥਾਂ ਵਿਚ ਚਕਰ ਦੀ ਹੀ ਚਰਚਾ ਸੀ। ਪ੍ਰਿੰ. ਬਾਜਵਾ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਚਕਰ ਵੈਲੀਆਂ ਦਾ ਪਿੰਡ ਵੱਜਦਾ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਚਕਰ ਪੁੱਠੇ ਚੱਕਰ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਸਿੱਧੇ ਚੱਕਰ 'ਤੇ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸੰਤ ਸੀਚੇਵਾਲ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਪਿੰਡ ਦੀ ਨੁਹਾਰ ਬਦਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਚਕਰ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਭਾਰਤ ਦਾ ਮਾਡਲ ਪਿੰਡ ਬਣ ਰਿਹੈ। ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਦੇ ਵਿਸ਼ਵ

ਦਾ ਮਾਡਲ ਪਿੰਡ ਬਣ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਪਿੰਡ ਦੇ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਸੱਤ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਟੈਕਟਰਾਂ, ਟਰਾਲੀਆਂ ਤੇ ਕਰੀਆਂ ਟੋਕਰੀਆਂ ਨਾਲ ਪੰਜ ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੀ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਕੈਨੇਡਾ ਤੋਂ ਕੇਵਨ ਨਾਂ ਦਾ ਸਕਾਟਲੈਂਡੀਆ ਗੋਰਾ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਨਾਲ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲੁਧਿਆਣੇ ਦਾ ਇਹ ਪਿੰਡ ਵੇਖਣ ਆਇਆ ਤਾਂ ਗੁਰੂਘਰ ਜੁੜੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਇਕ ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਭੇਟ ਕਰ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, "ਅੱਜ ਤੋਂ ਮੈਂ ਇਸ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਕਹਾਉਣ ਵਿਚ ਮਾਣ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਾਂਗਾ।"

ਚਕਰੀਆਂ ਨੇ 'ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਆਪਣਾ ਆਪੇ ਹੀ ਕਾਜ ਸਵਾਰੀਏ' ਦੀ ਕਹਾਵਤ ਉਤੇ ਅਮਲ ਕੀਤਾ। ਆਪੇ ਪੈਸੇ 'ਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਤੇ ਆਪੇ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਕਰ ਕੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਮੋਹਰਾ ਨਿਖਾਰਿਆ। 1000 ਘਰਾਂ ਦਾ ਸੀਵਰੇਜ ਤਿੰਨ ਵੱਡੇ ਛੱਪੜਾਂ ਵਿਚ ਪਾਇਆ। ਉਥੇ ਪਾਣੀ ਸਾਫ ਕਰਨ ਲਈ ਖੂਹ ਤੇ ਪੱਕੇ ਟੈਂਕ ਬਣਾਏ, ਵਾਟਰ ਟਰੀਟਮੈਂਟ ਪਲਾਂਟ ਲਾਏ, ਫੁੱਲਾਂ ਬੂਟਿਆਂ ਵਾਲੇ ਪਾਰਕ ਸਜਾਏ, ਪੰਛੀਆਂ ਲਈ ਜਜ਼ੀਰੇ ਰੱਖੇ, ਸੋਲਰ ਲਾਈਟਾਂ ਲਾਈਆਂ ਤੇ ਵੱਡੇ ਝੀਲਨੁਮਾ ਟੇਭੇ 'ਚ ਸੈਰ ਲਈ ਕਿਸਤੀ ਲਾਈ। ਰਾਤਾਂ ਨੂੰ ਜਗਮਗ ਕਰਦੇ ਪਾਰਕ ਅਜਬ ਨਜ਼ਾਰਾ ਸਿਰਜਦੇ ਹਨ। ਨੌਂ ਸੱਥਾਂ ਨਵਿਆਈਆਂ, ਪੱਕੇ ਬੈਚ ਲਾਏ, ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਪੱਖੇ ਟੰਗੇ, ਸਾਂਝਗੀਰੀ ਲਈ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੇ

ਸੰਦ ਖਰੀਦੇ, ਨਾਲੀਆਂ ਢਾਹ ਕੇ ਗਲੀਆਂ ਪੱਕੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਤੇ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਸਿੰਗਰ ਰੁੱਖ ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਬੀਰੀਆਂ, ਫਿਰਨੀਆਂ ਤੇ ਰਾਹਾਂ ਉਤੇ ਲਾਏ। ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸ਼ਾਮਲਾਟ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਤਾਂ ਛੱਡਣੀ ਹੀ ਸੀ, ਕਈਆਂ ਨੇ ਗਲੀਆਂ ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੀਆਂ ਨਿੱਜੀ ਥਾਂਵਾਂ ਵੀ ਛੱਡੀਆਂ। ਇਹ ਹੈ ਚਕਰੀਆਂ ਦਾ ਕਮਾਲ!

ਸ਼ੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਅਕੈਡਮੀ ਚਕਰ

ਪਰਵਾਸੀ ਸੰਮੇਲਨ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਿੰ. ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ

ਨੇ ਮੁੱਕੇਬਾਜ਼ੀ ਵਿਚ ਸਟੇਟ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸੌ ਤੋਂ ਵੱਧ, ਨੈਸ਼ਨਲ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਦਰਜਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਤੇ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ 'ਚੋਂ ਪੰਜ ਮੈਡਲ ਜਿੱਤੇ। ਚਕਰ ਦੀ ਧੀ ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਕੌਰ ਮੁੱਕੇਬਾਜ਼ੀ ਦੀ ਵਿਸ਼ਵ ਮਹਿਲਾ ਯੂਥ ਚੈਂਪੀਅਨਸ਼ਿਪ ਵਿਚ ਕਾਂਸੀ ਦਾ ਮੈਡਲ ਜਿੱਤੀ। ਸੁਖਦੀਪ ਸਿੰਘ ਚਕਰ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਸਰਬੋਤਮ ਮੁੱਕੇਬਾਜ਼ ਐਲਾਨਿਆ ਗਿਆ। ਚਕਰੀਏ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪੇਂਡੂ ਵਿਕਾਸ ਮੰਤਰੀ, ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਤੇ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਪੇਂਡੂ ਵਿਕਾਸ ਮੰਤਰੀ ਇਸ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਵੇਖਣ। ਵੇਖਣ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ? ਅਜੇ ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੀ ਫਿਰਨੀ ਤੇ

ਕੁਝ ਲਿੰਕ ਸਤਕਾਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਮੰਗਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੀ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਗਰਾਂਟਾਂ ਦਿੰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ ਜਿਥੇ ਗਰਾਂਟਾਂ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਛਕੀਆਂ ਛਕਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ!

ਹੁਣ ਦੂਰ ਨੇੜੇ ਤੋਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀਆਂ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਤੇ ਪਰਵਾਸੀ ਵੀਰ ਇਸ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਅਕਸਰ ਆਖਦੇ ਹਨ, "ਜੇ ਚਕਰੀਏ ਇੰਜ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ?"

ਮੈਨੂੰ ਅਨੇਕਾਂ ਵਾਰ ਕੈਨੇਡਾ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਪਰਤਣ ਦੇ ਮੌਕੇ ਮਿਲੇ ਹਨ। ਹਰ ਵਾਰ ਪੇਕੀ ਜਾਣ ਵਰਗਾ ਚਾਅ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੈ। ਹਰ ਵਾਰ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਪੰਜਾਬ ਜਾਣ ਵੇਲੇ ਸਾਡੇ ਵੀਰਾਂ ਭੈਣਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਖਿੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਮੁੜਨ ਵੇਲੇ ਮੁਰਝਾਏ ਹੋਏ। ਜਾਂਦਿਆਂ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਵਿਚ ਹਾਸੇ ਦੀ ਚਹਿਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਮੁੜਦਿਆਂ ਚੁੱਪ ਪਸਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਕਾਰਨ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੈ ਕਿ ਜਾਂਦਿਆਂ ਮਿਲਣ ਗਿਲਣ ਦਾ ਚਾਅ ਹੁੰਦੈ ਤੇ ਆਉਂਦਿਆਂ ਕੰਮ ਪੰਦਿਆਂ ਦੀ ਚਿੰਤਾ।

ਕਵੀ ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੁਲਸੀ ਦੀ ਇਕ ਪੰਗਤੀ ਯਾਦ ਆ ਰਹੀ ਹੈ-ਪੇਕਿਆਂ ਤੋਂ ਆਵੇ ਠੰਢਤੀ 'ਵਾ ਮੇਰੇ ਸਹੁਰਿਆਂ ਦੀਏ ਬਾਰੀਏ। ਪੰਜਾਬੀ ਪਰਵਾਸੀ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਵੱਲੋਂ ਠੰਢੀ 'ਵਾ ਦੇ ਬੁੱਲੇ ਲੋਚਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਹਰ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸੁੱਖ ਮੰਗਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਵੀ ਚਕਰ ਵਰਗੇ ਬਣਨ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇਣ ਨੂੰ ਵੀ ਤਿਆਰ

ਹਨ। ਲੋੜ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਹਿਯੋਗ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇਵੇ।

ਐਤਕੀਂ ਜਿਸ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਵਿਚ ਮੈਂ ਦੇਸ਼ ਪਰਤਿਆ ਉਹਦੀਆਂ ਅੱਧਿਓਂ ਵੱਧ ਸਵਾਰੀਆਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸਨ। ਸੁਭਾਵਿਕ ਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਜਹਾਜ਼ ਅੰਦਰਲੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਬੋਲੀ ਬਣੀ ਰਹੀ। ਜਹਾਜ਼ ਬੇਸ਼ਕ ਐਟਲਾਂਟਿਕ ਸਾਗਰ ਉਪਰਲੇ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਉਡ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਜਹਾਜ਼ ਅੰਦਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਯਾਰਾਂ ਬੋਲੀਆਂ ਦੀਆਂ, ਸਖੀਆਂ ਸਹੇਲੀਆਂ ਦੀਆਂ... ਦਿੱਲੀ ਅਸੀਂ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਪਹੁੰਚੇ। ਹੇਠਾਂ ਦੂਰ ਤਕ ਬੱਤੀਆਂ ਜਗ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਦਿਨ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਦਿੱਲੀ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਪਛਾਣ ਲੈਂਦਾ। ਵਤਨ ਪੁੱਜਣ ਦਾ ਅਨੇਕਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ। ਰੇੜ੍ਹੀ 'ਤੇ ਸਮਾਨ ਰੱਖ ਕੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਿਆ ਤਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਣੇ ਮਿੱਤਰ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਲੈਣ ਆਏ ਦੋਸਤ ਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਏਅਰ ਪੋਰਟ 'ਤੇ ਆਉਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਹਾ। ਏਨੀ ਵਾਰ ਆ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਸ਼ਟ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ। ਫਿਰ ਦਿੱਲੀ? ਇਹ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਵੇਖਿਆ ਭਾਲਿਆ ਸ਼ਹਿਰ ਸੀ। ਜੁਆਨੀ ਦੇ ਪੰਜ ਸਾਲ ਮੈਂ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਲੇਖੇ ਲਾਏ ਸਨ। ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਭੋਇੰ ਉਤੇ ਮੇਰੇ ਪੈਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਉਠ ਰਹੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਫ਼ਰਨਾਮੇ 'ਅੱਥੀਂ ਵੇਖ ਨਾ ਰੱਜੀਆਂ' ਦਾ ਅੰਤ ਇਹ ਲਿਖ ਕੇ ਕੀਤਾ ਸੀ, "ਦੁਨੀਆ ਲੱਖ ਸੋਹਣੀ ਹੋਵੇ ਪਰ ਉਹ ਪਿਆਰੇ ਵਤਨ ਤੋਂ ਸੋਹਣੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ!"

ਕਾਵਿ-ਜਗਤ

ਖੁਸ਼ਆਮਦੀਦ 2014

ਉਹੀ ਧਰਤੀ, ਉਹੀ ਅਸਮਾਨ,
ਉਹੀ ਚੰਨ ਤੇ ਤਾਰੇ।
ਉਹੀ ਠਰਿਆ ਠਰਿਆ ਸੂਰਜ,
ਬੇਦਿਲ ਮੌਸਮ ਸਾਰੇ।
ਉਹੀ ਪੀਲੀਆਂ ਪੀਲੀਆਂ ਰੁੱਤਾਂ,
ਦਰਿਆ, ਸਮੁੰਦ ਵਿਚਾਰੇ।
ਉਹੀ ਬੱਕਿਆ, ਹਾਰਿਆ ਦਿਨ।
ਰਾਤ ਦੇ ਕੱਢੇ ਹਾੜ੍ਹੇ।
ਉਹੀ ਨੇ ਧੂੰਆਂ ਧਾਰ ਫਿਜ਼ਾਵਾਂ,
ਜੰਗ ਦਾ ਜਿੰਨ ਦਹਾੜੇ।
ਉਹੀ ਬੱਚੇ, ਬੁੱਢੇ, ਵਿਧਵਾਵਾਂ,
ਪੈਂਦੇ ਚੀਕ-ਚਿਹਾੜੇ।

ਉਹੀ ਲੋਹਾ ਬੰਬਾਂ ਵਿਚ ਢਾਲਣ,
ਮੌਤਾਂ ਦੇ ਵਣਜਾਰੇ।
ਉਹੀ ਅੱਗ ਤੇ ਬੈਠੀ ਦੁਨੀਆਂ,

ਬੇਵਸੀ 'ਚ ਨਿਹਾਰੇ।
ਉਹੀ ਭੁੱਖ ਅਤੇ ਨੰਗ, ਗਰੀਬੀ,
ਸਾਨੂੰ ਪਈ ਲਲਕਾਰੇ।
ਉਹੀ ਬੁਸ-ਬੁਸ ਰੋਵਣ ਬੱਚੇ,
ਬੁਰਕੀ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰੇ।
ਇਕ ਡੰਗ ਰੋਟੀ ਦੇ ਡੰਗ ਫਾਕੇ,
ਖਾਲੀ ਕੰਨੀਆਂ ਚਾਰੇ।

ਉਹੀ ਵਿਹਲਤ ਅਯਾਸੀ ਮਾਨਣ,
ਮਾਰਨ ਬੈਠੇ ਧਾੜੇ।
ਉਹੀ ਮੇਹਨਤਕਸ਼ ਬੇਵਸੀ ਵਿਚ,
ਲਹੂ, ਪਸੀਨਾ ਸਾੜੇ।
ਦੁਜਿਆਂ ਦੇ ਹੱਕ ਖੋਹੀ ਜਾਵਣ,
ਹੱਕਾਂ ਦੇ ਰਖਵਾਲੇ।
ਉਹੀ ਚੋਰ ਤੇ ਮੁਨਸਫ ਰਲ ਕੇ,
ਜੁੜ ਬੈਠੇ ਇਕ ਵਾੜੇ।
ਉਹੀ ਢੀਠ ਬੇ-ਸਰਮ ਨੇ ਲੀਡਰ,
ਟਾਲਣ ਲਾ ਲਾ ਲਾਰੇ।
ਉਹੀ ਤਸਬੀ, ਤਿਲਕ ਤੇ ਮਾਲਾ,
ਜ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਵਣਜਾਰੇ।
ਉਹੀ ਕਲਮ, ਦਵਾਤਾਂ ਗਹਿਣੇ,

ਬੁਧੀਜੀਵੀ ਵਿਚਾਰੇ।
ਧਰਮ, ਸ਼ਰਮ ਸਭ ਛੁਪ ਖਲੋਤੇ,
ਝੂਠ ਨੇ ਪੈਰ ਪਸਾਰੇ।

ਉਹੀ ਰਿਸ਼ਵਤ, ਕੁਨਬਾ ਪਰਵਰੀ,
ਸੁੱਚੇ-ਬਜ਼ਾਰ ਦਹਾੜੇ।
ਉਹੀ ਕਿਸਾਨ, ਮਜ਼ਦੂਰ ਬੇਵਸ,
ਲੁਟੀਏ ਦਿਨ ਦਿਹਾੜੇ।
ਉਹੀ ਵਿਹਲਤ ਬੇਕਾਰ ਜਵਾਨੀ,
ਨਸ਼ਿਆਂ ਲਾਈ ਆੜੇ।
ਉਹੀ, ਲੁੱਚੇ, ਚੋਰ, ਸਮਗਲਰ,
ਬਣੇ ਬੈਠੇ ਸਚਿਆਰੇ।
ਉਹੀ ਨੈਤਿਕ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ,
ਰੁਲਣ ਸੁੱਚੇ ਬਜ਼ਾਰੇ।
ਉਹੀ 'ਤੇਰ ਮੇਰ' ਦੀਆਂ ਵੰਡਾਂ,
ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵਾੜੇ।
ਉਹੀ ਹਿੰਦੂ, ਸਿੱਖ, ਮੁਸਲਮਾਨ,
ਬੰਦੇ ਬਣੇ ਨਹੀਂ ਸਾਰੇ।
ਉਹੀ ਧਰਮੀਆਂ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਂ,
ਜਿਉਂਦੇ ਬੰਦੇ ਸਾੜੇ।
ਉਹੀ ਗੀਤਾ, ਗ੍ਰੰਥ, ਬਾਈਬਲਾਂ,

ਕੁਰਾਨ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਪਾੜੇ।
ਉਹੀ ਸਾਡੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਨਫਰਤ,
ਉਗੇ ਕਰ ਕਰ ਧਾੜੇ।
ਉਹੀ ਨੇ ਅਤਿਵਾਦ ਦੇ ਮਸਲੇ,
ਵਧਦੇ ਰੋਜ਼ ਦਿਹਾੜੇ।
ਉਹੀ ਪੁਰਾਣਾ ਸਾਲ ਨਵਾਂ ਬਣ,
ਸਾਨੂੰ ਪਿਆ ਲਲਕਾਰੇ।
ਨਵਾਂ ਸਾਲ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਆਉਣਾ,
ਜਾਗਾਂਗੇ ਜਦੋਂ ਸਾਰੇ।
ਸਾਂਝੇ ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਡਟ ਜਾਵਾਂਗੇ,
ਫੜ ਕੇ ਕਹੀ, ਕੁਹਾੜੇ।
ਢਾਰੇ ਛੰਨਾਂ 'ਚ ਨੱਚੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ,
ਵੇਖਣਗੇ ਚੰਨ ਤਾਰੇ।

-ਚੰਨ
ਫੋਨ: 908-788-8427

ਕਾਰਪੋਰੇਟਵਾਦ

ਨਾਨਕ ਦਾ ਮਿੱਤਰ ਲਾਲੇ
ਸਖਤ ਮਿਹਨਤ ਕਰੇ
ਫਿਰ ਵੀ ਭੁੱਖਾ ਮਰੇ,

ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਵਿਹਲਤ
ਖਾਵਣ ਇਥੇ ਚੂਰੀਆਂ।

ਦੁਨੀਆਂ ਸੁੱਖਾਂ ਦਾ ਹੈ ਘਰ
ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਲੋਕਾਂ ਰਲ ਕੇ
ਮਿਹਨਤੀ ਲੋਕਾਂ ਲਈ
ਪੈਦਾ ਕਰੀਆਂ ਮਜ਼ਬੂਰੀਆਂ।

ਜਮਾਂਖੇਰੀ, ਰਿਸਵਤਾਂ, ਮਿਲਾਵਟਾਂ
ਜ਼ਹਿਰ ਘੁਲਿਆ ਦੁੱਧ ਦੇਵੇ
ਪਿਆਰੀ ਬੱਕਰੀ ਗਾਂਧੀ ਦੀ
ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੀਆਂ ਮੱਝਾਂ ਬੂਰੀਆਂ।

ਬਾਂਹ ਉਤੇ ਖੁਣਵਾਇਆ
ਨਾਮਾ ਮਿੱਤਰ ਪਿਆਰੇ ਦਾ
ਮਿੱਟ ਗਿਆ ਏ
ਘਸ ਘਸ ਕੇ
ਕਰ ਕਰ ਮਜ਼ਦੂਰੀਆਂ
ਕਰ ਕਰ ਮਜ਼ਦੂਰੀਆਂ

-ਗੁਰਮੇਲ ਬੀਰੋਕੇ
ਫੋਨ: 604-825-8053

ਛਾਤੀ ਅੰਦਰਲੇ ਥੋਹ (18)

ਪੇਕੇ ਤੁਰ ਜਾਊਂਗੀ...

ਗੁਰਦਿਆਲ ਦਲਾਲ ਬੁਨਿਆਦੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਗਲਪਕਾਰ ਹੈ। ਹੁਣੇ-ਹੁਣੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੱਡ-ਆਕਾਰੀ ਨਾਵਲ 'ਪੈੜਾਂ' ਛਪਿਆ ਹੈ। 'ਛਾਤੀ ਅੰਦਰਲੇ ਥੋਹ' ਲੇਖ-ਲੜੀ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਤਜਰਬੇ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਵੱਖਰੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦੀਆਂ ਤੰਦਾਂ, ਬੰਦੇ ਦੇ ਬੰਦਾ ਹੋਣ ਨਾਲ ਗਹਿਰੀਆਂ ਜੁੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਆਸ ਹੈ, ਪੜਕਦੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਕੀਤੀਆਂ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਹੀ ਗੱਲਾਂ ਲੱਗਣਗੀਆਂ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਮੇਰਾ ਸਾਲਾ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਆਪਣੀ ਛੋਟੀ ਭੈਣ ਇਕਬਾਲ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਪੁੱਛ-ਪੜਤਾਲ ਵਾਸਤੇ ਹਿਸਾਰ ਆਇਆ। ਬੀ.ਐਡ. ਦੇ ਤੀਹ ਕੁ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਆਰੀਆ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਚੱਲ ਰਹੀ ਟੀਚਿੰਗ ਪ੍ਰੋਕਟਿਸ ਦਾ ਮੈਂ ਇੰਚਾਰਜ ਸਾਂ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਦੋਸਤਾਂ ਸਮੇਤ ਉਥੇ ਹੀ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਸਕੂਲ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦਾ

ਗੁਰਦਿਆਲ ਦਲਾਲ
ਫੋਨ: 91-98141-85363

ਸਮਾਨ ਮੰਗਵਾਇਆ। ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਅਲੱਗ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ ਜਿਥੇ ਬੀ.ਐਡ. ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਕੁੜੀਆਂ ਆਪਣੇ ਲੈਸਨ ਚੈਕ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਆਉਣ ਲੱਗੇ। ਮੇਰੀ 'ਸਰ-ਸਰ' ਹੁੰਦੀ ਦੇਖ ਕੇ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਆ ਕੇ ਕਾਹਲ ਪਾ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਬਹੁਤ ਟੌਹਰ ਹੈ। ਛੇਤੀ ਕਰੋ, ਕਿਧਰੇ ਰਿਸ਼ਤਾ ਖੁੱਸ ਹੀ ਨਾ ਜਾਵੇ।

ਮੈਂ ਜਦੋਂ ਬੋਝੇ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੋਰਾਹੇ ਗਿਆ ਤਾਂ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਆਪਣੇ ਮਾਮਾ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਬੈਨੀ ਪ੍ਰਸਾਦ ਵਰਮਾ ਤੇ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਹੋਰ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਦੋਰਾਹੇ ਆ ਗਿਆ। ਘਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਖਸਤਾ ਸੀ, ਉਹ ਮੇਰੀ ਨੌਕਰੀ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਪੱਕ ਨੱਕ ਕਰ ਗਏ ਤੇ ਦੋ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਮੇਰਾ ਮੰਗਣਾ ਇਕਬਾਲ ਨਾਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹ ਉਦੋਂ ਏ.ਐਸ. ਕਾਲਜ ਖੰਨਾ ਤੋਂ ਬੀ.ਏ. ਫਾਈਨਲ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਕੁਝ ਐਡਵਾਂਸ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਚਿੱਠੀ ਪੱਤਰ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਉਧਰ ਮੈਨੂੰ ਘਰ ਦੀ ਖਿੱਚ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ ਤੇ ਮੈਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੀ ਸੈਟਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸਾਂ। ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਮਗਰੋਂ ਮੇਰਾ ਕੰਮ ਬਣ ਗਿਆ ਤੇ ਮੈਂ ਹਿਸਾਰ ਕਾਲਜ ਤੋਂ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਕੇ 17 ਫਰਵਰੀ 1972 ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਪੱਬੀਆਂ (ਜਗਰਾਉ) ਵਿਚ ਬਤੌਰ ਗਣਿਤ ਮਾਸਟਰ ਜੁਆਇਨ ਕਰ ਲਿਆ।

ਬੀ.ਐਡ. ਕਾਲਜ ਦੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਤੋਂ ਸਕੂਲ ਮਾਸਟਰ ਬਣਨ ਕਰ ਕੇ ਮੇਰਾ ਰੁਤਬਾ ਘਟਿਆ ਦੇਖ ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਵਿਚ ਹੋਈ ਕੁਰਬਲ ਕੁਰਬਲ ਮੇਰੇ ਤੀਕ ਪਹੁੰਚ ਗਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਤਨਖਾਹ ਵੀ ਅੱਧੀ ਰਹਿ ਗਈ ਸੀ। ਮੇਰੀ ਇਕ ਸਾਲੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪੱਕੇ ਰੰਗ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਗੋਰੀ ਭੈਣ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਘਰਦਿਆਂ ਨਾਲ ਖਫਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਰੁਤਬਾ ਘਟਣ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਇਸ ਰਿਸ਼ਤੇ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ੋਰ ਪਾਉਣ ਲੱਗੀ। ਦੋਰਾਹਾ ਕਸਬੇ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਪਲਾਟ ਸੀ, ਉਹ ਵੀ ਚਾਰ ਭਰਾਵਾਂ ਦਾ ਸਾਂਝਾ। ਉਸ ਦੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਦੋ ਕਮਰੇ ਜਸਵੰਤ ਨੇ ਬਣਾ ਲਏ ਸਨ। ਸਟੋਰ ਵਾਲੇ ਲੰਮੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਦੀਵਾਰ ਕਰ ਕੇ ਮੈਂ ਦੋ ਪੋਰਸਨ ਬਣਾ ਲਏ। ਇਕ ਵਿਚ ਬੋਝੇ ਦਾ ਮੰਜਾ, ਪੇਟੀ, ਟਰੰਕ, ਘਰ ਦਾ ਨਿਕਸ਼ੁਕ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਬੈਡਰੂਮ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਪਲਾਟ ਦੇ ਇਕ ਖੂੰਜੇ ਵਿਚ ਇੱਟਾਂ ਚਿਣ ਕੇ ਆਰਜ਼ੀ ਜਿਹਾ ਬਾਥਰੂਮ ਤੇ ਕੰਧ ਨਾਲ ਉਦੋਂ ਹੀ ਇੱਟਾਂ ਚਿਣ ਕੇ, ਉਤੇ ਟੀਨ ਪਾ ਕੇ, ਰਸੋਈ ਛੱਡ ਲਈ। ਸਾਡੇ ਘਰ ਦੁਆਲੇ ਖਾਲੀ ਟਿੱਬਿਆਂ ਵਿਚ ਘਾਹ ਫੂਸ, ਅੱਕ, ਸਰਕਤਾ ਅਤੇ ਬੇਰੀਆਂ ਦੀ ਭਰਮਾਰ ਸੀ ਜਿਥੇ ਸਾਰੀ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਗਿੱਦਤ ਹੁਆਂਕਦੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਬਾਹਰ ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਲਈ ਨਲਕੇ ਲਾਗੇ ਬੋਤਲ ਪਈ ਰਹਿੰਦੀ। ਬੋਝੇ ਹਰ ਹਫ਼ਤੇ ਗੋਰੇ ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਵਿਹੜੇ ਅਤੇ ਕਮਰਿਆਂ ਦਾ ਕੱਚਾ ਫਰਸ਼ ਲਿੱਪ ਦਿੰਦੀ। ਸੋ, ਘਰ ਦੇ ਸਟੈਂਡਰਡ ਕਰ ਕੇ ਵੀ ਮੰਗਣਾ ਟੁੱਟਣ ਦਾ ਖਤਰਾ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਮੰਡਰਾਉਣ ਲੱਗਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵਿਚੋਲੇ ਬਾਲਕ ਰਾਮ ਪੋਸਟਮੈਨ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਅਸਰ ਰਸੂਖ ਵਾਲੇ ਦੋ ਚਾਰ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਚ ਪਾਵੇ ਅਤੇ ਬੈਨੀ ਪ੍ਰਸਾਦ ਹੈਡਮਾਸਟਰ ਨੂੰ ਸਮਰਾਲੇ ਜਾ ਕੇ ਮਿਲੇ। ਨਾਲ

ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਕਹਿ ਦੇਵੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਦਾਜ ਵਗੈਰਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ, ਬੱਸ ਤਿੰਨ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਿਚ ਕੁੜੀ ਤੋਰ ਦੇਣ ਪਰ ਬੈਨੀ ਪ੍ਰਸਾਦ ਜੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਹੀ ਬੁਲਾ ਲਿਆ। ਮੇਰੇ ਸੱਸ, ਸਹੁਰਾ, ਸਾਲਾ, ਸਾਲੀਆਂ-ਸਾਰਾ ਮੁਲਖ 'ਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ। ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਦੇਖ ਦੇਖ ਮੂੰਹ ਉਡਦਾ ਜਾਵੇ।

“ਕਿਉਂ ਕਾਕਾ, ਤੂੰ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰੀ ਛੱਡ ਕੇ ਮਾਸਟਰੀ ਕਾਰਤੋਂ ਲੈ ਲਈ? ਮਾਸਟਰ ਨਾਲ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕੁੜੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਵਿਆਹੁਣੀ।”

“ਜੀ ਐਥੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ 'ਚ ਆ ਗਿਆ ਹਾਂ। ਉਹ ਤਾਂ ਪਰਾਇਆ ਮੁਲਖ ਸੀ। ਮੈਂ ਐਮ.ਐਸਸੀ. ਬੀ.ਐਡ. ਤਕ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ। ਟਿਊਸ਼ਨਾਂ ਕਰ ਲਵਾਂਗਾ। ਇਕਬਾਲ ਬੀ.ਏ. ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ। ਐਮ.ਏ. ਬੀ.ਐਡ. ਤਕ ਪੜ੍ਹਾਵਾਂਗਾ ਇਸ ਨੂੰ। ਨਾਲੇ ਲੈਕਚਰਾਰ ਤਾਂ ਮੈਂ ਦੋ ਚਾਰ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਪਰਮੋਟ ਹੋ ਜਾਣਾ ਏ। ਵਰਮਾ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਆਪ ਮੇਰੇ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿਚ ਅਫ਼ਸਰ ਹੋ।” ਮੈਂ ਕਿਹਾ।

“ਗੱਲ ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਠੀਕ ਏ ਪਰ ਸਾਡੀ ਕੁੜੀ ਮੰਨੇ ਤਾਂ ਏ। ਅਸੀਂ ਸਲਾਹ ਕਰ ਕੇ ਦੱਸਾਂਗੇ।”

ਮੈਂ ਉਠ ਆਇਆ। ਸਮਰਾਲੇ ਅੱਡੇ ਦੇ ਕੋਲ ਠੋਕਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਪਉਆ ਲਾ ਲਿਆ। ਸਲਾਹ ਕਰ ਕੇ ਦੱਸਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸੀ, ਕੋਰਾ ਜਵਾਬ। ਮੈਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਨੌਕਰੀ ਛੱਡ ਕੇ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਗਲਤੀ ਕਰ ਬੈਠਾ ਸਾਂ। ਘਰ ਦੇ ਹੋਜ ਨੇ ਮਾਰ ਲਿਆ ਮੈਨੂੰ। ਘਰ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਮੈਂ ਇਕਬਾਲ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਖੜ ਲਿਖਿਆ। ਬੜੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਮਿਲ ਕੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਜੀਵਨ ਬਿਤਾਉਣ ਦਾ ਸਬਜ਼ਬਾਗ ਦਿਖਾਇਆ। ਉਸ ਦੀ ਸਹੇਲੀ ਰਵਿੰਦਰ ਨੂੰ ਵੀ ਖੜ ਲਿਖਿਆ। ਖੜਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਇਰੋ-ਸ਼ਾਇਰੀ ਵੀ ਘੋਟੀ। ਖੋਰ, ਕੁਝ ਢੁੱਚਰਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਾਡਾ ਵਿਆਹ 11 ਮਈ 1972 ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ।

ਇਕਬਾਲ ਸਾਡੇ ਵਰਗੇ ਹੀ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚੋਂ ਆਈ ਸੀ, ਸੋ ਟਿਕ ਗਈ ਅਤੇ ਅਭਜਸਟ ਕਰ ਗਈ। ਉਹ ਬਾਕੀ ਸਭ ਕੁਝ ਤਾਂ ਹਜ਼ਮ ਕਰ ਗਈ, ਪਰ ਵਿੰਗੀ-ਟੋਢੀ ਰਸੋਈ ਉਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਚੁਭਿਆ ਕਰੇ। ਇਕ ਦੋ ਵਾਰੀ ਉਹਨੇ ਇਹਨੂੰ ਢਾਹ ਕੇ ਵਧੀਆ ਰਸੋਈ ਪਾਉਣ ਲਈ ਆਖਿਆ ਵੀ, ਪਰ ਮੈਂ ਗੱਲ ਆਈ-ਗਈ ਕਰ ਗਿਆ। ਹੁਣੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਵਿਆਹ ਉਤੇ ਦੋ ਢਾਈ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕੇ ਹਟਿਆ ਸਾਂ। ਟੋਬਲ ਫੈਨ, ਪਲੰਘ ਤੇ ਕੁਝ ਭਾਂਡੇ ਟੀਡੇ ਹੋਰ ਖਰੀਦਣੇ ਪਏ ਸਨ। ਹੋਰ ਖਰਚਾ ਕਿੱਥੋਂ ਕਰਦਾ? ਉਧਾਰ ਚੁੱਕੀ ਰਕਮ ਦੀ ਕਿਸ਼ਤ ਹੀ ਸਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੈਣ ਦਿੰਦੀ, ਜੇ ਇਕਬਾਲ ਤੋਂ ਛੁਪਾ ਕੇ ਦੇਣੀ ਪੈਣੀ ਸੀ। ਬੱਸ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਕਰ ਕੇ ਕਾਫ਼ੀ ਦਿਨ ਟਾਲਦਾ ਰਿਹਾ।

ਇਕ ਦਿਨ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਡਿਊਟੀ ਤੋਂ ਪਰਤਿਆ ਤਾਂ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚੋਂ ਰਸੋਈ ਗਾਇਬ ਸੀ। ਇੰਟਾ ਇਕ ਪਾਸੇ ਚਿਣੀਆਂ ਪਈਆਂ ਸਨ ਤੇ ਛੱਤ ਵਾਲਾ ਟੀਨ ਕੰਧ ਨਾਲ ਖੜਾ ਸੀ। ਚੱਕਵੇਂ ਚੁੱਲ੍ਹੇ 'ਤੇ ਕੁਝ ਰਿੱਝ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਇਕਬਾਲ ਡੇਕ ਥੋਲੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਸੁੱਤੀ ਪਈ ਸੀ। ਉਹ ਉਠੀ ਤੇ ਨਲਕਾ ਗੋੜ ਕੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਗਿਲਾਸ ਲੈ ਆਈ।

“ਰਸੋਈ ਕਿੱਥੇ ਗਈ?” ਮੈਂ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਜਹੱਨਮ ਵਿਚ।” ਉਹ ਅੰਗਤਾਈ ਲੈਂਦੀ ਬੋਲੀ ਤੇ ਦੰਦੀਆਂ ਕੱਢਣ ਲੱਗੀ। ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਹਾਸਾ ਬੁਰਾ ਲੱਗਾ।

“ਦੰਦੀਆਂ ਕੀ ਕੱਢਦੀ ਏ? ਤੈਨੂੰ ਕਿਹੜੇ ਕੰਜਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਤੀ, ਰਸੋਈ ਢਾਹੁਣ ਨੂੰ?”

“ਕਿਉਂ, ਪੁੱਛਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਏ? ਮੇਰਾ ਘਰ ਏ, ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਕਰਾਂ”, ਉਹ ਫਿਰ ਹੱਸੀ। ਮੈਂ ਆਪੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਉਪਰ ਚੁੱਕਿਆ। ਉਹ ਪਿੱਛੇ ਹਟਦੀ ਬੋਲੀ, “ਮਾਰਿਓ ਨਾ, ਮਹਿੰਗਾ ਪਉ। ਮੈਂ ਦੌੜ ਜੂੰ ਘਰੋਂ ਤੇ ਮੁੜ ਕੇ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ।” ਪਰ ਮੈਂ ਅੱਗੇ ਵਧ ਕੇ ਇਕ ਬੱਧਤ ਮਾਰ ਹੀ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਬਿਨਾਂ ਬੋਲੇ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਅੰਦਰ ਜਾ ਵੜੀ। ਮੈਂ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਬੈਠ ਅਖਬਾਰ ਪੜ੍ਹਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਉਹ ਬਾਹਰ ਆਈ ਤੇ ਨਲਕੇ ਕੋਲ ਪਏ ਚੱਕੀ ਦੇ ਪੁੜ 'ਤੇ ਬੈਠ ਸਾਬਣ ਨਾਲ ਹੱਥ ਮੂੰਹ

ਧੋਤੇ, ਅੱਡੀਆਂ ਕੂਚੀਆਂ। ਅੰਦਰ ਜਾ ਕੇ ਕੱਪੜੇ ਬਦਲੇ, ਵਾਲ ਵਾਹੇ। ਸੁਰਖੀ ਬਿੰਦੀ ਲਾਈ, ਗਹਿਣੇ ਪਾਏ। ਫਿਰ ਉਚੀ ਅੱਡੀ ਦੇ ਸੈਂਡਲ ਪਾਈ, ਅਟੈਚੀ ਚੁੱਕੀ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਲੰਘਣ ਲੱਗੀ।

“ਹੁਣ ਕਿੱਥੇ ਚੱਲੀ ਏ?” ਮੈਂ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਜਹੱਨਮ ਵਿਚ।” ਉਹ ਤੁਣਕ ਕੇ ਬੋਲੀ ਤੇ ਗੇਟ ਮੂਹਰੇ ਲਾਈ ਟੀਨ ਪਰ੍ਹਾਂ ਖਿੱਚ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਗਈ। ਮੈਂ ਮੰਜੀ 'ਤੇ ਲੋਟ ਬਾਹ ਨਾਲ ਅੱਖਾਂ ਢਕ ਲਈਆਂ। ਤਦੋਂ ਬੋਝੇ ਗੋਰੇ ਦਾ ਤਸਲਾ ਚੁੱਕੀ ਅੰਦਰ ਆ ਵੜੀ। ਉਸ ਨੇ ਤਸਲਾ ਮਿੱਟੀ ਲਾਗੇ ਉਲਟਾਇਆ ਤੇ ਨਲਕੇ ਹੇਠ ਧੋ ਕੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਫਿਰ ਦੋਹਾਂ ਕਮਰਿਆਂ ਵਿਚ ਗੋੜਾ ਦੇ ਕੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਉਂਦੀ ਬੋਲੀ, “ਬਹੂ?”

“ਗਈ”, ਮੈਂ ਕਿਹਾ।

“ਕਿੱਥੇ?” ਉਸ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

ਗੁਰਦਿਆਲ ਦਲਾਲ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਕਰਨਵਿੰਦਰ, ਮਾਤਾ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਹੁਕਮ ਦੇਵੀ ਅਤੇ ਪਤਨੀ ਇਕਬਾਲ-ਸੰਨ 2001 ਦੀ ਇਕ ਤਸਵੀਰ ਵਿਚ

“ਜਹੱਨਮ ਵਿਚ”, ਮੈਂ ਖਿਝ ਕੇ ਕਿਹਾ।

“ਫੇਰ ਵੀ ਗੱਲ ਕੀ ਹੋਈ?”

“ਰਸੋਈ ਢਾਹ'ਤੀ ਸੀ ਸਾਲੀ ਨੇ, ਮੈਂ ਖੜਕਾ'ਤੀ।”

“ਵੇ ਢੈ ਜਾਣਿਆਂ, ਰਸੋਈ ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਮੈਥੋਂ ਪੁੱਛ ਕੇ ਢਾਈ ਤੀ। ਜਾਹ ਦਫ਼ਾ ਹੋਣਿਆਂ, ਲਿਆ ਮੋੜ ਕੇ ਉਹਨੂੰ। ਕਿਸੇ ਖੂਹ ਖਾਤੇ ਜਾ ਮਰੂ। ਬੰਨ੍ਹਾਉ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ। ਜੱਗ ਹਸਾਈ ਹੋਊ ਟੁੱਟ ਪੈਣਿਆਂ।” ਬੋਝੇ ਬੋਲਣ ਤੋਂ ਨਾ ਹਟੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਾਇਕਲ ਚੁੱਕ ਕੇ ਪੋਸਟ ਆਫਿਸ ਕੋਲ ਚਲਾ ਗਿਆ ਜਿਥੋਂ ਸਮਰਾਲੇ ਨੂੰ ਭੁੰਡ (ਟੈਪੂ) ਚਲਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਭੁੰਡ ਵਿਚ ਬੈਠੀ ਤੀਵੀਆਂ ਨਾਲ ਹੱਸ ਹੱਸ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕੁਝ ਹੋਇਆ ਹੀ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਚੀਠਪੁਣੇ 'ਤੇ ਗੁੱਸਾ ਚੜ੍ਹਿਆ ਤੇ ਮੈਂ ਕਾਫ਼ੀ ਦੇਰ ਇਧਰ ਉਧਰ ਘੁੰਮਣ ਮਗਰੋਂ ਨਹਿਰ 'ਤੇ ਜਾ ਬੈਠਾ।

ਦੋ ਕੁ ਘੰਟੇ ਮਗਰੋਂ ਵਾਪਸ ਘਰ ਪੁੱਜਾ ਤਾਂ ਬੋਝੇ ਫੇਰ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਸਭ ਬੁੜੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਨੂੰਹਾਂ ਨਾਲ ਲੜਦੀਆਂ ਸਨ, ਆਪਣੇ ਕੰਟਰੋਲ ਵਿਚ ਰੱਖਦੀਆਂ ਸਨ। ਇਕ ਸਾਡੀ ਬੁੜੀ ਸੀ ਕਿ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਹੀ ਕਸੂਰ ਕੱਢਦੀ।

“ਵੇ ਜੇ ਉਹ ਨਾ ਆਈ, ਪੇਕੀ ਜਾ ਕੇ ਬੈਠ ਗਈ, ਆਪਣਾ ਕੀ ਬਣੁੰਗਾ?” ਉਹ ਬੋਲੀ।

“ਮੇਰਾ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰ ਬੁੜੀਏ। ਬੋਝੇ ਸਾਲ ਰੋਟੀਆਂ ਆਪ ਹੀ ਬੱਧੀਆਂ ਨੇ ਮੈਂ ਤਾਂ। ਤੂੰ ਆਪ ਤੁਰ ਜਾ। ਫੌਜੀ ਕੋਲ ਜਾਹ, ਚਾਹੇ ਦਿੱਲੀ ਆਲੇ ਕੋਲ, ਚਾਹੇ ਪਟਿਆਲੇ। ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਛੱਡ।” ਮੈਂ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਕਿਹਾ।

“ਦੁਰ ਫਿੱਟੇ ਮੂੰਹ ਤੇਰਾ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਦਾ।

ਔਰਤ 'ਤੇ ਹੱਥ ਚੁੱਕਦੈਂ ਕੰਜਰ। ਤੈਨੂੰ ਸ਼ਰਮ-ਹਿਆ ਹੈ ਭੋਰਾ?” ਉਹ ਕੜਕੀ।

ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਮੇਰੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਕਿੱਥੋਂ ਬਿਜਲੀ ਜਿਹੀ ਚਮਕੀ। ਭੰਗੂ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ, “ਔਰਤ ਉਤੇ ਕਦੀ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਭੁਚਾਲ ਆ ਜਾਂਦਾ ਏ।”

ਬੋਝੇ ਨੇ ਨਾ ਰੋਟੀ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ ਤੇ ਨਾ ਮੈਂ ਖਾਧੀ। ਇਹ ਕੀ ਕਰ ਬੈਠਾ ਸਾਂ ਮੈਂ?

“ਬਾਲਕ ਰਾਮ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਕੋਈ ਹੱਲ ਕੱਢ ਚੰਦਰਿਆ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਫਿਰੋਗਾ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਡੰਡੇ ਵਜਾਉਂਦਾ।” ਬੋਝੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ। ਮੈਂ ਸਾਇਕਲ ਚੁੱਕ ਬਾਲਕ ਰਾਮ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਬਰਮਾਲੀਪੁਰ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਅੱਗੇ ਮੇਰੀ ਸੱਸ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਸ ਕੋਲ ਆਈ ਬੈਠੀ। ਮੈਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਉਹ ਬੋਲਣ ਲੱਗੀ, “ਤੂੰ ਬਾਲਕ ਰਾਮ, ਕੁੜੀ

ਸੁਣ ਲੈ ਕੰਨ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ। ਖਬਰਦਾਰ, ਜੇ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਹੱਥ ਚੁੱਕਿਆ ਏ ਕੁੜੀ 'ਤੇ।”

“ਜੀ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕਦਾ।” ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਸੱਸ ਕੁਝ ਢੈਲੀ ਹੋਈ ਤੇ ਘਰ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਜਾਣ ਲਈ ਉਠੀ।

“ਫੇਰ ਹੁਣ ਕੀ ਸੋਚਿਆ?” ਬਾਲਕ ਰਾਮ ਨੇ ਮੇਰੀ ਸੱਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ।

“ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਬੈਨੀ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਾਂਗੀ। ਫੇਰ ਦੱਸਾਂਗੀ।” ਉਹ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਗਈ।

ਗਲੀ ਵਿਚ ਤੁਰੀ ਜਾਂਦੀ ਕੋਲ ਮੈਂ ਸਾਇਕਲ ਰੋਕ ਲਿਆ ਤੇ ਕਿਹਾ, “ਬੀ ਜੀ ਬੈਠੋ ਪਿੱਛੇ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬੀਜੇ ਛੱਡ ਆਵਾਂਗਾ।”

“ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਬੈਠਣਾ। ਜਾਹ ਤੂੰ ਗਾਹਾਂ।” ਉਹ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਲੰਘ ਗਈ।

ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਅੱਗੇ ਲੰਘ ਮੈਂ ਫੇਰ ਰੁਕ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਫਿਰ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਪੁੱਜੀ ਮੈਂ ਕਿਹਾ, “ਬੀ ਜੀ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਕੋਈ ਲੜਾਈ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਮੈਨੂੰ ਐਨਾ ਤਾਂ ਨਾ ਦੁਰਕਾਰੋ। ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਐਨਾ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਤਾਂ ਕੀ ਉਹ ਝੂਠਾ ਸੀ?”

“ਚੰਗਾ ਚੱਲ।” ਕਹਿੰਦੀ ਉਹ ਮੇਰੇ ਸਾਇਕਲ ਪਿੱਛੇ ਬੈਠ ਗਈ। ਮੈਂ ਬੜੀ ਤੇਜ਼ ਸਾਇਕਲ ਚਲਾ ਕੇ ਬੀਜੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਸਮਰਾਲੇ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਭੁੰਡ ਖੜਾ ਸੀ। ਬੀਬੀ ਭੁੰਡ ਦੀ ਅਗਲੀ ਸੀਟ 'ਤੇ ਬੈਠ ਗਈ। ਮੈਂ ਸਾਇਕਲ ਸਟੈਂਡ 'ਤੇ ਲਾ ਕੇ ਉਸ ਕੋਲ ਜਾ ਖੜ੍ਹਿਆ। ਉਹ ਬੋਲੀ, “ਤੂੰ ਜਾਹ ਹੁਣ ਘਰ।”

“ਬੀ ਜੀ ਮੈਨੂੰ ਮਾਫ਼ ਕਰ ਦਿਉ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਪੁੱਤ ਹਾਂ। ਮਾਂ ਪੁੱਤ ਨੂੰ ਮਾਫ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਹੁੰਦੀ?” ਮੈਂ ਰੋਇਆਂ ਕਿਹਾ।

ਉਹ ਵੀ ਅੱਖਾਂ ਭਰ ਆਈ ਤੇ ਟੈਪੂ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਮੇਰਾ ਸਿਰ ਆਪਣੀ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਲਾਉਂਦੀ ਬੋਲੀ, “ਫੁੱਲਾਂ ਵਾਂਗ ਪਾਲੀ ਹੋਈ ਧੀ ਦਿੱਤੀ ਏ ਤੈਨੂੰ।”

ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾਇਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਮੇਰਾ ਸਿਰ ਪਲੇਸਿਆ ਤੇ ਬੋਲੀ, “ਜਿਉਂਦਾ ਰਹਿ।”

ਮੈਂ ਸਾਇਕਲ ਚੁੱਕ ਕੇ ਦੋਰਾਹੇ ਨੂੰ ਹਵਾ ਹੋ ਲਿਆ।

ਬੀ ਜੀ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਇਕਬਾਲ ਨੂੰ ਦੋਰਾਹੇ ਛੱਡ ਗਈ। ਉਹ ਘੁੱਟਵੀਂ ਜਿਹੀ ਸਲੈਕਸ ਪਾਈ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਅੰਦਰ ਲੰਘ ਗਈ। ਸੱਸ ਦੇ ਜਾਣ ਮਗਰੋਂ ਮੈਂ ਅੰਦਰ ਉਸ ਕੋਲ ਜਾ ਬੈਠਿਆ ਤੇ ਕਿਹਾ, “ਤੂੰ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਨਾਰਾਜ਼ ਹੋ ਕੇ ਦੌੜ ਗਈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਹਾਸੇ 'ਚ ਮਾਰਿਆ ਸੀ। ਤੈਨੂੰ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਖਣਾ ਏ। ਤੈਥੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੇਰਾ ਹੈ ਕੌਣ? ਚੱਲ, ਛੱਡ ਹੁਣ ਗੁੱਸੇ ਨੂੰ। ਇਉਂ ਦੱਸ ਅੱਜ ਧਰਨਾ ਕੀ ਏ?”

“ਮੇਰਾ ਸਿਰ ਧਰ ਲਵੋ।” ਉਹ ਅੱਖਾਂ ਭਰਦੀ ਬੋਲੀ। ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵੱਲ ਦੇਖਦਿਆਂ ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਾਂਗਾ।

(ਚਲਦਾ)

ਗਜ਼ਲ

ਨੈਣਾਂ ਵਿਚਲੇ ਹੰਝੂਆਂ ਦੇ ਜੋ ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੇ।
ਮੈਂ ਉਡੀਕਾਂ ਚੰਨ ਵੀ ਡੁੱਬਾ, ਡੁੱਬੇ ਤਾਰੇ।
ਹੁਸਨ ਜਵਾਨੀ ਤੇਰੀ ਵਾਂਗ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ,
ਇਕ ਬੂੰਦ ਹੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਦੇ, ਖੜ੍ਹਾ ਦਵਾਰੇ।
ਜਿਹੜੇ ਆਪਣੀ ਖੈਰ ਸੁੱਖ ਦੇ ਖਬਰੀ ਸਨ,
ਇਕ ਇਕ ਕਰਕੇ ਛੱਡਗੇ ਕਾਸਦ ਤੇ ਵਣਜਾਰੇ।
ਮਿੱਠੀ ਜੇਲ੍ਹ 'ਚ ਕੈਦੀ ਬਣ ਰੇਵਾਂ ਤੇ ਕੁਰਲਾਵਾਂ,
ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਜ਼ਾਲਮ ਮੌਸਮ, ਜੰਗਲ ਚੁਫੇਰੇ।
ਜਿਸ ਨੂੰ ਯਾਰ ਬਣਾਇਆ, ਉਸੇ ਕੀਤੀ ਠੱਗੀ,
ਕਿਸ 'ਤੇ ਮੈਂ ਕਰਾਂ ਭਰੋਸਾ ਸਾਰੇ ਬੇਇਤਬਾਰੇ।
ਅੱਥਰੂ ਡਿੱਗੇ ਖੜ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਗਜ਼ਲਾਂ ਲਿਖੀਆਂ,
ਖੜ ਦੇਣ ਆਇਆ ਕਾਸਦ ਵੀ ਤਾਅਨੇ ਮਾਰੇ।

-ਜਗਰਾਜ ਗਿੱਲ, ਸ਼ਾਰਲਟ
ਫੋਨ: 704-257-6693

ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰ

ਡਾ. ਗੁਰਨਾਮ ਕੌਰ, ਕੈਨੇਡਾ

ਪਿਛਲੇ ਲੇਖ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾਏ ਬਿਨਾਂ ਬਾਹਰੀ ਧਾਰਮਿਕ ਭੇਖ ਦਾ ਕੋਈ ਅਰਥ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਚਾਨਣ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਿਆਣਪਾਂ ਵਿਅਰਥ ਹਨ। ਉਸ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਪਾਉਣ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਉਤਮ ਸਾਧਨ ਹੈ। (ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਵਸਾਉਣਾ। ਇਸੇ ਲਈ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਇਸ਼ਟ ਦੀ ਮਨੁੱਖ ਅਰਧਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਵਿਅਕਤੀਤਵ ਘੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, 'ਜੈਸਾ ਸੇਵੈ ਤੇਸਾ ਹੋਇ।'

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਲੱਖ ਨੇਕੀ ਦੇ ਅਤੇ ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਕਰ ਲਏ ਜਾਣ, ਲੱਖਾਂ ਧਰਮ ਦੇ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਜੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਚੰਗੇ ਸਮਝੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਚੰਗੇ ਹੋਣ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਪੈਦਾ ਕਰਨ, ਤੀਰਥਾਂ ਉਤੇ ਜਾ ਕੇ ਤੱਪ-ਸਾਧਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਸੁੰਨ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ ਟਿਕ ਕੇ ਜੋਗ-ਸਾਧਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਮੈਦਾਨ-ਜੰਗ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਲੱਖਾਂ ਬਹਾਦਰੀ ਦੇ ਕਾਰਨਾਮੇ ਵਿਖਾਏ ਜਾਣ ਅਤੇ ਵੈਰੀ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਦਿਆਂ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ, ਲੱਖਾਂ ਫੰਗ-ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਸੂਰਤ ਪੱਕੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਗਿਆਨ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਇਕਾਗਰ ਕਰਨ ਦੇ ਉਪਰਾਲੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣ, ਅਣਗਿਣਤ ਵਾਰ ਹੀ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਜਿਵੇਂ ਪੁਰਾਣ ਆਦਿ ਦਾ ਪਾਠ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇ ਪਰ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਸਿਆਣਪਾਂ ਵਿਅਰਥ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਤੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋਣ ਲਈ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਸਾਜਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਜਾਣਾ ਨਿਸਚਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹੀ ਸੱਚਾ ਅਤੇ ਸਹੀ ਪਰਵਾਨਾ ਹੈ। (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦਾ ਪਾਤਰ ਬਣਨ ਲਈ ਉਸ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਰਨੀ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ),

ਲਖ ਨੇਕੀਆ ਚੰਗਿਆਈਆ
ਲਖ ਪੁੰਨਾ ਪਰਵਾਣੁ॥
ਲਖ ਤਪ ਉਪਰਿ ਤੀਰਥਾਂ
ਸਹਜ ਜੋਗ ਬੋਝਾਣੁ॥ (ਪੰਨਾ 467)

ਇਸ ਸਲੋਕ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਅੱਠਵੀਂ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਇੱਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਹੀ ਐਸੀ ਹਸਤੀ ਹੈ ਜੋ ਸਭ ਦਾ ਮਾਲਕ ਅਤੇ ਅਡੋਲ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ, ਸਦੀਵੀ ਖੇਡੇ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਇਸ ਅਡੋਲਤਾ ਅਤੇ ਸਦੀਵੀ ਖੇਡੇ ਦਾ ਗੁਣ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਵੀ ਵਰਤਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਡੋਲਤਾ ਅਤੇ ਸਦੀਵੀ ਖੇਡੇ ਵਾਲਾ ਗੁਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਉਸ ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਜੀਵ 'ਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜੀਵਾਂ 'ਤੇ ਇਹ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਸਦਕਾ ਸੱਚ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੱਸਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੱਚ ਹੀ ਉਹ ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਮੂਰਖ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸੱਚ ਦੇ ਸਾਰ ਦੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਉਹ ਮਨਮੁੱਖ ਇਸ ਤੋਂ ਸੱਖਣੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਜਨਮ ਵਿਅਰਥ ਗੁਆ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਜਨਮ ਲੈਣ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸਭ ਕੁਝ ਅਜਾਈ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ,

ਨਾਨਕ ਮਤੀ ਮਿਥਿਆ ਕਰਮੁ ਸਚਾ ਨੀਸਾਣੁ

ਸਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਏਕੁ ਤੂੰ
ਜਿਨਿ ਸਚੇ ਸਚੁ ਵਰਤਾਇਆ॥
ਜਿਸੁ ਤੂੰ ਦੇਹਿ ਤਿਸੁ ਮਿਲੈ ਸਚੁ
ਤਾ ਤਿਨੀ ਸਚੁ ਕਮਾਇਆ॥ (ਪੰਨਾ 467)

ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਫਿਰ ਇਸੇ ਤੱਥ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਵਿੱਦਿਆ ਦੀ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਤਾਂ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਦਰ 'ਤੇ ਕਬੂਲ ਹੋਣ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਮਨੁੱਖ ਏਨੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਪੜ੍ਹ ਲਵੇ ਜਿੰਨੀਆਂ ਗੋਡਿਆਂ ਵਿਚ ਲੱਦੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹੋਣ, ਏਨੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲਈਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬੋਝੀ ਭਰੀ ਜਾ ਸਕੇ, ਕਈ ਖਾਤੇ ਪੂਰੇ ਜਾ ਸਕਣ, ਜੇ ਪੜ੍ਹ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਸਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਜਾ ਸਕਣ, ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮਹੀਨੇ ਗੁਜ਼ਾਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ, ਜੇ ਪੜ੍ਹ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਉਮਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸੁਆਸ ਵੀ ਗੁਜ਼ਾਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਵੀ ਰੱਬ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਵੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰੱਬ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਹੀ ਕਬੂਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਉਦਮ ਕਰਨਾ ਹਉਮੈ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਭਟਕਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੀ ਬਣਦਾ ਹੈ,

ਪਤਿ ਪਤਿ ਗਡੀ ਲਦੀਅਹਿ
ਪਤਿ ਪਤਿ ਭਰੀਅਹਿ ਸਾਥ॥
ਪਤਿ ਪਤਿ ਬੋਝੀ ਪਾਈਐ
ਪਤਿ ਪਤਿ ਗਡੀਅਹਿ ਖਾਤ॥ (ਪੰਨਾ 467)

ਅਗਲੇ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਪੋਥੀਆਂ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਹੋਰ ਮੁਹਾਰਤਾਂ ਦੀ ਵੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਜਾਈ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿੰਨਾ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੜ੍ਹਨਾ ਲਿਖਣਾ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਓਨਾ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵਿੱਦਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਮਾਣ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿੰਨਾ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਤੀਰਥਾਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਓਨਾ ਹੀ ਇਹ ਦੱਸਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਕਿੰਨੇ ਤੀਰਥਾਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਕਈਆਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਧਾਰਮਿਕ ਭੇਖ ਧਾਰਨ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਰਥਾਤ ਧਾਰਮਿਕ ਚਿੰਨ੍ਹ ਧਾਰਨ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਤਕਲੀਫਾਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਹੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਆਪ ਕਸ਼ਟ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਹਾਰ, ਇਹ ਰੱਬ ਨੂੰ ਪਾਉਣ ਦਾ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਦੇਣੇ ਰੱਬ ਨੂੰ ਕਬੂਲ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਕਈ ਪਰਮਾਤਮਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਅੰਨ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ ਅਤੇ ਭੋਜਨ ਦੇ ਸੁਆਦ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਦੁਸਰੇ ਪਾਸੇ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਔਖਾ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੁੱਖ ਸਹਾਰਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਅਜਿਹੇ ਹਨ ਜੋ ਕੱਪੜੇ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਦਿਨ ਰਾਤ ਕਸ਼ਟ ਸਹਿੰਦੇ ਹਨ (ਕਪੜੇ ਗਰਮੀ-ਸਰਦੀ ਤੋਂ ਬਚਾਉਂਦੇ ਹਨ)। ਕਈ ਇਕਾਂਤ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਮੌਨ ਵਰਤ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਸਲੀ ਰਸਤੇ ਤੋਂ ਖੁੰਝੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਸੋਚਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਾਇਆ ਦੀ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਸੁੱਤਾ ਹੋਇਆ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਵੇਂ ਜਾਗ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਕਈ ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਨੰਗੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਇਸ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਭੁੱਲ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਭੁਗਤ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਈ ਚੰਗਾ ਅਤੇ ਸੁੱਚਾ ਵਧੀਆ ਭੋਜਨ ਛੱਡ ਕੇ ਜੂਠਾ-ਮਿੱਠਾ ਖਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਿਰ ਵਿਚ ਸੁਆਹ ਪਾ ਰੱਖੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਗਿਆਨੀ ਮੂਰਖਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਇੱਜ਼ਤ ਗੁਆ ਲਈ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਕਈ ਅਕਲ ਦੇ ਅੰਨ੍ਹੇ ਅਤੇ ਮੂਰਖ ਉਜਾੜਾਂ ਵਿਚ, ਮਤੀਆਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਸਲੀ ਰਸਤੇ ਦੀ ਪਛਾਣ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਮਾਂ ਲੰਘ ਜਾਣ 'ਤੇ ਪਛੁਤਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਪਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਹੀ ਰਸਤੇ ਦੀ ਪਛਾਣ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਹੀ ਸੁੱਖ ਮਾਣਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਮਨੁੱਖ ਕਰਮਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰੱਬ

ਦਾ ਨਾਮ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾ ਕੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਭੀ ਉਸੇ ਨੂੰ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਉਤੇ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਆਸਾਂ ਤੇ ਫਿਕਰਾਂ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੀ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਸਾੜ ਦਿੰਦਾ ਹੈ,

ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ ਪਤਿਆ ਤੇਤਾ ਕਤਿਆ॥
ਬਹੁ ਤੀਰਥ ਭਵਿਆ ਤੇਤੇ ਲਵਿਆ॥
ਬਹੁ ਭੇਖ ਕੀਆ ਦੇਹੀ ਦੁਖੁ ਦੀਆ॥
ਸਹੁ ਵੇ ਜੀਆ ਅਪਣਾ ਕੀਆ॥

(ਪੰਨਾ 467)

ਅਗਲੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰੱਬ ਦੇ ਭਗਤ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਉਣ ਲਈ ਕੀ ਕਰਦੇ ਹਨ? ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਅਨੁਸਾਰ ਰੱਬ ਦੇ ਭਗਤ ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਉਸ ਦੇ ਦਰ ਉਤੇ ਸ਼ੋਭ ਰਹੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਅੱਗੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ ਹੁੰਦੀ, ਉਹ ਭਾਗਹੀਣ ਮਨੁੱਖ ਭਟਕਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਖੁਆਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਤੇ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਅਸਲੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ (ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਮੂਲ ਪਛਾਣਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ)। ਰੱਬੀ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਨੀਵੀਂ ਜਾਤ ਵਾਲਾ ਤੇਰੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦਾ ਇੱਕ ਨਿਮਾਣਾ ਜਿਹਾ ਢਾਡੀ ਹਾਂ, ਹੋਰ ਲੋਕ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉਤਮ ਜਾਤ ਦਾ ਸਦਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ,

ਭਗਤ ਤੇਰੈ ਮਨਿ ਭਾਵਦੇ
ਦਰਿ ਸੋਹਨਿ ਕੀਰਤਿ ਗਾਵਦੇ॥
ਨਾਨਕ ਕਰਮਾ ਬਾਹਰੇ
ਦਰਿ ਢੋਅ ਨ ਲਹਨੀ ਯਾਵਦੇ॥
ਇਕਿ ਮੂਲੁ ਨ ਬੁਝਨਿ ਆਪਣਾ
ਅਣਹੋਦਾ ਆਪੁ ਗਣਾਇਦੇ॥
ਹਉ ਢਾਢੀਕਾ ਨੀਚ ਜਾਤਿ
ਹੋਰਿ ਉਤਮ ਜਾਤਿ ਸਦਾਇਦੇ॥
ਤਿਨ ਮੰਗਾ ਜਿ ਤੁਝੈ ਧਿਆਇਦੇ॥9॥
(ਪੰਨਾ 468)

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਅਗਲੇ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ 'ਕੂੜ' ਇਸ ਲਈ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਚਲਾਇਮਾਨ ਹੈ, ਸਦੀਵੀ ਨਹੀਂ। ਇਸੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਫਲ ਰੂਪ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਰਾਜਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਪਰਜਾ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਛਿੰਨ-ਭੰਗਰ ਹਨ, ਫਲਾਵਾ ਹਨ। ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਮੰਡਪ ਅਰਥਾਤ ਸ਼ਾਮਿਆਨੇ ਤੇ ਮਹਿਲ ਮਾਤੀਆਂ ਹਨ, ਇਹ ਸਭ ਵੀ ਫਲ ਰੂਪ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵੱਸਣ ਵਾਲੇ ਵੀ ਚਲਾਇਮਾਨ ਹਨ। ਸੋਨੇ ਚਾਂਦੀ ਵਰਗੀਆਂ ਕੀਮਤੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਨਣ ਵਾਲੇ ਵੀ ਸਭ ਭਰਮ ਹਨ। ਇਹ ਸੁੰਦਰ ਸਰੀਰਕ ਆਕਾਰ, ਸੁੰਦਰ ਕੱਪੜੇ, ਬੇਅੰਤ ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਸਰੀਰ-ਸਭ ਭਰਮ ਰੂਪ ਅਤੇ ਬਿਨਸਣਹਾਰ ਹਨ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੀ ਜੋ ਸੰਸਾਰਕ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਵਿਚ ਖਚਿਤ ਹੋ ਕੇ ਖੁਆਰ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਭ ਕੁੱਝ ਚਲਾਇਮਾਨ ਹੈ। ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਫਲਾਵੇ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਇਹ ਭਰਮ ਅਤੇ ਫਲਾਵਾ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਨਾਲ ਮੋਹ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਮੋਹ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਰਚਣਹਾਰੇ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਬਿਨਸਣਹਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਮੋਹ ਨਹੀਂ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਭਰਮ ਹੈ, ਫਲਾਵਾ ਹੈ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਸਭ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਅਤੇ ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਸ਼ਹਿਦ ਵਾਂਗ ਮਿੱਠਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸਭ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮੋਹ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਡੋਬ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਭ ਕੁਝ ਚਲਾਇਮਾਨ ਹੈ, ਇੱਕ ਉਹ ਹੀ ਸਦੀਵੀ ਹੈ,

ਕੂੜੁ ਰਾਜਾ ਕੂੜੁ ਪਰਜਾ ਕੂੜੁ ਸਭੁ ਸੰਸਾਰੁ॥
ਕੂੜੁ ਮੰਡਪੁ ਕੂੜੁ ਮਾਤੀ ਕੂੜੁ ਬੈਸਣਹਾਰੁ॥
ਕੂੜੁ ਸੁਇਨਾ ਕੂੜੁ ਰੁਪਾ ਕੂੜੁ ਪੈਨਣਹਾਰੁ॥
(ਪੰਨਾ 468)

ਉਪਰ ਦਿੱਤੇ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਇਸ ਸੰਸਾਰਕ ਰਚਨਾ ਦੀ ਚਲਾਇਮਾਨਤਾ ਦੱਸਣ ਉਪਰੰਤ ਅਗਲੇ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਫਿਰ ਸਦੀਵੀ ਕੀ ਹੈ, ਸੱਚ ਕੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹੈ? ਸੱਚ ਉਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਹੈ, ਸੱਚ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਹੋਂਦ ਸਦੀਵੀ ਹੈ। ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ

ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਹੀ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਿਆਂ ਉਸ ਨੂੰ 'ਸਤਿਨਾਮ' ਕਿਹਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਜਿਸ ਦੀ ਹੋਂਦ ਹੈ ਅਤੇ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ 'ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ' ਕਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਰਾਹੀਂ, ਮਿਹਰ ਰਾਹੀਂ ਪਾ ਸਕੀਦਾ ਹੈ। ਅਗਲੇ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਉਸ ਸਤਿ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਦਾ ਹੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਸੱਚ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਜਾਣ ਸਕੀਦਾ ਹੈ, ਕਿਵੇਂ ਉਸ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਸਕੀਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੂਲ ਦੀ, ਆਪਣੇ ਅਸਲੇ ਦੀ ਸਮਝ ਉਦੋਂ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸਤਿ-ਸਰੂਪ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੋ ਅਸਲੀਅਤ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ, ਟਿਕ ਜਾਵੇ। ਉਸ ਦੇ ਟਿਕ ਜਾਣ ਨਾਲ ਮਾਇਆ ਦੇ ਭਰਮ ਦਾ ਅਸਰ ਮਨ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨ ਅਤੇ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦੀ ਮੈਲ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਧੁਪ ਕੇ ਸਾਫ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਸਲੇ ਦੀ ਸਮਝ ਉਦੋਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਮਨੁੱਖ ਉਸ ਮੂਲ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਮਨ ਜੋੜਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਮੂਲ ਸਰੋਤ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁਣ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਖੇਤਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਇਆਵੀ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਣ ਦਾ ਰਸਤਾ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਮੂਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਮਝ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਮਨੁੱਖ ਰੱਬੀ ਜੀਵਨ ਗੁਜ਼ਾਰਨ ਦੀ ਜੁਗਤ ਜਾਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਨਾਮ ਦਾ ਬੀਜ ਬੀਜੇ। ਗੁਰੂ ਕੋਲੋਂ ਸੱਚ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਲਵੋ ਅਤੇ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਦੀ ਜਾਚ ਸਿੱਖੋ, ਕੁਝ ਦਾਨ-ਪੁੰਨ ਕਰੋ ਤਾਂ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸੱਚ ਦੀ ਸਮਝ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਅੰਦਰ ਵੱਸ ਰਹੇ ਸੱਚ ਨਾਲ ਇੱਕਸੁਰਤਾ ਉਦੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਮਨੁੱਖ ਧੁਰ ਅੰਦਰਲੇ ਤੀਰਥ 'ਤੇ ਟਿਕਿਆ ਰਹੇ, ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਕੋਲੋਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਅੰਦਰਲੇ ਤੀਰਥ ਵਿਚ ਹੀ ਨਿਵਾਸ ਕਰੇ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੱਚ ਦਾ ਮਾਲਕ ਉਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਟਿਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖਾਂ-ਦਰਦਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਉਹ ਆਪ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਾਰੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਧੋ ਕੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦੇ ਹਨ, ਸਚੁ ਤਾਪਰੁ ਜਾਣੀਐ ਜਾ ਰਿਵੈ ਸਚਾ ਹੋਇ॥
ਕੂੜੁ ਕੀ ਮਲੁ ਉਤਰੈ ਤਨੁ ਕਰੇ ਹਛਾ ਧੋਇ॥
(ਪੰਨਾ 468)

ਗੁਣ ਗਾਵਹੁ ਪੂਰਨ ਅਬਿਨਾਸੀ... ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਿਆਨ

ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫
ਗੁਣ ਗਾਵਹੁ ਪੂਰਨ ਅਬਿਨਾਸੀ
ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਬਿਖੁ ਜਾਰੇ॥
ਮਹਾ ਬਿਖਮੁ ਅਗਨਿ ਕੇ ਸਾਗਰੁ
ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਉਧਾਰੇ॥੧॥
ਪੂਰੈ ਗੁਰਿ ਮੇਟਿਓ ਭਰਮੁ ਅਧੋਰਾ॥
ਭਜੁ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਨੇਰਾ॥ਰਹਾਉ॥
ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨ ਰਸੁ ਪੀਆ
ਮਨ ਤਨ ਰਹੇ ਅਘਾਈ॥
ਜਤ ਕਤ ਪੂਰਿ ਰਹਿਓ ਪਰਮੇਸਰੁ
ਕਤ ਆਵੈ ਕਤ ਜਾਈ॥੨॥
ਜਪ ਤਪ ਸੰਜਮ ਗਿਆਨ ਤਤ ਬੋਤਾ
ਜਿਸੁ ਮਨਿ ਵਸੈ ਗੁਪਾਲਾ॥
ਨਾਮੁ ਰਤਨੁ ਜਿਨਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਇਆ
ਤਾ ਕੀ ਪੂਰਨ ਘਾਲਾ॥੩॥
ਕਲਿ ਕਲੇਸ ਮਿਟੇ ਦੁਖ ਸਗਲੇ
ਕਾਟੀ ਜਮ ਕੀ ਫਾਸਾ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ
ਮਨ ਤਨ ਭਏ ਬਿਗਾਸਾ॥੪॥
ਗੁਰੁ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ
ਹਨ, ਹੋ ਭਾਈ! ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਮੱਤ ਲੈ ਕੇ ਉਸ
ਕਣ ਕਣ ਵਿਚ ਸਮਾਏ ਹੋਏ ਅਤੇ ਸਦਾ ਹੀ
ਅਟੱਲ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ
ਗਾਇਨ ਕਰਿਆ ਕਰ; ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਬਿਖੁ ਜਾਰੇ,
ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਭੁ ਦਾ ਨਾਮ ਜੀਵ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਕਾਮ
ਕ੍ਰੋਧ ਦੇ ਜ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਸਾੜ ਦਿੰਦਾ ਹੈ; ਮਹਾ ਬਿਖਮੁ
ਅਗਨਿ ਕੇ ਸਾਗਰ, ਹੋ ਭਾਈ! ਇਹ ਸੰਸਾਰ
ਤਾਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਅੱਗ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਪਿਆ
ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ ਜੋ ਪਾਰ ਕਰਨਾ ਕਠਿਨ ਹੈ, ਪਰ
ਗੁਰੂ ਜੀਵ ਨੂੰ ਸਤਸੰਗ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਅੱਗ ਦੇ

ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
ਪੂਰੈ ਗੁਰਿ ਮੇਟਿਓ ਭਰਮੁ ਅਧੋਰਾ॥
ਭਜੁ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਨੇਰਾ॥ਰਹਾਉ॥
ਮਿਹਰਵਾਨ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼
ਕਰਦੇ ਹਨ, ਹੋ ਭਾਈ! ਤੂੰ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ
ਵਿਚ ਆ ਜਾ, ਜੋ ਜੀਵ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ
ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ
ਭਰਮ ਭੁਲੇਖਿਆਂ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਨੂੰ ਮਿਟਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ
ਅਤੇ ਜੋ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਜੀਵ ਦੇ
ਚੁਫੇਰੇ ਪਸਰਿਆ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਨੇ ਉਹ ਦੂਰ ਕਰ
ਦਿੱਤਾ; ਭਜੁ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਨੇਰਾ, ਹੋ ਜੀਵ!
ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤੀ
ਕਰਿਆ ਕਰ, ਫਿਰ ਤੈਨੂੰ ਉਹ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਤੇਰੇ ਨੇੜੇ
ਹੀ ਦਿਖਾਈ ਦੇਵੇਗਾ, ਉਹਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ।
ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨ ਰਸੁ ਪੀਆ
ਮਨ ਤਨ ਰਹੇ ਅਘਾਈ॥
ਜਤ ਕਤ ਪੂਰਿ ਰਹਿਓ ਪਰਮੇਸਰੁ
ਕਤ ਆਵੈ ਕਤ ਜਾਈ॥੨॥
ਹੋ ਭਾਈ! ਉਸ ਮਿਹਰਵਾਨ ਪ੍ਰਭੁ ਦਾ ਨਾਮ
ਹੀ ਸਾਰੇ ਰਸਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ; ਮਨ ਤਨ ਰਹੇ
ਅਘਾਈ, ਜੋ ਜੀਵ ਗੁਰੂ ਦੀ ਚਰਨੀ ਲੱਗ ਕੇ ਇਹ
ਨਾਮ ਰਸ ਪੀਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਜੀਵ ਦਾ ਮਨ ਵੀ ਅਤੇ
ਤਨ ਵੀ ਜਗਤ ਦੇ ਝੂਠੇ ਪਦਾਰਥ ਰਸਾਂ ਵੱਲੋਂ ਰੱਜ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਜਤ ਕਤ ਪੂਰਿ ਰਹਿਓ ਪਰਮੇਸਰੁ,
ਭਾਵ ਫਿਰ ਉਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕਣ ਕਣ ਵਿਚ ਹੀ ਉਹ
ਸੋਹਣਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਵਸਦਾ ਦਿਸ ਪੈਂਦਾ ਹੈ; ਕਤ ਆਵੈ
ਕਤ ਜਾਈ, ਜਦੋਂ ਜੀਵ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੁ ਨਾਲ
ਜੁੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਨਾ ਹੀ ਕਦੀ ਉਹ ਜੰਮਦਾ
ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਕਦੀ ਮਰਦਾ ਹੈ।
ਜਪ ਤਪ ਸੰਜਮ ਗਿਆਨ ਤਤ ਬੋਤਾ

ਜਿਸੁ ਮਨਿ ਵਸੈ ਗੁਪਾਲਾ॥
ਨਾਮੁ ਰਤਨੁ ਜਿਨਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਇਆ
ਤਾ ਕੀ ਪੂਰਨ ਘਾਲਾ॥੩॥
ਹੋ ਭਾਈ! ਉਹ ਜੀਵ ਹੀ ਸਹੀ ਮਾਇਨੇ
ਵਿਚ ਜਪ, ਤਪ ਅਤੇ ਸੰਜਮ ਦੇ ਭੇਤ ਜਾਣਨ
ਵਾਲਾ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ; ਜਿਸੁ ਮਨਿ ਵਸੈ
ਗੁਪਾਲਾ, ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਦਕਾ ਜਿਸ ਜੀਵ
ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਹ ਜਗਤ ਦਾ ਪਾਲਣਹਾਰ ਪ੍ਰਭੁ ਆ
ਬਿਰਾਜਦਾ ਹੈ; ਨਾਮੁ ਰਤਨੁ ਜਿਨਿ ਗੁਰਮੁਖਿ
ਪਾਇਆ, ਭਾਵ ਹੋ ਭਾਈ! ਜਿਸ ਵਡਭਾਗੇ ਜੀਵ
ਨੇ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਪੈ ਕੇ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਰਤਨ
ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਿਆ; ਤਾ ਕੀ ਪੂਰਨ ਘਾਲਾ, ਫਿਰ
ਉਸ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਨੂੰ ਫਲ ਲੱਗ ਗਿਆ।
ਕਲਿ ਕਲੇਸ ਮਿਟੇ ਦੁਖ ਸਗਲੇ
ਕਾਟੀ ਜਮ ਕੀ ਫਾਸਾ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ
ਮਨ ਤਨ ਭਏ ਬਿਗਾਸਾ॥੪॥
ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਫਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਹੋ
ਭਾਈ! ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜੀਵ ਦੇ
ਸਾਰੇ ਹੀ ਦੁਖ ਅਤੇ ਕਲੇਸ ਮੁਕ ਗਏ; ਕਾਟੀ
ਜਮ ਕੀ ਫਾਸਾ, ਭਾਵ ਜੋ ਜਮਾਂ ਦੀ ਫਾਹੀ ਵਾਲਾ
ਡਰ ਜੀਵ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਨਾਮ
ਜਪਣ ਨਾਲ ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਫੁਟਕਾਰਾ ਮਿਲ ਗਿਆ;
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ, ਹੋ ਮੇਰੇ
ਮਿਹਰਵਾਨ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀਉ! ਇਹ ਨਾਨਕ ਆਖਦਾ
ਹੈ, ਜਿਸ ਜੀਵ ਤੇ ਪ੍ਰਭੁ ਨੇ ਮਿਹਰ ਕਰ ਕੇ ਪੂਰੇ
ਗੁਰੂ ਦਾ ਮੇਲ ਕਰਾ ਦਿੱਤਾ, ਫਿਰ ਉਸ ਦਾ ਮਨ
ਅਤੇ ਤਨ ਅਨੰਦ ਨਾਲ ਭਰ ਗਏ।
ਆਓ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਜੁੜੀਏ ਜੀ।
-ਬੀਬੀ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਸੈਕਰਮੈਂਟੋ
ਫੋਨ: 916-687-3536

ਗਿਆਨ ਦੀ ਗੋਦੜੀ ਤੇ ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਟੋਪ!

ਚਰਚਾ ਤੇ ਚੇਤਾ

ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਗਿਆਨਵਾਨਤਾ ਦਾ ਹੁਣ ਅਲੋਕਾਰ ਦੌਰ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਗਿਆਨ ਦੀ ਗੋਦੜੀ ਪਹਿਨਣ ਵਾਲੇ ਵਿਦਵਾਨ 'ਕੋਈ ਹਰਿਉ ਬੂਟ' ਵਾਂਗ ਵਿਰਲੇ-ਟਾਂਵੇਂ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ ਪਰ ਅਗਿਆਨ ਦੇ ਟੋਪ ਵਾਲੇ ਅਵਿਦਵਾਨ ਐਮ. ਏ. ਜਾਂ ਡਾਕਟਰੇਟ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਦੀ ਇਕ ਇੱਟ ਚੁੱਕੀ ਤੋਂ ਪੰਜਾਹ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ।

ਗੋਦੜੀ ਨਿਮਰਤਾ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ, ਵਿਦਵਾਨ ਦੀ ਜੋਤ ਬਣ ਕੇ ਚਾਰ-ਚੁਫੇਰੇ ਲੋਅ ਬਖੇਰਦੀ ਹੈ, ਗਿਆਨ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਨੇ ਅਗਿਆਨ ਦੀ ਠੰਢ-ਠਾਰੀ ਤੋਂ ਬਚਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਹਿੱਕ ਨਾਲ ਲੱਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਆਦਿ-ਕਵੀ

ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਭੁੱਲਰ
ਫੋਨ: 91-11-65736868
bhullarg@ gmail.com

ਬਾਬਾ ਸ਼ੇਖ ਫਰੀਦ ਸ਼ੱਕਰਗੰਜ ਦੀ ਗੋਦੜੀ ਨੂੰ ਫਰੀਦਕੋਟ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੋਦੜੀ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਅਮਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹਰਿਦੁਆਰ ਦੀ ਹਰਿ ਕੀ ਪਉੜੀ ਵਿਖੇ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਦੀ ਫੇਰੀ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਜੋ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਚੁਰਾਸੀ ਦੀ ਹਨੇਰਗਰਦੀ ਸਮੇਂ ਢਾਹ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਮੁੜ ਕੇ ਬਣਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਉਹਦਾ ਤਾਂ ਨਾਂ ਹੀ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਗੋਦੜੀ ਦਾ ਸੰਗਮ, ਭਾਵ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗਿਆਨ ਗੋਦੜੀ ਸੀ। ਇਥੇ ਹੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਪਾਠਿਆਂ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਵਗਾਹੇ ਮੇਰੇ ਬੁੱਕ ਮੇਰੇ ਖੇਤਾਂ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਣਗੇ, ਤੁਹਾਡੇ ਬੁੱਕ ਸੂਰਜ ਤੱਕ ਕਿਵੇਂ ਪਹੁੰਚ ਜਾਣਗੇ?

ਟੋਪ ਹਉਮੈ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਉਤੇ, ਸਿਰ ਤੋਂ ਵੀ ਉਤੇ ਹਵਾ ਵਿਚ ਤਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਹਦੇ ਹੇਠ ਹਨੇਰਾ ਵਿਛਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਗਿਆਨ ਦੀ ਕਿਸੇ ਠੰਢ-ਠਾਰੀ ਤੋਂ ਕੋਈ ਬਚਾਅ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵੀ ਅਸਮਰੱਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਨਾਬ ਅਹਿਮਦ ਨਦੀਮ ਕਾਸਮੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇਕ ਸ਼ਿਅਰ ਹੈ,

ਆਪ ਦਸਤਾਰ ਉਤਾਰੋ ਤੋ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਹੋ,

ਸੁਨਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰ ਹੋਤੇ ਹੈਂ ਦਸਤਾਰੋਂ ਮੇਂ!
ਜੇ ਕਾਸਮੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਸ ਜੁਗਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਡੇ ਅਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਟੋਪ ਉਤਾਰ ਕੇ ਦੇਖੀਏ, ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ, ਹੇਠਾਂ ਤਾਂ ਕੁਛ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਅਰਥਾਤ ਸਿਰ ਮਤਲਬ ਸੋਝੀ ਤਾਂ

ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ!

ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਤੱਥ ਦਾ ਅਨੋਖਾ ਅਨੁਭਵ ਹੋਇਆ। ਮਾਘੀ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਸਾਡੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਕਵੀਸ਼ਰ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ 'ਜੰਵ' ਅਤੇ 'ਪੱਤਲ' ਦੇ ਦੋ ਨਾਂਵਾਂ ਨਾਲ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਵਾਰ ਵਾਰ ਛਪੀ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਕਿਰਤ ਹੈ। ਜਾਂਵੀਆਂ ਦੇ ਰੋਟੀ-ਖਾਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਕੁੜੀਆਂ ਗੀਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖਾਣਾ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੰਦੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਕੋਈ ਇਕ ਜਾਂਵੀ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਕੇ ਕਵੀਸ਼ਰੀ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੀ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਛੁਡਾਉਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤੇ ਕੁੜੀਆਂ ਦੀ ਇਕ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਬੰਨ੍ਹਦਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। 'ਜੰਵ' ਦੀ ਰਚਨਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਵੀਸ਼ਰਾਂ ਨੇ ਕੀਤੀ ਪਰ ਸਾਡੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਜਾਂਵੀਆਂ ਨੂੰ ਜੰਵ ਛੁਡਾਉਣ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਾਘੀ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਦੀ 'ਜੰਵ' ਹੀ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦੀ। ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਅਤੇ ਗੱਭਰੂਆਂ ਦੇ ਚੋਹਲ-ਮੋਹਲ ਦਾ ਬੜਾ ਰੰਗ ਬੜਾ। ਵਿਆਹ ਦੀ ਰੌਣਕ ਦੁੱਗਣੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ।

ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆਇਆ, ਮਾਘੀ ਸਿੰਘ ਦੀ 'ਜੰਵ' ਬਾਰੇ ਲੇਖ ਲਿਖਾਂ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਮਿਲੀ ਹੀ ਖਾਸੀ ਔਖ ਨਾਲ। ਉਹ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਹੱਥ-ਜਤਤ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੀ ਛਪੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਫਟਾਫਟ ਛਪ ਕੇ ਮੇਲਿਆਂ ਵਿਚ ਵੇਚਣ ਲਈ ਕਾਹਲੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਪਰੁਫਾਂ-ਸ਼ਰੂਫਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮਹੱਤਵ ਨਹੀਂ ਸਨ ਦਿੰਦੇ। ਰਚਨਾ ਛਪੇ ਦੀਆਂ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਗਲਤੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸੌਖਿਆਂ ਹੀ ਜਾਂ ਘੱਟ-ਵੱਧ ਮੱਥਾ ਮਾਰ ਕੇ ਆਪ ਹੀ ਸਮਝ ਆ ਗਈਆਂ ਪਰ ਕੁਛ ਗਲਤ ਸ਼ਬਦ ਮੇਰੀ ਸਮਝੋਂ ਬਾਹਰ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਹੀ ਨਾ ਲੱਗੇ ਕਿ ਉਹ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਠੀਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਗਲਤ ਰੂਪ ਹਨ।

ਆਖਰ ਮੈਂ ਦਰਜਨ ਕੁ ਅਜਿਹੇ ਵਿਦਵਾਨ ਮਿੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਚਿੱਠੀਆਂ ਜਾਂ ਈਮੇਲਾਂ ਭੇਜੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੁੰਝਲ ਦੇ ਸੁਲਝਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤੀ। ਭਾਣਾ ਇਹ ਵਰਤਿਆ ਕਿ ਸਭ ਡਾਕਟਰਾਂ-ਪ੍ਰੋਫੈਸਰਾਂ ਨੇ ਮੁਕੰਮਲ ਚੁੱਪ ਵੱਟ ਲਈ। ਪਹਿਲਾ ਫੋਨ ਮੇਰੇ ਮਿੱਤਰ, ਲੋਕ-ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਰਸੀਏ ਸੁਖਦੇਵ ਮਾਦਪੁਰੀ ਦਾ ਆਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁਛ ਮਸਲੇ ਹੱਲ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਪਰ ਕਈ ਹੋਰ ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਮਗਰੋਂ ਵੀ ਅਣਸੁਲਝੇ ਰਹਿ ਗਏ। ਦੂਜਾ ਫੋਨ ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਖੋਜੀ, ਮੇਰੇ ਮਿੱਤਰ ਕਾਮਰੇਡ ਸੁਵਰਨ ਸਿੰਘ ਵਿਰਕ ਦਾ ਆਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਮੈਂ ਕੁਛ ਸ਼ਬਦ ਤਾਂ ਆਪ ਵੀ ਸਮਝ ਲਏ ਪਰ ਪੂਰਾ ਮਸਲਾ ਹੱਲ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸਵਾਮੀ ਬ੍ਰਹਮਦੇਵ ਉਦਾਸੀ ਜੀ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਇਕ ਗੰਢ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।"

ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਦਾ ਨਾਂ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹਿਆ-ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ ਹੋਇਆ ਸੀ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਡਾਕਟਰਾਂ-ਪ੍ਰੋਫੈਸਰਾਂ ਦੇ ਬੁੱਲ੍ਹ ਸਿਉਂ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਕੇਵਲ ਅਰਥ ਹੀ ਨਾ ਦੱਸੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅੱਗ-ਪਿੱਛਾ, ਨਾਨਕਾ-ਦਾਦਕਾ ਅਤੇ ਨਿਕਾਸ-ਵਿਕਾਸ ਵੀ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਦਿਲਚਸਪੀ

ਸਵਾਮੀ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇਵ ਉਦਾਸੀ

ਜਾਗਤੀ ਕੁਦਰਤੀ ਸੀ। ਵਿਰਕ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਤਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਇਧਰ ਆ ਟਿਕੇ ਇਕ ਪੰਡਿਤ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਘਰ ਹਰੀਕੇ ਕਲਾਂ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਪਰ ਉਧਰ ਰਹਿ ਗਈ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਬਦਲੇ ਸਿਰਸੇ ਨੇੜਲੇ ਪਿੰਡ ਪਨਿਹਾਰੀ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਨ ਮਿਲ ਜਾਣ ਸਦਕਾ ਬਚਪਨ ਉਥੇ ਬੀਤਿਆ। ਪਿੰਡ ਪਨਿਹਾਰੀ ਘੱਗਰ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਵਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਵਿਰਕ ਜੀ ਤਾਂ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦਸਦੇ ਗਏ ਪਰ 'ਪਨਿਹਾਰੀ' ਸੁਣ ਕੇ ਮੇਰੀ ਸੁਰਤ ਹੋਰ ਹੀ ਮੰਡਲੀ ਉਡਾਰੀ ਲਾ ਗਈ। ਘੱਗਰ ਨਦੀ ਦਾ ਕੰਢਾ! ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਂ ਪਨਿਹਾਰੀ! ਕੌਣ ਹੋਵੇਗੀ ਉਹ ਭਾਗਭਰੀ ਪਨਿਹਾਰੀ ਜਿਸ ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਨੇ ਉਹਦੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਨਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਲਿਆ? ਸਾਡੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ਕਿਸਮਤ ਸੀ ਜੋ ਹੁਣ ਸਾਡੇ ਮੰਚਾਂ ਉੱਤੇ ਗੀਤ-ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਪਰਸੇ ਜਾ ਰਹੇ ਗੰਦ ਦੀ ਥਾਂ ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਨਿਸਾਰੇ ਦੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਨ ਚੜ੍ਹੀ। ਮਨੁੱਖੀ

ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੇ ਵੰਨ-ਸੁਵੰਨੇ ਰੰਗਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਗੀਤ ਸਾਡੇ ਚੁਫੇਰੇ ਗੂੰਜਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਰੰਗ ਪਨਿਹਾਰੀ ਅਤੇ ਖੂਹ ਜਾਂ ਪਨਘਟ ਦਾ ਸੀ। ਖੂਹ ਤੋਂ ਘੜਾ ਭਰ ਰਹੀ ਪਨਿਹਾਰੀ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਵਿਚ ਵੱਡਾ ਸਥਾਨ ਹੈ। ਭਲੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ "ਘੁੱਟ ਪਾਣੀ ਪਿਆ-ਦੇ ਨੀ ਗੋਰੀਏ ਘੜਾ ਭਰੇਦੀਏ ਨਾਰੇ" ਵਿਆਹ-ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਹੋਰ ਰੌਣਕ-ਮੇਲਿਆਂ ਸਮੇਂ ਆਮ ਹੀ ਗੂੰਜਦਾ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਸਿਰਮੌਰ ਕਵੀ ਪ੍ਰੋ. ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ: ਸੱਕ ਮਲਦੀਆਂ ਰਾਵੀ ਦੇ ਪੱਤਣਾਂ ਨੂੰ, ਅੱਗ ਲਾਣ ਲਾਹੌਰਣਾਂ ਚੱਲੀਆਂ ਨੇ! ਪਨਘਟ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਭਰਨ ਗਈਆਂ ਪਨਿਹਾਰੀਆਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਨਾਲ ਤਾਂ ਗੁੰਥ ਭਰੇ ਪਏ ਹਨ।

ਲੋਕ-ਮਨ ਵਿਚ ਪਨਿਹਾਰੀ ਅਤੇ ਪਨਘਟ ਨੂੰ ਅਮਰ ਬਣਾ ਦੇਣ ਵਿਚ ਅਣਗਿਣਤ ਫਿਲਮੀ ਗੀਤਾਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਹੱਥ ਰਿਹਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਸ ਵੇਲੇ ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣਾ ਗੀਤ ਚੇਤੇ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ 1956 ਦੀ ਫਿਲਮ 'ਦੇਵਤਾ' ਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਗੀਤ ਦੀ ਪਨਿਹਾਰੀ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਸਰੋਤੇ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਛਿਲਤ ਵਾਂਗ ਚੁਭ ਕੇ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਬੇਚੈਨ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ: ਕੈਸੇ ਆਉਂ ਜਮੁਨਾ ਕੇ ਤੀਰ, ਪਾਉਂ ਪੜੀ ਜੰਜੀਰ, ਹਾਇ ਕੈਸੇ ਆਉਂ! 1978 ਦੀ ਫਿਲਮ 'ਸਤਿਅਮ ਸ਼ਿਵਮ ਸੁੰਦਰਮ' ਵਿਚ ਜੀਨਤ ਅਮਾਨ ਨੇ ਸਰਘੀ ਦੇ ਕੈਸੇ ਕੈਸੇ ਜਾਗੇ-ਮੀਚੇ ਚਾਨਣ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਕ ਅੱਗੇ ਪੂਰੀ ਲੀਲਾ ਹੀ ਰਚਾ ਦਿੱਤੀ: ਭੋਰ ਭਈ ਪਨਘਟ ਪੇ, ਮੇਰੇ ਨਟਖਟ ਸ਼ਾਮ ਸਤਾਏ। ਮੌਰੀ ਚੁਨਰੀਆ ਲਿਪਟੀ ਜਾਏ, ਮੈਂ ਕਯਾ ਕਰੂੰ ਹਾਇ...! ਪਰ ਝੰਡੀ ਲੁੱਟ ਕੇ ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਪਨਿਹਾਰੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ 1960 ਵਿਚ ਆਈ ਲਾਜਵਾਬ ਟਕਸਾਲੀ ਫਿਲਮ 'ਮੁਗਲੇ-ਆਜ਼ਮ' ਦੀ ਮਧੁਬਾਲਾ ਸੀ। ਭਾਰਤੀ ਫਿਲਮ ਜਗਤ ਦੀ ਅੱਜ ਤੱਕ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਸੁੰਦਰ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਅਭਿਨੇਤਰੀ ਨੇ ਇਸ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਕਲਾ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਜੌਹਰ ਦਿਖਾਏ ਕਿ ਉਹ ਆਪ ਵੀ ਸਾਇਦ ਇਥੇ ਖਿੱਚੀ ਆਪਣੀ ਲਕੀਰ ਤੋਂ ਫੇਰ ਕਦੀ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕੀ। ਇਸ ਗੀਤ ਨਾਲ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਗਗਰੀਆ ਸਮੇਤ ਪਾਇਲ ਛਣਕਾਉਂਦਾ ਨ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਜਾਦੂਭਰੀ ਕੋਇਲ-ਕੂਹੂ ਕਰਨ ਕਰੋਤਾਂ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਦੇ ਪਨਘਟ ਉਤੇ ਜਾ ਪਹੁੰਚੀ: ਮੇਰੇ ਪਨਘਟ ਪੇ ਨੰਦਲਾਲ ਛੇਰ ਗਇਉ ਰੇ/ ਮੌਰੀ ਨਾਜੁਕ ਕਲਈਆਂ ਮਰੋਰ ਗਇਉ ਰੇ/ ਕੰਕਰੀਆ ਮੇਰੇ ਮਾਰੀ, ਗਗਰੀਆ ਫੇਰ ਡਾਰੀ, ਮੌਰੀ ਸਾਰੀ ਅਨਾਰੀ ਭਿਗੋਇ ਗਇਉ ਰੇ/ ਮੇਰੇ ਪਨਘਟ ਪੇ...! ਅਨੋਖਾ ਸਬੰਧ ਦੇਖੋ, ਤਿੰਨੋਂ ਵਾਰ ਕਲਾ ਦਾ ਇਹ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਾ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਮਾ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਵਰਦਾਨ, ਲਤਾ ਮੰਗੇਸ਼ਕਰ ਦੀ ਟੂਣੇਹਾਰੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੇ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਘੱਗਰ ਦੇ ਤਟ ਦੀ ਉਸ ਪਨਿਹਾਰੀ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸਕ-ਮਿਥਿਹਾਸਕ ਕਥਾ ਕੀ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜਕ-ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਕਹਾਣੀ ਕੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਸ ਨਗਰ ਦਾ ਨਾਂ ਬਣਨ ਦਾ ਮਾਣ ਅਤੇ ਗੌਰਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ! ਪਰ ਇਥੇ ਸਾਡਾ ਵਾਸਤਾ ਅਜੇ ਸਿਰਫ ਇਸ ਤੱਥ ਤੱਕ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਸਵਾਮੀ ਬ੍ਰਹਮਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਬਾਲਵਰੇਸ-ਨਗਰ ਦਾ ਨਾਂ ਏਨਾ ਸਾਹਿਤਕ-ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨਵਾਨ ਹੋਣਾ ਕੋਈ ਚਰਜ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਸਗੋਂ ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਹਾਂਗਾ, ਉਸ ਪਨਘਟੀ ਤੇ ਪਨਿਹਾਰੀਆ ਮਾਹੌਲ ਵਿਚ ਸੁਰਤ ਸੰਭਾਲਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਵੀ ਗਿਆਨਵਾਨ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸਭ ਕੁਛ ਤਿਆਗ ਕੇ ਉਦਾਸੀ, ਵੈਰਾਗੀ, ਸੰਨਿਆਸੀ ਹੋ ਜਾਣਾ ਕੋਈ ਅਲੋਕਾਰ ਅਤੇ ਅਚੰਭਾਜਨਕ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਤੇ ਬਾਣੀ ਦੇ ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ-ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਤੇ ਵੇਦਾਂ-ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦੇ ਗਿਆਨੀ ਹਨ। ਉਹ ਮੋਗਾ ਜ਼ਿਲੇ ਦੇ ਪਿੰਡ ਬੱਧਨੀ ਕਲਾਂ ਵਿਚ ਟਿਕੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਹ ਕਵੀ ਹਨ। ਕਵਿਤਾ ਰਚਦੇ ਵੀ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਦੀਆਂ ਤਹਿਆਂ ਫਰੋਲ ਕੇ ਤੇ ਉਹਦੀਆਂ ਰਹਿਰਾਈਆਂ ਵਿਚ ਉਤਰ ਕੇ ਰੱਬੀ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ-ਵਿਚਾਰਦੇ ਵੀ ਹਨ ਤੇ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਵੀ ਹਨ।

ਸੰਪਰਕ ਬਣਿਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵੀ ਮਿਲ ਗਈਆਂ। 'ਝਨਾ ਦਾ ਨੂਰ' ਅਤੇ 'ਨੂਰ ਦੇ ਨੇੜੇ' ਨਾਂ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਿਹਾਂ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਤੇ ਮਸਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਸਦਾਚਾਰਕ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਹਨ। 'ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਖਿਆਨ' ਵਿਚ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਬਾਰੇ ਬਾਦਲੀਲ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। 'ਗਿਆਨ ਕੀ ਗੋਦੜੀ: ਭਾਸ਼ਯ ਆਤਮਕ ਵਿਆਖਿਆ ਮਾਤਰਾ ਬਾਣੀ ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀਚੰਦ ਜੀ' ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁੱਤਰ ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀਚੰਦ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣ-ਸਮਝਾਉਣ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਇਸ ਲੇਖ ਦੇ ਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ 'ਗਿਆਨ ਕੀ ਗੋਦੜੀ' ਤੋਂ ਹੀ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਕਿੰਨਾ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇ ਜੇ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਜਾਣਨ ਅਤੇ ਫੋਕੀ ਵਿਦਵਾ ਦਾ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਖਾਲਾ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਾਡੇ ਅਜੋਕੇ 'ਵਿਦਵਾਨ' ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਟੋਪ ਉਤਾਰ ਦੇਣ। ਇਹਦੀ ਥਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਸ਼ਬਦ-ਪੁਰਖੇ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਤੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਸਾਡੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸਵਾਮੀ ਬ੍ਰਹਮਦੇਵ ਜੀ ਤੱਕ ਪੁੱਜੀ ਗਿਆਨ ਦੀ ਗੋਦੜੀ ਪਹਿਨਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਖਰੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵਾਂਗ ਸ਼ਬਦ ਦੀਆਂ ਤਹਿਆਂ ਨੂੰ ਫਰੋਲਣ ਦੀ, ਉਸ ਦੀ ਗਹਿਰਾਈ ਵਿਚ ਉਤਰਨ ਦੀ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਬੁਲੰਦੀ ਤੱਕ ਉਡਾਰੀ ਲਾਉਣ ਦੀ ਜਾਚ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਰਾਹ ਪੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ!

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਸੰਗਰਾਂਦ

ਵਿਚਾਰ-ਚਰਚਾ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ 35 ਮਹਾਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਰਜ ਹੈ। ਕਿਤੇ ਵੀ 'ਸੰਗਰਾਂਦ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। 'ਸੰਗਰਾਂਦ' ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਸ਼ਬਦ 'ਸੰਕ੍ਰਾਂਤਿ' ਤੋਂ ਵਿਗੜ ਕੇ ਬਣਿਆ ਹੈ। 'ਸੰਕ੍ਰਾਂਤਿ'

ਪ੍ਰੋ. ਕਸ਼ਮੀਰਾ ਸਿੰਘ
ਫੋਨ: 801-414-0171

ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ-ਸੂਰਜ ਦੀ ਰਾਸ਼ੀ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ। ਬ੍ਰਿਕਮਾਜੀਤ ਜੰਤਰੀ ਵਿਚ 12 ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ 12 ਰਾਸ਼ੀਆਂ ਹਨ- ਮੇਸ਼/ਮੇਖ, ਵਰਿਸ਼ਭ, ਮਿਥੁਨ, ਕਰਕ, ਸਿਮਹਾ/ ਸਿਨਹਾ, ਕੰਨਿਆ, ਤੁਲਾ, ਵ੍ਰਸਚਿਕਾ, ਧਨੁ, ਮਕਰ, ਕੁੰਭ ਅਤੇ ਮੀਨਾ। ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਇਹ ਨਾਂ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਇਉਂ ਹਨ- Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Vigor, Libra, Scorpio, Sagittarius, Capricorn, Aquarius and Pisces. ਹਿੰਦੂ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰ ਰਾਸ਼ੀ ਦੇ ਅਰੰਭ ਜਾਂ ਬਾਅਦ ਦੀਆਂ ਘੜੀਆਂ ਸੁੱਭ ਜਾਂ ਅਸੁੱਭ ਮੰਨੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਘੜੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵੀ

ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਹਰ ਦੇਸੀ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਪਹਿਲੀ ਰਾਸ਼ੀ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਅਗਲੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਰਾਸ਼ੀ ਵਿਚ ਸੰਕ੍ਰਮਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਂ ਹੈ 'ਸੰਕ੍ਰਾਂਤਿ' ਜਾਂ 'ਸੰਗਰਾਂਦ'।

ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਦਿਨ ਹਿੰਦੂਆਂ ਲਈ ਸੂਰਜ ਦੀ ਪੂਜਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਿਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੁ ਸੂਰਜ ਦੇਵਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਸਾਰਾ ਮਹੀਨਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਹੇ। ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਬਾਕੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਸੰਗਰਾਂਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਤੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਭਲੇ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਬਾਕੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਇਸ ਪ੍ਰਥਾ ਨੂੰ ਕੋਈ ਅਹਿਮੀਅਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਹੀ ਮਹੀਨਾ, ਦਿਨ, ਘੜੀ, ਮੂਰਤ ਸਫਲ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਚੇਤੇ ਆਵੇ ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਆਤਮਕ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਣ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਣੇ। ਪ੍ਰਮਾਣ ਵਜੋਂ ਸੋਚ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਲਿਆਓ ਇਹ ਪਾਵਨ ਬੋਲ, ਮਾਹ ਦਿਵਸ ਮੂਰਤ ਭਲੇ ਜਿਸ ਕਉ ਨਦਰਿ ਕਰੇ॥ (ਪੰਨਾ 136) ਧੰਨੁ ਸੁ ਵੇਲਾ ਘੜੀ ਧੰਨੁ ਧਨੁ ਮੂਰਤੁ ਪਲੁ ਸਾਰੁ॥

ਧੰਨੁ ਸੁ ਦਿਨਸੁ ਸੰਜੋਗਤਾ ਜਿਤੁ ਡਿਠਾ ਗੁਰ ਦਰਸਾਰੁ॥ (ਪੰਨਾ 958) ਸਾਈ ਘੜੀ ਸੁਲਖਣੀ ਸਿਮਰਤੁ ਹਰਿ ਨਾਮੁ॥ (ਪੰਨਾ 819) ਨਾਨਕ ਸੋਈ ਦਿਨਸੁ ਸੁਹਾਵਤਾ ਜਿਤੁ ਪ੍ਰਭੂ ਆਵੈ ਚਿਤਿ॥ ਜਿਤੁ ਦਿਨਿ ਵਿਸਰੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਫਿਟੁ ਭਲੋਰੀ ਰੁਤਿ॥ (ਪੰਨਾ 318) ਕੇਵਲ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤਾਰੀਖ (ਸੰਗਰਾਂਦ ਵਾਲੇ ਦਿਨ) ਨਾਲ ਹੀ ਸ਼ਰਧਾ ਜੋੜਨਾ ਅਤੇ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਬਾਕੀ ਦਿਨ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਨਾ ਸੁਣਨਾ ਤੇ ਨਾ ਪੜ੍ਹਨਾ ਗੁਰੂ ਆਸ਼ੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ, ਆਪੇ ਪੂਰਾ ਕਰੇ ਸੁ ਹੋਇ॥ ਏਹਿ ਬਿਤੀ ਵਾਰ ਦੂਜਾ ਦੋਇ॥ (ਪੰਨਾ 842) ਅਰਥਾਤ ਹੁੰਦਾ ਓਹੀ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਸੰਗਰਾਂਦ ਦੇ ਵਸ ਨਹੀਂ। ਕਿਸੇ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਨੂੰ ਹੀ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣੀ ਦੁਬਿਧਾ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬਾਕੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਨਾ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਗਰਾਂਦ ਲੱਘ ਗਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਝੁ ਅੰਧੁ ਗੁਬਾਰੁ॥

ਬਿਤੀ ਵਾਰ ਸੇਵਹਿ ਮੁਗਧ ਗਵਾਰ॥ (ਪੰਨਾ 843) ਅਰਥਾਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਗੱਲ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਮਨ ਦਾ ਘੁੱਪ ਹਨੇਰਾ ਬਣਿਆ ਰਹੇਗਾ। ਕੇਵਲ ਮੂਰਖ ਅਤੇ ਮਹਾਂ ਮੂਰਖ ਹੀ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟਿੱਥ ਜਾਂ ਦਿਨ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦਿਨ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਹਨ, ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰੀਤ ਦੀ ਹੀ ਲੋੜ ਹੈ। 'ਸੋਮਵਾਰ' ਜਾਂ 'ਮੰਗਲਵਾਰ' ਕੇਵਲ ਨਾਂ ਲੈਣ ਜਾਂ ਨਾਂ ਸੁਣਨ ਨਾਲ ਹੀ ਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, 'ਬਸੰਤ' ਜਾਂ 'ਪੱਤਝੜ' ਨਾਂ ਸੁਣਨ ਨਾਲ ਇਹ ਰੁੱਤਾਂ ਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ, 'ਚੇਤ' ਜਾਂ 'ਵੈਸਾਖ' ਆਦਿ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਕੇਵਲ ਨਾਂ ਸੁਣਨ ਨਾਲ ਇਹ ਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ, ਜੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਬੀਤ ਜਾਣ, ਐਸਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਨੇ ਤੁਧਾਰੀ ਰਾਗ ਵਿਚ 'ਬਾਰਹ ਮਾਹਾ' ਦੀ ਰਚਨਾ 'ਸੰਗਰਾਂਦ' ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਜੇ ਅਜਿਹਾ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਪੰਜਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ 'ਸੰਗਰਾਂਦ' ਵਾਸਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਮਾਝ ਰਾਗ ਵਿਚ 'ਬਾਰਹ ਮਾਹਾ' ਲਿਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੈਂਦੀ। 'ਬਾਰਹ ਮਾਹਾ', 'ਰੁਤੀ ਸ਼ਲੋਕ',

'ਸਤਵਾਰ' ਜਾਂ 'ਵਾਰਸਤ', 'ਪਟੀ', 'ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ' ਆਦਿ ਸਿਰਲੇਖਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ, ਰੁੱਤਾਂ, ਅੱਖਰਾਂ ਅਤੇ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਜਾਂ ਸੂਰਜ ਚੰਦ ਦੀ ਪੂਜਾ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ਸਗੋਂ ਰੱਬੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਦੇ ਚੁਣੇ ਗਏ ਮਾਧਿਅਮ ਵਜੋਂ ਕਾਵਿ ਰੂਪ ਹਨ। 'ਵਾਰ ਸਤ' ਨਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਵਰਤੇ ਸੋਮਵਾਰ, ਮੰਗਲਵਾਰ ਆਦਿ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ 'ਸੋਮਵਾਰ' ਵਾਲੀਆਂ ਤੁਕਾਂ 'ਸੋਮਵਾਰ' ਨੂੰ ਹੀ ਪੜ੍ਹਨੀਆਂ ਹਨ ਤੇ 'ਮੰਗਲਵਾਰ' ਰਾਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੇਵਲ 'ਮੰਗਲਵਾਰ' ਨੂੰ ਹੀ ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੈ। 'ਰੁਤੀ ਸ਼ਲੋਕ' ਬਾਣੀ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਗਰਮੀ ਦੀ ਰੁੱਤ ਵਾਲੇ ਸ਼ਲੋਕ ਸਰਦੀ ਦੀ ਰੁੱਤੇ ਰੱਖੇ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਵਿਚ ਛੱਡ ਦੇਣੇ ਹਨ। ਇਵੇਂ ਹੀ 'ਬਾਰਹ ਮਾਹਾ' ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ ਦੀਆਂ ਬੰਦਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਹੈ। ਚੇਤ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਘੱਟ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਤੇ ਚੇਤ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਕੈਦ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਸੂਰਜ ਅਤੇ ਚੰਦ ਦੀ ਪੂਜਾ ਵਾਸਤੇ ਪੂਜਾਰੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਲੋਂ 10 ਦਿਨ ਪਵਿੱਤਰ ਮੰਨ ਕੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੂਜਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਥਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ (ਬਾਕੀ ਸਫਾ 29 'ਤੇ)

ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਵਿਚ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਇਨਕਲਾਬ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਦੇ ਦੁਖਾਂਤ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਪ੍ਰੋ. ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ 'ਕਰਾਈਸਿਸ ਇਨ ਸੋਸਲਿਜ਼ਮ' ਨਾਂ ਦੀ ਬੜੀ ਹੀ ਅਹਿਮ ਅਤੇ ਵੱਡ-ਅਕਾਰੀ ਪੁਸਤਕ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਕਿਧਰੇ ਕਿਧਰੇ ਬੜੇ ਬਹੁਤ ਦੁਹਰਾਉ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਮਾਰਕਸੀ ਚਿੰਤਨ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਮੁਹੱਬਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਇਹ ਕਿਤਾਬ ਲਾਜ਼ਮੀ ਪੜ੍ਹਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰੋ. ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਦਿਓਕੋਵ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੇ ਸੰਜੀਦਾ ਚਿੰਤਕ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਖੇਤਰ ਅੰਦਰ ਪੂਰੇ ਦੱਖਣ ਪੂਰਬੀ ਏਸ਼ੀਆ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਸਾਥੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਬੱਧਤਾ ਦਾ ਬੇਹੱਦ ਸਤਿਕਾਰ ਹੈ। ਉਹ ਸਤਾਲਿਨ ਦੌਰ ਦੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਦੀ ਵੀ ਸਹੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜਿਸ ਅੰਦਾਜ਼

ਗੁਰਦਿਆਲ ਬੱਲ
ਫੋਨ: 647-982-6091

ਵਿਚ ਉਹ ਖਰੁਸ਼ਚੇਵ, ਬਰੈਜ਼ਨੇਵ ਅਤੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਮਿਖਾਈਲ ਗੋਰਬਾਚੇਵ ਦੇ ਦੌਰਾਂ ਬਾਰੇ ਫੜਵੇ ਜਾਰੀ ਕਰਦੇ ਤੁਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕੋਈ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਮੇਰੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਫੜਵਿਆਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ 'ਚ ਗੱਲ ਕਰਨਾ ਕਤਈ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 20ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਤਜਰਬੇ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੀ ਲੰਮੀ ਚੌੜੀ ਸੂਚੀ ਬਣਾਈ ਹੈ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਵੀ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਦੁਖਾਂਤ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਲਿਜਾਂਦੀ।

ਸੋਵੀਅਤ ਨਿਜ਼ਾਮ ਦੀ ਬਰਬਾਦੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ 30-32 ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਰੂਸੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਮਿੱਤਰ ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਤਰਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਦੀ ਛੱਤ 'ਤੇ ਬੈਠਿਆਂ ਪ੍ਰੋ. ਹਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਹਿਬੂਬ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਤਲਖ ਤਕਰਾਰ ਯਾਦ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੋ. ਮਹਿਬੂਬ ਬਹੁਤ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੀ ਵੱਡੀ ਇਖਲਾਕ-ਉਚਤਾ ਵਾਲੇ ਸੱਜਣ ਸਨ ਪਰ ਉਹ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਰੂਸੀ ਦਖਲ-ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਵਰਗੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਅਰਥਪੂਰਨ ਰਾਏ ਦੇ ਸਕਣ ਦੇ

ਲਿਓਨ ਤ੍ਰਾਤਸਕੀ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕਤਾ-2

ਕੀ ਸੀ ਤ੍ਰਾਤਸਕੀ ਦਾ ਸੁਪਨਾ?

ਰੂਸੀ ਇਨਕਲਾਬ ਵਿਚ ਲਿਓਨ ਤ੍ਰਾਤਸਕੀ (1879-1940) ਦਾ ਚੰਗਾ-ਚੋਖਾ ਯੋਗਦਾਨ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਨਕਲਾਬ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੇ ਲਾਲ ਫੌਜ ਦੀ ਜਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਲਟ-ਇਨਕਲਾਬ ਦੇ ਖਦਸ਼ੇ ਨਾਲ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੜੇ ਹੱਥੀਂ ਨਜਿੱਠਿਆ, ਉਸ ਦੀ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਮਿਸਾਲ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦੀ। ਉਂਜ, ਉਸ ਦੇ ਕੁਝ ਵਿਚਾਰ ਪਹਿਲਾਂ ਰੂਸੀ ਇਨਕਲਾਬ ਦੇ ਪਿਤਾਮਾ ਲੈਨਿਨ ਅਤੇ ਮਗਰੋਂ ਸਤਾਲਿਨ ਨਾਲ ਇੰਨੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖਹਿਸਰੇ ਕਿ ਅਖੀਰ ਉਹ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋ ਨਿਬੜੇ। ਇਸ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਭੇੜ ਵਿਚ ਤ੍ਰਾਤਸਕੀ ਨੂੰ ਪਰਿਵਾਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਕੀਮਤ ਤਾਰਨੀ ਪਈ। ਇਸ ਕੋਣ ਤੋਂ ਸਤਾਲਿਨ ਦੀ ਅੱਜ ਤੱਕ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਸਫਾਏ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਵਿੱਢ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਡਾ. ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਤ੍ਰਾਤਸਕੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਲੰਮਾ ਲੇਖ ਦੋ ਕਿਸ਼ਤਾਂ ਵਿਚ ਛਾਪਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੈਨਿਨ ਅਤੇ ਸਤਾਲਿਨ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਤ੍ਰਾਤਸਕੀ ਦੀ ਗੱਲ ਛੇੜੀ ਸੀ। ਐਤਕੀਂ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਬੱਲ ਵੱਲੋਂ ਭੇਜੇ ਲੇਖ ਦਾ ਦੂਜਾ ਹਿੱਸਾ ਛਾਪ ਰਹੇ ਹਾਂ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਬਾਰੇ ਉਚੇਚੀ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਜ਼ਲਫਿਕਾਰ ਅਲੀ ਭੁੱਟੋ ਨੂੰ ਫਾਂਸੇ ਲਗਾ ਕੇ ਜ਼ਿਆ-ਉਲ-ਹੱਕ ਨੰਗਾ ਚਿੱਟਾ ਇਸਲਾਮੀ ਪੱਤਾ ਖੇਡ ਕੇ ਆਪਣੀ ਹਰ ਕਾਰਵਾਈ ਜਾਇਜ਼ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰ ਹੱਥਕੰਡਾ ਵਰਤਣ ਲਈ ਤਹੂ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਸੀ।

ਜੇ ਵੀ ਹੈ, ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਰੂਸੀ ਫੌਜੀ ਦਖਲ ਦਾ ਤਰਕ ਸਮਝਣਾ ਇਤਨਾ ਆਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਰੂਸੀਆਂ ਨੇ ਕਤਈ ਕੋਈ ਮਾਅਰਕੇਬਾਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੀ, ਬਲਕਿ ਇਨਕਲਾਬ ਉਥੇ ਹਾਫਿਜ਼-ਉਲਾ ਅਮੀਨ, ਨੂਰ ਮੁਹੰਮਦ ਤਾਰਾਕੀ, ਬਬਰਾਕ ਕਾਰਮਲ ਅਤੇ ਖਲਕ ਤੇ ਪਰਚਮ ਧੜਿਆਂ ਦੇ ਅਫਗਾਨ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਨੇ ਖੁਦ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ

ਪੁਸਤਕਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਪੜ੍ਹੋ। ਇਹ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਕਹਾਣੀ ਅਲੱਗ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਰੌਡਰਿਕ ਬਰੈਥਵੇਟ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

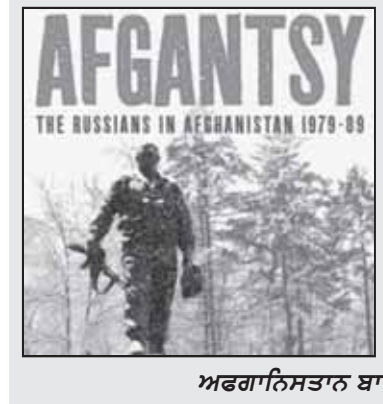
ਕਾਮਰੇਡ ਤਾਰਾਕੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਹਾਫਿਜ਼-ਉਲਾ ਅਮੀਨ ਹੱਥੋਂ ਬੜੇ ਹੀ ਤਰਾਸਦਿਕ ਅਤੇ ਰਹੱਸਮਈ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਮਾਰੇ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਖਲਕ ਧੜੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਾਰ ਅਹਿਮ ਸਾਥੀਆਂ ਸਈਦ ਮੁਹੰਮਦ ਗੁਲਾਬਜ਼ੇਈ, ਅਸਲਮ ਮੁਹੰਮਦ, ਵਤਨਯਾਰ, ਸ਼ੇਰਜਾਨ ਮਜ਼ਦੂਰਯਾਰ ਅਤੇ ਅਸਦ-ਉਲਾ ਸਰਵਰੀ ਨੇ ਇਨਕਲਾਬ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੀ ਅਤਿਵਾਦੀ ਸਾਥੀ ਹਾਫਿਜ਼ਉਲਾ ਅਮੀਨ ਦੀ ਦਹਿਸ਼ਤ ਅਤੇ ਵਹਿਸ਼ਤ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਰੂਸੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਤੇ ਕਿਉਂ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਉਹ ਕਹਾਣੀ ਸੋਖਿਆਂ ਨਹੀਂ ਦੱਸੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਇਹ ਚਾਰੇ ਦੇ ਚਾਰੇ ਹੀ ਬੜੇ ਦਰਵੇਸ਼ ਕਿਸਮ ਦੇ ਕਾਮਰੇਡ ਸਨ। ਫਿਰ ਅੰਗਿਉਂ ਕਮਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰੂਸੀ ਫੌਜਾਂ ਨੇ ਅਫਗਾਨ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੱਧਯੁਗੀ ਜਗੀਰੂ ਅੰਧਕਾਰ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢਣ ਲਈ ਹਰ ਵਾਹ ਹੀ ਤਾਂ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਪਰ ਅਫਗਾਨ ਮੁਜਾਹਿਦਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਸਰਕਾਰ ਵਿਰੁਧ ਮਾਰੂ ਜਹਾਦ ਵਿੱਢ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦਾ ਬੇੜਾ ਗਰਕ ਕਿੰਜ ਕੀਤਾ, ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਜੇ ਬੋੜ੍ਹਾ ਸਮਾਂ ਹੋਰ ਠਹਿਰ ਕੇ ਉਦੋਂ ਸਮਝ ਆਵੇਗੀ ਜਦੋਂ ਉਹ ਸੰਜੀਦਗੀ ਨਾਲ ਸੋਚਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਗੁਲਾਬਜ਼ੇਈ, ਵਤਨਯਾਰ, ਮਜ਼ਦੂਰਯਾਰ ਅਤੇ ਕਾਮਰੇਡ ਸਰਵਰੀ ਵਰਗੇ ਅਫਗਾਨ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਆਗੂ ਅਸਲ ਵਿਚ ਕਹਿ ਕੀ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਹ ਕਿਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਦੀ ਚਾਹਤ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ!

ਪ੍ਰੋ. ਮਹਿਬੂਬ ਦੀ ਗੱਲ ਤੁਰੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ 60ਵਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਭੂਤਵਾਤਾ ਦੌਰ ਦੇ ਮਹਾਭੂਤ ਡਾ. ਗੁਰਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਯਾਦ ਵੀ ਆਪਮੁਹਾਰੇ ਆ ਗਈ ਹੈ। ਡਾ. ਗੁਰਭਗਤ ਸਿੰਘ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿਚ ਅੱਜ ਦੇ ਦਿਨ ਸਭ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ, ਸੰਜੀਦਾ, ਦਿਰੰਬਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਬੱਧ ਚਿੰਤਕ ਹਨ। 'ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼' ਦੇ 11 ਦਸੰਬਰ 2013 ਦੇ ਅੰਕ ਵਿਚ 'ਨਦੀਆ ਵਾਹ ਵਿਛੁੰਨਿਆ' ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲੇਖ ਛਪਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 'ਰਾਗ ਆਸਾ' ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਮਹਾਂਵਾਕ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲੇਖ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਅਫਸੋਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਪਿਛਲੇ 25-30 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਮਾਨੋ ਇਕੋ ਹੀ ਲੇਖ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਲਿਖੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

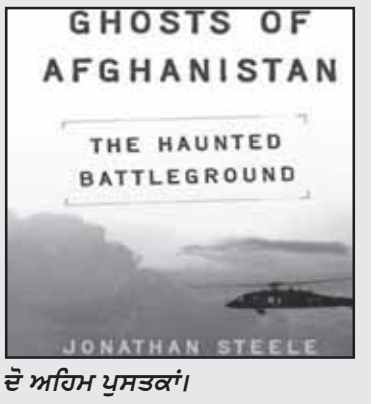
ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਡਾ. ਗੁਰਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, "ਇਸ ਜਗਤ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜਦੋਂ ਆਗਮਨ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਉਸ ਵਕਤ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਸਮਾਜ ਉਪਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ, ਇਸਲਾਮ ਤੇ ਜਗੀਰਦਾਰੀ ਦੇ (ਮਾਰੂ) ਇਕਸਾਰਵਾਦ ਨੇ ਆਮ ਲੋਕਾਈ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਭਰਪੂਰਤਾ 'ਤੇ ਸੱਟ ਮਾਰੀ ਹੋਈ ਸੀ।" ਫਿਰ ਅਗਾਂਹ ਉਹ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੱਛਮੀ ਚਿੰਤਕਾਂ ਨੇ ਦੋ ਭਿਆਨਕ ਸੰਸਾਰ ਜੰਗਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਆਪਣੇ ਇਕਪਾਸਤ ਤਰਕ ਅਤੇ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਆਧਾਰਤ

ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੀ ਥਾਂ ਜੀਵਨ ਦੇਖੀ/ ਇਕਸਾਰਵਾਦ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਲੱਬ ਕਰੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ; ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹੀ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਲਗਾਤਾਰ ਦਾਅਵਾ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੱਛਮੀ ਚਿੰਤਨ ਏਸ਼ੀਆਈ ਅਧਿਆਤਮਕ ਚਿੰਤਨ ਦੀ ਅਮੀਰੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਡੇਢ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਇਸਲਾਮ ਨੇ ਅਣਗਿਣਤ ਮਹਾਨ ਚਿੰਤਕ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਅਤੇ ਉਪਨਿਸ਼ਦਿਕ ਹਿੰਦੂਵਾਦ ਜਾਂ ਮਹਾਂਰਿਸ਼ੀ ਅਰਵਿੰਦੋ ਵਰਗੇ ਚਿੰਤਕਾਂ ਦੀ ਅਸੀਂ ਅਜੇ ਗੱਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਇਸਲਾਮ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਇਕੱਲੇ ਸਈਦ ਗੁਸੈਨ ਨਾਸਰ ਨਾਂ ਦੇ ਇਰਾਨੀ ਚਿੰਤਕ ਨੂੰ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਮੇਰੀ ਆਪਣੇ ਅਜੀਜ਼ ਧਰਮਜੀਤ ਅਤੇ ਦੋਸਤ ਪ੍ਰੋ. ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੋ. ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਮੂਲ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹੁਣੇ-ਹੁਣੇ ਲਿਖੀ (ਅਜੇ ਅਣਛਪੀ) ਕਿਤਾਬ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਪ੍ਰੋ. ਪੰਨੂ ਅਤੇ ਧਰਮਜੀਤ ਨੂੰ ਉਹ ਕਿਤਾਬ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਈਦ ਨਾਸਰ ਦੀ 2010 ਵਿਚ ਹਾਰਪਰ ਵੱਲੋਂ ਛਪੀ 'ਇਸਲਾਮ ਇਨ ਦਿ ਮਾਡਰਨ ਵਰਲਡ' ਪੁਸਤਕ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹ ਲੈਣ ਲਈ ਆਖਿਆ ਸੀ।

ਮੈਂ ਇਕਬਾਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਈਦ ਗੁਸੈਨ ਨਾਸਰ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਰੈਡੀਕਲ ਇਸਲਾਮੀ ਚਿੰਤਨ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਰਵਾਇਤੀ ਇਸਲਾਮ ਦੀਆਂ ਸ਼ਾਨਾਂ ਦਾ ਮਹਾਨ ਵਾਡੀ ਹੈ। ਉਹ ਇਸਲਾਮ ਬਾਰੇ ਇਤਨੇ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸੁਹਜ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਬੇ-ਪੀਰ ਆਦਮੀ ਦਾ ਵੀ ਕੋਰਾਂ ਤੁਰੰਤ ਇਸਲਾਮ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਲੈਣ ਨੂੰ ਮਨ ਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਇਸੇ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਸਈਦ ਨਾਸਰ ਨੇ ਗੋਇਓ (Guenon), ਮਾਰਟਿਨ ਲਿੰਗਜ਼, ਆਰੀ ਕੋਰਬਿਨ ਅਤੇ ਫਰਿਟਜ਼ੋਫ ਸ਼ੂਨ ਆਦਿ 20ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ 6-7 ਇਸਾਈ ਮੂਲ ਦੇ ਮਹਾਨ ਮੁਸਲਿਮ ਸੂਫੀ ਚਿੰਤਕਾਂ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰੋਰਨਾਮਈ ਅਤੇ ਤਾਜ਼ਗੀ ਭਰੇ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਚਿੰਤਕ ਉਹ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 20ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ

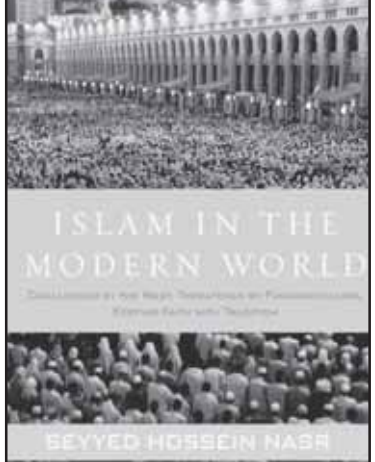
ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਬਾਰੇ ਦੋ ਅਹਿਮ ਪੁਸਤਕਾਂ।

ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਜਾਚੇ ਮੂਲੋਂ ਹੀ ਉਬੜ ਸਨ। ਉਹ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਰੂਸੀਆਂ ਨੂੰ ਬੜਾ ਪਾਪ ਲੱਗਣਾ ਹੈ। ਅਖੇ, ਜੇ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ ਨਸਲ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕਾਇਨਾਤ ਦੇ ਬਗੀਚੇ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਅਤੇ ਮਹਿਕਦਾਰ ਪੌਦਾ ਕੱਟਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਪ੍ਰੋ. ਮਹਿਬੂਬ ਸਰਾਪ ਦੇਣੀ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਰੂਸੀਆਂ ਦਾ ਬੇੜਾ ਗਰਕ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੇ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੀ ਹਕੀਕਤ ਦੱਸਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਹ ਉਲਟਾ ਨਾਰਾਜ਼ ਹੋ ਕੇ ਮੰਜੀ ਤੋਂ ਉਠ ਕੇ ਅਚਾਨਕ ਮੈਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਬੁਲਾਏ ਹੀ ਟੁਰ ਗਏ।

ਰੂਸੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦਾ ਹਰ ਆਗੂ ਹੀ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਸਿੱਧੀ ਫੌਜੀ ਦਖਲ-ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦੇ ਸਖਤ ਵਿਰੁਧ ਸੀ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਅਲੈਕਸੀ ਕੋਸੀਲਿਨ ਅਜੇ ਜ਼ਿਉਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਤਾਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਮਾਮੂਲੀ ਸੁਝਾਅ ਤੱਕ ਵੀ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਫਿਰ ਵੀ ਉਹ ਦੁਖਾਂਤ ਵਾਪਰਿਆ, ਰੂਸੀ ਦਖਲ-ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦੇ ਮਹਾਂਦੁਖਾਂਤ ਨੂੰ ਜੇ ਕੋਈ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਲ 2011 ਵਿਚ ਰੌਡਰਿਕ ਬਰੈਥਵੇਟ ਦੀ 'ਅਫਗਾਨਿਸਟੀ' ਅਤੇ ਜੋਨਾਥਨ ਸਟੀਲ ਦੀ 'ਘੋਸਟਸ ਆਫ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ' ਨਾਂ ਦੀਆਂ

ਮੇਰਾ ਅੱਜ ਵੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੇ ਉਸ ਇਨਕਲਾਬੀ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰੋ. ਮਹਿਬੂਬ ਨੂੰ ਕੱਖ ਪੜਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਹੱਸਵਾਦੀ ਸੰਜਣ ਨੂੰ ਪੜਾ ਹੋ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਬੜੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸੋਵੀਅਤ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਦੀ ਬਰਬਾਦੀ ਲਈ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਾਲਾ ਫੈਸਲਾ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸੀ। ਅਖੇ, ਇਹ ਦਖਲ ਉਦੋਂ ਹੀ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਅਮਰੀਕਨ ਵੀਅਤਨਾਮ ਵਿਚ ਫਸ ਗਏ ਸਨ। ਇਹ ਗੱਲ ਬਹੁਤ ਹੱਦ ਤੱਕ ਠੀਕ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਇਹ ਮੌਕਾ ਮੇਲ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਐਨ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰੋਨਾਲਡ ਰੀਗਨ ਵਰਗਾ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਕੱਟੜ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਵਿਰੋਧੀ ਆਗੂ ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬਣਿਆ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਾਊਦੀ ਅਰਬ ਵਿਚ ਰੈਡੀਕਲ ਇਸਲਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਜਹਾਦੀਆਂ ਨੇ ਮੱਕੇ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਕੇ ਸਾਊਦੀ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਕਾਂਬੇ ਛੇੜੇ, ਤੇ ਤੀਜੇ ਪਾਸੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ

ਸਈਦ ਗੁਸੈਨ ਨਾਸਰ ਦੀ ਪੁਸਤਕ 'ਇਸਲਾਮ ਇਨ ਦਿ ਮਾਡਰਨ ਵਰਲਡ' ਦਾ ਟਾਈਟਲ।

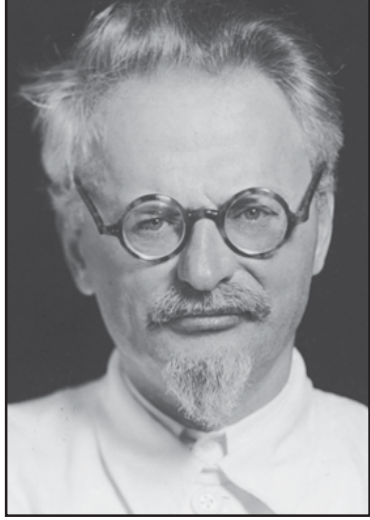

ਅਫਗਾਨ ਕਾਮਰੇਡ (ਖੱਬਿਉਂ) ਹਾਫਿਜ਼-ਉਲਾ ਅਮੀਨ, ਨੂਰ ਮੁਹੰਮਦ ਤਾਰਾਕੀ ਤੇ ਬਬਰਾਕ ਕਾਰਮਲ।

ਇਸੇ ਹੀ ਲੇਖ ਵਿਚ ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣਾ ਹਜ਼ਾਰ ਵਾਰੀ ਕੀਤਾ ਪੁਰਾਣਾ ਦਾਅਵਾ ਇਹ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਫਿਰ ਦੁਹਰਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੱਛਮ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਪਰਵਰਗ ਪੂਰਬੀ ਚਿੰਤਨ ਦੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਅਤੇ ਚੇਤਨਤਾ ਦੇ (ਮਹਾਤਮ ਜਾਂ ਮਰਮ) ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕਦਾ।

ਹੁਣ ਜ਼ਰਾ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਵੇਖੋ ਤਾਂ ਡਾ. ਗੁਰਭਗਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਆਮਦ ਦੀ ਤਾਰਕਿਕਤਾ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਠ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਪਾਸੇ ਹਜ਼ਾਰ ਅੰਦਰੂਨੀ ਵਖਰੇਵਿਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਸਲਾਮ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਨੂੰ ਇਕੋ ਰੱਸੇ ਲਪੇਟ

ਇਸਲਾਮ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ। ਹਿਮਾਲਾ ਪਹਾੜ ਦੀਆਂ ਚੋਟੀਆਂ ਜਿੱਠੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਕੱਦ ਹਨ। ਮੈਂ ਧਰਮਜੀਤ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਸਈਦ ਨਾਸਰ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਿੰਤਕਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨੇ ਸਹਿਜ ਨਾਲ ਮਹਿਜ਼ ਇਤਨਾ ਕਹਿ ਕੇ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਕੱਟ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਚਿੰਤਕਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਨੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਅਮਲ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀ ਸਪਿਰਿਟ ਉਤਾਰੀ ਕਿਥੇ ਹੈ?

ਲਿਓਨ ਤ੍ਰਾਤਸਕੀ

ਫਿਰ ਵੀ ਇਸਲਾਮ, ਹਿੰਦੂ ਜਾਂ ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਜਿੱਠਾ ਪਸਾਰ ਹੈ। ਡਾ. ਗੁਰਭਗਤ ਸਿੰਘ ਸਪਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਉਹ ਕਿਹੜੇ ਇਸਲਾਮ ਜਾਂ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਤੇ ਜੇ ਗੱਲ ਮਹਿਜ਼ ਪ੍ਰੋਕਟਿਸ ਦੀ ਹੀ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਸਾਡੀ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋਕਟਿਸ ਕਿਹੜਾ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਆਤਮਾ ਦੇ ਅਨੁਰੂਪ ਹੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ! ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਡਾ. ਗੁਰਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪੂਰਬੀ ਚਿੰਤਨ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਕੀ ਹੈ? ਕੀ ਇਹ ਬੱਸ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਤਕ ਹੀ ਮਹਿਦੂਦ ਹੈ?

ਅਫਸੋਸ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਡਾ. ਗੁਰਭਗਤ ਸਿੰਘ ਵਾਲੇ ਰਾਹ ਹੀ ਸਾਡੇ ਧਰਮ ਮਿੱਤਰ ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਨਵੇਂ ਬਣੇ ਸਿੱਖ ਚਿੰਤਕ ਪਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਡਾ. ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਦਾਅਵਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਸੰਜਣਾਂ ਨੂੰ ਰੱਬ ਸੱਚੇ ਦਾ ਵਾਸਤਾ ਦਿੰਦਿਆਂ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵਰਜਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਠੀਕ ਹੀ ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਯਾਰੇ ਪਾਪ ਲੱਗੇਗਾ, ਨਾ ਕਰੋ ਏਤਰਾਂ! ਨਾ ਕਰੋ! ਸਾਡੇ ਬਿਰਤਾਂਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋ. ਮਹਿਬੂਬ ਤੇ ਡਾ.

(ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਸਫੇ 'ਤੇ)

ਨਿਰਾਰਥਕਤਾ ਦੀ ਸਾਰਥਕਤਾ

ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਸਿਰਫ਼ ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਹੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਸਗੋਂ ਕਈ ਅਜਿਹੀਆਂ ਜੁਗਤਾਂ ਵੀ ਵਰਤਦੇ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੌਲਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਦੈਹਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਗੌਲਾਂ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਅੱਖਾਂ, ਦੰਦ, ਹੱਥ ਜਾਂ ਸਰੀਰ ਦੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਅੰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਸੈਣਤਾਂ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੋ ਤਿੰਨ ਲੇਖ ਲਿਖੇ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਕ ਹੋਰ ਜੁਗਤ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਪੂਰਨ, ਅਪੂਰਨ ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ ਜੁਲਦੇ ਜਾਂ ਉਸੇ ਅਰਥ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਣ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਨੂੰ ਦੁਰਕਤੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਵਿਵਿਹਾਰ ਵਿਚ ਦੋ ਤੋਂ ਵਧ ਵਾਰ ਦੁਹਰਾਈ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਇਕ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਵਿਚ ਹੁਬਹੂ ਉਸੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਦੁਹਰਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ 'ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ, ਚਲਦੇ-ਚਲਦੇ, ਹਸਦੇ-ਹਸਦੇ, ਮੋਟਾ-ਨੁਲ੍ਹਾ ਆਦਿ। ਸ਼ਬਦ-ਜੁੱਟਾਂ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਦੁਰਕਤੀ ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਵਰਤੋਂ ਹੈ। ਉਹ ਹੌਲੀ ਚਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਚਲਦਾ ਹੈ' ਇਕ ਸੂਖਮ ਅੰਤਰ ਹੈ। 'ਉਹ ਹੌਲੀ ਚਲਦਾ ਹੈ' ਇਕ ਸਾਧਾਰਨ ਬਿਆਨ ਹੈ ਪਰ 'ਉਹ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਚੱਲਦਾ ਹੈ' ਫਿਕਰੇ ਵਿਚ ਹੌਲੀ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਦੋ ਵਾਰ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੇ ਹੌਲੀ ਚੱਲਣ ਵੱਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਦਵਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। 'ਬਹੁਤੀ-ਬਹੁਤੀ ਮਾਇਆ ਚੱਲੀ ਆਵਈ' ਜਿਹੀ ਕਾਵਿ ਟੁਕੜੀ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀ ਦੁਰਕਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾਵਕਤਾ ਦੇਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

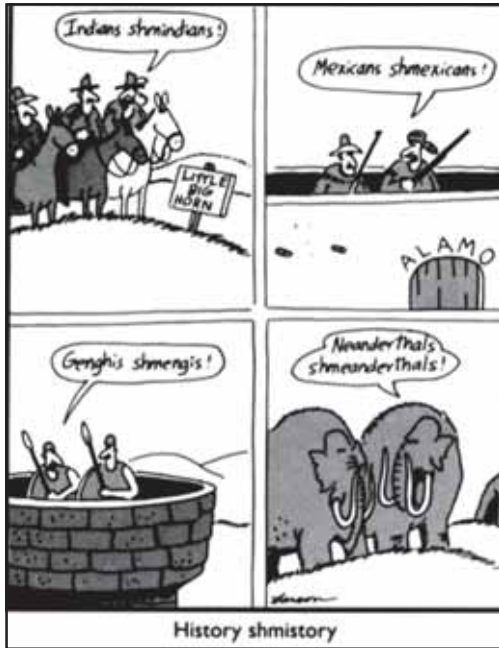
ਕੋਈ ਵੀ ਕ੍ਰਿਆ ਖੜੋਤ ਤੋਂ ਉਲਟ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਕਰਮ ਦੀ ਲਗਾਤਾਰਤਾ ਦਾ ਭਾਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਨੂੰ ਇਕ ਤੋਂ ਵਧ ਵਾਰੀ ਦੁਹਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੁਰਕਤੀ ਦਾ ਇਕ ਦੂਜਾ ਢੰਗ ਹੈ ਉਲਟਭਾਈ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜੇ ਵਰਤਣਾ ਜਿਵੇਂ 'ਮਾਤਾ-ਮੋਟਾ, ਬੋਤਾ-ਬਹੁਤਾ, ਆਦਿ। ਅਜਿਹੇ ਸ਼ਬਦ ਜੁੱਟਾਂ ਵਿਚ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਾਂ ਪਹਿਲੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਤੀਬਰਤਾ ਸਹਿਤ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ 'ਮਾਤਾ-ਮੋਟਾ ਕੰਮ' ਦਾ ਭਾਵ ਬਹੁਤਾ ਮਾਤਾ ਕੰਮ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਇਸ ਮੁਰਾਦ ਨੂੰ ਨਿਸਚੇ ਨਾਲ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਉੱਚ ਨੀਚ ਜਿਹੇ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜੇ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਇਸ ਕ੍ਰਮ ਦੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰੱਖਾਂਗੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਟਕਰਾਵੇਂ ਅਰਥ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਕ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੁਰਕਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਕੋ ਸਰਗਰਮੀ ਜਾਂ ਵਰਤਾਰੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇਕ ਤੋਂ ਵਧ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਇਕ ਹੋਰ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਬੋਰੀਆ-ਬਿਸਤਰਾ, ਰੋਟੀ-ਪਾਣੀ, ਟਿੱਡ-ਫਾਹੁੜੀ ਆਦਿ। ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਜੁੱਟਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ

ਵੀ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਹ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਜੋ ਮਿਲ ਕੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ, ਕਰਤਾ-ਧਰਤਾ, ਹੋਣ-ਉਤੇ, ਲੜਨਾ-ਭਿੜਨਾ ਜਿਹੇ ਸ਼ਬਦ ਜੁੱਟਾਂ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਪਰਸਪਰ ਨੇੜਲੇ ਅਰਥ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੁਰਕਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਹੀ ਸਮਾਨਅਰਥ ਦੂਜਾ ਸ਼ਬਦ ਨਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਚਿੱਟਾ-ਸੁਰਖ, ਬੱਗਾ-ਪੂਣੀ, ਉਚਾ-ਲੰਮਾ ਆਦਿ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਅਤੇ ਅਰਥਭਰਪੂਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਦੁਰਕਤੀ ਇਕ ਆਮ ਭਾਸ਼ਾਈ ਵਰਤਾਰਾ ਹੈ।

ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਿਅਕਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮਨੁੱਖ ਜਿਹੜੇ ਵੀ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਦਾ ਹੈ ਉਹ ਕਦੇ ਨਿਰਾਰਥਕ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿਰਫ਼ ਸਥੂਲ ਭਾਵਾਂ ਦਾ ਹੀ ਸੰਚਾਰ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਇਸ ਰਾਹੀਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਰੌਅ, ਰਵੱਈਏ ਆਦਿ ਦਾ ਵੀ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਬੋਲਾਂ ਦੇ ਸੁਰ, ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੇ ਬਲ ਤੇ ਤਨ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਰਾਹੀਂ ਵੀ ਵਿਅਕਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਸੱਚੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਿਅਕਤੀ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ 'ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਵਿਅਕਤ ਹੈ' ਜਾਂ ਕਹਿ ਲਵੋ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ, ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਗਟ ਸਿੰਘ ਹੀ ਹੈ! ਪਰ ਕੁਝ ਖੁਦ ਰੋ ਜਿਹੇ ਅਜਿਹੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵੀ ਅਸੀਂ ਗਾਹੇ ਬਗਾਹੇ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਵਾਇਤੀ ਵਿਆਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਰਾਰਥਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਸੰਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਰੋਟੀ-ਰਾਟੀ, ਚਾਹ-ਸ਼ਾਹ, ਪਾਣੀ-ਧਾਣੀ ਵਿਚ ਰਾਟੀ, ਸ਼ਾਹ, ਧਾਣੀ ਨਿਰਾਰਥਕ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਭਦਰ ਪੁਰਸ਼ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸਾਹਿਤਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਇਹ ਵਾਤੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ, ਕਿਸੇ ਕੋਸ਼ ਵਿਚ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਢੋਈ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਇਸ ਦਾ ਇਕ ਕਾਰਨ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਤੰਤਰ ਹੋਸ਼ੀਅਤ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਸਾਥ ਦੇਣ ਜਾਂ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਹੀ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਉਪਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅਜਿਹੇ ਸ਼ਬਦ ਜੁੱਟਾਂ ਵਿਚਲੇ ਸ਼ਬਦ ਰਾਟੀ, ਸ਼ਾਹ, ਧਾਣੀ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਕਾਇਮ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਸੋਚੋ, 'ਰੋਟੀ ਖਾ ਲਓ' ਤੇ 'ਰੋਟੀ-ਰਾਟੀ ਖਾ ਲਓ' ਵਿਚ ਕਿੰਨਾ ਅੰਤਰ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਅਸੀਂ 'ਰੋਟੀ ਖਾ ਲਓ' ਅਭਿਵਿਅੰਜਨਾ ਰਾਹੀਂ ਸਿਰਫ਼ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਦੀ ਹੀ

ਸੁਲਹ ਮਾਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਜਦ ਕਿ ਰੋਟੀ-ਰਾਟੀ ਵਾਲੇ ਵਾਕ ਵਿਚ 'ਰੋਟੀ ਵਗੈਰਾ' ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ। ਉੱਜ ਤਾਂ ਰੋਟੀ ਵਿਚ ਵੀ ਕਿਹੜਾ ਸਿਰਫ਼ ਫੁਲਕੇ ਦਾ ਹੀ ਭਾਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਦਾਲ, ਸਬਜ਼ੀ, ਮੀਟ, ਸਲਾਦ, ਪਾਣੀ ਆਦਿ ਵੀ ਪਰੋਸੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਦਰਅਸਲ ਅਜਿਹੇ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤੋਂ ਵਕਤਾ ਦੀ ਲਪਰਵਾਹੀ, ਕ੍ਰੋਧ, ਘਿਰਣਾ, ਬੇਰੁਖੀ, ਆਲਸਪੁਣਾ ਆਦਿ ਹੀ ਝਲਕਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਦਿਲਚਸਪ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀ ਦੁਰਕਤੀ ਦੀਆਂ ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਹਨ। ਇਕ ਕਿਸਮ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿਤਾਬ-ਕਤੂਬ, ਕਚਹਿਰੀ-ਕਚੁਹਰੀ, ਜਮੀਨ-ਜਮੂਨ, ਰੋਟੀ-ਰੂਟੀ, ਪਾਣੀ-ਪੂਣੀ, ਮਕਾਨ-ਮਕੂਨ ਆਦਿ। ਇਕ ਹੋਰ ਵਿਚ ਰੋਟੀ-ਸੋਟੀ, ਚਾਹ-ਸ਼ਾਹ, ਪੈਗ-ਸ਼ੈਗ ਆਦਿ। ਇਕ ਹੋਰ ਕਿਸਮ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਕਥਿਤ ਨਿਰਾਰਥਕ ਸ਼ਬਦ ਕਿਸੇ ਦੁਰਕਤੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਤੀ-ਕਚਹਿਰੀ, ਜਤੀ-ਜਮੀਨ, ਰਤੀ-ਰੋਟੀ, ਪਤਾ-ਪਾਣੀ, ਮਤਾ-ਮਕਾਨ। ਇਹ ਕ੍ਰਿਆ ਅਤੇ ਭਾਵਵਾਚਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਅੱਗੇ ਵੀ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਉਸ ਦੀ ਪਤੀ ਪਰਵਾਹ ਕਰਦਾ। ਪੰਜਾਬੀ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਭਲੇਮਾਣਸ ਦੇ ਨਾਂ ਅੱਗੇ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਕਲੰਕ ਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, 'ਲੜੇ ਲਫ਼ਮਣ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਮੈਨੂੰ ਦੜਾ ਦੁੱਧ ਦਿੰਦਾ ਜਾਵੇ।' ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਕਿਸਮਾਂ ਨੂੰ

ਰਲਾ ਕੇ ਵੀ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਿਰਕਤੀ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਮਸਲਨ 'ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਨੀ ਤੇਰੀ ਕਤੀ ਕਿਤਾਬ ਕਤੂਬ।' ਇਥੇ ਪ੍ਰਸੰਗਵਸ ਦੱਸ ਦੇਵਾਂ ਕਿ ਦੁਰਕਤੀ ਦੀ ਪਰਿਵਿਰਤੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲਗਭਗ ਸਾਰੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਕੁਝ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦੇਖੋ bye-bye, choo-choo, night night, no-no, pee-pee, poo-poo. bric-a-brac, chit-chat, criss-cross, kitty-cat, knick-knack, jibber-jabber, splish-splash, zig-zag, sing-song, clap-trap, hokey-pokey, honey-bunny, razzle-dazzle, slim-jim, super-duper, teeny-weeny, wing-ding, ਕੋਈ ਅੰਤ ਨਹੀਂ। ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਰਤੀ-ਰੋਟੀ ਵਾਲੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਇਕ ਆਦਿਵਾਸੀ ਭਾਸ਼ਾ ਪਲੇਨਜ਼ ਕਰੀ ਵਿਚ ਵੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ history-schmistory, language-schmanguage! ਹਿੰਦੀ ਦੀ ਇਕ ਉਪਭਾਸ਼ਾ ਮਗਹੀ ਵਿਚ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਾਂਗ ਹੀ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਨਜ਼ਰਵੱਟੂ ਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ 'ਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਉਕਤ ਮਿਸਾਲਾਂ ਮਗਹੀ 'ਚ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਕਰ-ਕਿਤਾਬ, ਕਰ-ਕਚਹਿਰੀ, ਜਰ-ਜਮੀਨ, ਪਰ-ਪਾਨੀ। ਭੋਜਪੁਰੀ ਵਿਚ ਵੀ ਇੰਜ ਹੀ ਹੈ।

ਦੁਰਕਤੀ ਦੀਆਂ ਅਜੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਕਿਸਮਾਂ ਹਨ ਪਰ ਮੈਂ ਗੱਲ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵਧਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਪਾਠਕ ਖੁਦ ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਸ਼ਿਕੰਜੇ ਕੱਸਣ। ਮੈਂ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਅਜਿਹੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਸਾਰਥਕਤਾ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਕਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਜੋੜੇ ਜਾਂਦੇ ਅਜਿਹੇ ਕਈ ਵਧੇਰਤਾਂ ਦੇ ਕੋਈ ਕੋਸ਼ੀ ਅਰਥ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ? ਮੇਰਾ ਕੰਮ ਅਜੇ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਜ਼ਰੂਰ ਦੇਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਸ ਦੀ ਮੈਂ ਕੁਝ ਖੋਜ ਕਰ ਸਕਿਆ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਅਕਸਰ ਹੀ ਬੋਲਦੇ ਹਾਂ, ਕਸ਼ਮਕਸ਼, ਖਾਹਮਖਾਹ, ਟਾਲਮਟਾਲ, ਧਕਮਧੱਕਾ, ਗੁਥਮਗੁੱਥਾ, ਖੁਲਮੁਖੁਲਾ ਅਦਿ। ਪਾਠਕ ਗੌਰ ਕਰਨ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਸੂਚੂ ਵਿਚ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਅੱਗੇ 'ਮ' ਧੁਨੀ ਲਾ ਕੇ ਉਸੇ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ 'ਮ' ਦੀ ਬਾਕਾਇਦਾ ਧੁਨੀ ਕਿਉਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ? ਇਥੇ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਯੋਗ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਖਾਹਮਖਾਹ ਤੇ ਕਸ਼ਮਕਸ਼ ਫਾਰਸੀ ਦੇ ਲਫਜ਼ ਹਨ। ਫਾਰਸੀ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਸ਼ਬਦਾਂ

**ਸ਼ਬਦ
ਝਰੋਖਾ**

ਬਲਜੀਤ ਬਾਸੀ
ਫੋਨ: 734-259-9353

ਵਿਚ 'ਮ' 'ਨਾ' ਵਾਂਗ ਨਾਂਵਾਚਕ ਅਰਥ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਸਿੱਟਾ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਸ਼ਮਕਸ਼ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਬਣਿਆ ਖਿਚ ਅਤੇ ਧੱਕ (ਨਾਖਿਚ) ਫਾਰਸੀ ਵਿਚ 'ਮਗ' ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਮਤ ਕਹਿ ਅਤੇ ਦਿਲਚਸਪ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਲੋਂ ਆਇਆ 'ਮਤ' ਸ਼ਬਦ ਇਸ ਦਾ ਸੁਜਾਤੀ ਹੈ, 'ਮਤੁ ਦੇਖ ਭੂਲਾ ਵੀਸਰੇ ਤੇਰਾ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ' -ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ। 'ਮਭੈਅ' ਦਾ ਅਰਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਨਾ ਡਰ, 'ਮਾਭਯ ਮਾਭਯ ਸੰਕ ਨ ਰੰਚਕ, ਕਿਸੇ ਤ੍ਰਣ ਤਵ ਮੇਕ ਘਰੀ।' ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵੀ ਬਹੁਤ ਮਿਸਾਲਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਇਹ ਜਾਂ ਤਾਂ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਉਪਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਅਜੇ ਵੀ ਕਾਇਮ ਹੋਵੇਗਾ।

ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ 'ਮਾ ਸਮ ਗਮ' ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਨਾ ਜਾਹ ਤੇ 'ਮਾ ਸਮ ਕਰੋਰੇ' ਦਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਨਾ ਕਰਨ ਦਿਉ। ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਮਚਾਂਗਵਾਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬਾਬਾ ਸ਼ੇਖ ਫਰੀਦ ਨੇ ਕੀਤੀ ਹੈ, 'ਸਭਨਾ ਮਨ ਮਾਣਿਕ ਠਾਹਣ ਮੂਲਿ ਮਚਾਂਗਵਾਂ' ਅਰਥਾਤ ਸਭ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮਨ ਮਈ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਮਤੀ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਤੋੜਨਾ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ। ਇਥੇ ਮਚਾਂਗਵਾਂ ਸ਼ਬਦ 'ਚੰਗਾ' ਦੇ ਅੱਗੇ 'ਮ' ਧੁਨੀ ਲਾ ਕੇ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਉਲਟ ਗਿਆ ਯਾਨਿ ਨਾਚੰਗਾ। ਮਖੱਟੂ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲੱਗਾ 'ਮ' ਵੀ ਨਾਂਗਸੂਚਕ ਹੈ। ਗਰੀਕ ਭਾਰੋਪੀ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਬਾਈਬਲ ਅਨੁਵਾਦ ਵਿਚ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਲਭਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਦਾ ਸੁਜਾਤੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਹੈ mete (ਮਿਟੇ)। ਇਹ ਵੀ ਨਾਂਗਸੂਚਕ ਭਾਵੇਂ ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਕਥਿਤ ਭਾਸ਼ਾਈ ਨਿਰਾਰਥਕ ਵਰਤਾਰੇ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਲੱਭਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਅੱਖੀਆਂ

ਕੁਝ ਭਰੀਆਂ ਕੁਝ ਖਾਲੀ ਅੱਖੀਆਂ,
ਕੁਝ ਨੇ ਸਦਾ ਸਵਾਲੀ ਅੱਖੀਆਂ,
ਇਹ ਤਾਂ ਭਰੀਆਂ ਭਰੀਆਂ ਲੱਗਣ,
ਜੋ ਸਮਝਾਂ ਮੈਂ ਖਾਲੀ ਅੱਖੀਆਂ।

ਕੁਝ ਹੱਸਣ ਕੁਝ ਰੋਣਣ ਅੱਖੀਆਂ,
ਕੁਝ ਪਾਵਣ ਕੁਝ ਖੋਣਣ ਅੱਖੀਆਂ,
ਕਈਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਲਾਲੀ ਰੜਕੇ,
ਕੁਝ ਲਾਲੀ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਅੱਖੀਆਂ।

ਕੁਝ ਅੱਖੀਆਂ ਵਿਚ ਗੁੱਸੇ ਫਟਕਣ,
ਕੁਝ ਅੱਖੀਆਂ ਬਣ ਸੀਨਾ ਧੜਕਣ,
ਕੁਝ ਅੱਖੀਆਂ ਨਾਲ ਸਾਹੀਂ ਜੀਵਣ,
ਕੁਝ ਅੱਖੀਆਂ ਸਾਹ ਪੀ ਹੀ ਜਾਵਣ,
ਕੁਝ ਨੇ ਸ਼ਾਨ ਨਿਰਾਲੀ ਅੱਖੀਆਂ,
ਕੁਝ ਭਰੀਆਂ ਕੁਝ ਖਾਲੀ ਅੱਖੀਆਂ।

ਕੋੜੀਆਂ ਵੀ ਨੇ ਮਿੱਠੀਆਂ ਵੀ ਨੇ,
ਮੋਟੀਆਂ ਵੀ ਤੇ ਨਿੱਕੀਆਂ ਵੀ ਨੇ,
ਕਾਲੀਆਂ ਵੀ ਤੇ ਚਿੱਟੀਆਂ ਵੀ ਨੇ,
ਭਰੀਆਂ ਵੀ ਤੇ ਖਾਲੀ ਅੱਖੀਆਂ,
ਸਦਾ ਹੀ ਰਹਿਣ ਸਵਾਲੀ ਅੱਖੀਆਂ।

ਅੱਖੀਆਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਰਸਤਾ ਦੱਸਣ,
ਅੱਖੀਆਂ ਰੋਣਣ ਅੱਖੀਆਂ ਹੱਸਣ,
ਅੱਖੀਆਂ ਪੀਵਣ ਅੱਖੀਆਂ ਚੱਖਣ,
ਇਹ ਹੈ ਗੱਲ ਨਿਰਾਲੀ ਅੱਖੀਆਂ,
ਕੁਝ ਭਰੀਆਂ ਕੁਝ ਖਾਲੀ ਅੱਖੀਆਂ।

ਸੰਧੂ ਕੁਝ ਅੱਖੀਆਂ ਨੇ ਸਾਕੀ,
ਭਰ ਭਰ ਦੇਣ ਪਿਆਲੀ ਅੱਖੀਆਂ,
ਕੁਝ ਭਰੀਆਂ ਕੁਝ ਖਾਲੀ ਅੱਖੀਆਂ,
ਸਦਾ ਹੀ ਰਹਿਣ ਸਵਾਲੀ ਅੱਖੀਆਂ।

-ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ
ਫੋਨ: 469-698-9942

ਕੀ ਸੀ ਤ੍ਰਾਤਸਕੀ ਦਾ ਸੁਪਨਾ?

(ਪਿਛਲੇ ਸਫ਼ੇ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਗੁਰਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਣ ਕਾਰਨ ਮੈਂ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰ ਦੇਵਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਚਿੰਤਕਾਂ ਨੇ ਵੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਮਾਰਕਸੀ ਚਿੰਤਨ ਦੀ ਪੂਰਨਾ ਨਾਲ ਹੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਪ੍ਰੋ. ਮਹਿਬੂਬ ਬਾਰੇ ਦੰਤ-ਕਥਾ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਾਓ ਜੇ ਤੁੰਗ ਦੀ 'ਲੰਮੀ ਯਾਤਰਾ' (long march) ਉਤੇ ਲੰਮੀ ਨਜ਼ਮ ਵੀ ਲਿਖੀ ਸੀ ਜੋ ਪਿਛੋਂ ਪ੍ਰੋ. ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾੜ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਇਹ ਸੱਜਣ ਵੀ ਸਤਾਲਿਨੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ ਤੋਂ ਹੀ ਬਦਜਨ ਹੋਏ ਸਨ।

ਮੁਆਫ਼ ਕਰਨਾ, ਗੱਲ ਮੈਂ ਕਾਮਰੇਡ ਲਿਓਨ ਤ੍ਰਾਤਸਕੀ ਅਤੇ ਸਤਾਲਿਨ ਬਾਰੇ ਬਹਿਸ ਦੀ ਸਾਰਥਿਕਤਾ ਦੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸਾਂ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਹੁਸੀਨ ਅਤੇ ਜਿਉਣਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਜਾਂ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਕਰੋੜਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ, ਤੇ ਗੱਲ ਜੇ ਬਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਵਾਰ ਮੁੜ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਮਨ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਿਉਂ ਨਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਸਤਾਲਿਨ ਅਤੇ ਲਿਓਨ ਤ੍ਰਾਤਸਕੀ ਦਾ ਝਗੜਾ ਕੀ ਸੀ? ਕਾਮਰੇਡ ਲੈਨਿਨ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਜਾਨਸੀਨਾਂ ਵਿਚਾਲੇ 20ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਸੂਚੂ ਵਿਚ ਹੋਈ ਮਹਾਨ ਤਕਰਾਰ ਪਿੱਛੇ ਮੂਲ ਮੁੱਦਾ ਕੀ ਸੀ?

ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕਈ ਦਹਾਕੇ ਪੁਰਾਣਾ ਆਪਣੇ ਇਕ ਦੋਸਤ ਦੀ ਅਜੀਜ਼ ਕੁਤੀ ਦਾ ਮਾਸੂਮ ਜਿਹਾ ਇਕ 'ਮਹਾਂਵਾਕ'। ਉਸ ਨੇ

ਕੇਰਾਂ ਸਹਿਵਨ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ, "ਘਰ 'ਚ ਮਹਿਮਾਨ ਜੇ ਕੋਈ ਨਾ ਆਵੇ, ਤਦ ਵੀ ਖੋਹ ਜਿਹੀ ਪੈਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਮਹਿਮਾਨ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਮਜ਼ਬੂਰੀਵਸ ਮਹਿਜ਼ ਇਕ ਰਾਤ ਲਈ ਵੀ ਆਪਣੇ ਸੱਜਣ ਪਿਆਰੇ ਤੋਂ ਪਾਸੇ ਹੋ ਕੇ ਸੌਣਾ ਪੈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਡਰ ਲੱਗਦੈ... ਆਤਮਿਕ ਹੁਸਨ ਵਿਚ ਵੱਡਾ ਕਜ਼ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਪੈ ਜਾਵੇਗਾ। ਸਾਰੀ ਹਸਤੀ ਹੀ ਮਾਰੂ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸਵੈ-ਵਿਦਰੇਕਤਾ ਨਾਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸਰਾਪੀ ਜਾਵੇਗੀ... ਕੋਈ ਸਦੀਵੀ ਵਿਗੋਚਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪੈ ਜਾਵੇਗਾ।"

ਯੁੱਗਾਂ ਯੁੱਗਾਂ ਤੋਂ ਹਰ ਚਿੰਤਕ ਦਾ, ਹਰ ਧਰਮ ਦੇ ਰਹਿਨੁਮਾ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰੋਕਾਰ ਇਹ ਹੀ ਤਾਂ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨਸਾਨ ਵਿਦਰੇਕਤਾ ਅਤੇ ਸਵੈ-ਵਿਦਰੇਕਤਾ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਚ ਕੇ ਕਿੰਜ ਜੀਵੇ। ਕਾਰਲ ਮਾਰਕਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਹਾਨ ਰਚਨਾ 'ਦਾਸ ਕੈਪੀਟਲ' 'ਚ ਸਾਰਾ ਜ਼ੋਰ ਇਹ ਦੱਸਣ 'ਤੇ ਹੀ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ 19ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਸਰਮਾਏ ਜਾਂ ਮੁਨਾਫੇ ਦੇ ਨਿਜ਼ਾਮ ਨੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਕਿੰਜ ਜਾਨਵਰਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਬਦਤਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

ਕਾਰਲ ਮਾਰਕਸ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਹੀਨ ਪੈਰੋਕਾਰ ਲਿਓਨ ਤ੍ਰਾਤਸਕੀ ਅਜਿਹੇ ਵਿਦਰੇਕਤਾ ਰਹਿਤ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਲਈ ਤਾਂ ਜੂਝ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਤਾਲਿਨ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਇਹੋ ਹੀ ਤਾਂ ਰੌਲਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਵਿਦਰੇਕਤਾ ਅਤੇ ਸਵੈ-ਵਿਦਰੇਕਤਾ ਤੋਂ ਪਾਰ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਦੀ ਆੜ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਨਿਜ਼ਾਮ ਉਸਾਰ

ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀ ਮਾਰੂ ਵਿਦਰੇਕਤਾ ਅਤੇ ਸਵੈ-ਵਿਦਰੇਕਤਾ ਵਿਆਪ ਜਾਣੀ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਤੋੜ ਅੱਜ ਤੱਕ ਆਦਮ ਜਾਤ ਨੇ ਕਦੀ ਤੱਕਿਆ ਜਾਂ ਕਿਆਸਿਆ ਤੱਕ ਵੀ ਨਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਦੇ ਕੁ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਫਿਲਮਸਾਜ਼ ਮਣੀ ਕੌਲ ਬਾਰੇ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਲੇਖ ਵਿਚ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕਾਮਰੇਡ ਲੈਨਿਨ ਨੇ ਇਨਕਲਾਬ, ਰੂਸੀ ਹਾਕਮਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਲੇਖਕ ਐਂਤੋਨ ਚੈਖੋਵ ਦੇ 'ਕਲਰਕ ਦੀ ਮੌਤ' ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਲਈ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਤੇ ਸਤਾਲਿਨ ਨੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਤਨੇ 'ਬੇਗੁਨਾਹ ਕਲਰਕਾਂ' ਨੂੰ ਬਿਨਾ ਵਜ੍ਹਾ ਹੀ ਮੌਤ ਦੇ ਮੂੰਹ ਧੱਕ ਦਿੱਤਾ ਸੀ!...ਤੇ ਲਿਓਨ ਤ੍ਰਾਤਸਕੀ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਉਂ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਜਿਹੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਜੂਝ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਥੇ ਨਾ ਤਾਂ ਕਿਸੇ 'ਕਲਰਕ ਦੀ ਮੌਤ' ਮੌਤ ਹੋਵੇ, ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਹੁਸੀਨ ਕੁਤੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮਾਜਕ ਬੰਧਨ ਦੀ ਬਲੀ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਦਿਆਂ ਆਪਣੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਿੱਤਰ ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਆਗੋਸ਼ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਰਹਿ ਜਾਣ ਦਾ ਖਦਸ਼ਾ ਹੋਵੇ।

ਮੈਨੂੰ ਲਿਓਨ ਤ੍ਰਾਤਸਕੀ ਦੀ ਸਖਸੀਅਤ ਕੋਹ ਕਾਫ਼ ਦੀਆਂ ਚੋਟੀਆਂ ਵਰਗੀ ਉਚੀ ਤੇ ਨਿਰਮਲ ਲੱਗੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਦੀ ਸਪਿਰਟ ਅੱਜ ਵੀ ਉਤਨੀ ਹੀ ਉਦਾਤ ਹੈ ਜਿਤਨੀ ਕਿ ਮੇਰੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਮਿੱਤਰ ਦੀ ਅਜੀਜ਼ ਦਾ ਉਹ ਨਿਰਛਲ ਜਿਹਾ ਕਥਨ ਜਾਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਉਦਾਤ ਸਨ। ਸਤਾਲਿਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਖਰੁਸ਼ਚੇਵ, ਬਰੇਜ਼ਨੇਵ, ਕੋਸੀਜ਼ਿਨ, ਸੁਸਲੋਵ, ਆਂਦਰੋਪੋਵ, ਗੋਰਬਾਚੇਵ, ਲਿਗਾਚੇਵ ਅਤੇ ਬੋਰਿਸ ਯੇਲਤਸਿਨ ਦਾ ਤਰਦਾ-ਤਰਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਮੈਂ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ

ਉਹ ਆਪੋ-ਆਪਣੀ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਕਮਾਲ ਦੇ ਆਗੂ ਸਨ, ਸ਼ਾਗਿਰਦ ਸਨ; ਤੇ ਫਿਰ ਵੀ ਇਨਕਲਾਬ ਦੀ ਕਾਮਯਾਬੀ ਦੇ ਬਾਅਦ ਹਾਲਾਤ ਲਗਾਤਾਰ ਨਾਂਹ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਹੀ ਨਿਘਰਦੇ ਕਿਉਂ ਚਲੇ ਗਏ? ਕਾਰਲ ਮਾਰਕਸ ਤੇ ਲਿਓਨ ਤ੍ਰਾਤਸਕੀ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਸੀ ਜਿਥੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਵੀ ਮਿਹਨਤ ਦਾ ਸੋਸ਼ਣ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਕਿਸੇ ਮਾਸੂਮ ਮੁੰਡੇ-ਕੁੜੀ ਦੇ ਜਜ਼ਬਾਤ ਦਾ ਹਨਨ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਤਾਲਿਬਾਨੀ ਕੌਮੀ ਸਾਰਾਂ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਸਤਾਲਿਨ ਨੇ ਤ੍ਰਾਤਸਕੀ ਸਮੇਤ ਲੱਖਾਂ ਬੇਗੁਨਾਹ ਲੋਕ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਮਰਵਾ ਦਿੱਤੇ। ਅਸੀਂ ਕਿੰਤੂ ਨਾ ਹੀ ਉਠਾਉਂਦੇ ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਉਸਾਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਲੀਹ 'ਤੇ ਆ ਜਾਂਦਾ। ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਨਾਂ ਦੇ ਸਾਡੇ ਇਕ ਜਗਿਆਸੂ ਪਾਠਕ ਨੇ ਲਿਓਨ ਤ੍ਰਾਤਸਕੀ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕ ਪੇਸ਼ੀਨਗੋਈਆਂ ਦੇ ਗਲਤ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਪਰ ਗੱਲ ਤਾਂ ਤ੍ਰਾਤਸਕੀ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ ਅਤੇ ਗੁਫਤਾਰ ਦੀ ਸਪਿਰਟ ਦੀ ਹੈ: ਪੇਸ਼ੀਨਗੋਈ ਅੱਜ ਤਕ ਭਲਾ ਕਿਸ ਦੀ ਸੱਚੀ ਸਾਬਤ ਹੋਈ ਹੈ। ਰਵਾਇਤਾਂ ਜਾਂ ਸਮਾਜਿਕ ਕੋਡ ਇਨਸਾਨੀ ਹੁਸਤੀ ਅੰਦਰ ਕੁਦਰਤਨ ਨਿਹਿਤ ਮਹਿਕ ਨੂੰ ਉਗਾਸਾ ਦੇਣ ਲਈ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ-ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦੇ ਕੌਮੀਸਾਰਾਂ, ਤਾਲਿਬਾਨਾਂ ਜਾਂ ਹਰਿਆਣਾ ਪ੍ਰਾਂਤ ਦੇ ਬਦਨਾਮ ਖਾਪ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਦੇ ਜ਼ਿੰਦਖੋਰੇ ਪੰਚਾਂ ਦੀ ਹਉਂ ਨੂੰ ਸਰਚਾਉਣ ਖਾਤਰ ਮੁਹੱਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਬਜਿਦ ਸਾਡੇ ਨੌਜਵਾਨ ਮੁੰਡੇ-ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਜਜ਼ਬਾਤ ਨੂੰ ਜ਼ਿਬਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਦਾਚਿਤ ਵੀ ਨਹੀਂ।

(ਸਮਾਪਤ)

ਦੁਲੇ

ਉਰਦੂ ਕਹਾਣੀ

ਅੱਜ ਅਚਾਨਕ ਇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਬੈਠਕ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਡੇਢ ਸਾਲ ਦੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਖਿਡਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਖਿਡਾਈ ਦੇ ਬਾਹਰ ਜਿੱਥੇ ਸਾਡੀ ਗਾਂ ਖੜ੍ਹੀ ਸੀ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਹੁੰਚੇ ਟੁੱਟੀ-ਭੱਜੀ ਮੰਜੀ ਉਤੇ ਬੈਠੇ ਇਕ ਬੁੱਢੇ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਦੇ ਕੁੱਝ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਦੁੱਧ ਮਾਰ ਕੇ ਕਿਹਾ, "ਚੰਗਾ, ਚੰਗਾ।" ਮੈਂ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਖਿਡਾਉਣਾ ਭੁੱਲ ਗਿਆ। ਬੱਚਾ ਰੋ ਪਿਆ ਤੇ ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਦੁੱਧ ਚੋਂਦੀ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਲਾਲ ਪੀਲੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖਣ ਲੱਗੀ।

ਸ਼ਾਮ ਦਾ ਵੇਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗਰਮੀ ਦੀ ਰੁੱਤ। ਦਿਨ ਭਰ ਦੀ ਗਰਮੀ ਤੋਂ ਤੰਗ ਹੋਏ ਲਗਭਗ ਸਭ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਕਮਰਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਛੱਤਾਂ 'ਤੇ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ। ਕਿਤੇ ਫਰਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਛਿੜਕਾ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਕਿਤੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇ ਛਿੱਟੇ ਮਾਰ ਕੇ ਠੰਢਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦਿਨ ਭਰ ਦੀ ਧੁੱਪ ਨਾਲ ਮੁਰਝਾਏ ਫੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਗਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਦਮੀ ਜਾਂ ਤਾਂ ਅਜੇ ਤਕ ਦੁਕਾਨਾਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਆਏ ਜਾਂ ਸੈਰ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਗਏ ਹਨ।

ਉਪਦਰ ਨਾਥ ਅਸ਼ਕ
ਅਨੁਵਾਦ: ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪੰਡੀ
ਫੋਨ: 661-827-8256

ਸਮਾਨ ਛੱਤਾਂ ਉਪਰ ਲਿਜਾਣ ਵਿਚ ਰੁੱਝੀਆਂ ਹਨ। ਬੱਲੇ ਗਰਮੀ ਵਿਚ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਦਾ ਕੀ ਸੁਆਦ? ਉਪਰ ਠੰਢੀ ਹਵਾ ਵਿਚ ਰੋਟੀ ਖਾਵਾਂਗੇ। ਪੂਰੇ ਦੀ ਠੰਢੀ ਠੰਢੀ ਹਵਾ ਦੇ ਬੁੱਲਿਆਂ ਦਾ ਸੁਆਦ ਮਾਣਾਂਗੇ। ਅੱਜ ਗਰਮੀ ਵੀ ਲੱਗਦੇ ਦੀ ਪਈ ਹੈ, ਸ਼ਾਇਦ ਹਵਾ ਰਾਤ ਨੂੰ ਚੱਲੇ। ਫਿਰ ਵੀ ਆਸ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪਰ ਉਹ ਬੁੱਢਾ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਨੇ ਇਸ ਅਤਿ ਦੀ ਗਰਮੀ ਵਿਚ ਵੀ ਹੇਠਾਂ ਗਲੀ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਦਿਨ ਭਰ ਧੁੱਪ ਦਾ ਰਾਜ਼ ਰਿਹਾ, ਜਿਥੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਗਾਈਆਂ ਤੇ ਮੱਝਾਂ ਬੰਨ੍ਹੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਜਿਥੇ ਨਾਲੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਬਦਬੂ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਦੋ ਮੰਜੇ ਡਾਹੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਇਸ ਗਰਮੀ ਦੀ ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਵੀ ਗਦੈਲਾ ਵਿਛਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਗਲਿਆ ਸਤਿਆ ਤੇ ਮੇਲਾ ਕੁਚੈਲਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਚੰਗੀ ਜਿਹੀ ਚਾਦਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ ਜਾਂ ਇਸ ਮੇਲੇ ਕੁਚੈਲੇ ਗਦੈਲੇ ਲਈ ਘਰ ਵਿਚ ਹੋਰ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਬੁੱਢਾ ਆਦਮੀ ਕੁੱਝਾ ਹੈ। ਅੱਖਾਂ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੀ ਅਤੇ ਫਰੇਮ ਟੁੱਟਣ ਕਾਰਨ ਧਾਗਿਆਂ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਐਨਕ ਹੈ। ਦਾੜ੍ਹੀ ਵਧੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਮਲਮਲ ਦੀ ਗੋਲ ਜਿਹੀ ਮੇਲੀ ਟੋਪੀ ਹੈ, ਸਰੀਰ ਨੰਗਾ ਹੈ ਤੇ ਤੇਜ਼ ਮੇਲਾ ਜਿਹਾ ਡੇਢ ਕੁ ਗਜ਼ ਦਾ ਪਰਨਾ। ਇਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਬੁੜ ਬੁੜ ਕਰਦੀ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਬੈਠ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਉਸ ਨੂੰ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਫਟੀ ਪੁਰਾਣੀ ਦਰੀ ਅਤੇ ਬਦਬੂ ਮਾਰਦੀ ਚਾਦਰ ਵਿਛੀ ਹੈ।

ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਕਿਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਝਗੜਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਪਰ ਕੋਈ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਹੀ ਗੱਲ ਹੋਈ ਹੋਵੇਗੀ। ਬੁੱਢੇ ਨੂੰ ਤ੍ਰੇਹ ਲੱਗੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਉਹ ਬਿਮਾਰ ਹੈ, ਚੱਲ-ਫਿਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਖੂਹ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਪਤਨੀ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ ਹੋਵੇਗਾ, "ਤੇਨੂੰ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਤ੍ਰੇਹ ਲੱਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਘੱਟ ਦਿਸਦਾ ਹੈ। ਕਿਵੇਂ ਲਿਆਵਾਂ? ਤੂੰ ਆਪ ਕਿਉਂ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ?" ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਤੋਂ ਗੁੱਸੇ ਹੋ ਕੇ "ਚੰਗਾ-ਚੰਗਾ" ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਉਹਨੇ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਪਿੱਟ ਲਿਆ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਖੂਹ 'ਤੇ ਪਾਣੀ ਭਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰ ਕੇ ਬੁੱਢੇ ਨੇ ਪਾਣੀ ਮੰਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਗਟਾ ਗਟ ਦੋ ਗਲਾਸ ਪੀ ਕੇ ਲਿਟ ਗਿਆ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਉਸ ਨੇ ਠੰਢਾ ਹਉਕਾ ਵੀ ਭਰਿਆ ਹੈ।

ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਜਦੋਂ ਸਾਰੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਬਰਫ਼ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪਾਣੀ ਦੀ ਇਕ ਘੁੱਟ ਵੀ ਹਲਕ ਤੋਂ ਬੱਲੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ, ਜਿਥੇ ਦਿਨ ਚਾਤ ਲੱਸੀ ਤੇ ਸ਼ਰਬਤ ਦਾ ਰੌਲਾ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕੁਝ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਬਦਾਮਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਬਤ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਗਰਮੀ ਦੇ ਮਾਰੇ ਗਲ ਸੁੱਕ ਸੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਵਿਚਾਰਾ ਤ੍ਰੇਹ ਦਾ ਨਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦਾ। ਪਤਨੀ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨਾ ਦੇਣ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਬਿਗਾਨੇ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਬਰਫ਼ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ, ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਸੁਰਾਹੀ ਜਾਂ ਘੜੇ

ਉਪਦਰ ਨਾਥ ਅਸ਼ਕ (14 ਦਸੰਬਰ 1910-19 ਜਨਵਰੀ 1996) ਜਲੰਧਰ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਉਰਦੂ ਵਿਚ ਨਾਵਲ, ਕਹਾਣੀਆਂ ਅਤੇ ਨਾਟਕ ਲਿਖੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਰੇਡੀਓ 'ਤੇ ਵੀ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਚੰਦਰ, ਪਾਤਰਸ ਬੁਖਾਰੀ ਅਤੇ ਸਿਆਦਤ ਹਸਨ ਮੰਟੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀ ਅਦੀਬ ਸਨ। ਸੰਗੀਤ ਨਾਟਕ ਅਕਾਦਮੀ ਦਾ ਪੁਰਸਕਾਰ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਉਹ ਪਹਿਲੇ ਹਿੰਦੀ ਨਾਟਕਕਾਰ ਸਨ। ਜਨਾਬ ਅਸ਼ਕ ਦੀ ਕਹਾਣੀ 'ਦੁਲੇ' ਤਿੜਕ ਰਹੇ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦਾ ਦਰਦ ਬਿਆਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਪਰਤ ਭਾਵੇਂ ਇਕਹਿਰੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਮਾਰ ਇਕਹਿਰੀ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਕ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦਾ ਦੂਜੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਲਈ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਲਾਂਭਾ ਵੀ ਹੈ। ਅਸ਼ਕ ਨੇ ਇਹ ਉਲਾਂਭਾ ਪਹਿਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਖਲੋ ਕੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਪਹਿਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਜੁ ਵਿਚਾਰਨੀਆਂ ਹੋਈਆਂ! ਇਹੀ ਵਿਚਾਰ ਅਗਾਂਹ ਘਸ-ਘਸ ਕੇ 'ਪੀੜ੍ਹੀ-ਪਾੜਾ' ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਦਾ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਕੇਵਲ ਖੂਹ ਦਾ ਸੱਜਰਾ ਪਾਣੀ ਪੀ ਕੇ ਚੁੱਪ ਚਾਪ ਲਿਟ ਗਿਆ ਹੈ।

ਉਹ ਬੁੱਢੀ... ਉਹਦੀ ਪਤਨੀ, ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਸੁਖੀ ਹੈ। ਅੱਖੋਂ ਲੱਗਭਗ ਅੰਨ੍ਹੀ ਹੈ। ਸੋਟੀ ਸਹਾਰੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੀ, ਕਮਜ਼ੋਰ ਜਿਹੀ, ਫੁਲਬਿਹਰੀ ਕਾਰਨ ਅੱਧੇ ਚਿੱਟੇ ਅਤੇ ਅੱਧੇ ਕਾਲੇ ਮੂੰਹ ਵਾਲੀ, ਆਪਣੇ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਗਮਾਂ ਦੀ ਮਾਰੀ ਬੈਠੀ ਹੈ। ਉਹ ਜੇ ਗਮ ਦਾ ਮਾਰਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਗਮਾਂ ਦੀ ਮਾਰੀ ਹੈ।

ਕੀ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ? ਕੀ ਇਹ ਪਤੀ-ਪਤਨੀ ਬੁਢਾਪੇ ਵਿਚ ਬਿਲਕੁਲ ਇਕੱਲੇ ਹਨ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਕਲੌਤਾ ਪੁੱਤਰ ਹੁਣੇ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਦੀ ਲੰਘ ਕੇ ਇਸ ਤਿੰਨ ਮੰਜਲੀ ਹਵੇਲੀ ਦੀ ਛੱਤ ਉਤੇ, ਜਿਸ ਦੇ ਬੂਟੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੰਜੇ ਡਾਹੀ ਪਏ ਹਨ, ਆਪਣੇ ਠੰਢੇ ਬਿਸਤਰੇ ਉਤੇ ਜਾ ਲੇਟਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਪੁੱਤਰੀ ਇਸ ਨੂੰ ਪੱਖਾ ਝੱਲ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਪੈਰ ਘੁੱਟ ਰਹੀ ਹੈ।

"ਤ੍ਰੇਹ ਲੱਗੀ ਐ।"
ਦੋਵੇਂ ਮਾਂ ਧੀ ਭੱਜ ਪਈਆਂ ਹਨ। ਛੋਟਾ ਪੁੱਤਰ ਬਰਫ਼ ਲੈਣ ਭੱਜ ਗਿਆ ਹੈ।

"ਸਰਬਤ ਲਿਆਵਾਂ ਜਾਂ ਕੁੱਝ ਹੋਰ", ਪਤਨੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

"ਜੇ ਮਰਜ਼ੀ ਲੈ ਆ, ਪਰ ਛੇਤੀ।"
ਸ਼ਰਦਾਈ ਰਗੜਨ ਲੱਗੀ ਹੈ। ਬੁੱਢੇ ਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਫਿਰ ਤ੍ਰੇਹ ਲੱਗ ਗਈ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਜੀਭ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਫੇਰੀ ਹੈ ਤੇ ਲੰਬਾ ਸਾਹ ਲੈ ਕੇ ਪਾਸਾ ਲਿਆ ਹੈ।

ਦੁਲੇ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਮਿਲਾਪ ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲ ਨਾਚ ਮਹਿਫਿਲ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਕਿਹੜੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸਾਂ। ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ ਸਾਂ। ਸ਼ਾਇਦ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਸਕੂਲ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਕੁਝ ਮਹੀਨੇ ਉਡੀਕ ਕਰਨੀ ਸੀ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਗੈਸ ਦੇ ਚਾਨਣ ਵਿਚ ਮੁਹੱਲੇ ਦਾ ਕੋਨਾ ਕੋਨਾ ਚਮਕ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਵਿਚਕਾਰ ਵੱਡੀ ਦਰੀ ਵਿਛੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸ ਉਤੇ ਚਿੱਟੀਆਂ ਚਾਦਰਾਂ ਤੇ ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਗਲੀਚਾ। ਮੁਹੱਲੇ ਦਾ ਕੋਈ ਹੀ ਅਜਿਹਾ ਪੁਰਸ਼ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਹੜਾ ਮੁਜਰਾ ਦੇਖਣ ਨਾ ਆਇਆ ਹੋਵੇ। ਦੋ ਨਾਜ਼ੁਕ ਜਿਹੀਆਂ ਨਾਚੀਆਂ ਮਜੇ ਨਾਲ ਪਾਨ ਚੱਬ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਗੱਲ ਗੱਲ 'ਤੇ ਹਵਾ ਵਾਂਗ ਵਲ ਖਾ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ, ਮੁਸਕਾਨਾਂ ਨਾਲ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਧੜਕਣ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਬੈਠੇ ਸੀ ਉਸਤਾਦ ਜੀ, ਸਾਰੰਗੀ ਫੜੀ ਅਤੇ ਤਬਲਾ ਤੇ ਹਾਰਮੋਨੀਅਮ ਮਾਸਟਰ... ਗੱਲ ਗੱਲ 'ਤੇ 'ਜੀ ਹਜ਼ੂਰ' ਕਹਿ ਕੇ ਝੁਕ ਜਾਣ ਵਾਲੇ; ਗੱਲ ਗੱਲ 'ਤੇ ਹਾਸਾ ਮਖੌਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ; ਖੁਸ਼ ਮਜਾਜ਼, ਤੇ ਦਰਸ਼ਕ ਬੁੱਤ ਬਣੇ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਪਰੀਆਂ ਵਰਗੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਚੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਮ ਬਨਾਉਣੀ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੁਸਕਾਨ ਸ਼ੋਖ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਬਿਜਲੀ ਵਾਂਗ ਚੰਚਲ ਸਨ, ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਲੋਕ ਖੁੱਭੇ ਹੋਏ ਸਨ।

ਗੈਸ ਦੁਆਲੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਭੱਖੜ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੇ ਬਨੇਰੇ 'ਤੇ, ਜਿਹੜਾ ਹੁਣ ਦੁਮੰਜਲਾ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ, ਬੈਠਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਮਗਨ ਸੀ। ਮੈਂ ਕਈ ਵਾਰ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਸੁੰਦਰ ਜਿਹੀ ਹੁਸੀਨਾ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਵੀ ਦੇਖੇ ਪਰ ਮੇਰੇ ਯਤਨ ਅਸਫਲ ਰਹੇ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਨਾਲ ਘਿਰਣਾ ਹੋ ਗਈ।

ਮੈਂ ਭੱਖੜਾਂ ਵੱਲ ਦੇਖਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ, ਇਸ ਵੇਲੇ ਵੀ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਖਿਆਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਮਾਸ਼ਬੀਨਾਂ ਅਤੇ ਭੱਖੜਾਂ ਵਿਚ ਕੀ ਅੰਤਰ ਹੈ? ਦੋਵੇਂ ਕੁਰਬਾਨ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਾ ਕੋਈ ਅਹਿਸਾਸ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਛੁਣ ਛੁਣਾ ਛੁਣ ਛੁਣ...
ਇਸ ਖਾਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੇ ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਖਿੱਚ ਲਿਆ। ਮੈਂ ਨਿਗ੍ਹਾ ਉਪਰ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਸੁੰਦਰੀ ਪੁਤਲੀ ਵਾਂਗ ਦਰੀ 'ਤੇ ਬਿਰਕ ਰਹੀ ਸੀ। ਪੁਤਲੀ ਵਰਗੀ, ਨਾਜ਼ੁਕ ਜਿਹੀ, ਸੁੰਦਰ ਜਿਹੀ। ਅੱਜ ਵੀ ਜਦ ਇਸ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਕਈ ਸਾਲ ਬੀਤ ਗਏ ਹਨ, ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਸ ਦੀ ਸੂਰਤ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿਰਕ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਨਾਜ਼ੁਕ ਅਦਾਵਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਘਾਇਲ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ।

ਇਹ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਤਕ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ, ਇਸ ਦੀ ਮਨਮੋਹਣੀ ਆਵਾਜ਼ ਕਈ ਵਾਰ ਵਾਤਾਵਰਨ

ਵਿਚ ਗੂੰਜੀ। ਇਸ ਨੇ ਗਾਇਆ ਵੀ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਇਸ ਨੇ ਕੀ ਗਾਇਆ। ਕੋਈ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦਾ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰਾ ਗੀਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਅੱਜ 'ਮੁਜਰਾ' ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ 'ਯਾ ਐਲਾ ਮਿਟ ਜਾਏ ਦਰਦੇ ਦਿਲ' ਵਰਗੀ ਕੋਈ ਗਜ਼ਲ ਗਾਈ ਹੁੰਦੀ ਪਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕਿਹੜੀ ਗਜ਼ਲ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਹੜੀ ਗਾਈ ਸੀ। ਐਨਾ ਕੁ ਯਾਦ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਬਹੁਤ ਸੁਰੀਲੀ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਨਮੋਹਣੀ, ਨੀਂਦ ਜਿਹੀ ਲਿਆ ਦੇਣ ਵਾਲੀ। ਮੈਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰੀ ਨੀਂਦ ਦਾ ਚੌਂਕਾ ਜਿਹਾ ਆ ਗਿਆ ਪਰ ਜਦੋਂ ਅੱਖ ਖੁੱਲ੍ਹੀ, ਉਹਨੂੰ ਗਾਉਂਦਿਆਂ, ਨੱਚਦਿਆਂ ਤੇ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦਿਆਂ ਦੇਖਿਆ। ਉਸਤਾਦ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਨਾਜ਼ੁਕ ਹੱਥੋਂ ਦੇ ਪੈਸੇ ਲੈ ਕੇ ਸਿਤਾਰ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਾਉਂਦੇ ਦੇਖਿਆ। ਫਿਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਦੋਂ ਨੀਂਦ ਆਉਣ ਲੱਗੀ। ਜਦੋਂ ਉਠਿਆ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਬਿਸਤਰੇ 'ਤੇ ਪਿਆ ਸੀ। ਸਿਰ ਦਰਦ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਬਿਨਾਂ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੀਆਂ ਭੱਜ ਕੇ ਬਨੇਰੇ 'ਤੇ ਗਿਆ। ਨਾ ਉਹ ਰੋਸ਼ਨੀ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਉਹ ਮਹਿਫਿਲ। ਸ਼ਾਮਿਆਨਾ ਅਜੇ ਸੀ। ਸ਼ਾਇਦ ਰਾਤ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਸੁਪਨੇ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ

ਕਰ ਕੇ ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਨਾਚੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਸਾਜ਼ੀ ਵੀ ਜਾਣ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਵਿਚ ਰੁਝੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਰਾਤ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਘੁੰਮ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਕ ਵਾਰ ਇਸ ਨਾਚੀ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵੀ ਅੱਖਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ, ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਹੋਰ ਸੂਰਤ ਵੀ ਸੀ। ਇਕ ਅੱਧਖੜ ਉਮਰ ਦੇ ਆਦਮੀ ਦੀ ਸੂਰਤ ਜਿਸ ਦੇ ਗਲ ਵਿਚ ਵਧੀਆ ਮਲਮਲ ਦਾ ਕੁਤਤਾ ਸੀ। ਲੋਕ 'ਤੇ ਪਤਲੀ ਸੁੰਦਰ ਧੋਤੀ ਸੀ। ਕੁਤਤੇ ਉਤੇ ਕੀਮਤੀ ਜਾਕਟ ਅਤੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਲਖਨੌਰੀ ਟੋਪੀ ਸੀ, ਜਿਹੜਾ ਨਾਚੀ ਦੀ ਇਕ ਇਕ ਅਦਾ 'ਤੇ ਰੁਪਏ ਲੁਟਾਈ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਹ ਦੁਲੇ ਸੀ। ਇਸ ਨੇ ਇਹ 'ਮੁਜਰਾ' ਆਪਣੇ ਪੋਤੇ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ 'ਤੇ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ।

ਹਾਂ, ਇਹੀ ਦੁਲੇ ਸੀ। ਜਾਤ ਦਾ ਸੁਨਿਆਰ। ਇਸ ਕੋਲ ਧਨ ਬਹੁਤ ਸੀ। ਪੋਤੇ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਇਸ ਨੇ ਮਨਾਈ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਚਰਚਾ ਅੱਜ ਵੀ ਘਰ ਘਰ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਇਸ ਮੁਜਰੇ 'ਤੇ ਖਰਚਾ ਭਾਵੇਂ ਬਹੁਤਾ ਨਾ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ ਪਰ ਨਾਚੀਆਂ ਇਸ ਦੀਆਂ ਆਸਾਮੀਆਂ ਹੋਣ ਕਾਰਨ, ਇਸ ਤੋਂ ਕਦੇ ਕਦੇ ਰੁਪਈਆ ਕਰਜ਼ ਲੈਣ ਕਰ ਕੇ ਪੋਤੇ ਦੀਆਂ ਵਧਾਈਆਂ ਦੇਣ ਬਿਨਾਂ ਬੁਲਾਏ ਹੀ ਆ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਫਿਰ ਵੀ ਐਨਾ ਨਾ ਗਈਆਂ ਸੀ ਕਿ ਸੌਦਾ ਕਰਨ 'ਤੇ ਵੀ ਐਨਾ ਨਾ ਮਿਲਦਾ।

ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ, ਇਸ ਵਿਚ ਐਬ ਵੀ ਸਨ। ਉਹ ਖਾਣ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ ਸੀ। 'ਖਾਣ ਪੀਣ ਵਾਲਾ', ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕੁਝ ਬੁਰੇ ਜਿਹੇ ਲਗਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਮੇਰੇ ਖਿਆਲ ਵਿਚ ਖਾ ਪੀ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਪੁਰਸ਼ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸੁਆਦ ਲਏ ਬਿਨਾਂ ਮਰ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਚੰਗੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਸ਼ਾਇਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਈ ਬੁਢਾਪਾ ਦੂਜੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤਾ ਦੁਖਦਾਈ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਦਾਚਾਰੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੁਰੀ ਆਦਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੀ ਚਾਟ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੋ ਪਿੱਟ ਕੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਦਿਨ ਕੱਟ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਪਰਸੋਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਸਵੇਰੇ ਕੋਈ ਨੌ ਵਜੇ ਹੋਣਗੇ। ਮੈਂ ਨਹਾ ਧੋ ਕੇ ਵਿਹਲਾ ਹੋ ਕੇ ਪੁਸਤਕ ਪੜ੍ਹਨ ਬੈਠਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਮਧਮ ਜਿਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਪਈ, "ਬਾਬੂ, ਬਾਬੂ!" ਮੈਂ ਨਜ਼ਰ ਚੁੱਕੀ। ਸਾਹਮਣੇ ਇਕ ਹੱਥ ਵਿਚ ਭਾਂਡਾ ਤੇ ਦੂਜੇ 'ਚ ਸੋਟੀ ਲਈ ਦੁਲੇ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ।
"ਕੀ ਗੱਲ ਐ ਬਾਬਾ ਜੀ?"

ਇਹ ਇਸ ਦੇ ਬੱਲੇ ਨਹਾਤੀ। ਰੁੱਖ ਸੁੱਕ ਗਿਆ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਪੜਦਾਈ ਨੇ ਸਾਰੇ ਮੁਹੱਲੇ ਵਿਚਲੀਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਡਰਾਉਣੇ ਅਸਰ ਤੋਂ ਸੁਚੇਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ, "ਇਹੀ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਇਸ ਤੋਂ ਬਚਾਏ। ਪੰਜਾਂ ਪੀਰਾਂ ਦੇ ਖੂਹ ਵਿਚ ਉਤਰ ਕੇ ਨਹਾਤੀ ਸੀ, ਉਹ ਖੂਹ ਸੁੱਕ ਗਿਆ। ਲਾਲਾਂ ਵਾਲੇ ਦੀ ਬਾਉਲੀ ਇਸ ਕਲਮੂੰਹੀ ਦੀ ਭੇਟ ਚੜ੍ਹ ਗਈ। ਹੁਣ ਉਥੇ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਬੁੰਦ ਜਿੰਨਾ ਪਾਣੀ ਵੀ ਨਹੀਂ... ਮੇਰਾ ਲਸੂੜੇ ਦਾ ਰੁੱਖ ਸੁਕਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਜਿਸ ਘਰ ਜਾਵੇਗੀ, ਅੱਗ ਲਾਵੇਗੀ।"

ਮੁਹੱਲੇ ਦੀਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਇਕ ਬੁੱਢੀ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗੋਦੀ ਵਿਚ ਲਕੋ ਕੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਭੱਜ ਜਾਂਦੀਆਂ, ਕਿਤੇ ਲੱਛਮੀ ਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਨਾ ਪੈ ਜਾਵੇ। ਲੱਛਮੀ ਦੇ ਬੱਚੇ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਸਨ ਪਰ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਕੋਈ ਬਚਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਕਿਹੜੀ ਥਾਂ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਤੇ ਇਹ ਨਾ ਗਈ ਹੋਵੇ। ਇੱਛਾ ਕੁੰਡ ਇਹ ਗਈ, ਪੂਰਨ ਦੇ ਖੂਹ 'ਤੇ ਨਹਾਤੀ। ਤਦ ਜਾ ਕੇ ਕਿਤੇ ਇਹ ਪੁੱਤਰ ਮਿਲਿਆ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਗੁਰਾਂ ਦਿੱਤਾ ਨਾਂ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਕ ਗੁੱਜਰੀ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਗਈ। ਡਰ ਦੇ ਮਾਰਿਆਂ ਕੋਈ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾ ਮਨਾਈ, ਕਿਤੇ ਮੌਤ ਨੂੰ ਇਹ ਖੁਸ਼ੀ ਬੁਰੀ ਨਾ ਲੱਗ ਜਾਵੇ। ਦੁਲੇ ਜਦੋਂ ਆਪਣੇ ਪੋਤੇ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਮਨਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਕੌਣ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਜਨਮ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਚਾਅ ਪੂਰਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ!

ਉਹੀ ਦੁਲੇ ਅਤੇ ਉਹੀ ਲੱਛਮੀ ਇਸੇ ਲੜਕੇ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਅੱਜ ਜਿਉਂਦੇ ਜੀਅ ਮੌਤ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਧੱਕੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ।

ਦੁਲੇ ਦਾ ਕਸੂਰ ਕੀ ਸੀ? ਇਹੀ ਨਾ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਖੂਨ ਨਾਲ ਪਾਲੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜਿਉਂਦੇ ਜੀਅ ਘਰ ਦਾ ਮੁਖਤਿਆਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਸਭ ਕੁਝ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਇਸ ਦੇ ਬੁਢਾਪੇ ਵਿਚ ਜਦ ਇਸ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਖਿੱਚ ਧੂਹ ਤੋਂ ਬੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਤੇ ਸਰੀਰਕ ਆਰਾਮ ਲਈ ਆਸਰਾ ਲੋੜੇਗਾ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸੁੱਖ ਦੇਵੇਗਾ। ਇਸ ਦਾ ਖਿਆਲ ਕਿੰਨਾ ਖੋਖਲਾ ਸੀ, ਬੇਅਰਥ ਸੀ; ਇਸ ਦਾ ਇਸ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਹੀ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ।

ਅਮਰ ਕੌਰ ਇਸ ਦੀ ਨੂੰਹ ਦਾ ਨਾਂ ਸੀ। ਗੁਰਾਂ ਦਿੱਤਾ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪਤਨੀ ਵਿਚਾਰੀ ਚੰਗੀ ਸੀ। ਸੁੰਦਰ ਸੀ, ਪੜ੍ਹੀ ਲਿਖੀ ਸੀ, ਸਲੀਕੇ ਵਾਲੀ ਪਰ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਮਰਦ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਭਲੇ ਲੋਕ ਛੇਤੀ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਦੂਜਾ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅਮਰ ਕੌਰ ਆ ਗਈ। ਚਿਹਰਾ ਸੁੰਦਰ, ਮੂੰਹ ਦੀ ਮਿੱਠੀ, ਮਨ ਦੀ ਕੋੜੀ। ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਰਾਮ ਰਾਮ ਬਗਲ ਵਿਚ ਛੁਰੀ। ਉਹ ਅਜਿਹੀ ਬਣੀ ਕਿ ਸੱਸ-ਸਹੁਰੇ ਦੇ ਮਨ ਮੋਹ ਲਏ। ਗੱਲਾਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਸਭ ਕੁਝ ਪਤੀ ਦੇ ਨਾਂ ਕਰਵਾ ਲਿਆ। ਫਿਰ ਕੀ ਸੀ? ਅਸਲ ਰੰਗ ਉਘੜਨ ਲੱਗਿਆ। ਸੱਸ ਨੂੰਹ ਵਿਚ ਝਗੜਾ ਰਹਿਣ ਲੱਗਿਆ। ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਲੱਛਮੀ ਹੱਥੋਂ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਜੋ ਮਾਲਕ ਸੀ, ਭਿਖਾਰੀ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਭੈੜਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਦੁਲੇ ਬਿਮਾਰ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਦੁਕਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਵੀ ਹਿੰਮਤ ਨਾ ਰਹੀ। ਘਰ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਰਹਿੰਦਾ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ ਤੋਂ ਦਿਲ ਵਿਚ ਸੜਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਜਦੋਂ ਸਹਿਣ ਦੀ ਹੱਦ ਪਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਦਿਲ ਦਾ ਗੁੱਸਾ ਅੱਖਾਂ ਰਾਹੀਂ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੋਈ ਬੁੱਢਾ ਕਰ ਵੀ ਕੀ ਸਕਦਾ ਸੀ!

ਇਕ ਦਿਨ ਨੂੰਹ-ਸੱਸ ਵਿਚਕਾਰ ਝਗੜਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਘਰ ਵਿਚ ਖੀਰ ਬਣੀ ਸੀ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਬੁੱਢਿਆਂ ਦਾ ਚਿੱਤ ਬੱਚਿਆਂ ਵਰਗਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਵੀ ਬੱਚਿਆਂ ਵਰਗੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਲੱਛਮੀ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲ ਗਿਆ, "ਤੂੰ ਰੋਟੀ ਦਿੰਨੀ ਐ ਕਿ ਐਵੇਂ ਟਾਲਦੀ ਏ।" ਬੱਸ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅਮਰ ਕੌਰ ਨੇ ਅਸਮਾਨ ਸਿਰ 'ਤੇ ਚੁੱਕ ਲਿਆ, "ਮੈਥੋਂ ਰੋਜ਼ ਰੋਜ਼ ਪੁਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਖੀਰ ਨਹੀਂ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦੀ। ਨੀਤ ਤਾਂ ਦੇਖੋ ਕਿੰਨੀ ਹੋਛੀ ਹੋ ਗਈ ਏ। ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਂਗ ਮਚਲਦੇ ਨੇ। ਬੱਚੇ ਰੋਂਦੇ ਸੀ, ਰਤਾ ਖੀਰ ਬਣਾ' ਤੀ ਪਰ ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਸੱਤਰ ਸਾਲਾ ਬੱਚੇ

(ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਸਫੇ 'ਤੇ)

ਵੀ ਮਚਲ ਜਾਣਗੇ।” ਗੁਰਾਂ ਦਿੱਤਾ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰਿਆਂ ‘ਤੇ ਨੱਚਦਾ ਸੀ। ਉਸੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਮਾਂ ਬਾਪ ਲਈ ਪੰਚਰਾਂ ਰੁਪਏ ਮਹੀਨਾ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਲੱਛਮੀ ਆਪਣੇ ਕੰਬਦੇ ਹੱਥਾਂ ਅਤੇ ਅੰਨ੍ਹੀਆਂ ਜਿਹੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਚੁੱਲ੍ਹਾ ਬਾਲਦੀ ਅਤੇ ਸਤੀਆਂ-ਫੁਕੀਆਂ ਰੋਟੀਆਂ ਪਕਾਉਂਦੀ। ਦੂਲੇ ਖਾਂਦਾ ਅਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰ ਕਰਦਾ।

ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਇਹ ਰਕਮ ਘਟ ਕੇ ਦਸ ‘ਤੇ ਆ ਗਈ ਪਰ ਅਮਰ ਕੌਰ ਨੂੰ ਇਹ ਦਸ ਰੁਪਏ ਵੀ ਰਤਕਦੇ ਸਨ। ਇਕ ਦਿਨ ਬਹਾਨਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ, “ਲੋਕ ਫਟਕਾਰਾਂ ਪਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਇਸ ਤੋਂ ਬੁੱਢੇ ਸੱਸ-ਸਹੁਰੇ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਖਵਾਈ ਜਾਂਦੀ। ਮੈਂ ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਰੋਟੀ ਖਵਾਵਾਂਗੀ।” ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਦਸ ਰੁਪਏ ਵੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਅਮਰ ਕੌਰ ਆਪ ਰੋਟੀ ਪਕਾਵੇਗੀ। ਘਰ ਵਿਚ ਕੀ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਕੀ ਨਹੀਂ; ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਗ ਜਾਵੇ, ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੀਜੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਦੀ ਥਾਂ ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਲਈ ਥਾਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਰਸੋਈ ਸਭ ਤੋਂ ਉਪਰਲੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ‘ਤੇ ਸੀ। ਉਥੋਂ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਫੁਲਕੇ ਅਤੇ ਮਿਣੀ-ਤੁਲੀ ਦਾਲ ਸਬਜ਼ੀ ਆਉਣ ਲੱਗੀ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਦਾਲ

ਸਬਜ਼ੀ ਰਤਾ ਸੁਆਦ ਹੁੰਦੀ, ਉਸ ਦਿਨ ਫਿਰ ਘਰ ਵਿਚ ਲੜਾਈ ਹੁੰਦੀ। ਉਹ ਹੋਰ ਰੋਟੀ ਮੰਗਦੇ ਤਾਂ ਅਮਰ ਕੌਰ ਕਹਿੰਦੀ, “ਮੈਥੋਂ ਹੁਣ ਦੁਬਾਰੇ ਰੋਟੀਆਂ ਨਹੀਂ ਪਕਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਇਹ ਤਾਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਰੋਟੀਆਂ ਹੀ ਪਕਾਉਂਦੀ ਰਹਾਂ। ਇਹ ਮੈਥੋਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਢਿੱਡ ਐ ਕਿ ਖੂਹ। ਦਸ ਦਸ ਰੋਟੀਆਂ ਖਾ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਫਿਰ ਵੀ ਸਬਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।” ਰੋਜ਼ ਦੀ ਇਸ ਖਿਚ ਖਿਚ ਤੋਂ ਫੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਲਈ ਗੁਰਾਂ ਦਿੱਤਾ ਨੇ ਫਿਰ ਰੁਪਏ ਨਿਯਤ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਪਰ ਹੁਣ ਗਿਣਤੀ ਅੱਠ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਥਾਂ ਵੀ ਹੇਠਲੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ‘ਤੇ ਦੋ ਹਨੇਰੀਆਂ ਕੋਠੜੀਆਂ ਵਿਚ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਫਿਰ ਦੋਵੇਂ ਪਤੀ-ਪਤਨੀ ਗਰਮੀਆਂ ਵਿਚ ਬਾਹਰ ਗਲੀ ਵਿਚ ਸੌਣ ਲੱਗ ਪਏ।

ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਲਈ ਦਵਾਈ ਲੈਣ ਹਕੀਮ ਨਬੀ ਬਖਸ਼ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਨੂੰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਨਾਲ ਦੀ ਗਲੀ ਵਿਚ ਕੁਝ ਰੌਲਾ ਜਿਹਾ ਕੰਨੀ ਪਿਆ। ਕੁਝ ਔਰਤਾਂ ਝਗੜ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਮੇਰਾ ਰਾਹ ਵੀ ਇਧਰੋਂ ਹੀ ਸੀ। ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਬੁੱਢੀ ਬਿਮਾਰ ਲੱਛਮੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਖੜ੍ਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਕੁਝ ਔਰਤਾਂ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਘੇਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਧਰਤੀ ‘ਤੇ

ਕੱਪੜਾ ਵਿਛਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਕੁਝ ਆਟਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਸਮਝਦਿਆਂ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਲੱਗੀ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਖਰ ਭੈੜੀ ਕਿਸਮਤ ਨੇ ਬਿਲਕੁਲ ਬੇਆਸਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਦੋ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਦੇ ਭੁੱਖੇ ਸਨ। ਅਮਰ ਕੌਰ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਾਣ ਲਈ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਪੈਸੇ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਭੁੱਖ ਬੇਚੈਨ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਬੇੜੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਆਖਰ ਜਦੋਂ ਦੇਵੀ ਜੀ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਨਾ ਪੰਘਰੀ ਤਾਂ ਲੱਛਮੀ ਜਿਸ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਕਦੇ ਲੱਛਮੀ ਖੇਡਦੀ ਸੀ, ਢਿੱਡ ਦੀ ਅੱਗ ਬੁਝਾਉਣ ਲਈ ਘਰੋਂ ਨਿਕਲੀ। ਉਹ ਇਸ ਮੁਹੱਲੇ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਕੋਲ ਆਈ, ਪਰ ਭਾਈਚਾਰਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ; ਬੇ-ਸਹਾਰਿਆਂ ਦੀ ਸਾਰ ਕੌਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਮਖੌਲ ਉਡਾਇਆ। ਇਕ ਨੇ ਕੱਪੜਾ ਵਿਛਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਇਕ ਇੱਜ਼ਤਦਾਰ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਤੋਂ ਪਰਦਾ ਚੁੱਕਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗਿਆ। ਖੁਦਗਰਜ਼ ਦੁਨੀਆਂ! ਕਿਸੇ ਦੀ ਪਤ ਲਹਿ ਜਾਵੇ, ਇਹਨੂੰ ਇਸੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸੁਆਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਇਕ ਘਰ ਦੀ ਕੰਧ ਨਾਲ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ ਲੱਛਮੀ। ਉਹਦੇ ਦਰ ‘ਤੇ ਵੀ ਵੀਹ ਵਾਰੀ ਭਾਈਚਾਰਾ ਆਇਆ ਸੀ। ਅੱਜ ਇਸੇ ਭਾਈਚਾਰੇ

ਹੱਥੋਂ ਇਉਂ ਬੇਇਜ਼ਤ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੇ ਮਿਹਣਿਆਂ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਕਾਲਜਾ ਛਲਣੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਹਨੇਰਾ ਛਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹ ਤਮਾਸ਼ਾ ਦੇਖਣ ਦੀ ਆਸ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਚੁੱਪ-ਚਾਪ ਖੜ੍ਹੀ ਆਪਣੀ ਬੇਇਜ਼ਤੀ ਹੁੰਦੀ ਦੇਖ ਰਹੀ ਸੀ। ਦੇਖ ਕਿੱਥੇ ਰਹੀ ਸੀ, ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਤਾਂ ਬੰਦ ਸਨ, ਕੇਵਲ ਦੋ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਹੰਝੂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਪਿਚਕੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਗੱਲਾਂ ‘ਤੇ ਢਲਕ ਆਏ ਸੀ। ਉਹ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਇਸ ਜ਼ੁਲਮ ਨੂੰ ਭਿੰਨੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖ ਰਹੀ ਸੀ।

ਇਕ ਔਰਤ ਜਿਹੜੀ ਰਿਸ਼ਤੇ ਵਿਚ ਕੁਝ ਲਗਦੀ ਸੀ, ਨੇ ਕਾਰੂੰ ਦੀ ਕਬਰ ‘ਤੇ ਲੱਤ ਮਾਰਦਿਆਂ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਕਟੋਰੀ ਵਿਚ ਆਟਾ ਲਿਆ ਕੇ ਵਿਛੇ ਹੋਏ ਕੱਪੜੇ ‘ਤੇ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਚਿੜਾ ਕੇ ਬੋਲੀ, “ਬੇਸ਼ਰਮ ਨੂੰ ਸ਼ਰਮ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਘਾਟ ਕਿਨਾਰੇ ਆ ਲੱਗੀ ਹੈ, ਪਰ ਮਨ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਨਹੀਂ ਗਈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀ ਤੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਪਲੀਤ ਕਰਵਾਉਣ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਸੀ ਕਿ ਕੁਝ ਖਾ ਕੇ ਸੌਂ ਰਹਿੰਦੀ।”

ਲੱਛਮੀ ਤੋਂ ਹੋਰ ਸਹਿਆ ਨਾ ਗਿਆ। ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਦੀ ਭੁੱਖੀ, ਬਹੁਤ ਕਮਜ਼ੋਰ ਬੁੱਢਾ ਸਰੀਰ,

ਉਹ ਕੰਬੀ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ‘ਤੇ ਧੜੱਕ ਕਰ ਕੇ ਡਿੱਗ ਪਈ। ਮੈਂ ਝੱਜ ਕੇ ਗਿਆ। ਉਹਨੂੰ ਉਠਾਇਆ, ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਝੱਲ ਮਾਰੀ। ਚੰਗੀ ਕਿਸਮਤ ਨੂੰ ਲਾਲਾ ਨਿਹਾਲ ਚੰਦ ਵੀ ਉਥੇ ਆ ਗਏ। ਉਹ ਵੀ ਇਸੇ ਮੁਹੱਲੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੁਲ੍ਹਦਿਲੀ ਦੀ ਧਾਕ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਜੰਮੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦਿਆਂ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਲੱਗੀ। ਆਪਣੀ ਇੱਜ਼ਤ ਦਾ ਕੁਝ ਵੀ ਖਿਆਲ ਨਾ ਕਰਦਿਆਂ ਉਹ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆ ਬੈਠੇ। ਲੱਛਮੀ ਨੂੰ ਹੋਸ਼ ਆ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਉਹ ਇਸ ਦੀ ਸੋਟੀ ਫੜ ਕੇ ਇਸ ਦੇ ਘਰ ਛੱਡ ਆਏ ਅਤੇ ਆਟੇ ਦੀ ਬੋਰੀ ਤੇ ਦਾਲ ਪਹੁੰਚਾ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿਹਾ।

ਸਿਨੇਮੇ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਵਾਂਗ ਇਹ ਸਭ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਘੁੰਮ ਗਏ। ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਨੇ ਮੇਰੇ ਮੋਢੇ ਨੂੰ ਛੂਹਿਆ। ਉਹ ਗਾਂ ਦਾ ਦੁੱਧ ਚੋਅ ਕੇ ਉਪਰ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸੀ। ਬੱਚਾ ਰੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਨੇ ਦੁੱਧ ਵਾਲਾ ਭਾਂਡਾ ਫਰਸ ‘ਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚੋਂ ਖੋਹ ਲਿਆ, “ਰੋਜ਼ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਕਰੋ!” ਉਸ ਨੇ ਕੁਝ ਗੁੱਸੇ ਵਾਲੇ ਲਹਿਜੇ ਵਿਚ ਕਿਹਾ। ਉਹ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਛਾਤੀ ਲਾ ਰਹੀ ਸੀ ਤੇ ਮੈਂ ਸੋਚਦਾ ਸੀ, “ਇਹ ਸਭ ਪਿਆਰ, ਇਹ ਮੋਹ ਕਿਸ ਲਈ...!”

ਬੁੱਢੇ ਮਾਪੇ

ਆਖਣ ਲੱਗੀ ਆਂ ਪੁੱਤਰਾ ਪਰ ਹੁਣ ਕਹਿ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਕਰਾਂ ਪੁੱਤ ਹੁਣ ਆਖੇ ਬਿਨਾ ਰਹਿ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਨਹੀਂ ਜੇ ਗੱਲ ਪੂਰੀ ਨਾ ਕਰ ਸਕੀ ਤਾਂ ਸਮਝ ਲਈ ਆਪੇ ਵੇ... ਕਿਉਂ ਚੀਜ਼ ਫਾਲਤੂ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਪਏ ਬੁੱਢੇ ਮਾਪੇ ਵੇ।

ਲੋਕੀਂ ਤਾਂ ਮਰ ਕੇ ਛੁਟ ਜਾਂਦੇ ਅਸੀਂ ਪਲ ਪਲ ਮਰਦੇ ਆਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਹੀ ਘਰ ਵਿਚ ਪੁੱਤਾ ਵੇ ਖੰਘਣੋਂ ਵੀ ਡਰਦੇ ਆਂ ਦੋ ਰੋਟੀਆਂ ਵੀ ਹੁਣ ਤੈਨੂੰ ਲੱਗਣ ਸਿਆਪੇ ਵੇ... ਕਿਉਂ ਚੀਜ਼ ਫਾਲਤੂ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਪਏ ਬੁੱਢੇ ਮਾਪੇ ਵੇ।

ਤੈਨੂੰ ਕੁੱਖੋਂ ਜੰਮਣ ਵਾਲੀ ਵੇ ਮਾਂ ਲੱਗਦੀ ਹੁਣ ਮਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਿਹਨੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਵਾਰੀਆਂ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਉਸ ਬਾਪ ਲਈ ਘਰ ਵਿਚ ਥਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਤੈਨੂੰ ਠੰਡੀਆਂ ਛਾਂਵਾਂ ਲੱਗਦੇ ਹੁਣ ਕੰਡਿਆਲੇ ਛਾਪੇ ਵੇ... ਕਿਉਂ ਚੀਜ਼ ਫਾਲਤੂ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਪਏ ਬੁੱਢੇ ਮਾਪੇ ਵੇ।

ਤੂੰ ਤੰਗ ਨਾ ਹੋਵੀਂ ਪੁੱਤਰਾ ਚੱਲ ਸਾਨੂੰ ਘਰ ਤੋਂ ਕੱਢ ਦੇ ਵੇ ਜਿਥੇ ਬੇਅੱਲਾਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਉਥੇ ਹੀ ਛੱਡ ਦੇ ਵੇ ਪਿਛਲੀ ਉਮਰੇ ਸੂਫੀ ਔਥੇ ਨੇ ਇਕਲਾਪੇ ਵੇ... ਕਿਉਂ ਚੀਜ਼ ਫਾਲਤੂ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਪਏ ਬੁੱਢੇ ਮਾਪੇ ਵੇ।

-ਸੂਫੀ ਬਲਬੀਰ
ਫੋਨ: 91-97794-30012

ਕੀਹਨੂੰ ਦੱਸੀਏ ਦੁੱਖਾਂ ਦੀ ਗੰਢ ਫੋਲ...

‘ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼’ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਫੋਨ ਅਕਸਰ ਆਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਆਪਣੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦੀ ਗੰਢ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਕਈ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਚੰਗੇ-ਮਾੜੇ ਤਜਰਬੇ ਸਾਂਝੇ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਕੁੰਦਨ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ ਨੂੰ ਮੈਂ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਕਦੇ ਉਹ ਜੋੜੇ ਝਾੜਦਾ ਦਿਸਦਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਭਾਂਡੇ ਧੋਂਦਾ। ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕਹਿ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ, ਬਾਈ ਉਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪੂਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰ ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ, “ਬਾਈ! ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਹੋ ਜਿਹੜੇ ਐਨੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹੋ।” ਉਹ ਦੋ ਕੁ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਉਤਰ ਦੇ ਕੇ ਚੁੱਪ ਕਰ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਹੱਥਲਾ ਕੰਮ ਨਿਬੇੜਨ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ, ਮੈਨੂੰ ਇੰਜ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਦੁੱਖਾਂ ਦੇ ਜ਼ਖਮ ਡੂੰਘੇ ਹਨ ਪਰ ਚੁੱਪ ਦੀ ਪੱਟੀ ਦਰਦਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਇਕ ਦਿਨ ਚੁੱਪ ਦੀ ਪੱਟੀ ਲਾਗ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦੇ ਜ਼ਖਮ ਦਿਖਾ ਦਿੱਤੇ।

ਮੈਂ ਮਾਪਿਆਂ ਦਾ ਕੁੰਦੀ ਸੀ ਤੇ ਹੁਣ ਕੁੰਦਨ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ ਹਾਂ। ਚਾਰ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਖੰਡੇ ਬਾਟੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਸੀ। ਵੱਡੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਮੈਂ ਅਣਗੋਲਿਆ ਜਿਹਾ ਜੀਅ ਸੀ। ਚਾਚੇ-ਤਾਇਆਂ ਦੇ ਇਕੱਠ ਵਿਚ ਮੈਂ ਵੀ ਕਣਕ ਵਿਚ ਜੋੜਦ ਵਾਂਗ ਪਲ ਗਿਆ। ਪੜ੍ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਦੇ ਤੰਪੜਾਂ ਉਤੇ ਨਹੀਂ, ਖੇਤ ਦੀਆਂ ਵੱਟਾਂ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ। ਕਈ ਵਾਰ ਮਾਂ ਨੇ ਸਕੂਲ ਭੇਜਿਆ ਪਰ ਸਕੂਲ ਨੇ ਆਪਣਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ। ਮਾਸਟਰਾਂ ਦੀ ਕੁੱਟ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਮੈਂ ਸਕੂਲ ਦਾ ਗੇਟ ਨਾ ਵੜਦਾ, ਸਗੋਂ ਖੇਤ ਤੁਰ ਜਾਂਦਾ। ਬੋੜਾ ਵੱਡਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਮੱਝਾਂ ਚਰਾ ਕੇ ਮੁੜ ਆਉਂਦਾ। ਘਰ ਦੀ ਕਬੀਲਦਾਰੀ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਤਾਂ ਪਸ਼ੂ ਪਾਲਣ ਮਹਿਕਮਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਇਕ ਦਿਨ ਮਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਆਪਣੀ ਸਿੱਦੀ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕਾ ਵਾਲੇ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਪਸੰਦ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਅਗਲੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਆਹ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਵੱਡੀ ਭੈਣ ਸਿੱਦੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਵਿਆਹ ‘ਤੇ ਚੁੱਕੇ ਕਰਜ਼ੇ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਅੱਡ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਚਾਚਿਆਂ ਤਾਇਆਂ ਤੋਂ ਸਿੱਦੀ ਦਾ ਅਮਰੀਕਾ ਵਾਲੇ ਮੁੰਡੇ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਜਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ ਜਾਂ ਕੀ ਸੀ! ਬਾਪੂ ਉਤੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਭਾਰੀ ਪੰਡ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਰਾਤਾਂ ਦੀ ਨੀਂਦ ਉਡਾ ਦਿੱਤੀ। ਅੱਡ ਹੋਣ ਨਾਲ

ਪਰਿਵਾਰਕ ਜੀਅ ਘਟ ਗਏ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਘਰ ਦੀ ਨਿੱਕੀ-ਨਿੱਕੀ ਗੱਲ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲਣ ਲੱਗੀ। ਸਿੱਦੀ ਬਾਪੂ ਨੂੰ ਤਸੱਲੀਆਂ ਦਿੰਦੀ ਜਹਾਜ਼ ਚੜ੍ਹ ਗਈ। ਬਾਪੂ ਤੋਂ ਹਾੜ੍ਹੀ ਸਾਉਣੀ ਆੜ੍ਹਤੀਏ ਦਾ ਵਿਆਜ ਵੀ ਨਾ ਮੁੜਦਾ। ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਛੋਟਾ ਭਰਾ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਫੌਜ ਵਿਚ ਭਰਤੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਮਾਂ ਉਸ ਦੀ ਭਰਤੀ ਦੇ ਅਜੇ ਪਤਾਸੇ ਵੰਡ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਤਿੰਨ ਮੱਝਾਂ ਇਕੋ ਦਿਨ ਮਰ ਗਈਆਂ। ਬਾਹਰ ਫਿਰਦੀਆਂ ਨੇ ਕੋਈ ਜ਼ਹਿਰਲੀ ਚੀਜ਼ ਨਿਗਲ ਲਈ ਸੀ। ਮੱਝਾਂ ਦੀ ਖੁਰਲੀ ਖਾਲੀ ਦੇਖ ਕੇ ਮੇਰੀ ਭੁੱਬ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੀ। ਹੁਣ ਦੋ ਮੱਝਾਂ ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਸਨ।

ਅੱਡ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚਾਚਿਆਂ ਨੇ ਚਲਾਕੀ ਨਾਲ ਰੱਖੇ ਗੁਪਤ ਰੁਪਏ ਕੱਢ ਕੇ ਨਵਾਂ ਟਰੈਕਟਰ ਟਰਾਲੀ ਲੈ ਆਂਦਾ। ਦੋਵੇਂ ਭੂਆ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰੀਂ ਆਉਂਦੀਆਂ, ਸਾਡਾ ਘਰ ਇੰਜ ਛੱਡ ਜਾਂਦੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਸਾਉਣ ਦਾ ਮੀਂਹ ਵੱਟ ਛੱਡ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਧਰ ਘਰ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ‘ਤੇ ਵੀ ਨਿਖਾਰ ਆਉਣ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਖੁੰਢਾਂ ‘ਤੇ ਬਹਿਣ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਜੰਗ ਜਹਾਨ ਦੀ ਸਮਝ ਆਉਣ ਲੱਗੀ। ਇੱਧਰ ਸਿੱਦੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਕਹਿ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਅਮਰੀਕਾ ਸੌਂਦਣ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਲੋਕ ਮੈਨੂੰ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਪਏ ਕਿ ਤੂੰ ਮੱਝਾਂ ਚਾਰਦੇ ਨੇ ਅਮਰੀਕਾ ਚਲਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ! ਮਾਂ ਕਹਿੰਦੀ, ਤੇਰੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਫੌਜੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਰ ਦੇਈਏ, ਕੀ ਪਤਾ ਤੂੰ ਕਦੋਂ ਵਾਪਸ ਮੁੜੇ। ਫੌਜੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਬਾਪੂ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੋਰ ਵਿਆਜ ਭਰਨ ਨਾਲੋਂ ਇਕ ਕਿੱਲਾ ਵੇਚ ਕੇ ਘਰ ਦਾ ਸਾਰਾ ਕਰਜ਼ਾ ਉਤਾਰ ਦੇਈਏ ਪਰ ਬਾਪੂ ਦੀ ਧੌਣ ਵਿਚ ਜੱਟ ਵਾਲਾ ਕਿੱਲਾ ਅਤਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਖੇਰ! ਮੈਂ ਹੋਰ ਕਰਜ਼ਾ ਚੁੱਕ ਕੇ ਅਮਰੀਕਾ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਮਾਂ ਦੇ ਲਾਡਲੇ ਦੀ ਰੱਬ ਨੇ ਕੋਲ ਹੋ ਕੇ ਸੁਣ ਲਈ ਸੀ। ਪੰਜ ਸੱਤਾ ਦਿਨਾ ਬਾਅਦ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਕੰਮ ਵਾਲੇ ਪਟੇ ‘ਤੇ ਚਾੜ੍ਹ ਦਿੱਤਾ। ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਵੱਟਾਂ ਤੋਂ ਉਠ ਕੇ ਆਇਆ ਸੀ, ਉਹੀ ਵੱਟਾਂ ਅਗਾਂਹ ਮਿਲ ਗਈਆਂ। ਫਰਕ ਇੰਨਾ ਕੁ ਸੀ ਕਿ ਇਥੇ ਖੇਤਾਂ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵੱਡੇ ਸਨ।

ਸਮਾਂ ਲੰਘਿਆ, ਮੈਂ ਡਾਲਰ ਭੇਜੇ। ਬਾਪੂ ਨੇ ਕਰਜ਼ਾ ਉਤਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਫੌਜੀ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਛੁੱਟੀ ਕੱਟ ਕੇ ਮੁੜ ਜਾਂਦਾ। ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਰੱਬ ਨੇ ਹੁਣ ਪੌਰ ਟਿਕਾਣੇ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਦਾਣਾ ਹਮੇਸ਼ਾ

ਗਿੱਲ ਵਿਚ ਡਿਗੇਗਾ ਪਰ ਬਹੁਤਾ ਸਮਾਂ ਨਾ ਲੰਘਿਆ, ਬਾਪੂ ਮੌਤ ਹੱਥੋਂ ਹਾਰ ਗਿਆ। ਪੇਪਰ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਬਾਪੂ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਵਾਰੀ ਤੱਕ ਨਾ ਸਕਿਆ। ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਅਮਰੀਕਾ ਤਿਹਾੜ ਜੇਲ੍ਹ ਵਰਗੀ ਲੱਗੀ। ਸਿੱਦੀ ਤਾਂ ਜਾ ਕੇ ਬਾਪੂ ਦੇ ਫੁੱਲ ਕੀਰਤਪੁਰ ਜਲ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕਰ ਆਈ ਪਰ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਜਲ ਵਹਾਉਣੋਂ ਨਾ ਹਟੀਆਂ। ਬਾਪੂ ਦਾ ਕੋਠੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਵੀ ਪੂਰਾ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਮੈਂ ਦਿਲ ਵਿਚ ਸੋਚਦਾ, ਕਿਤੇ ਮਾਂ ਵੀ ਨਾ ਇੰਜ ਬਿਨਾਂ ਮਿਲਿਆਂ ਤੁਰ ਜਾਵੇ।

ਮੈਂ ਵੀਹ ਲੱਖ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਲਗਾਉਂਦਾ ਤੇ ਵਾਪਸ ਜਾਣ ਦੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਘੜਦਾ। ਫਿਰ ਮਾਂ ਨੂੰ ਪੋਤੇ ਦੀ ਕਿਲਕਾਰੀ ਨੇ ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਪਾਸਾ ਦਿਵਾਇਆ। ਮਾਂ ਫੌਜੀ ਦੇ ਪੁੱਤ ਨਾਲ ਤੰਤਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ। ਮਾਂ ਫੋਨ ‘ਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਰੋਜ਼ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੀ, ਆਪ ਹੱਸਦੀ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਹਸਾਉਂਦੀ ਪਰ ਘਰ ਵਿਚ ਇਹ ਹਾਸੇ ਬਹੁਤਾ ਸਮਾਂ ਟਿਕ ਨਾ ਸਕੇ। ਫੌਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਯੂਨਿਟ ਨਾਲ ਕਾਰਗਿਲ ਜਾਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਆ ਗਿਆ। ਮਾਂ ਕਰੇ, ਨਾਮ ਕਟਵਾ ਕੇ ਘਰ ਆ ਜਾ। ਫੌਜੀ ਕਹਿੰਦਾ, ਜਦੋਂ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇ, ਫਿਰ ਪਿੱਠ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਈਦੀ; ਮਾਂ ਤੂੰ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰ, ਜੇ ਜੰਗ ਤੋਂ ਜਿੱਤ ਕੇ ਮੁੜਿਆ ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਹਾਂ, ਜੇ ਨਾ ਮੁੜਿਆ ਤਾਂ ਦੇਸ਼ ਦਾ। ਫਿਰ ਤੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਦੀ ਮਾਤਾ ਅਖਵਾਂਗੀ।

ਫੌਜੀ ਹੱਸਦਾ ਘਰੋਂ ਗਿਆ ਤੇ ਡੱਬੇ ਵਿਚ ਬੰਦ ਹੋ ਕੇ ਮੁੜਿਆ। ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਨੇ ਸੋਗ ਮਨਾਇਆ। ਮੈਂ ਰੋ ਕੇ ਫਿਰ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਜਿਹੜੇ ਖੰਡਾਂ ਨਾਲ ਵਤਨਾਂ ਨੂੰ ਪਰਵਾਜ਼ ਭਰਨੀ ਸੀ, ਉਹ ਖੰਡ ਅਜੇ ਨਿਕਲੇ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਫੌਜੀ ਵੀ ਅੱਖੋਂ ਉਹਲੇ ਹੀ ਚੱਲਿਆ ਗਿਆ, ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਂ ਉਚਾ ਕਰ ਗਿਆ। ਸਰਕਾਰੀ ਸਨਮਾਨਾਂ ਨਾਲ ਫੌਜੀ ਨੂੰ ਅਗਨੀ ਭੇਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਮਾਂ ਦੀਆਂ ਭੁੱਝਾਂ ਨੇ ਅਫਸਰਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵੀ ਨਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਭਤੀਜਾ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਦੇਖਦਾ ਰਿਹਾ ਪਰ ਸਭ ਕੁਝ ਉਹਦੀ ਸਮਝ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸੀ।

ਸਿੱਦੀ ਦੇ ਅਜੇ ਤੱਕ ਕੋਈ ਬੱਚਾ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਉਹਦੇ ਸਹੁਰੇ ਉਹਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਮੈਨੂੰ ਪੇਪਰਾਂ ਨੇ ਪੱਲਾ ਨਾ ਫੜਾਇਆ। ਮਾਂ ਕਹਿੰਦੀ, “ਛੱਡ ਦੇ ਸਭ ਕੁਝ, ਆ ਜਾ ਵਾਪਸ। ਮੇਰੇ ਪੋਤੇ ਦੇ ਸਿਰ ‘ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖ ਦੇ। ਮੇਰੇ ਪੁੱਤ ਦੀ ਸੋਹਣੀ

ਵਹੁਟੀ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਪੋਤੇ ਦੀ ਮਾਂ ਹੈ, ਤੂੰ ਪਿੰਡ ਆ ਜਾ।” ਮੈਂ ਤਿਆਰੀ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆ ਤਾਂ ਪੇਪਰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਆਸ ਹੋ ਗਈ। ਬੋੜਾ ਚਿਰ ਰੁਕਿਆ, ਗਰੀਨ ਕਾਰਡ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਗਰੀਨ ਕਾਰਡ ਵੀ ਉਦੋਂ ਮਿਲਿਆ ਜਦੋਂ ਦਿਲ ਵਿਚੋਂ ਖੁਸ਼ੀ ਮੁੱਕ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਪਿੰਡ ਗਿਆ, ਮਾਂ ਧਾਧਾਂ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਕੇ ਰੋਂਦੀ ਚਿੰਬੜੀ। ਜਿਹੜੇ ਘਰ ਵਿਚ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀਆਂ ਰੋਣਕਾਂ ਸਨ, ਉਥੇ ਹੁਣ ਦੁੱਖਾਂ ਅਤੇ ਉਦਾਸੀਆਂ ਨੇ ਮਨਾਂ ਦੇ ਮੰਜੇ ਮੱਲੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਮਾਂ ਨੇ ਗਲ ਪੱਲਾ ਪਾ ਕੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, ‘ਪੁੱਤਰ! ਘਰ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਖਾਤਰ ਤੈਨੂੰ ਨਾ ਚਾਹੁੰਦਿਆਂ ਵੀ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਪੈਣਾ ਹੈ।’ ਮੈਂ ਮਾਂ ਦਾ ਕਿਹਾ ਨਾ ਮੋੜ ਸਕਿਆ। ਹੰਝੂਆਂ ਦੀ ਝੜੀ ਵਿਚ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਭਰਜਾਈ ਨਾਲ ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਕਰਵਾ ਲਏ। ਭਤੀਜਾ ਮੈਨੂੰ ਪਾਪਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਬੈਠਾ ਸੋਚਦਾ ਰਹਿੰਦਾ, ਕੀ ਸੋਚਿਆ ਸੀ ਤੇ ਕੀ ਬਣ ਗਿਆ?

ਦੋ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਰਹਿ ਕੇ ਮੁੜਿਆ। ਫਿਰ ਮਾਂ ਨੇ ਸੱਦ ਲਿਆ। ਅਖੇ, ਵਹੁਟੀ ਤੇ ਪੋਤੇ ਦੇ ਪੇਪਰ ਭਰ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ ਜਾ। ਮੈਂ ਅੱਜ ਮਰੀ ਭਲਕੇ ਦੂਜਾ ਦਿਨ। ਮੈਂ ਪੱਕਾ ਹੀ ਪਿੰਡ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਮਾਂ ਅੱਗੇ ਫਿਰ ਮੇਰਾ ਸਿਰ ਝੁਕ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੇਪਰਾਂ ਦਾ ਓਹੜ-ਪੋਹੜ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਸਮਾਂ ਬੀਤਿਆ, ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਮਾਂ ਪੁੱਤ ਆ ਗਏ। ਮੇਰੇ ਵਾਂਗ ਭਰਜਾਈ ਵੀ ਫੌਜੀ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕੀ। ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰਲਾ ਦੁੱਖ ਸਾਹਾਂ ਵਿਚ ਧੜਕਦਾ ਮੈਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਵੀ ਉਸ ਨੇ ਓਪਰੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਨਾਲ ਅਮਰੀਕਾ ਆਉਣ ਦਾ ਚਾਅ ਮਨਾਇਆ। ਭਤੀਜਾ ਪੜ੍ਹਨ ਲੱਗ ਪਿਆ, ਉਹ ਘਰ ਹੀ ਹੁੰਦੀ। ਮੈਂ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਜੋਗਾ ਕੰਮ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸ਼ੁੱਕਰ ਮਨਾਉਂਦਾ ਕਿ ਉਹ ਜਿਵੇਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਚੰਗਾ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਨਹੀਂ... ਕਈ ਵਾਰ ਧੌਂਕਾ ਵੀ ਕਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਜੇ ਮਾਂ ਨੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਕੰਡਿਆਲਾ ਕੰਬਲ ਲਾਹਿਆ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਖ਼ਬਰ ਸੁਣਾਉਣੀ ਪੈ ਗਈ। ਜਿਹੜੀ ਨੂੰ ਹੁਣ ਮਾਂ ਨੇ ਉਹਦੇ ਪੇਕਿਆਂ ਅੱਗੇ ਚੁੰਨੀ ਰੱਖ ਕੇ ਬੂਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਟੱਪਣ ਦਿੱਤਾ, ਤੇ ਧੀ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖ ਲਈ ਸੀ, ਉਹਨੂੰ ਹੁਣ ਕਿਵੇਂ ਰੱਖੇਗੀ ਜਦੋਂ ਕੈਂਸਰ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਉਹਨੂੰ ਨਾਲ ਲਿਜਾਣ ਆ ਗਈ ਸੀ! ਮਾਂ ਤਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਸੁੰਨ ਹੋ ਗਈ। ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਇੰਡੀਆ ਚੱਲਿਆ

ਮੂੰਹ ਆਈ ਬਾਤ

ਮੇਜਰ ਕੁਲਾਰ ਬੋਪਾਰਾਏਕਲਾਂ
ਫੋਨ: 916-273-2856
www.boparaisudhar.com

ਗਿਆ। ਭਤੀਜੇ ਨੂੰ ਸਿੱਦੀ ਕੋਲ ਛੱਡਿਆ ਤਾਂ ਕਿ ਪੜ੍ਹਾਈ ਖਰਾਬ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਮੈਂ ਉਸ ਕਰਮਾਂ ਮਾਰੀ ਨੂੰ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਡਾਕਟਰਾਂ ਕੋਲ ਲਿਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਪੂਰੀ ਵਾਹ ਲਾਈ ਪਰ ਸਵਾਸਾਂ ਦੀ ਪੂੰਜੀ ਉਧਾਰੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਮੈਨੂੰ ਤੇ ਮਾਂ ਨੂੰ ਰੋਂਦਿਆਂ ਛੱਡ ਕੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਫੌਜੀ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਗਈ।

ਮਾਂ ਨੂੰ ਦੁੱਖਾਂ ਨੇ ਚੁਫੇਰਿਉਂ ਘੇਰੀ ਰੱਖਿਆ। ਉਹਨੇ ਕਈ ਵਾਰ ਰੱਬ ਨਾਲ ਗਿਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਾਂ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਚੁੱਕ ਲੈ, ਜਾਂ ਫਿਰ ਹੋਰ ਦੁੱਖ ਨਾ ਦੇਈ, ਪਰ ਰੱਬ ਜਿਵੇਂ ਕੰਨਾਂ ਤੋਂ ਬੋਲਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਮੈਂ ਉਥੇ ਹੀ ਰਿਹਾ। ਫਿਰ ਮਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸੁੰਨੇ ਘਰ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਬਹੁਤਾ ਚਿਰ ਨਾ ਰੱਖ ਸਕੀਆਂ। ਉਹ ਵੀ ਆਪਣਾ ਮੰਜਾ ਵਿਹਲਾ ਕਰਦੀ ਪੁੱਤ ਤੇ ਨੂੰਹ ਵਾਲੇ ਰਾਹ ਤੁਰ ਗਈ। ਮੈਂ ਤੇ ਸਿੱਦੀ ਨੇ ਮਾਂ ਦੇ ਫੁੱਲ ਜਲ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਕੰਧ ਢਾਹ ਕੇ ਸਾਰਾ ਘਰ-ਬਾਰ ਚਾਚਿਆਂ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸੋਚਿਆ, ਚਾਚਿਆਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਘਰ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਜਿਉਂਦੀਆਂ ਰਹਿ ਜਾਣਗੀਆਂ! ਬਿਨਾਂ ਬੰਦਿਆਂ ਤੋਂ ਤਾਂ ਛੱਡਾਂ ਵੀ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ! ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਭਤੀਜਾ ਸਿੱਦੀ ਦੀ ਝੋਲੀ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਮੈਂ ਕਲਗੀਵਾਲੇ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਬਣ ਕੇ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਜੁਟ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਦੱਸ, ਤੂੰ ਕਿਵੇਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਹਾਂ?

ਕੁੰਦਨ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣ ਕੇ ਮੈਂ ਸੁੰਨ ਰਹਿ ਗਿਆ।
ਖਾਲਸਾ ਜੀ! ਭਾਂਡੇ ਮਾਂਜਣ ਜਾਂ ਜੋੜੇ ਝਾੜਨ ਨਾਲ ਅਗਲਾ ਰਾਹ ਸਾਫ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਮਨ ਨੂੰ ਸਾਂਤੀ ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਅੰਮਿਤ ਛਕਣ ਨਾਲ ਦੁੱਖ ਘਟਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਦੁੱਖ ਸਹਿਣ ਦਾ ਬਲ ਵੀ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦਾ ਕੁੰਦਨ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੀਆਂ ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਉਹਲੇ ਹੋ ਗਿਆ।

ਬਹੁਪੱਖੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ: ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ

ਬਰਸੀ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼

ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਹਸਤੀ ਸਨ। ਉਹ ਇੱਕ ਸਫਲ ਅਧਿਆਪਕ, ਮੰਨੇ-ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਵਿਦਵਾਨ, ਸਾਹਿਤਕਾਰ, ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ, ਕਵੀ, ਚਿੱਤਰਕਾਰ, ਵਿਆਕਰਣ ਮਾਹਿਰ, ਚਿੰਤਕ, ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਤੇ ਸਮਾਜ ਸੁਧਾਰਕ ਸਨ। ਇੱਕ ਸਧਾਰਨ ਗਰੀਬ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਜਨਮ ਲੈ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰੱਬ ਦਾ ਓਟ ਆਸਰਾ ਤੱਕਦਿਆਂ ਕਰਤੀ ਘਾਲਣਾ ਘਾਲ ਕੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉੱਚੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ।

ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਨਮ ਭਾਈ ਭਲਾਕਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਸੁਰਸਤੀ ਦੀ ਕੁੱਖੋਂ 2 ਜੂਨ 1893 ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਅਭਿਆਲਾ, ਜਿਲ੍ਹਾ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ (ਲਹਿੰਦਾ ਪੰਜਾਬ) ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਂ ਤੇਜ ਰਾਮ ਸੀ। ਪੰਜ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਤੇਜ ਰਾਮ ਤੋਂ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਹੋ ਗਏ। 1899 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਢੱਲਾ ਦੂਜੀ ਕਲਾਸ 'ਚ ਦਾਖਲਾ ਲਿਆ, 1908 ਵਿੱਚ ਅਠਵੀਂ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਅੱਵਲ ਰਹਿ ਕੇ ਵਜ਼ੀਫਾ ਹਾਸਿਲ ਕੀਤਾ। 1910 ਵਿੱਚ ਦਸਵੀਂ ਪਾਸ ਕੀਤੀ। ਭਾਈ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਤੇ ਭਾਈ ਰਾਮ ਚੰਦ ਸੋਟੀਆਂ ਵਾਲੇ ਤੋਂ ਗੁਰਮੁਖੀ ਸਿੱਖ ਕੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਲ ਐਸੇ ਜੁੜੇ ਕਿ ਆਖਰੀ ਸਾਹ ਤੱਕ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਧਿਐਨ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿੱਚ ਡਟੇ ਰਹੇ। ਮੌਲਵੀ ਕਲੀ ਮੁੱਲਾਂ ਤੋਂ ਉਰਦੂ ਤੇ ਫ਼ਾਰਸੀ ਸਿੱਖੀ।

ਸੰਨ 1912 ਵਿੱਚ ਐਫ. ਏ. ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਸੰਤਾ ਸਿੰਘ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਸਕੂਲ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਲਗੇ। 1914 ਵਿੱਚ ਬੀ. ਏ. ਪਾਸ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਮਾਡਰਨ ਕਾਲਜ, ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਵਿੱਚ ਇੰਗਲਿਸ਼ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਲੱਗੇ। ਐਮ. ਏ. ਪਾਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 1919 ਵਿੱਚ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਇੰਗਲਿਸ਼, ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਬਣੇ। 1936 ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਲਾਇਆ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਵੀ ਕੀਤੀ। 1945 ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਬੰਬਈ (ਮੁੰਬਈ) ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਥਾਪੇ ਗਏ। 1948 ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਬਣੇ। 1949 ਵਿੱਚ ਮਹਿੰਦਰਾ ਕਾਲਜ, ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਨਿਯੁਕਤ ਹੋਏ। 1956 ਵਿੱਚ ਪੈਪਸੂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਭਿਨੰਦਨ ਗ੍ਰੰਥ ਭੇਂਟ ਕਰਕੇ ਸਨਮਾਨਿਆ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸੁਧਾਰ (ਅਕਾਲੀ) ਲਹਿਰ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੜੀ ਲਗਨ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਵੀ ਜਾਣਾ ਪਿਆ। 11-12 ਅਕਤੂਬਰ 1920 ਨੂੰ ਭਾਈ ਮਹਿਤਾਬ ਸਿੰਘ ਬੀਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਖਾਲਸਾ ਬਰਾਦਰੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਾਲਾਨਾ ਇਕੱਠ ਜਲ੍ਹਿਆਂ ਵਾਲਾ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਰਖਿਆ ਅਤੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ

ਕਿ ਨੀਵੀਆਂ ਅਤੇ ਅਛੂਤ ਜਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਭੇਦ ਵਰਤਾਇਆ ਜਾਏਗਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣਗੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਉਲਟ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਫਰੰਗੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹੱਥ-ਨੌਕੇ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਨੇ ਢੰਡੋਰਾ ਫਿਰਵਾਇਆ ਕਿ ਉਸ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਨਾ ਜਾਵੇ। ਜਦ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਬਾਵਾ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਥੀ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰਾਂ ਅਤੇ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਤੁਰੰਤ ਜਲ੍ਹਿਆਂ ਵਾਲਾ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਗਏ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਸੰਚਾਰ ਹੋਇਆ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਪੁਜ ਕੇ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦੇ ਕੋਲੇ ਭੇਟ ਕਰਨੇ ਸਨ। ਸੰਗਤ ਕੋਲੇ ਰਖ ਕੇ ਬੈਠ ਗਈ ਪਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਝੋਲੀ-ਚੁਕ ਪੁਜਾਰੀ ਸੰਗਤ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਾ ਢੁਕਣ, ਅਰਦਾਸ ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਦੂਰ ਦੀ ਗੱਲ ਰਹੀ। ਇਸ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਝੱਬਰ, ਭਾਈ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਚੂਹੜਕਾਣਾ, ਬਾਵਾ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਿੱਖ ਆਗੂ ਉਥੇ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਅਰਦਾਸ ਪੁਜਾਰੀ ਕਰਨ ਜਾਂ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਸੱਜਣ ਕਰੇ, ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਨਿਤਾਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਮੁੱਖ ਗ੍ਰੰਥੀ ਭਾਈ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜੋ ਹੁਕਮ ਲਿਆ, ਉਹ ਸੀ, ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ 3 ਦੁਤਕੀ ਨਿਗੁਣਿਆ ਨੋ ਅਪੇ ਬਖਸਿ ਲਏ ਭਾਈ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਲਾਇ॥ (ਅੰਗ 638)

ਇਸ ਮਹਾਂਵਾਕ ਦੇ ਉਚਾਰਣ ਉਪਰੰਤ ਮੁੱਖ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸਭ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਭੇਦ-ਭਾਵ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਵਰਤਾਇਆ ਗਿਆ। ਇੰਜ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਜਿਤ ਹੋਈ। ਇਹ ਵੇਖ ਕੇ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਭੱਜ ਗਏ। ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਨੇ ਜਾ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਪਾਸ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ। ਡੀ. ਸੀ. ਨੇ ਇੱਕ ਪਾਸਿਓਂ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸਿਓਂ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ, ਬਾਵਾ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸੱਤ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਵਾ ਭੇਜਿਆ। ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਵਾਲੀ ਧਿਰ ਹਾਜ਼ਰ ਨਾ ਹੋਈ। ਇੰਜ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਪੰਥ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਘਟਨਾ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਮੁੱਢ ਬੱਝਿਆ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜਿੰਨੀਆਂ ਵੀ ਛੋਟੀਆਂ ਮੋਟੀਆਂ ਕਮੇਟੀਆਂ ਬਣੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਿਭਾਈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਸਿੱਖ ਰਹਿਤ ਮਰਿਆਦਾ ਦਾ ਖਰਤਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਬਹੁਤ ਯੋਗਦਾਨ ਰਿਹਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸੁਧਾਰ (ਅਕਾਲੀ)

ਲਹਿਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਕਿਤਾਬ ਵੀ ਲਿਖੀ ਜੋ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਛਪੀ। ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਦੇ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਕਈ ਇੰਦਰਾਜ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾਯੋਗ ਹਨ। ਇਸ ਕੋਸ਼ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਹ ਭਾਰਤੀ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਦਮੀ ਦੇ ਉਪ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵੀ ਰਹੇ।

ਰਚਨਾਵਾਂ: ਇੰਗਲਿਸ਼- ਗਰੋਥ ਆਫ ਰਿਸਪਾਨਸਿਬਿਲਿਟੀ ਇਨ ਸਿਖਿਜਮ, ਏ ਸ਼ਾਰਟ ਹਿਸਟਰੀ ਆਫ ਦੀ ਸਿਖਸ, ਦੀ ਆਸਾ-ਦੀ-ਵਾਰ, ਹਾਈ ਰੋਡਜ਼ ਆਫ ਸਿੱਖ ਹਿਸਟਰੀ (ਤਿੰਨ ਭਾਗ),

ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਇੱਕ ਚਿੱਤਰ

ਸਿਖਿਜਮ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਰੀਫਾਰਮ ਮੂਵਮੈਂਟ, ਸਿਖਿਜਮ: ਇਟਸ ਆਈਡਲਜ਼ ਐਂਡ ਇੰਸਟੀਟਿਊਸ਼ਨਜ਼, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਉਹ ਪੂਰਾ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ।

ਪੰਜਾਬੀ: ਨਵੀਆਂ ਸੋਚਾਂ, ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾ, ਸਭਿਆਚਾਰ, ਆਰਸੀ (ਸਵੈ-ਜੀਵਨੀ), ਸਾਹਿਤ ਦਰਸ਼ਨ, ਪੰਜਾਬੀ ਕਿੱਦੋਂ ਲਿਖੀਏ, ਸ਼ਬਦਾਂਤਿਕ ਲਗਾਂ ਮਾਤਰਾਂ।

ਸ਼ਬਦ ਕੋਸ਼: ਸ਼ਬਦਾਰਥ, ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ-ਪੰਜਾਬੀ ਕੋਸ਼।

ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਵਾਰਤਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਿੱਠੀ ਅਤੇ ਸਰਲ ਸੀ, ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਵਾਕਾਂ ਨਾਲ ਜੜ੍ਹੀ। ਨਮੂਨੇ ਵਜੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੇਖ 'ਵਿਹਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ' (ਨਵੀਆਂ ਸੋਚਾਂ) ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨਮੂਨਾ ਹਾਜ਼ਰ ਹੈ, "...ਪਿਆਰ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਵਿਹਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਇੱਕ ਖਾਸ ਮਹਾਨਤਾ ਰੱਖਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ

ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੇ ਰੂਹ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਹਨ। ਹਰ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਏਹੋ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਸਾਰੀ ਲਾਭੇ ਹੋ ਜਾਏ ਤੇ ਬੱਸ, 'ਇਕ ਤੂੰ ਹੋਵੇ', ਇਕ ਮੈਂ ਹੋਵਾਂ ਤੇ ਦੋਵੇਂ ਬਹਿ ਕੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰੀਏ।

ਟਾਹਲੀ ਦੇ ਬੱਲੇ ਬਹਿ ਕੇ, ਹਾਂ, ਮਾਹੀਆ ਵੇ!

ਆ ਕਰੀਏ ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ। ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਦਰਦ ਵੰਡਾਵੇ

ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਦਰਦ ਉੱਠਾਂ।

ਅੰਬੀ ਦਾ ਬੂਟਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਖੜ ਖੜ ਕਰਦੇ ਪੱਤਰਾਂ ਵਾਲਾ ਪਿੱਪਲ, ਜਿਥੇ ਵੀ ਬਹਿ ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਕੋਮਲ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਣ ਉਹ ਬਾਂ ਦਿਲ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਭੁਲਦਾ, ਬਲਕਿ ਯਾਦਗਾਰ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਦੇ ਲਾਇਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਿਥੇ ਬਹਿ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਬੂਟਾ ਰੱਖਿਆ ਨਿਸ਼ਾਨੀ।"

1972 ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਮੈਂ ਦਸਵੀਂ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲੇਖ 'ਸਾਊਪੁਣਾ (ਨਵੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਵਿੱਚੋਂ)' ਪੜ੍ਹਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭਿਅਕ ਜਾਂ ਸੁਲਭੇ ਹੋਏ ਸੁਹਿਰਦ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਲੱਛਣ ਦੱਸੇ ਹਨ। ਮੇਰੇ ਚੇਤੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਲੇਖ ਦੀਆਂ ਅਖੀਰਲੀਆਂ ਲਾਈਨਾਂ, ਅੱਜ 41 ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਵੀ ਉਦੋਂ ਦੀਆਂ ਉਦੋਂ ਉਕਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਲਾਈਨਾਂ ਸਨ, "ਸਾਊ ਆਦਮੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਨਜੀਹਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਇਹ ਭੀ ਗੁਸਤਾਖੀ ਗਿਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਚੰਗਾ ਫਿਰ ਮੈਂ ਇਹ ਗੁਸਤਾਖੀ ਬੰਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।"

ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਸ. ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੁਗਲ ਆਪਣੀ ਸਵੈ-ਜੀਵਨੀ 'ਕਿਸੁ ਪਹਿ ਖੋਲਉ ਗੰਠੜੀ' (ਨਵਯੁਗ ਪਬਲਿਸ਼ਰਜ਼, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ, 1996) 'ਚ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਬਾਰੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, "ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ, ਇੱਕ ਵਾਰ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ (ਪ੍ਰੀਤਮ) ਦੀ ਕਿਸੇ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਰੀਵਿਊ ਕੀਤਾ। ਹਮੇਸ਼ਾ ਵਾਂਗ ਰਜ ਕੇ ਤਾਰੀਫ ਕੀਤੀ। ਹੁਣ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਉਡੀਕ ਕਰਨ ਲਗੇ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘਟੋ ਘਟ ਚਿਠੀ ਤਾਂ ਲਿਖੇ ਪਰ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਇਹਨੇ ਇੰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਚਿਠੀ ਲਿਖੀ, 'ਮੈਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਇੰਨੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਅਜੇ ਤੀਕ ਉਹਦੇ ਹਸੀਨ ਸੁਕਰੀਏ ਦੀ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਹੈ।' ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋ. ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਬੰਬਈ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸਨ।"

ਸ. ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਕਸੇਲ ਆਪਣੀ ਸਵੈ-ਜੀਵਨੀ 'ਪੌਣੀ ਸਦੀ ਦਾ ਸਫਰ' (ਪੰਜਾਬੀ ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨ, ਪਟਿਆਲਾ) 'ਚ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ, "ਸਵਰਗਵਾਸੀ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਆਧੁਨਿਕ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਵਾਸਤਵਿਕ

ਕੁੜੀ ਦਾ ਪਿਓ

(ਪਿਛਲੇ ਸਫੇ ਤੋਂ ਜਾਰੀ)
ਕੱਲ੍ਹ ਲੋਹੜੀ ਹੈ, ਮੇਰੀ ਪੋਤੀ ਜਾਵੀਆ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਲੋਹੜੀ। ਮੈਂ ਫਿਰ ਅਤੀਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ, ਬਸ ਸਾਲ ਕੁ ਪਿੱਛੇ... ਪੋਤੀ ਲਈ ਮੇਰੀ ਸਿੱਕ ਨੂੰ ਭਾਖਦੀ ਹੋਈ ਰਿਚਾ, ਮੇਰੀ ਨੂੰਹ, ਮੇਰੇ ਪੁੱਤਰ ਦੀਪੀ ਨੂੰ ਕਹਿ ਰਹੀ ਹੈ, "ਮੈਨੂੰ ਡਰ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਸਾਡੇ ਮੁੰਡਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮਾਮਾ ਨੇ ਤਾਂ ਉਹਨੂੰ ਪਿਆਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ।"

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੈਡਰੂਮ ਤੋਂ ਬਾਹਰ, ਲੌਬੀ ਵਿੱਚ ਬੈਠਦਿਆਂ ਮੈਂ ਸੁਣ ਲਿਆ ਤੇ ਗੁਆਚ ਗਈ ਹਾਂ ਅਤੀਤ ਵਿੱਚ, ਦੂਰ ਪਿੱਛੇ...।

ਰੱਖੜੀ ਦੇ ਤਿਉਹਾਰ ਤੋਂ ਇੱਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੁਣੇ ਹੀ ਸਕੂਲੋਂ ਪਰਤਿਆ, ਖਾਣੇ ਦੇ ਮੇਜ਼ 'ਤੇ ਬੈਠਾ ਸੱਤ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਦੀਪੀ ਬਹੁਤ ਉਦਾਸ ਹੈ, ਬੁਝਿਆ ਬੁਝਿਆ।

"ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ ਪੁੱਤਰ, ਖਾਣਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਖਾ ਰਿਹਾ?" ਮੈਂ ਪੁੱਛਦੀ ਹਾਂ। ਦੀਪੀ ਚੁੱਪ ਹੈ, ਡਾਢਾ ਮੁਰਚਾਇਆ ਹੋਇਆ।

"ਕਿਉਂ ਬੱਚੇ? ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ?" ਮੈਂ ਉਹਦਾ ਮੱਥਾ ਚੁੰਮਦੀ ਹਾਂ।

"ਕੱਲ੍ਹ ਰੱਖੜੀ ਹੈ...ਤੇ ਮੇਰੀ ਕੋਈ ਭੈਣ ਨਹੀਂ...।" ਦੀਪੀ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਫੁਲਕ ਪਈਆਂ ਹਨ, "ਮੈਨੂੰ ਭੈਣ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਰੱਖੜੀ ਬੰਨ੍ਹਣ

ਲਈ।" ਹੁਣ ਦੀਪੀ ਆਪੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕ੍ਰੋਧ ਤੇ ਕਰੁਣਾ ਵਿੱਚ ਫੁੱਟ ਫੁੱਟ।

"ਗਿਫ਼ਟੀ ਤੇ ਰਿੱਪੀ ਤੇਰੀ ਭੂਆ ਦੀਆਂ ਧੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਹੀ ਤਾਂ ਨੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰੱਖੜੀਆਂ ਪਹੁੰਚ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਤੇਰੀ ਤਾਈ ਜੀ ਨੇ ਰੁਬੀ ਤੇ ਚਾਂਦੀ ਵਲੋਂ ਰੱਖੜੀਆਂ ਵੀ ਭੇਜ ਦਿੱਤੀਆਂ ਨੇ ਤੇ ਤੇਰੀ ਗੁਆਂਢ-ਦੀਦੀ ਰੇਖਾ ਵੀ ਆਏਗੀ ਕੱਲ੍ਹ। ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਵਾਂਗ ਤੇਰੀ ਆਰਤੀ ਉਤਾਰੇਗੀ। ਟਿੱਕਾ ਲਾਏਗੀ। ਸਾਰੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਦੀਆਂ ਆਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਰੱਖੜੀਆਂ ਰੇਖਾ ਬੰਨ੍ਹੇਗੀ...ਸਾਨੂੰ ਰੱਖੜੀਆਂ ਦਾ ਕੀ ਘਾਟਾ ਹੈ?"

"ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਸਭ ਭੈਣਾਂ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ। ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੇ ਪੋਟੇ...।" ਦੀਪੀ ਚੀਕ ਉਠਿਆ ਹੈ, ਡਾਢੀ ਤੜਫਾਹਟ ਨਾਲ।

"ਹੱਛਾ ਪੁੱਤਰ, ਜਦੋਂ ਤੇਰੇ ਘਰ ਬੇਟੀ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇਗੀ ਨਾ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਗੋਦ ਲੈ ਲਵਾਂਗੀ। ਉਹ ਤੇਰੀ ਭੈਣ ਬਣ ਜਾਵੇਗੀ..." ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਬਾਹਾਂ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਦਿਲਾਸਾ ਦੇਣ ਲੱਗਦੀ ਹਾਂ।

"ਹੂੰ! ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਬੇਟੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੇ ਦੇਵਾਂਗਾ? ਕਿਉਂ? ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ।" ਫੁੱਕਾਰਾ ਮਾਰਦਾ ਦੀਪੀ ਮੇਰੀ ਗਲਵਕਤੀ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅੱਜ ਦੀਪੀ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ। ਲੋਹੜੀ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਮਹਿਮਾਨਾਂ

ਨੂੰ ਸੱਦੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਕਨਾਤਾਂ ਲੱਗ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਹਲਵਾਈਆਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਲੋਹੜੀ ਬਾਲਣ ਲਈ ਲੱਕੜਾਂ ਬੀੜੀਆਂ ਜਾ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਢੋਲੀ ਵੀ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਦੀਪੀ ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਹਰ ਪੜਾਅ ਨੂੰ ਫਿਲਮ-ਬੱਧ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦਸ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਸਾਡੀ ਜਾਵੀਆ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਰੋ-ਵਾਰ ਪਲੱਮਦੀ ਗੁਟਕ ਰਹੀ ਹੈ, ਖਿੜੀ ਖਿੜੀ।

ਦੇਰ ਨਾਲ ਹੀ ਸਹੀ ਪਰ ਭੁੱਖੇ ਦੀ ਰੋਟੀ ਪੱਕੀ ਤਾਂ ਹੈ! ਮੈਂ ਸ਼ੁਕਰ ਸ਼ੁਕਰ ਹਾਂ। ਸ਼ਕਲ, ਕੱਦ-ਬੁੱਤ, ਚਾਲ ਢਾਲ, ਆਵਾਜ਼, ਅੰਦਾਜ਼ ਤੇ ਹੋਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਤਨਾ ਕੁਝ ਤੇ ਕਿੱਥੇ ਕਿੱਥੇ ਅਕਹਿ ਜਿਹਾ, ਦੀਪੀ ਦਾ ਪਿਓ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਦੀਪੀ ਵਿੱਚ।

"ਨਿਰਾ ਪਿਓ" ਮੈਂ ਅਕਸਰ ਹੀ ਕਹਿ ਉਠਦੀ ਹਾਂ ਪਰ ਅੱਜ ਨਹੀਂ। ਦੀਪੀ ਨੇ ਵਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਪਿਓ ਦੀ ਸੰਕੀਰਨਤਾ ਨਹੀਂ ਲਈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਲਿਆ ਹੈ ਉਸ ਜੀਤ ਦਾ 'ਕੁੜੀ ਦਾ ਪਿਓ' ਨਾ ਬਣਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ।

ਸਾਗਵਾਨ ਦੀ ਲੱਕੜ-ਜੜੀ ਚੋਗਾਨ ਮੇਰੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਸਵੀਰ ਸਮੇਤ ਇਹਨੂੰ ਲੋਹੜੀ ਲਈ ਜੁੜੀਆਂ-ਬੀੜੀਆਂ ਲੱਕੜਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟਣ ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ। ਸੁੱਟਦੀ ਸੁੱਟਦੀ ਰੁਕ ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ...ਕੀ ਇਹਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਹੰਢਾਇਆ ਹੋਇਆ ਅਤੀਤ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ? ਕੀ ਉਸ ਪਲ ਦਾ ਸੰਤਾਪ ਮੇਰੇ ਇਸ ਪਲ ਦੇ ਵਿਸਮਾਦ ਦਾ ਆਗਾਜ਼ ਨਹੀਂ?

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਸੰਗਰਾਂਦ

(ਸਫਾ 23 ਦੀ ਬਾਕੀ)
ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, ਗੁਰ ਗਿਆਨੁ ਸਾਚਾ ਥਾਨੁ ਤੀਰਥੁ ਦਸ ਪੁਰਬ ਸਦ ਦਸਾਹਰਾ॥ ਹਉ ਨਮੁ ਹਰਿ ਕਾ ਸਦਾ ਜਾਚਉ ਦੇਹੁ ਪ੍ਰਭ ਧਰਣੀਧਰਾ॥ (ਪੰਨਾ 687)

ਅਰਥਾਤ ਗੁਰੂ ਦਾ ਬਖਸ਼ਿਆ ਰੱਬੀ ਗਿਆਨ ਹੀ ਅਸਲੀ ਤੀਰਥ ਹੈ। ਇਹ ਗਿਆਨ ਹੀ ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਦਸ ਪੁਰਬ ਅਤੇ ਗੰਗਾ ਦਾ ਜਨਮ ਦਿਨ ਹੈ। ਇਸ ਗਿਆਨ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਦਸ ਪੁਰਬਾਂ (ਸੰਗਰਾਂਦ, ਮੱਸਿਆ, ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ, ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਹਿਣ, ਚੰਦ ਗ੍ਰਹਿਣ, ਚਾਨਣਾ ਐਤਵਾਰ, ਦੋ ਅਸ਼ਟਮੀਆਂ, ਦੋ ਚੌਦੇ) ਅਤੇ ਦਸਾਹਰਾ (ਦਸ ਪਾਪ ਹਰਨ ਵਾਲਾ ਗੰਗਾ ਨਦੀ ਦਾ ਜਨਮ ਦਿਨ ਜੇਠ ਸੁਦੀ ਦਸਮੀ) ਦੀ ਸਿੱਖ ਲਈ ਕੋਈ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸ਼ਰਧਾ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕੂਲ ਹੈ। ਸੂਰਜ ਚੰਦ ਆਦਿ ਕਰਤੋਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਤ ਹੈ ਤੇ ਸਿੱਖ ਕ੍ਰਿਤ ਦੀ ਨਹੀਂ ਕਰਤੋਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੰਗਰਾਂਦ ਕ੍ਰਿਤ ਦੀ ਪੂਜਾ ਹੈ। ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਸੰਗਰਾਂਦ ਸੂਰਜ ਦੇਵਤੇ ਦੇ ਦਿਨ ਹਨ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਅੱਠ ਦਿਨ ਚੰਦਮਾ ਦੀ ਪੂਜਾ ਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰੋ. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਤੁਖਾਰੀ ਰਾਗ ਦੇ ਬਾਰਹ ਮਾਹਾ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿੱਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, "ਗੁਰੂ

ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਤਾਲੀਮ ਦੀ ਬਰਕਤ ਨਾਲ ਜੋ ਲੋਕ ਅੱਠਯ ਪੂਜਾ ਛੱਡ ਕੇ ਇੱਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਉਹ ਭੀ ਸੂਰਜ ਦੀ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਛੱਡ ਸਕੇ।"

ਸੰਗਰਾਂਦ, ਮੱਸਿਆ, ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਆਦਿ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਕਿਵੇਂ ਜੁੜ ਗਏ? ਲਗਭਗ 200 ਸਾਲ (ਸੰਨ 1709 ਤੋਂ ਕਰੀਬ ਸੰਨ 1920) ਗੁਰੂ ਅਸਥਾਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਬਿਪਰਵਾਦੀ ਮਹੰਤਾਂ ਕੋਲ ਰਿਹਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਉਲਟ ਰੀਤਾਂ ਰਸਮਾਂ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਕੀਤੀਆਂ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਰਿਕਰਮਾ ਹਿੰਦੂ ਦੇਵੀ-ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰੀ ਪਈ ਸੀ ਜੋ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਵਲੋਂ ਜੱਜ ਸਾਹਮਣੇ ਸਿੱਖੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ 'ਤੇ ਉਥੋਂ ਉਠਾਈਆਂ ਗਈਆਂ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਮੋਰਚੇ ਲਾ ਕੇ ਮਹੰਤਾਂ ਕੋਲੋਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਪਰ ਮਿਲਗੋਭਾ ਹੋਈ ਸਿੱਖੀ ਨੂੰ ਅੱਜ ਤਾਈਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕੀ। ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਅਜੇ ਵੀ ਧਾਰਮਿਕ ਅਗਿਆਨ ਦੇ ਗੁਲਾਮ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਲ ਵਿੱਚ ਫਸੇ ਜਾਲ ਸਮੇਤ ਉਡਦੇ ਜਾਂਦੇ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ, "ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਦੇ ਫੰਧੇ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਹਾਂ।"

‘ਟੰਗ ਔਫ ਦਿ ਬਟਰਫਲਾਈ’ ਸਪੇਨੀ ਫਿਲਮ ਹੈ ਜੋ 1999 ‘ਚ ਪਰਦਾਪੇਸ਼ ਹੋਈ ਸੀ। ਫਿਲਮ ਦੇ ਹਦਾਇਤਕਾਰ ਜੋਸ ਲੂਈਸ ਕੁਐਰਦਾ ਹਨ। ਫਿਲਮ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਦੋ ਮੁੱਖ ਪਾਤਰ ਹਨ। ਸੱਤ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਮੋਚੋ ਜਿਹਨੂੰ ਮਾਂ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ‘ਚਿਤੀ’ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਦੂਜਾ, ਡੌਨ ਗਰੇਗੋਰੀਉ ਜੋ ਮੁਕਾਮੀ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਅਧਿਆਪਕ ਹੈ। ਸਕੂਲ ‘ਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਆਏ ਮੋਚੋ ਦੇ ਮਨ ‘ਚ ਸਕੂਲੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦਾ ਡਰ ਬੈਠਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪਰ ਗਰੇਗੋਰੀਉ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਹਨੂੰ ਚੰਗਾ ਅਧਿਆਪਕ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਫਿਲਮ ਗਿਆਨ ਪਸਾਰੇ ਅਤੇ ਗੁਰੂ-ਚੇਲੇ ਦੀ ਰਵਾਇਤ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਅਤੇ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਬਿਆਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕ ਦਾ ਰਵੱਈਆ ਕਿੱਤੇ ਦੀਆਂ ਰਸਮੀ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਮਨੁੱਖੀ ਸੰਵੇਦਨਾ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਗਿਆਨ ਵੰਡਣਾ ਉਹਦਾ ਕਿੱਤਾ ਤਾਂ ਹੈ ਪਰ ਮਨੁੱਖੀ ਸੰਵਾਦ ਦੀਆਂ ਬਾਰੀਕ ਤਹਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹ ਬਰਾਬਰ ਤਵੱਜੋ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੋਂ ਤੋੜ ਕੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦਾ। ਉਹ ਹਰ ਵਿਸ਼ੇ ਦਾ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤਾ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ, ਸਮਾਜ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਫਲਸਫੇ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤਾ ਬਿਠਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹਦੀ ਬੋਲੀ ਭਾਸ਼ਣੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਨਿੱਕੇ ਬਾਲ ਨੂੰ ਸੰਵਾਦ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਉਹਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਰੋਲਾ ਪਾਉਂਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹ ਝਿੜਕਦਾ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਆਪ ਚੁੱਪ ਹੋ ਕੇ ਖਿੜਕੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੇਖਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਖੁਦ ਚੁੱਪ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਚੁੱਪ ਡੌਨ ਗਰੇਗੋਰੀਉ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਬੇਮਤਲਬ ਬਹਿਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਸਿਆਸਤ, ਰੱਬ ਅਤੇ ਧਰਮ ਬਾਰੇ ਉਹ ਚਰਚਾ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਸਮਝਾਉਣ ਵੇਲੇ ਵੀ ਉਹ ਅਪਣੀ ਸਮਝ ਬੋਧਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਅਪਣੀ ਸਮਝ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਬੱਚਾ ਬੰਦੇ ਦੇ ਮਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਵਰਗ-ਨਰਕ ਦੇ ਭੇਡਾਂ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੱਚੇ ਤੋਂ ਉਹਦੇ ਮਾਂ-ਪਿਉ ਦੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਬਤ ਸਮਝ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਦੀ ਮਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਚੰਗੇ ਲੋਕ ਸਵਰਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬੁਰੇ ਨਰਕ ਵਿਚ। ਪਿਉ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਰੱਬੀ ਇਨਸਾਫ ਦੀ ਕੋਈ ਕਚਹਿਰੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਅਮੀਰ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਵਕੀਲ ਉੱਥੇ ਪੁੱਕਾ ਲੈ ਜਾਂਦੇ। ਫਿਰ ਅਧਿਆਪਕ ਜੁਆਕ ਨੂੰ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕੀ ਸੋਚਦਾ ਹੈ? ਬੱਚੇ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ

ਟੰਗ ਔਫ ਦਿ ਬਟਰਫਲਾਈ

ਸੰਵੇਦਨਾ, ਸੰਵਾਦ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਪਸਾਰਾ

ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਡਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਗੱਲ ਗੁਪਤ ਰੱਖਣ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ‘ਤੇ ਦੱਸਦਾ ਹੈ, “ਨਰਕ ਦੂਜੀ ਧਰਤੀ ‘ਤੇ ਨਹੀਂ ਹੈ ... ਨਰਕ ਅਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਹੀ ਨਰਕ ਹੈ।” ਘਰੇਲੂ ਕਿਤਾਬਘਰ ਵਿਚੋਂ ਉਹ ਮੋਚੋ ਨੂੰ ਦੇਣ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਨਾਬਰ-ਚਿੰਤਕ ਪੀਟਰ ਕਰੂਪਟੋਕਿਨ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ‘ਦਿ ਕਾਨਕੁਐਸਟ ਔਫ ਬਰੈਡ’ ਕੱਢਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਉਹ ਬੱਚੇ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ‘ਟਰੈਜ਼ਰ ਆਈਲੈਂਡ’ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਿਤਾਬਾਂ ਬਾਰੇ ਮੋਚੋ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, “ਕਿਤਾਬਾਂ ਘਰ ਵਰਗੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ ... ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਸੁਪਨੇ ਪਨਾਹ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਮਰਨ ਲਈ ਨਾ ਜੰਮ ਜਾਣ।” ਜ਼ਾਬਤੋ ਬਾਰੇ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੇ ਰਸਮੀ ਤਰੀਕਿਆਂ ਬਾਬਤ ਵੱਖਰੀ ਸਮਝ ਕਰ ਕੇ ਅਧਿਆਪਕ ਪਿੰਡ ਦੇ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸ਼ੱਕ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਿਆਂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਫਿਲਮ ਮਨੁੱਖ ‘ਤੇ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਦਾਬੇ ਦੀਆਂ ਬਾਰੀਕ ਤਹਿਆਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਦਾਬਾ ਪਰਿਵਾਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਟੇਟ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਦਾ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਬੰਦੇ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦ ਸੋਚ ਅਤੇ ਗਲ ਤੱਕ ਡੁੱਬ ਕੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਉਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਕਾਂਬਾ ਛੇੜਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਡੌਨ ਗਰੇਗੋਰੀਉ ਸਿੱਧੇ-ਅਸਿੱਧੇ ਰੂਪ ‘ਚ ਮੋਚੋ ਨੂੰ ਸਿਖਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਦਾਬੇ ਦੇ ਰੂਪਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਉਘਾੜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਫਿਲਮ ਮਨੁੱਖੀ ਸੁਭਾਅ ਦੀਆਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਤੰਦਾਂ

ਨੂੰ ਧੁਰ ਅੰਦਰ ਤੱਕ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮੋਚੋ ਦੇ ਪਿਉ ਦੇ ਦੂਜਾ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਇੱਕ ਧੀ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਬਾਰੇ ਪਿਉ ਨੇ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ। ਕੁੜੀ ਇੱਕੱਲੀ

ਮਾਂ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਪਾਲਤੂ ਕੁੱਤੇ ਨਾਲ ਅੰਤਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਹੈ। ਕੁੜੀ ਦੇ ਆਸ਼ਕ ਨੂੰ ਕੁੱਤੇ ਨਾਲ ਨਫਰਤ ਹੈ। ਉਹ ਕੁੱਤੇ ਨੂੰ ਕਬਾਬ ਵਿਚ ਹੱਡੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਪਰ ਕੁੜੀ ਕੁੱਤੇ ਨਾਲ ਮਾਤਾ ਵਰਤਾਉ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਆਸ਼ਕ ਕੁੱਤੇ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਕੁੱਤੇ ਦੀ ਮੌਤ ਦੋਹਾਂ ਦੇ

ਰਿਸ਼ਤੇ ਦਾ ਅੰਤ ਹੈ। ਮੋਚੋ ਦਾ ਭਰਾ ਸੈਕਸੋਫੋਨ ਵਜਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਚੀਨੀ ਕੁੜੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਉਣਾ ਲੋਚਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਸਬੱਬੀ ਮਿਲੀ ਚੀਨੀ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਉਹ ਤੋਂ ਤਿੰਗਣੀ ਉਮਰ ਦੇ ਬੰਦੇ ਨੇ ਜਬਰੀ ਘਰਵਾਲੀ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕੁੜੀ ਮੋਚੋ ਦੇ ਭਰਾ ਨੂੰ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਜਾਣ ਦਾ ਹੌਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਪਾਉਂਦੀ। ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਰਾਤ ਨੂੰ ਹੋ ਰਹੇ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਭਰਾ ਸੈਕਸੋਫੋਨ ਵਜਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੰਗੀਤ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ ਮਾਰਮਿਕ ਹਨ ਜੋ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ਤ੍ਰਾਸਦੀ ਨੂੰ ਸਿਖਰ ‘ਤੇ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕੁੜੀ ਦਾ ਘਰਵਾਲਾ ਉਹਨੂੰ ਘੜੀਸਦਾ ਹੋਇਆ ਸਮਾਗਮ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਲਿਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।...

ਆਮ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਚੁੱਪ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਡੌਨ ਗਰੇਗੋਰੀਉ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਮਾਗਮ ‘ਚ ਜੋ ਬੋਲਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਉਹਦੀ ਸੋਚ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦਾ ਮੂਲ ਹਨ। ਉਹ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਖਰੀ ਦਿਨ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, “ਬੇਸ਼ੱਕ ਡਾਢਿਆਂ ਨੇ ਕਦੇ ਨਿਮਾਣਿਆਂ ਅਤੇ ਨਿਤਾਣਿਆਂ ਦੇ ਸੰਗੀ ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ ਪਰ ਇੱਕ ਗੱਲ ਦਾਅਵੇ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਪੇਨ ਦੀ ਇੱਕ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਬੜੇ ਹੋਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇ ਕੇ ਦੇਖੋ ... ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ... ਮੁੜ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਆਜ਼ਾਦੀ ਕੋਈ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਲੈ

ਕਲਾ ਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਮੌਰ
+91-97799-34747

ਸਕੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਖਜ਼ਾਨਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਖੋਹ ਸਕੇਗਾ।”

ਫਿਲਮ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਮਿਆਂ ਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਸਪੇਨ ਖ਼ਾਨਾਜੰਗੀ ਦੇ ਕੱਢੇ ਸੀ। ਫਿਲਮ ਦਾ ਅੰਤ ਖ਼ਾਨਾਜੰਗੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੱਜੇਪੱਖੀ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹ ਜਨਰਲ ਫਰੈਂਕੋ ਦੇ ਫ਼ੌਜੀ ਮੋਚੋ ਦੇ ਪਿੰਡ ‘ਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਉਹ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀਆਂ ‘ਚੋਂ ਫ਼ਾਸ਼ੀਵਾਦ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਕੇ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕ ਜਾਨ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਫਰੈਂਕੋ ਪੱਖੀ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ‘ਚ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਮੋਚੋ ਦਾ ਪਿਉ ਫਰੈਂਕੋ-ਵਿਰੋਧੀ ਸੀ ਪਰ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਉਹ ਘਰਵਾਲੀ ਦੇ ਮਨਾਉਣ ‘ਤੇ ਫ਼ਾਸ਼ੀਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਿੰਡ ਦੀ ਸੱਥ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਭੀੜ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਫੜੇ ਗਏ ਜੀਆਂ ਨੂੰ ਗਾਲ਼ਾਂ ਕੱਢ ਕੇ ਅਪਣੀ ਦੇਸ਼ ਭਗਤੀ ਸਾਬਤ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਫ਼ੌਜੀ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਲਿਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ‘ਗੱਦਾਰ, ਸੁਰਖੇ, ਸੁਰਖ ਕੁੱਤੇ ਅਤੇ ਨਾਸਤਿਕ’ ਵਰਗੇ ਬੋਲਿਆਂ ਨਾਲ ਭੀੜ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ‘ਨਾਸਤਿਕ ਨਾਸਤਿਕ’ ਚੀਖ ਰਹੀ ਮੋਚੋ ਦੀ ਮਾਂ ਉਹਦੇ ਪਿਉ ਨੂੰ ਨਾਅਰੇ ਮਾਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮੋਚੋ ਦਾ ਪਿਉ ਵੀ ਨਾਸਤਿਕ ਹੈ। ਮਰਨ ਲਈ ਜਾ ਰਹੇ ਜੀਆਂ ਦੀ ਕਤਾਰ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਆਖਰ ‘ਚ ਡੌਨ ਗਰੇਗੋਰੀਉ ਹੈ। ਮੋਚੋ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਡੌਨ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਸੁੰਮ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਉਹ ਨਵੀਂ ਅਤੇ ਖੂਬਸੂਰਤ ਮਨੁੱਖ ਹੈ ਪਰ ਟੱਬਰ ਦੀ ਸਲਾਮਤੀ ਲਈ ਮਾਂ ਡੌਨ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆਉਂਦੇ ਸਾਰ ‘ਨਾਬਰ, ਸੁਰਖੇ’ ਵਰਗੇ ਸ਼ਬਦ ਚੀਕਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਮਾਂ ਮੋਚੋ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਪਿਉ ਨੂੰ ਵੀ ਨਾਅਰੇ ਲਾਉਣ ਲਈ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਪਿਉ ਅਣਮੰਨੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਅਤੇ ਰੌਦਾ ਹੋਇਆ ਡੌਨ ਨੂੰ ‘ਗੱਦਾਰ’ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੋਚੋ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਅਰੇ ਲਾਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਫ਼ੌਜੀਆਂ ਨੇ ਗੱਡੀ ਤੌਰ ਲਈ ਹੈ। ਮੋਚੋ ਗੱਡੀ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਭੱਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਆਪਣੇ ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਵੱਟੇ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਅਧਿਆਪਕ ਜੋ ਬੱਚੇ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਦੋਸਤ, ਮਹਾਨ ਉਸਤਾਦ ਅਤੇ ਖੂਬਸੂਰਤ ਮਨੁੱਖ ਹੈ, ਉਹਦਾ ਕਸੂਰ ਸਿਰਫ ਨਾਬਰ ਹੋਣਾ ਹੈ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਹਰ ਦਾਬੇ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।

1960 ਵਿਚ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋਈ ਫਿਲਮ ‘ਫ਼ਬੀਲੀ’ ਦਾ ਖੂਬਸੂਰਤ ਗੀਤ ਹੈ ‘ਐ ਮੇਰੇ ਹਮਸਫਰ, ਲੇ ਰੋਕ ਅਪਨੀ ਨਜ਼ਰ’। ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸੁਣਨ ‘ਤੇ ਹੀ ਇਸ ਗੀਤ ਦੀ ਧੁਨ ਦੀ ਪਾਕੀਜ਼ਗੀ ਅਤੇ ਗਾਇਕਾ ਦੇ ਗਲੇ ਦੀ ਮਿਠਾਸ ਕੀਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ ਅਹਿਸਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗੀਤ ਕਿਸੇ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਗਾਇਕਾ ਦਾ ਨਹੀਂ ਗਾਇਆ ਹੋਇਆ, ਕਿਸੇ ਸ਼ੌਕੀਆ ਗਾਇਕਾ ਦੇ ਗਲੇ ਦੀ ਸੁਰਬਹਾਰ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ, ਇਸੇ ਸੁਰਬਹਾਰ ਤੇ ਨਜ਼ਾਕਤ ਨੇ ਇਸ ਗੀਤ ਨੂੰ ਅਮਰ ਬਣਾਇਆ ਅਤੇ ਨੂਤਨ ਨੂੰ ਫਿਲਮ ‘ਫ਼ਬੀਲੀ’ ਦੇ ਹੋਰ ਗੀਤ ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਾਹਸ ਬਖਸ਼ਿਆ।

‘ਫ਼ਬੀਲੀ’ ਨੂਤਨ ਦੇ ਘਰ ਦੀ ਫਿਲਮ ਸੀ।

ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੇਜ
ਫੋਨ: 91-98555-01488

ਇਸ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਉਸ ਦੀ ਮਾਂ ਸ਼ੋਭਨਾ ਸਮਰੱਥ ਨੇ ਕੀਤਾ। ਸ਼ੋਭਨਾ ਖੁਦ ਵੀ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਮਸ਼ਹੂਰ ਅਭਿਨੇਤਰੀ ਸੀ ਅਤੇ ਅਦਾਕਾਰ ਪ੍ਰੇਮ ਅਦੀਬ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਫਿਲਮ ‘ਰਾਮ ਰਾਜਿਆ’ (1943) ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਸਿਨੇਮਾ ਦੀਆਂ ਕਲਾਸਿਕ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ੁਮਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ‘ਫ਼ਬੀਲੀ’ ਰਾਹੀਂ ਸ਼ੋਭਨਾ ਨੇ ਜਿੱਥੇ ਨੂਤਨ ਨੂੰ ਰੋਣ-ਧੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਦੇ ਮਾਇਆਜਾਲ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ, ਉੱਥੇ ਆਪਣੀ ਮੰਝਲੀ ਧੀ ਤਨੂਜਾ ਨੂੰ ਅਦਾਕਾਰਾ ਵਜੋਂ ਬ੍ਰੇਕ ਵੀ ਦਿੱਤਾ। ‘ਐ ਮੇਰੇ ਹਮਸਫਰ’ ਦਰਅਸਲ, ਨੂਤਨ ਵੱਲੋਂ ਗਾਇਆ ਗਿਆ ਦੂਜਾ ਫਿਲਮੀ ਗੀਤ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਪਹਿਲਾ ਗੀਤ 10 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ‘ਹਮਾਰੀ

ਗਲੇ ਦੀ ਮਿਠਾਸ ਵਾਲੀ ਨੂਤਨ

ਬੇਟੀ’ (1950) ਵਿਚ ਗਾਇਆ ਸੀ। ‘ਹਮਾਰੀ ਬੇਟੀ’ ਵੀ ਸ਼ੋਭਨਾ ਸਮਰੱਥ ਨੇ ਹੀ ਬਣਾਈ ਸੀ, ਆਪਣੇ ਦੋਸਤ (ਅਭਿਨੇਤਾ) ਮੋਤੀ ਲਾਲ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਰਾਹੀਂ ਨੂਤਨ ਨੂੰ ਅਦਾਕਾਰਾ ਦੇ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਲਾਂਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਫਿਲਮ ਦਾ ਸੰਗੀਤ ਸਨੇਹਲ ਭਾਟਕਰ ਦਾ ਸੀ ਜੋ ਸ਼ੋਭਨਾ ਸਮਰੱਥ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਸਨ। ਸਨੇਹਲ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਮ ਵਾਸੂਦੇਵ ਗੰਗਾਰਾਮ ਭਾਟਕਰ ਸੀ, ਨੇ ਨੂਤਨ ਦੇ ਗਲੇ ਦੀ ਮਿਠਾਸ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਿਆਂ ‘ਹਮਾਰੀ ਬੇਟੀ’ ਵਿਚ ਉਸ ਪਾਸੋਂ ‘ਤੁਝੋ ਕੇਸਾ ਦੁਲਹਾ ਚਾਹੀਏ’ ਗਵਾਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਗੀਤ ਸਰੋਤਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਪਸੰਦ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਉਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਨਾ ਤਾਂ ਨੂਤਨ ਨੇ ਕਦੇ ਗੀਤ ਗਾਉਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਗਲੇ ਨੂੰ ਅਜ਼ਮਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ। ਜਦੋਂ ‘ਫ਼ਬੀਲੀ’ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਸਨੇਹਲ ਭਾਟਕਰ ਨੇ ਇਹ ਜ਼ਿੰਦ ਫੜ ਲਈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਗੀਤ ਨੂਤਨ ਹੀ ਗਾਏਗੀ। ਇਹ ਇਸ ਜ਼ਿੰਦ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਫਿਲਮ ਦੇ ਹਰ ਗੀਤ ਵਿਚ ਨੂਤਨ ਸ਼ੁਮਾਰ ਰਹੀ। ਹੇਮੰਤ ਕੁਮਾਰ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਗਾਇਆ ਡੂਏਟ ‘ਲਹਿਰੇਂ ਪੇ ਲਹਿਰ, ਉਲਫ਼ਤ ਹੈ ਜਵਾਂ’ ਫਿਲਮ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਸਦਾਬਹਾਰ ਗੀਤਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਹੇਮੰਤ ਕੁਮਾਰ ਨਾਲ ਗਾਉਣ ਮਗਰੋਂ ਨੂਤਨ ਨੂੰ

‘ਫ਼ਬੀਲੀ’ ਵਿਚ ਹੀ ਗੀਤਾਂ ਦੱਤ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ‘ਯਾਰੋ ਕਿਸੀ ਸੇ ਨਾ ਕਹਿਨਾ’ ਅਤੇ ਸੁਧਾ ਮਲਹੋਤਰਾ ਨਾਲ ‘ਮਿਲਾ ਲੇ ਹਾਥ, ਲੇ ਬਨ ਗਈ ਬਾਤ’ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਵਾਉਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦਿੱਕਤ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਦਰਅਸਲ, ‘ਯਾਰੋ ਕਿਸੇ ਸੇ ਨਾ ਕਹਿਨਾ’ ਦੀ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਦੌਰਾਨ ਨੂਤਨ ਤੇ ਗੀਤਾਂ ਦੱਤ ਅਜਿਹੀਆਂ ਪੱਕੀਆਂ ਸਹੇਲੀਆਂ ਬਣੀਆਂ ਕਿ

ਗੀਤਾਂ, ਨੂਤਨ ਉਪਰ ਫਿਲਮਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਹਰ ਗੀਤ ਵਿਚ ਵੱਧ ਜਾਨ ਪਾਉਣ ਲੱਗ ਪਈ।

‘ਫ਼ਬੀਲੀ’ ਫਲੋਪ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਨਾ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਨੇ ਨੂਤਨ ਨੂੰ ਗਾਇਕਾ ਵਜੋਂ ਅਜ਼ਮਾਉਣਾ ਵਾਜਬ ਸਮਝਿਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਨੂਤਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਗਾਇਕੀ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਲਿਆ। ਐਸ.ਡੀ. ਬਰਮਨ ਨੇ ਫਿਲਮ ‘ਮੰਜ਼ਿਲ’ (1960) ਦੇ ਬਿਹਤਰੀਨ ਗੀਤ ‘ਚੁਪਕੇ ਸੇ ਮਿਲੇ, ਪਿਆਸੇ ਪਿਆਸੇ, ਕੁਛ ਹਮ ਕੁਛ ਤੁਮ’ ਵਿਚ ਮੁਹੰਮਦ ਰਫੀ ਤੇ ਗੀਤਾਂ ਦੱਤ ਨਾਲ ਨੂਤਨ ਤੋਂ ਕੁਝ ਪੱਕਤੀਆਂ ਕਾਵਿਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬੁਲਵਾਈਆਂ ਜ਼ਰੂਰ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਵਾਇਆ ਗੀਤਾਂ ਦੱਤ ਪਾਸੋਂ।

ਜਦੋਂ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਗਾਇਕਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨੂਤਨ ਨੂੰ ਸਭ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਭੁਲਾ-ਭੁਲਾ ਗਏ ਹਨ ਤਾਂ 1980ਵਿਆਂ ਵਿਚ ਦੋ ਫਿਲਮਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਆਈਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗਲੇ ਦੇ ਸੁਹਜ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਰੂਪ ਤੇ ਨਵੇਂ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ‘ਕਸਤੂਰੀ’ (1980) ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਮੁੱਖ ਭੂਮਿਕਾ ਸੀ। ਬਿਮਲ ਦੱਤ ਵੱਲੋਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਇਸ ਫਿਲਮ ਦਾ ਸੰਗੀਤ ਬੱਪੀ ਲਹਿਰੀ ਤੇ ਉੱਤਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸੀ। ਸਮਾਨੰਤਰ ਸਿਨੇਮਾ ਲਹਿਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਇਸ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਗੀਤ ਸਨ ਅਤੇ ਤਿੰਨੋਂ ਬੈਕਗ੍ਰਾਊਂਡ ਵਿਚ ਵੱਜਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ‘ਭੂਲ ਗਇਓ’ ਸੰਥਾਲੀ ਆਦਿਵਾਸੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ

ਖ਼ਾਮੋਸ਼
ਸੁਰਾਂ-13

ਢਲਿਆ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਨੂਤਨ ਵੱਲੋਂ ਗਾਇਆ ਗਿਆ। ਇੰਜ ਹੀ, 1985 ਵਿਚ ਬਣੀ ਫਿਲਮ ‘ਮਯੂਰੀ’ ਦੇ ਚਾਰੇ ਗੀਤਾਂ ਵਿਚ ਜਿੱਥੇ ਨੂਤਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਗਾਇਕੀ ਰਾਹੀਂ ਯੋਗਦਾਨ ਦਿੱਤਾ, ਉੱਥੇ ਇਹ ਸਾਰੇ ਗੀਤ ਲਿਖੇ ਵੀ ਉਸ ਨੇ ਖੁਦ ਹੀ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦੋ ਗੀਤ ‘ਯਿਹ ਹੈ ਕੈਸੀ ਖ਼ਾਮੋਸ਼ੀ’ ਅਤੇ ‘ਮੇਰਾ ਜੀਵਨ ਏਕ ਬਰਫੀਲੀ ਧਾਰਾ’ ਸੋਲੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦੋ ‘ਮਿਲ ਕੇ ਓ ਸਨਮ ਤੁਮ, ਤੁਮ ਨਾ ਰਹੋ’ ਅਤੇ ‘ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਜਵਾਨ ਹੈ’ ਅਮਿਤ ਕੁਮਾਰ ਨਾਲ ਡੂਏਟਸ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹਨ। ‘ਅਨੁਭਵ’ (1971) ਤੇ ‘ਆਵਿਸ਼ਕਾਰ’ (1973) ਵਰਗੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਲਾਜਵਾਬ ਸੰਗੀਤ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਕਾਨੂ ਰਾਏ ਵੱਲੋਂ ਸੰਗੀਤਬੱਧ ਕੀਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਸੀ.ਡੀ. ਜਾਂ ਕੈਸੇਟ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ, ਪਰ ਜੋਧਪੁਰ ਦੇ ਇਕ ਫਿਲਮ ਸੰਗੀਤ ਉਪਾਸ਼ਕ ਗਿਰਧਾਰੀ ਲਾਲ ਸਕਸੇਨਾ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਸਦਕਾ ਯੂ-ਟਿਊਬ ‘ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਹਨ। ਇਸੇ ਸੰਗੀਤ ਉਪਾਸ਼ਕ ਦੀ ਸਾਧਨਾ ਦੀ ਬਦੌਲਤ ਇਕ ਫਿਲਮ ਸੋਮੇਲਨ ਵਿਚ ਨੂਤਨ ਵੱਲੋਂ ਗਾਏ ਗਏ ਫਿਲਮ ‘ਅਨਾਤੀ’ (1959) ਦੇ ਅਮਰ ਗੀਤ ‘ਯਿਹ ਚਾਂਦ ਖਿਲਾ ਯਿਹ ਤਾਰੇ ਹੰਸੇ, ਯਿਹ ਰਾਤ ਅਜਬ ਮਤਵਾਰੀ ਹੈ’ ਅਤੇ ਫਿਲਮ ‘ਘਰ ਨੰਬਰ 44’ (1958) ਦੇ ਖੂਬਸੂਰਤ ਗੀਤ ‘ਫੈਲੀ ਹੁਈ ਹੈਂ ਸਪਨੋਂ ਕੀ ਬਾਰੋ’ ਦੇ ਵੀਡੀਓ ਵੀ ਯੂ-ਟਿਊਬ ਉੱਤੇ ਸੁਣੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

Happy New Year

2014

**ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਨੂੰ 14ਵੀਂ
ਵਰ੍ਹੇਗੰਢ ਦੀ ਵਧਾਈ ਹੋਵੇ
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਰੇ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼
ਹੋਰ ਉੱਚੇਰੀਆਂ ਮੰਜ਼ਿਲਾਂ ਛੂਹੇ**

WOODHAVEN MANOR
Caterers & Banquet

**ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ
ਨੂੰ ਸ਼ਾਹਾਨਾ
ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਦੇ
ਚਾਰ ਚੰਨ ਲਾਓ**

**ਆਪਣੀਆਂ
ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਸਾਡੇ
ਨਾਲ ਮਨਾਓ**

- 936 People Capacity
- Free Parking

- Biggest Hall in Queens
- Luxury in Affordable Price

Call: 718-805-8500 - Cell: 347-601-5707

Mandeep`s Direct: 718-928-4611

96-01 Jamaica Ave., Woodhaven, NY 11421

www.WoodhavenManorNY.com

ਨਿਰਵਿਘਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਦੇ 15ਵੇਂ ਸਾਲ 'ਚ (ਪਹਿਲੀ ਜਨਵਰੀ 2000-2014)

ਅਦਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦੇ ਸਮੂਹ ਸਟਾਫ, ਕਾਲਮਨਵੀਸਾਂ, ਸਲਾਹਕਾਰ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਅਤੇ ਸੁਭਚਿੰਤਕਾਂ ਵਲੋਂ ਸਭ ਨੂੰ

ਸਾਲ 2014 ਮੁਬਾਰਕ

ਪਿਛਲੇ 14 ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਸਹਿਯੋਗੀਆਂ, ਵਿਗਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਪਾਠਕਾਂ ਵਲੋਂ ਮਿਲੇ ਸਹਿਯੋਗ ਲਈ ਦਿਲੀ ਧੰਨਵਾਦ

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦਾ ਆਨਰੇਰੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਬੋਰਡ

ਸਵਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ ਪ੍ਰੋ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਮਦੇਵ ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ ਡਾ. ਨਵਦੀਪ ਕੌਰ ਸੰਧੂ ਬਲਵਿੰਦਰ ਕੌਰ (ਨਿੱਕੀ) ਸੇਖੋਂ ਡਾ. ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਬਸਰਾਨ ਹਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦਿਓਲ ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਾਹੀ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ

ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਟਿਵਾਣਾ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦਰੜ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ ਜੈਦੇਵ ਸਿੰਘ ਭੱਠਲ ਜੱਸੀ ਗਿੱਲ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ ਡਾ. ਹਰਗੁਰਮੁਖਪਾਲ ਸਿੰਘ ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਭੂਰਾ

ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਕਲੋਰ ਗੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਸਰਬਜੀਤ ਬਿਆੜਾ ਅਯੁਧਿਆ ਸਲਵਾਨ

ਡਾ. ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖਹਿਰਾ ਜੈਰਾਮ ਸਿੰਘ (ਨੀਟੂ) ਕਾਹਲੋਂ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਭੁੱਲਰ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭਾਟੀਆ

ਸਾਡੇ ਕਾਲਮਨਵੀਸ

ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਐਸ. ਅਸ਼ੋਕ ਭੱਰਾ ਡਾ. ਗੁਰਨਾਮ ਕੌਰ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਬਲਜੀਤ ਬਾਸੀ ਜਤਿੰਦਰ ਪਨੂੰ ਦਲਜੀਤ ਅਮੀ ਜਤਿੰਦਰ ਮੌਹਰ ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਰੋਮਾਣਾ ਮੇਜਰ ਕੁਲਾਰ ਇਕਬਾਲ ਜੱਬੋਵਾਲ

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦੀ 14ਵੀਂ ਵਰ੍ਹੇਗੰਢ ਮੌਕੇ 'ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਨਾਈਟ' 5 ਅਪਰੈਲ 2014 (ਇੰਡੀਆ ਹਾਊਸ, ਸ਼ਾਮਬਰਗ)

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਬੇਲਾਗ, ਬੇਬਾਕ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਦਾ ਮੁੱਦਈ

ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ 847-359-0746 e-mail: punjabtimes1@sbcglobal.net, website: www.punjabtimesusa.com